

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRSAL KALKINMA KAPSAMINDA LAVANTA TARIMI-EKOTURİZM
İLİŞKİSİ: ISPARTA İLİ KUYUCAK KÖYÜ ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN
YELİZ TARHAN

DANIŞMAN
PROF. DR. SEBAHAT AÇIKSÖZ

BARTIN-2020

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

KIRSAL KALKINMA KAPSAMINDA LAVANTA TARIMI-EKOTURİZM
İLİŞKİSİ: ISPARTA İLİ KUYUCAK KÖYÜ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Yeliz TARHAN

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman	: Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ	- Bartın Üniversitesi
Üye	: Prof. Dr. Mehmet TOPAY	- Süleyman Demirel Üniversitesi
Üye	: Doç. Dr. Murat AKTEN	- Süleyman Demirel Üniversitesi
Üye	: Doç. Dr. Nurhan KOÇAN	- Bartın Üniversitesi
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÇELİK	- Bartın Üniversitesi

BARTIN-2020

KABUL VE ONAY

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ danışmanlığında hazırlamış olduğum “KIRSAL KALKINMA KAPSAMINDA LAVANTA TARIMI-EKOTURİZM İLİŞKİSİ: ISPARTA İLİ KUYUCAK KÖYÜ ÖRNEĞİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

30.04.2020

Yeliz TARHAN

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinde beni yönlendiren, çalışmalarım boyunca özverili ve sabırlı tutumlarıyla, öneri ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, bana her türlü desteği ve bilgiyi sağlayan değerli hocam ve danışmanım, Sayın Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ'e ve ikinci danışmanım olarak birlikte çalıştığımız, sevgisini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÇELİK'e katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yaptığım çalışmalar süresince değerli fikir ve görüşlerinden yararlandığım, bilgi ve desteğini esirgemeyen, lisans ve yükseköğrenim hayatım süresince desteklerini gördüğüm, Sayın Prof. Dr. Selma ÇELİKİYAY'a ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Pınar BOLLUKCU'ya teşekkürlerimi sunarım.

Fiziksel haritalarımın yapımında bilgi ve önerilerinden faydalandığım Sayın Doç. Dr. Ayhan ATEŞOĞLU'na ve öğrencisi Berat Umut BAYSAL'a; anket sorularının hazırlanmasında ve istatistik konusunda yardım ve önerilerinden faydalandığım Sayın Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR'e çok teşekkür ederim.

Arazi çalışmasında ve veri temininde yardımları ve değerli katkıları için Sayın Ali SAĞDAŞ'a, Kuyucak Köyü muhtarına ve yöre halkına gönülden teşekkür ederim.

Çalışmamın başından sonuna kadar beni destekleyen, her zaman yanımda olan sevgili Mehmet ACAR'a gösterdiği anlayış ve desteğinden dolayı sonsuz teşekkür ediyorum.

Tüm hayatım boyunca sevgi ve anlayışlarını üzerimde hissettiğim, desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen sevgili annem Gülay TARHAN ile sevgili babam Recep TARHAN'a; sevgili ablam Dilek AKPÜRÇEK ile Penbegül TARHAN'a; hayatım boyunca benim bir parçam olan sevgili ikizim Deniz ULUFER'e; bu çalışmamın İngilizce çevirilerine yardımcı olan sevgili küçük kardeşim M. Tarık TARHAN'a sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Bu çalışma, "Sürdürülebilir Tarım ve Kırsal Kalkınma Kapsamında Lavanta Tarımı-Ekoturizm İlişkisi: Isparta İli Kuyucak Köyü Örneği" başlıklı ve 2019-FEN-CY-003 proje

numarasıyla Bartın Üniversitesi, Proje ve Teknoloji Ofisi Genel Koordinatörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından, Bilimsel Araştırma Projesi (BAP) olarak desteklenmiş olup üniversitemize teşekkür ederim.

Yeliz TARHAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KIRSAL KALKINMA KAPSAMINDA LAVANTA TARIMI-EKOTURİZM İLİŞKİSİ: ISPARTA İLİ KUYUCAK KÖYÜ ÖRNEĞİ

Yeliz TARHAN

Bartın Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ

İkinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÇELİK

Bartın-2020, sayfa: 183

Teknolojik, ekonomik ve sosyal değişimler seyahatleri etkileyen en önemli faktörlerdir. İnsanlar tekdüzelikten kaçmak ve değişiklik arama ihtiyaçlarını gidermek amacıyla sessiz ortamlarda doğaya yönelik etkinlikleri tercih etmektedir. Bu nedenle kırsal alanlarda yapılan turizm türleri cazip hale gelmektedir. Kırsal turizm, kırsal kalkınmanın temel araçlarından olup aynı zamanda kırsal kalkınmadaki başarısı oldukça önemlidir. Ayrıca kırsal nüfusun tarımı terk etmeden, yörenin sahip olduğu doğal ve sosyo-kültürel değerleri turizm amaçlı kullanarak kendilerine ek gelir sağlaması ve refah düzeylerini yükseltmesi kırsal turizm ile mümkündür.

Bu çalışmanın amacı, Isparta İli Keçiborlu İlçesi'ne bağlı Kuyucak Köyü'nün fiziksel ve sosyo-kültürel peyzaj özelliklerinin incelenerek alanda lavanta tarım odaklı ekoturizm faaliyetlerini belirlemek, sürdürülebilir tarım ve ekoturizm potansiyeli açısından değerlendirilmesi doğrultusunda öneriler geliştirmektir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme-UNDP) ve Anadolu Efes ortaklığında sürdürülen "Gelecek Turizmde" projesi ile 2015 yılında "Lavanta Kokulu Köy" başlığı ile tarımsal turizm çalışmalarına örnek teşkil etmesi

araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu çalışmanın; araştırma alanına ve benzer alanlara yönelik çalışma yapan veya yapacak plancılara ve yöneticilere yapılacak çalışmalarda katkı sağlayacağı, çalışmadan elde edilen sonuçların Kuyucak Köyü'nün gelişimi hususunda yararlı olacağı ve benzer alanlar için de örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

Kırsal kalkınma kapsamında lavanta tarımı-ekoturizm ilişkisinin araştırıldığı bu çalışma; literatür araştırması, alana ve konuya ilişkin veri toplama, bulgular, sonuç ve öneriler olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır. Literatür araştırması, çalışmanın yapısal çerçevesini ve kuramsal temellerinin oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Araştırmada verilerin toplanmasında yerel halka ve yerli turistlere anket, yerinde gözlem ve derin mülakat yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda örneklem tespiti ile yerel halktan 167 kişi, yerli turistlerden 384 kişi ile anket çalışması yürütülmüş ve sonuçlar SPSS 25 Programı kullanılarak analiz edilmiştir. Oluşturulan yerel halk anket formu (16 Ocak 2019, 30 Ocak 2019) tarihleri arasında uygulanmıştır. Yerli turist anket formu (2018 ve 2019) yıllarında lavanta bitkisinin çiçeklendiği (Haziran ayının sonu-Temmuz ayının ortasında) dönemde, 2018 yılı turist verilerine göre gerçekleştirilmiştir. Köy muhtarı ile yapılan derin mülakat, 2018 yılının Nisan ayında gerçekleştirilmiştir. Alanının fiziksel ve sosyo-kültürel özelliklerinin değerlendirilmesinde ArcMap 10.5, AutoCAD 2017 ve Photoshop CS6 programlarından yararlanılmıştır.

Sonuç olarak, araştırma alanında lavanta tarımının sürdürülebilirliğinin sağlanması için strateji ve hedefler belirlenerek kırsal kalkınma, sürdürülebilir tarım ve sürdürülebilir turizme ilişkin sonuç ve önerilerde bulunulmuştur. Kuyucak Köyü'nde yapılan tarımsal turizm faaliyetleri bölgedeki kırsal alanların sürdürülebilirliğine ve kalkınmasına sağlayacağı katkı ile çalışma sonucunda elde edilen bilgilerin, sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma çalışmalarına; tarımsal odaklı ekoturizm planlama çalışmalarına bir çerçeve oluşturacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir kırsal kalkınma; lavanta tarımı; kırsal turizm; ekoturizm; Isparta, Keçiözü; Kuyucak Köyü.

Bilim Alanı Kodu: 120603; 120604.

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

LAVANDER ARGICULTURE-ECOTURISM RELATION IN THE CONTEXT OF RURAL DEVELOPMENT: CASE OF ISPARTA-KUYUCAK VILLAGE

Yeliz TARHAN

Bartın University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Landscape Architecture

Thesis Advisor: Prof. Sebahat AÇIKSÖZ

Second Advisor: Assist. Prof. Deniz ÇELİK

Bartın-2020, pp: 183

Technological, economic and social changes are the most important factors affecting travels. People prefer silent and nature-oriented activities in order to avoid monotony and meet their needs for change. For this reason, tourism types which are made in rural areas become attractive. Rural tourism is one of the basic tools of rural development and its success in rural development is very important. In addition, rural tourism is possible with rural tourism by using the natural and socio-cultural values of the region for tourism purposes without rural population leaving the agriculture and raising their welfare levels.

The aim of this study to determine lavender farming-oriented ecotourism activities and to develop suggestions in terms of sustainable agriculture and ecotourism potential through examining the physical and socio-cultural landscape characteristics of Kuyucak Village of Keçiborlu District of Isparta Province. With the “Future is in Tourism” project, which was carried out in partnership with the Ministry of Culture and Tourism, United Nations Development Program (UNDP) and Anadolu Efes, it constituted the starting point of the research for agricultural tourism studies with the title of “Lavender Scented Village” in 2015. This study; It is thought that it will contribute to the work to be done for the planners

and managers who work or will do research for the research area and similar fields, the results obtained from the study will be useful for the development of Kuyucak Village and will set an example for similar areas.

This study investigating the relationship between lavender agriculture and ecotourism within the scope of sustainable agriculture and rural development; The literature research consists of four stages: data collection, findings, results and recommendations regarding the field and the subject. Literature research contributed to the structural framework and theoretical foundations of the study. In collecting data, survey, on-site observation and deep interview methods were used for local people and local tourists. In this context, a survey was conducted with 167 people, local tourists and 384 people, with the help of sampling, and the results were analyzed using the SPSS 25 Program. The created local public survey form was implemented between January 16, 2019 and January 30, 2019. The local tourist survey form (2018 and 2019) was carried out in the period when the lavender plant blooms (late June-mid-July), according to the 2018 tourist data. The deep interview with the village headman was held in April 2018. ArcMap 10.5, AutoCAD 2017 and Photoshop CS6 programs were used to evaluate the physical and socio-cultural characteristics of the field.

As a result, strategies and objectives were determined to ensure the sustainability of lavender agriculture in the research area, and results and suggestions were made regarding rural development, sustainable agriculture and sustainable tourism. ; It is believed to form a framework for agricultural oriented ecotourism planning studies; agricultural tourism activities carried out in Kuyucak Village contributed to the sustainability and development of rural areas in the region, and the information obtained as a result of the study, to sustainable agriculture and rural development studies.

Key Words: Sustainable rural development; agriculture of lavender; rural tourism; ecotourism; Isparta; Keçiborlu; Kuyucak Village.

Scientific Field Code: 120603; 120604.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL VE ONAY	ii
BEYANNAME.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
TABLolar DİZİNİ.....	xv
EKLER DİZİNİ	xviii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xix
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	2
1.2 Kaynak Özeti	5
BÖLÜM 2 KURAMSAL TEMELLER	24
2.1 Sürdürülebilir Kalkınma	24
2.1.1 Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma.....	28
2.1.2 Kırsal Kalkınma Kavramı	29
2.1.3 Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve İlkeleri	30
2.2 Sürdürülebilir Tarım	34
2.2.1 Sürdürülebilir Tarım İlkeleri, Amaçları ve Eylem Alanları.....	38
2.2.2 Ekolojik Tarım	42
2.2.3 Sürdürülebilir Tarımın Terminolojisi.....	44
2.4 Sürdürülebilir Turizm Kavramı, İlkeleri ve Amaçları	48
2.4.1 Ekoturizm Kavramı.....	51
2.4.2 Ekoturizmin Amaç ve İlkeleri.....	54
2.5 Uluslararası Lavanta Tarım Örnekleri	56
2.6 Ulusal Lavanta Tarım Örnekleri	59

BÖLÜM 3 MATERYAL VE YÖNTEM	61
3.1 Materyal	61
3.2 Yöntem.....	63
3.2.1 Literatür Taraması ve Veri Toplama.....	65
3.2.1.1 Anketlerin Uygulanmasına İlişkin Yöntem Çalışması.....	66
3.2.1.2 Derin Mülakat Sonuçlarının Değerlendirilmesine İlişkin Yöntem Çalışması	67
BÖLÜM 4 ARAŞTIRMA BULGULARI	68
4.1 Çalışma Alanının Fiziksel Özellikleri.....	68
4.1.1 Coğrafi Konumu	68
4.1.2 İklim Özellikleri.....	69
4.1.3 Topoğrafik Yapı.....	71
4.1.3.1 Yükseklik.....	73
4.1.3.2 Eğim	73
4.1.3.3 Bakı	74
4.1.4 Jeolojik Yapısı.....	78
4.1.5 Toprak Yapısı.....	80
4.1.5.1 Büyük Toprak Grupları	80
4.1.5.2 Arazi Yetenek Sınıfları.....	83
4.1.5.3 Toprak Derinliği.....	85
4.1.5.4 Erozyon Durumu	87
4.1.6 Arazi Kullanım Sınıfları.....	89
4.2 Çalışma Alanının Sosyo-Kültürel Özellikleri.....	91
4.2.1 Tarihçe.....	91
4.2.2 Demografik Yapı.....	91
4.2.3 Altyapı.....	92
4.2.4 Yerleşim Alanları	97
4.2.5 Lavanta Tarım Alanları	101
4.2.6 Lavanta Satış Alanları	106
4.3 Anket Değerlendirme Çalışmasına İlişkin Bulgular.....	109

4.3.1 Yerel Halka Ait Anket Bulguları	109
4.3.2 Yerli Turistlere Ait Anket Bulguları	114
4.3.3 Derin Mülakat Sonuçlarına İlişkin Bulgular	120
BÖLÜM 5 SONUÇ VE ÖNERİLER	124
5.1 Çalışma Konusuna İlişkin Sonuç ve Öneriler	124
5.2 Çalışma Alanına İlişkin Sonuç ve Öneriler	126
KAYNAKLAR	150
BİBLİYOGRAFYA	169
EKLER	171
ÖZGEÇMİŞ	183

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
2.1: Üç daire modeli	25
2.2: Sürdürülebilir tarımın temel unsurları arasındaki dengenin oluşumu ve sürekliliğine etkili etmenler.....	37
2.3: Ekoturizmin sınırlayıcı tanımlaması	54
2.4: Topluluk ortamında ekoturizm için temel unsurlar.....	54
3.1: Çalışma alanının konumu.....	63
3.2: Yönteme ilişkin genel akış şeması	64
4.1: Kuyucak Köyü'nün uydu görüntüsü	69
4.2: Isparta İli ortalama sıcaklık grafiği	70
4.3: Çalışma alanının topoğrafik yapısı.....	72
4.4: Çalışma alanı sayısal arazi modeli	72
4.5: Yükseklik grupları haritası	75
4.6: Eğim grupları haritası.....	76
4.7: Bakı grupları haritası.....	77
4.8: Jeolojik yapı haritası	79
4.9: Büyük toprak grupları haritası.....	82
4.10: Arazi yetenek sınıfları haritası	84
4.11: Toprak derinlik haritası	86
4.12: Erozyon risk haritası	88
4.13: Arazi kullanım haritası.....	90
4.14: Kuyucak Köyü'ne genel ulaşım haritası	93
4.15: Sokak dokusuna ait örnek görünüm.....	94
4.16: Sokak dokusunda bulunan yapı ve donatılara ait görünüm	95
4.17: Ulaşım durumu haritası	96
4.18: Kuyucak Köyü yerleşiminden bir görünüm	97
4.19: Köy meydanından bir görünüm.....	97
4.20: Konut dokusuna ait görünüm.....	98
4.21: Yerleşim haritası	100
4.22: Lavanta tarım alanları haritası.....	103
4.23: Lavanta tarım alanlarının yoğun olduğu birinci bölge	104

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam ediyor)

Şekil No	Sayfa No
4.24: Lavanta tarım alanlarının yoğun olduğu ikinci bölge	105
4.25: Lavanta satış alanlarına ait görünümeler	106
4.26: Lavanta yan ürün satış alanları haritası	108
5.1: Kuyucak Köyü kimlik kartı.....	130
5.2: Lavanta turizm rota haritası.....	138
5.3: Rekreatyoneel alan kullanım planlama haritası.....	142

TABLULAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
No	No
1.1: Kaynak özetleri	7
1.2: Kaynak özetleri	8
1.3: Kaynak özetleri	9
1.4: Kaynak özetleri	10
1.5: Kaynak özetleri	11
1.6: Kaynak özetleri	12
1.7: Kaynak özetleri	13
1.8: Kaynak özetleri	14
1.9: Kaynak özetleri	15
1.10: Kaynak özetleri	16
1.11: Kaynak özetleri	17
1.12: Kaynak özetleri	18
1.13: Kaynak özetleri	19
1.14: Kaynak özetleri	20
1.15: Kaynak özetleri	21
1.16: Kaynak özetleri	22
1.17: Kaynak özetleri	23
2.1: Sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel süreçteki gelişimi	28
2.2: Kırsal kalkınma yaklaşımlarını özetleyen zaman çizelgesi.....	31
2.3: Türkiye’de tarım ve kırsal kalkınma yaklaşımlarının tarihsel değişimi.....	32
2.4: Sürdürülebilir tarımın amaçlarını oluşturan konular ve kategoriler.....	41
2.5: Sürdürülebilir tarım stratejilerini oluşturan temalar ve kategoriler.....	41
2.6: Sürdürülebilir tarım için eylem alanlarını oluşturan temalar ve kategoriler	42
2.7: Sürdürülebilirlik değerlendirme çerçevesi	46
2.8: Tarımsal sürdürülebilirliğin üç bileşeni	47
2.9: Sürdürülebilir tarımın çevresel, sosyal ve ekonomik göstergeleri	48
2.10: Sürdürülebilir turizmin 12 alt amacı	51
2.11: Lavanta tarım ihracatı yapan başlıca ülkeler ve genel özellikleri	54
2.12: Ulusal lavanta tarımı yapan iller ve genel özellikleri.....	60
4.1: Isparta İli 1929-2018 yıllarına ait ortalama meteorolojik veriler.....	70

TABLolar DİZİNİ (devam ediyor)

Tablo	Sayfa
No	No
4.2: Isparta İli 1929-2018 yıllarına ait ölçüm periyodu	70
4.3: Çalışma alanının yükseklik grupları ve oransal dağılımı	73
4.4: Çalışma alanının eğim grupları ve oransal dağılımı.....	74
4.5: Çalışma alanı bakı sınıfları ve oransal dağılımı	74
4.6: Çalışma alanının jeoloji sınıfları ve oransal dağılımı.....	78
4.7: Çalışma alanının büyük toprak grupları ve oransal dağılımı	81
4.8: Çalışma alanının arazi yetenek sınıfları ve oransal dağılımı.....	83
4.9: Çalışma alanının toprak derinlik sınıfları ve oransal dağılımı	85
4.10: Çalışma Alanının erozyon risk sınıfları ve oransal dağılımı.....	87
4.11: Çalışma alanının arazi kullanım sınıfları ve oransal dağılımı.....	89
4.12: 1975-2018 yılları arası Kuyucak Köyü nüfusu	92
4.13: Ankete katılan yerel halkın demografik özelliklerine göre dağılımları	110
4.14: Yerel halkın lavanta üretimine ilişkin cevapları ve yüzdeleri.....	111
4.15: Lavanta üretimi yapmayan yerel halkın lavanta üretimine ilişkin cevapları ve yüzdeleri (Cevabı hayır olanlar).....	111
4.16: Yerel halkın ekoturizm ifadeleri ve yüzdeleri	111
4.17: Kuyucak Köyü'nün genel durumunun farkındalığını ölçmeye yönelik soruların dağılımları	113
4.18: Ankete katılan yerli turistlerin demografik özelliklerine göre dağılımları.....	115
4.19: Ziyaretçilerin coğrafi bölge dağılımları ve yüzdeleri.....	116
4.20: Ziyaretçilerin Kuyucak Köyü'ne gelme nedenlerinin dağılımları ve yüzdeleri.....	116
4.21: Ziyaretçilerin Kuyucak Köyü'ne ulaşım yollarının dağılımları ve yüzdeleri	116
4.22: Ziyaretçilerin Kuyucak Köyü'nde kalma sürelerinin dağılımları ve yüzdeleri.....	117
4.23: Ziyaretçilerin Kuyucak Köyü ve lavanta tarlalarını ilk olarak nereden duydıklarının dağılımları ve yüzdeleri	117
4.24: Ziyaretçilerin tercih ettikleri lavanta yan ürünleri dağılımları ve yüzdeleri	118
4.25: Kuyucak Köyü'nün mevcut durumu ölçmeye yönelik soruların sıklık dağılımları	120
4.26: Derin mülakattan elde edilen sonuçlar	121
5.1: Lavanta turizm rota planlaması	137
5.2: Rekreatif alan kullanım planlaması eylem planı	140

TABLOLAR DİZİNİ (devam ediyor)

Tablo	Sayfa
No	No
5.3: Alanın tanıtımına yönelik strateji.....	144
5.4: Alternatif turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesine yönelik strateji	145
5.5: Fiziki altyapının geliştirilmesine yönelik strateji.....	146
5.6: Sosyal altyapının geliştirilmesine yönelik strateji.....	147

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
No	No
EK 1: Yerel halk anket formu	171
EK 2: Yerli turist anket formu	174
EK 3: Köy muhtarı anket formu	177

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ha	: Hektar
da	: Dekar
km	: Kilometre

KISALTMALAR

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BAKA	: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
CNPPA	: Commission on National Parks and Protected Areas (Milli Parklar ve Korunan Alanlar Komitesi)
CORINE	: Coordination of Information on the Environment (Çevresel Bilginin Koordinasyonu)
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
EASS	: European External Action Service (Avrupa Dış Eylem Servisi)
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
EİEİ	: Elektrik İşleri Etüt İdaresi
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
ETKB	: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri
ETO	: Ekolojik Tarım Organizasyonu
FAO	: Food and Agriculture Organization (Gıda ve Tarım Örgütü)
GNS	: Genel Nüfus Sayımı
IFOAM	: International Federation Of Organic Agriculture Movements (Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu)
KGM	: Karayolları Genel Müdürlüğü
ITSO	: Ticaret ve Sanayi Odası
IUCN	: International Union for Conservation of Nature (Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği)
MEB	: Milli Eğitim Müdürlüğü
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğünü
ODI	: Overseas Development Institute (Yurtdışı Kalkınma Enstitüsü)

SB	: Sağlık Bakanlığı
SKD	: İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Derneği
TatuTa	: Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi, Gönüllü, Bilgi ve Tecrübe Takası
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım Şirketi
TIES	: The International Ecotourism Society (Uluslararası Ekoturizm Topluluğu)
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
UKKS	: Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNCED	: United Nations Conference on Environment and Development (Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı)
UNCSD	: United Nations Conference on Sustainable Development (Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi)
UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNEP	: United Nation Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNO	: United Nations Organization (Birleşmiş Milletler Teşkilatı)
UNWTO	: United Nations World Tourism Organization (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü)
WCED	: World Commission on Environment and Development (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu)

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1972 yılında Stockholm kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Konferansı'nda; gıda güvenliği, çevre ve enerji gibi konulardaki sorunlar nedeniyle sürdürülebilir kalkınmanın temel dayanakları ortaya konmuştur. Sürdürülebilir kalkınma özellikle dezavantajlı grupların sosyal refahını yükseltmek, doğal kaynakları korumak ve ekonomileri yeniden canlandırmak üzere ortaya konmuş çok boyutlu bir kavramdır. Bu kavramdan yola çıkılarak, sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenlerinden birinin dezavantajlı grup içerisinde yer alan kırsal nüfusun sosyo-ekonomik gelişmelerden adil olarak faydalanması gerektiği söylenebilir.

Kırsal alanlarda yaygın olan üretim faaliyeti tarımdır. Ancak kırsal alanlarda tarım tek başına kırsal nüfus için istihdam sağlayamamaktadır. Dolayısıyla kırsal alanlarda istihdam artırıcı, göç sorununu çözecek ve geliri çeşitlendirecek alternatif faaliyetlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir (Kuter ve Ünal, 2013). Tarım; sürdürülebilir kalkınma, açlık ve yoksulluğu azaltma konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Sürdürülebilir tarım ise; ekolojik olarak sürdürülebilir, sosyal açıdan eşit, ekonomik olarak uygulanabilir ve politik yönden desteklenebilir olarak ifade edilmektedir (Schaller, 1993; Roy ve Chan, 2012).

Kırsal kalkınma; kırsal yerleşimlerde kültürel, toplumsal ve ekonomik gelişmelerin tamamı olup geçim kaynakları, özellikle de üretim süreçleri ve biçimlerini sürdürülebilir bir şekilde yönlendirme süreçleri olup bölgesel kalkınma için gereklidir. Bu süreç ekonomik kalkınmanın, doğal varlıklara ve çevreye zarar vermeden gerçekleşmesi anlayışı içinde olmalıdır. Kırsal kalkınmanın hedefi, yerel halkın sosyal ve ekonomik alanlarda kalkınmalarına yardımcı olan öğelerden en yüksek düzeyde yararlanmasına yardımcı olmaktır (Türkiye Çevre Vakfı, 2001).

Kırsal kalkınmayı sağlayan en önemli araçlardan biri ekoturizmdir. Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES-The International Ecotourism Society) ekoturizmle ilgili olarak; “çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını gözetken, doğal alanlara karşı duyarlı seyahattir” şeklinde

bir tanım yaparken (TIES, 2015) Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'nin (*International Union for Conservation of Nature-IUNC*), bir alt komitesi olan Milli Parklar ve Korunan Alanlar Komitesi (Commission on National Parks and Protected Areas-CNPPA) ekoturizmi, “doğal kaynakları korumaya teşvik ederek, ziyaretçi etkilerini en aza indiren ve yerel nüfusun sosyo-ekonomik ilişkilerine katkı sağlayan, doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu bir seyahat ve ziyaret” olarak tanımlamıştır (Ceballos-Lascurain, 1996'a atfen Ross ve Wall, 1999; Ormsby ve Mannle, 2006). Bu bağlamda ekoturizm, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınmanın bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir (Bansal ve Kumar, 2011; Sâmbotin vd., 2011; Kiper, 2013).

Ekoturizm, çevresel ve ekolojik olarak sürdürülebilir, ekonomik bakımdan uygulanabilir, sosyal ve psikolojik açıdan kabul edilebilir bir yapıya sahip olmalıdır. Bunları başarabilmek için katılımcı bir turizm planlaması gereklidir.

1.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın temel amacı Isparta ili Keçiborlu ilçesine bağlı Kuyucak Köyü'nde ekoturizm faaliyetlerini saptamak ve çalışma alanının doğal ve kültürel peyzaj özelliklerini ortaya koymak, lavanta odaklı ekoturizminin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla planlama ve yönetime ilişkin hedefler belirlemek ve önerilerde bulunmaktır.

Bu çalışmada “Kuyucak Köyü kırsal kalkınmanın bir parçası olarak lavanta odaklı tarım turizminden nasıl faydalanmalıdır ve bunun için neler yapılmalıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Çalışma alanı olarak Kuyucak Köyü'nün seçilme nedenleri aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- Alanda turizm çalışmalarının sürdürülüyor olması ve bölgenin kırsal kimlik özelliklerini yansıtması,
- Alanın sahip olduğu lavanta tarlaları ile ekoturizm potansiyelinin olması,
- Kuyucak Köyü'nün lavanta tarlaları ile ulusal ve uluslararası turistlerinin dikkatini çekmesi,
- Alanda daha önce yürütülmüş kırsal turizm projelerinde uygulama alanı olarak seçilmesi,

- Alanın sahip olduğu fiziksel özellikler ve kültürel değerlerinin yeterince tanıtılmamış olması,
- Gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda yerel halkın istekleri ve beklentilerinin olması,
- Yerel halk ve yerel yönetimlerin, lavanta odaklı kırsal kalkınma çalışmalarında ilgili ve istekli olması.

Kuyucak Köyü'nün araştırmacı tarafından iyi biliniyor olması da bu alanın seçiminde etkili olmuştur.

Bu çalışmanın hipotezi;

“Kuyucak Köyü'nün lavanta tarlaları ile oluşturduğu ekoturizm potansiyeli, bölgenin ve yörenin kalkınmasında kullanılabilir önemli bir araçtır.”

Araştırmanın hedefleri:

- Sürdürülebilir kırsal kalkınma, sürdürülebilir tarım ve sürdürülebilir turizm kavramlarını incelemek ve bu kavramların birbiriyle olan ilişkisini ortaya koymak,
- Bölgesel gelişmenin bir alt sektörü olan turizmin, çevre ve doğal kaynaklar açısından kalkınma/gelişme ve çevre çelişkisinin uyumluluğa dönüştürülmesi için çözümler üretmek,
- Ulusal ve uluslararası lavanta tarımına ilişkin örneklerinin incelenerek, Kuyucak Köyü'nde tarımsal turizm faaliyetlerinde planlama ve yönetime ilişkin öneriler sunmak,
- Kuyucak Köyü'nde lavanta odaklı ekoturizmin sürdürülebilirliğini sağlamak şeklinde özetlenebilir.

Bu çalışma,

- Araştırma alanının sürdürülebilir tarım kapsamında geliştirilen önerilerin benzer alanlar için örnek teşkil edeceği,

- Araştırma alanına ya da benzer alanlara yönelik çalışma yapan ve/veya yapacak plancılara ve yöneticilere yapılacak çalışmalarda katkı sağlaması,
- Sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma planlarına ilişkin öneriler sunması,
- Yöneticilerin ve yerel halkın planlama çalışmalarına katılımının sağlanması konusunda farkındalığın artırılması açısından önem taşımaktadır.

Bu amaç ve hedefler doğrultusunda gerçekleştirilen tez çalışmasının içeriği şu şekilde özetlenmiştir;

Giriş:

- Kuyucak Köyü'nün çalışma alanı olarak seçilme nedenleri açıklandıktan sonra araştırmanın amacı ve kapsamı belirtilmiştir.
- Çalışma konusuna ve alanına ilişkin daha önce yapılmış çalışmalar özetlenerek tablo halinde verilmiştir.

Literatür Özeti:

- “Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma”, “Sürdürülebilir Tarım”, “Sürdürülebilir Turizm” ve bunları destekleyen kavramlardan olan “Ekolojik Tarım” ve “Ekoturizm” kavramları ve ilkeleri incelenmiştir.
- Ulusal ve uluslararası lavanta odaklı ekoturizm örneklerine yer verilmiştir.

Materyal ve Yöntem:

- Araştırma alanına ilişkin konum bilgileri ve genel özelliklere yer verildikten sonra materyallere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.
- Veri toplama aşamasında elde edilen yerel halk anket (167 kişi), yerli turist (384 kişi), Köy muhtarı ile derin mülakat ve yerinde gözlem çalışmalarının değerlendirilmesinde uygulanan yöntemlere yer verilmiştir.
- Ayrıca ana materyale ek olarak çalışmanın yürütülmesine yardımcı olan materyaller listelenmiştir.

Araştırma Bulguları:

- Araştırma alanının doğal ve sosyo-kültürel özelliklerine yer verilmiştir. Bu özelliklerin değerlendirilmesinde ArcMap 10.5, AutoCAD 2017 ve Photoshop CS6 programları kullanılmıştır.
- Yerel halk ve yerli turist ile gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçlarına yer verilmiştir. Anketlerin değerlendirilmesinde SPSS 25 programından yararlanılmıştır.
- Köy muhtarı ile yarı yapılandırılmış derin mülakat çalışması yapılmıştır. Elde edilen veriler nitel olarak analiz edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler:

- Araştırmada uygulanan yöntemlerin bulgularına ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur.
- Alana ilişkin stratejiler, alt amaç ve hedefler geliştirilmiştir.
- Elde edilen bulgular doğrultusunda “Alana İlişkin Öneriler” ve “Kırsal Kalkınma, Sürdürülebilir Tarım ve Sürdürülebilir Turizm”e ilişkin sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1.2 Kaynak Özeti

Sürdürülebilir tarım kapsamında ekoturizm çalışmalarının ilk örnekleri 1980’li yıllarda görülmüş olup ülkemiz için yeni bir konudur. Bu çalışmalar; Buğday Derneği tarafından 2004 yılında oluşturulan TaTuTa (Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi, Gönüllü, Bilgi ve Tecrübe Takası) Projesi ile ivme kazanmış olup konu ile ilgili çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır (Ahipaşaoğlu ve Çeltek, 2006).

Kaynak özetleri için ayrılan bu bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan kırsal kalkınma, tarımsal turizm, ekoturizm ve lavanta tarımı konularında yerli ve yabancı kaynaklar konuya ve alana ilişkin olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

Tez çalışması için yönlendirici olan tablolarda (Tablo 1.1, Tablo 1.2, Tablo 1.3, Tablo 1.4, Tablo 1.5, Tablo 1.6, Tablo 1.7, Tablo 1.8, Tablo 1.9, Tablo 1.10, Tablo 1.11, Tablo 1.12, Tablo 1.13, Tablo 1.14, Tablo 1.15, Tablo 1.16, Tablo 1.17) kaynakların özeti verilmiştir. Tablolarda; kaynağın tarihi, yöntemi, ele alınan parametreleri ve bulguları özetlenerek bu kaynaklar kapsamında tez çalışmasına olan katkıları değerlendirilmiştir.

1.2.1 Konuya İlişkin Kaynak Özeti

Tablo 1.1: Kaynak özetleri

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
1997	<p>1. İspanak üretim sektörünün genel özellikleri incelenmiştir.</p> <p>2. Gelenek-bölge ilişkisinin önemine dikkat çekmek, İspanağı bölgesel bazda teşvik etmek için yürütülen faaliyetler analiz edilerek kırsal bölgelerdeki tarıma etkisi incelenmiştir.</p> <p>3. Temel olarak arazi çalışması yapılmıştır.</p> <p>4. Hem bölge içerisinde hem de bölge dışındaki ticaret kanallarında yer alan çeşitli operatörler (çiftçiler, toptancılar, kamu kurumları) ile yapılan açık görüşmeler yoluyla veriler toplanmıştır.</p>	<p>1. Toskana'nın iki kıyı bölgesi yani, Val di Serchio (Pisa Bölgesi) ve Val di Cornia (Livorno ili) İspanak yetiştiriciliği,</p> <p>2. Gelenek-bölge ilişkisi,</p> <p>3. İspanak ticaret kanalları,</p> <p>4. Ekonomi.</p>	<p>1. Girişimcilik becerilerinin "yoğunlaştırılması" açısından, araştırmadan çıkan unsurlar Val di Serchio'nun "azalmakta" olduğunu ve Val di Cornia'nın "genişleme-gelişme" aşamasında olduğunu göstermektedir.</p> <p>2. Üretim seviyelerinin yüksek olmasına rağmen aşırı derecede parçalanmış bir üretim yapısından dolayı, üretim neredeyse hiçbir yerel pazarlarda satılmamakla birlikte, kısmen kuzey İtalya pazarlarında ve kısmen dış pazarlarda trenle satılmaktadır.</p> <p>3. Bölgesel bazda tanıtım deneyimlerinde: İspanaklı mahsullerin büyük ölçüde, ürüne özgü özellikler veren iklim koşullarıdır. Başlangıçta Val di Serchio; bugün ise esas olarak Val di Cornia ile "en iyi kalite" İspanağı yetiştirmektedir.</p> <p>4. Mülakat sonuçlarına göre operatörler; İspanak üretimi birkaç yıl boyunca bölgede yaygınlaşmıştır. Fakat ulusal meyve bahçeciliği yönetmelikleri nedeniyle ticari markanın kullanımı başladığı gibi durmuştur. Bu yöntemi yeniden başlatma girişimleri, görüşme yapılan tüm operatörler tarafından dile getirmelerine rağmen somut bir eyleme yol açmamıştır.</p> <p>5. Sonuç olarak; tarımsal üretim yapan kırsal bölgelerinin tanıtımının (İspanak) yerel kalkınmaya önemli bir etkisi vardır.</p>

Tablo 1.2: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2004	<p>1. Kalecik İlçesi Belediye ve Mücavir alan sınırları araştırma alanı olarak tanımlanmıştır. Bu çalışma yedi aşamada incelenmiştir.</p> <p>2. Birinci aşamada, tarımsal turizm çalışmalarının yaygın olduğu ülkelerin planlama ve model yaklaşımları incelenmiş,</p> <p>3. Bu aşamalardan sonra Ankara kentinde yaşayanların, tarımsal turizm faaliyetlerine isteklerini belirlemek için anket çalışması (750 kişi) gerçekleştirilmiştir.</p> <p>4. Ankara'da, orta ve üst gelir sınıfında yer alan mahallelerde; Altındağ, Çankaya, Yenimahalle, Mamak, Keçiören ilçeleri ele alınarak değerlendirilmiştir.</p> <p>5. Anket çalışmalarının analizleri SPSS programı kullanılarak tarımsal turizm çalışmalarına uygunluk ölçütleri belirlenmiştir.</p> <p>6. Fiziksel veriler coğrafi bilgi sistemleri ile değerlendirilmektedir.</p> <p>7. Gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde, çalışma alanında tarımsal turizm çalışmalarına uygunluk gösteren bölgeler belirlenmiştir.</p>	<p>1. Tarım, 2. Turizm, 3. Tarımsal turizm, 4. Kalecik ilçesi, 5. Sürdürülebilir kırsal kalkınma.</p>	<p>1. Çalışma alanının fiziksel özelliklerinin tarımsal turizm faaliyetlerine uygun olduğu, farklı aktivitelerle bireylerin ilgisini çekebileceği tespit edilip, Ankara kent halkı tarafından önemli bir talebin olduğu saptanmıştır.</p> <p>2. İlçenin, bağcılık ve bahçe bitkileri alanında tarımsal turizm potansiyeline sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu potansiyeli sürdürülebilir kırsal kalkınma kapsamında ekonomik bir değere dönüştürmek ve yönlendirmek için planlama ve yönetim çalışmalarının hazırlanıp uygulanması gerekmektedir.</p> <p>3. İlçede bulunan yerel yönetim, kamu kurumları ile Sivil Toplum Kuruluşları (STK) 'nın organizasyonu içinde olması gerektiği düşünülmektedir.</p> <p>4. Araştırma alanında tarımsal turizm etkinlikleri açısından; tarımsal turizm etkinliklerine en elverişli alanların %25.6, elverişli alanların %62.9, elverişli olmayan alanların ise %11.5 olduğu tespit edilmiştir.</p> <p>5. Elde edilen değerlendirmeler sonucunda; Ankara ili Kalecik ilçesinin tarımsal aktivite ihtiyaçlarının çoğunu karşılayabileceği ortaya konmuştur.</p>

Tablo 1.3: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2007	<p>1. Tarımsal turizm geliştirme projeleri ve köylerin tarımsal turizm ürünleri, çalışmasının temel materyalini oluşturmaktadır. Ayrıca, Tekelioğlu Sarpıncık, Parlak ve Küçükbahçe köylerinde yer alan, tarım turizmi girişimcileri ve proje koordinatörü, Karaburun başkanı ile röportaj, İlçe ve Manisa İl Turizm Müdürlü tarım turizmi projeleri ve tesisleri ile ilgili köy ve yöre halkının genel özelliklerine ilişkin gözlemler araştırmanın ikincil materyalleridir.</p> <p>2. Çalışma için gerekli veriler, görüşmelerden ve gözlemlerden elde edilmiştir.</p> <p>3. Tekelioğlu Köyü'ndeki iki tarımsal turizm girişimcisinden ve Karaburun İlçesi'ndeki onbeş tarımsal girişimciden yedisi ile görüşmeler yapılmıştır.</p> <p>4. Veri toplamada, turizm alanını etkileyen çeşitli koşullara dayanarak çalışma alanlarını tanımlayan haritalar da kullanılmıştır.</p> <p>5. Görüşmeler, gözlemler ve literatür çalışmalarının sonucunda veriler, GZFT analizi ile iç ve dış faktörler olarak iki kategoride gruplandırılmıştır.</p>	<p>1. Agri-turizm, 2. Kırsal turizm, 3. Alternatif turizm, 4. Sürdürülebilir turizm, 5. Kırsal kalkınma.</p>	<p>1. Bu çalışma, tarım turizmi planlarının üç ana sorudan oluştuğunu göstermiştir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tarım-turizm faaliyetinin amacı nedir? • Tarım turizmi nerede geliştirilmelidir? • Tarım turizmi nasıl geliştirilmelidir? <p>İlk sorunun cevabı eylemin hedeflerini belirlemektedir. Bu çalışmada AB ve Türkiye örnekleriyle incelendiğinden, tarım turizmi genellikle kırsal kalkınma aracı olarak kullanılmakta ve ulusal kırsal kalkınma veya bölgesel kalkınma planları ile planlanmaktadır.</p> <p>2. İkinci sorunun cevabı; marjinal alanlar, küçük ölçekli çiftlikler ve avantajlı olanlara karşı daha az rekabet olanına sahip olan- dağlık alanlar gibi- dezavantajlı tarım arazilerinde geliştirilmesi önerilmektedir.</p> <p>3. Temel olarak, tarım turizmi, yerel dinamikler üzerine kurulu bir turizm şeklidir. Bu nedenle yerel halkın tutum, kültür, istek ve beklentilerinin sektörün gelişiminde çok önemli bir rol oynadığı; aynı zamanda yerel halkın katılımını içeren bir planlama çalışmasının daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu nedenle, sürecin gelişim alanının yerel dinamizmine göre düzenlenmesi ve yerel koşulların iyileştirilmesi gerekmektedir.</p> <p>4. Ayrıca kadınlar, kırsal yaşam ve kırsal ekonomi üzerindeki etkilerinden dolayı projelerin vazgeçilmez yöneticileridir. Bu nedenle tarım turizmi, kadınların süreçteki varlığına bağlıdır.</p>

Tablo 1.4: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2010	<p>1. Giriş: İlk bölüm sorunlara genel bir bakış sağlayarak, sürdürülebilir kalkınma kavramını tanımlamış ve Samsø adası'nı tanıtmıştır.</p> <p>2. Yöntem: Kavramların tanımı ve gerçekleri olmak üzere bu tezin gelişmesini sağlayan araştırma çerçevesi oluşturulmuştur.</p> <p>3. Teorik çerçeve; Samsø örneğine uygulanan literatür analizi için temel oluşturmuştur. Bu tezde uygulanabilirliği için iki ana teori seçilmiştir: Değişim yönetimi teorisi ve çevresel iletişim teorisidir.</p> <p>4. Sürdürülebilir Tarıma Yönelik Değişim: Bu bölüm, tezin bilimsel temelini oluşturmaktadır. Böylece tarımsal uygulamalardaki değişimlerle ilgili tartışmayı destekleyerek sürdürülebilir tarımı motive etmek ve sadece Samsø adasıyla değil, aynı zamanda dünya çapında bir ölçekte, ilgili çevresel sorunlar da yansıtılmıştır.</p> <p>5. Sürdürülebilir Tarımı Teşvik Etmek Samsø'daki yerel durumun analizinde, adada sürdürülebilir tarımda uygulanabilecek çözümler, analiz edilmiştir. Bu bölümde, Samsø adası için sürdürülebilir tarımı teşvik etmek ve olası yöntemlerden bahsedilmiştir.</p> <p>6. Sonuç</p>	<p>1. Sürdürülebilir kalkınma,</p> <p>2. Sürdürülebilir çevre,</p> <p>3. Sürdürülebilir toplum,</p> <p>4. Ekonomi,</p> <p>5. Gelişme,</p> <p>6. Eğitim,</p> <p>7. Yönetim,</p> <p>8. Bilim/Teknoloji.</p>	<p>1. Bu tez, yalnızca mevcut tarımsal uygulama yöntemleriyle ilgili ciddi bir sorun olmadığım, aynı zamanda dünyanın farklı bölgelerinde, Danimarka'nın da dâhil olmak üzere farklı bölgelerinde ve ayrıca Samsø'da da uygulanabilir alternatif çözümler olduğunu göstermiştir.</p> <p>2. Alternatif tarıma yönelik çiftçilerin, zararlılar ve yabancı otlar ile nasıl mücadele edilebileceğine yönelik gerekli bilgilere ulaşabileceği kolektif kuruluşlar vardır.</p> <p>3. Yeni tarım uygulamaları sadece çevresel ve ekolojik koşulları önemli ölçüde iyileştirmekle kalmayıp aynı zamanda çiftçiler ve mülkleri arasındaki ilişkilerin yanı sıra yerel toplulukların sosyal yaşantılarını da geliştirmektedir.</p> <p>4. Bir örnek olarak Samsø, sürdürülebilir tarımın ve dolayısıyla geleneksel yakıt yoğun tarımdan ekolojik tarıma geçişin önemli bir örneklerinden olduğu tespit edilmiştir.</p>

Tablo 1.5: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2013	<p>1. Lavanta Provence-Alpes-Côte d'Azur bölgesinin bir parçası olup Provence'in kültürel ve ekonomik bir sembolü haline gelmiştir.</p> <p>2. 1990'ların başında Lavanta Kırtarma Planının bir parçası olarak oluşturulan yapay yollar "lavantayı" turizme bağlamayı hedeflemek ve bir kültürü korumak için ikili bir bakış açısında hazırlanmıştır.</p> <p>3. Bu sonuçlar doğrultusunda çalışmada, Provence bölgesinin sembolü olan lavantayı ve lavanta rotalarını kullanan turist analizlerini kronolojik bir sıralama yöntemi ile incelemiştir.</p>	<p>1. Doğal kaynak,</p> <p>2. Yerel ve sürdürülebilir kalkınma,</p> <p>3. Üretken model,</p> <p>4. Yenilikçilik,</p> <p>5. Lavanta,</p> <p>6. Lavanta rotası,</p> <p>7. Provence-Alpes-Côte d'Azur.</p>	<p>1. Lavanta; Kuru, kireçtaşı ve güneşli topraklarda yetişen bir çalıdır. Lavandula sp. bitkisinin yedi cinsi vardır, ancak Provence'e özgü Lavandula angustifolia cinsidir.</p> <p>1930 yıllarında keşfedilmiş olup 19. yüzyılda sistematik bir şekilde dikilmeye başlanmıştır. Provence bölgesinin iklim özelliklerine uygun olan lavanta bölgeye ekonomik olarak büyük katkı sunmuştur (Lavanta esansiyel yağı üretim rekoru 1960 yılında 150 tonun üzerinde üretilmiştir).</p> <p>2. 21. Yüzyıl yani 2000'li yılların başında üretimin artması ile geleneksel bir faaliyet endüstriyel bir faaliyete geçmiştir</p> <p>3 Provence-Alpes-Cote d'Azur bölgesinde lavanta mahsulü, 2010 yılının son genel tarım sayımına göre, yaklaşık bin çiftliğe ait 18500 ha'ı temsil ediyor. Bu nedenle Fransa, lavanta ve lavanta yağı üretiminde lider konumdadır.</p> <p>4. Provence-Alpes-Côte d'Azur bölgesindeki turizmin gelişmeleri 1980'lerde başlamıştır. Bölgede çeşitli otel işletmeleri, spor ve turizm faaliyetleri, orta ve yüksek dağlarda yürüyüşler, parklar ve arasında doğa rezervleri ile bugün Fransız turistlerin yanı sıra yabancı turistlerin gelişi açısından en çok ziyaret edilen ikinci Fransız bölgesi haline gelmiştir.</p> <p>Provence mirası ve çevresel zorluklarla ilgili halkın bilinçlendirilmesi etrafında dönecek bir eko-müze projesi devam etmektedir. "Lavanta Güzergâhları" peyzaj yoluyla Provence-Alpes-Côte d'Azur bölgesi dikkate değer bir ivme kazanmıştır.</p>

Tablo 1.6: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2014	<p>1. Bu çalışmada yöntem; gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanların kullanım şekillerini araştırmak ve kırsal turizm faaliyetlerinin kırsal kalkınma çalışmalarında alternatif bir çözüm olup olmadığını değerlendirmektedir.</p> <p>2. Kırsal turizmin, Türkiye'deki kırsal alanlar için bir çözüm olup olmadığını ve bu zamana kadar bu amaçla yapılan çalışmalar incelenmiştir.</p> <p>3. İkinci bölümde, kırsal kalkınma ve kırsal turizm kavramları incelenmiştir.</p> <p>4. Üçüncü bölümde, kırsal turizm ile kırsal kalkınma arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Kırsal turizmin kırsal kalkınma için bir çözüm olabileceğini fakat sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı içinde olması gerektiği tespitine varılmıştır.</p> <p>5. Dördüncü bölümde, AB'nin kırsal kalkınmada kırsal turizme bakış açısını incelemiştir.</p> <p>6. Son bölümde ise; Türkiye için kırsal turizmin kırsal kalkınma için önemli bir seçenek olduğu ifade edilmiş ve kalkınma anlayışı ile Türkiye'de uygulanmış ya da uygulanmakta olan planlara yer verilmiştir.</p>	<p>1. Kırsal kalkınma,</p> <p>2. Kırsal turizm,</p> <p>3. Kırsal alan,</p> <p>4. Sürdürülebilir kalkınma.</p>	<p>1. Çalışma sonunda ülke kalkınmasında, bölgesel ya da yerel kalkınma anlayışı içinde olmak önemlidir. Bu kalkınma anlayışı günümüzde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri için önem arz etmektedir. Bu ülkelerin, kalkınma için gelişmiş ülkelerin çizgisinden ilerlemeleri gerekmektedir.</p> <p>2. Günümüzde yerel kalkınma anlayışı, bölgelerin çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini bilerek, bu kaynakları en uygun düzeyde kullanmayı hedeflemektedir.</p> <p>3. Her ülkenin kendine has değerleri vardır. Bunlar; ekonomik düzeyler, kültürel birikimler ve fiziksel özelliklerdir. Bu farklılıkların kırsal kalkınmaya yönlendirilmesi için farklı disiplinler ve sektörlerden yararlanmak gerekmektedir. Kalkınma anlayışının sürdürülebilir olması açısından önemlidir.</p> <p>4. Kırsal kalkınma çalışmalarının kamu kurumları, yerel yönetim, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ile STK'nın iş birliği içerisinde olması gerekmektedir.</p> <p>5. Türkiye'nin mevcut coğrafi ve tarihi yapısı, kırsal turizm için önemli bir kapasite teşkil etmektedir.</p> <p>6. Sonuç olarak; Türkiye kırsal turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Fakat yerel-bölgesel kalkınma kuruluşlarının işbirliği içinde olması gerekmektedir.</p>

Tablo 1.7: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alman Parametreler	Bulgular
2016	<p>1. Bu çalışmada; lavanta üretiminin diğer ülkelerdeki ve Bulgaristan'daki mevcut durumu incelenmiştir.</p> <p>2. Elde edilen veriler kapsamında Bulgaristan'ın mevcut durum analizi yapılmıştır.</p> <p>3. Lavantanın kullanım alanları araştırılarak üretim yapan ülkelerin lavantayı hangi amaçlarla kullandığı tespit edilmiştir.</p> <p>4. Lavantanın genel özellikleri ile GZFT analizi yapılmıştır.</p> <p>5. Lavanta yağının özellikle dış pazarda yoğun olarak satıldığı araştırarak sonuç bölümünde Bulgaristan'ın nasıl bir yol izlemesi gerektiğiyle ilgili öneriler sunulmuştur.</p> <p>6. Bulgaristan'da uluslararası kabul görmüş kaynaklardan, resmî kurumlardan literatür araştırması yapıp; Dobrich, Plovdiv ve Şumnu bölgelerinden üreticilerle yapılan toplantılardan elde edilen verilerden yararlanılmıştır.</p>	<p>1. Lavanta, 2. Lavanta yağı, 3. Fransa, 4. Bulgaristan, 5. Pazar.</p>	<p>1. Fransa, yakın zamana kadar lider olan lavanta üretiminde, hastalıkların ve zararlıların yayılmasıyla ilgili sorunlar yaşamaktadır. Bulgaristan, AB'den 2015 yılında bu yana 10 milyon € ile terpene yağının ihracatında lider konumundadır. Bulgaristan'da 2008'den sonra lavanta alanları üç kattan daha fazla artmıştır. Ekim alanlarının kurulması, 2012-2015 yılları arasında, toplam alanların 7000 ha'ya yaklaştığı tespit edilmiştir.</p> <p>2. Bulgaristan'ın büyümesinin temel nedenleri, Fransa ve diğer büyük üreticilerin artan talep ve artan alım fiyatı koşullarında yaşadıkları sorunlardır.</p> <p>Lavanta, dünyadaki en yaygın uçucu yağ bitkilerinden biridir. Genellikle Akdeniz bölgesinde yetişmektedir. Bulgaristan birkaç yıl önce lavanta yetiştiriciliği ve lavanta yağı üretiminde dünya lideri olan Fransa'ya katılmıştır. Lavanta aynı zamanda İtalya, İspanya, Fas, eski Yugoslavya, Macaristan, Romanya, Türkiye, Ukrayna, Moldova, Güney Afrika ülkeleri, Rusya, Çin, ABD gibi bazı ülkelerde yetiştirilmektedir.</p> <p>3. Bulgaristan'da lavanta sektörünün gelişmesi için halk, birçok tarımsal ürüne rağmen, çiftçileri lavanta yetiştirmeye yönlendirmede destekleyici bir rol oynamaktadır.</p>

1.2.2 Alana İlişkin Kaynak Özeti

Tablo 1.8: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alman Parametreler	Bulgular
2011	<p>1. Kuyucak Köyü'ndeki 4 farklı sahadan Temmuz ayında sapsızla birlikte biçilen taze sapsız çiçek materyal olarak kullanılmıştır. Taze sapsız çiçek gölgede tel raflar üzerinde kurutularak kuru sapsız çiçekler elde edilmiştir.</p> <p>2. 2010 vejetasyon döneminde Kuyucak Köyü'ndeki lavanta tarlalarından alınan örneklerin taze sapsız çiçek ve kuru sapsız çiçek uçucu yağları laboratuvar koşullarında Clevenger hidrodistilasyon aparatında su distilasyonu yöntemiyle belirlenmiştir.</p> <p>3. Bu amaçla taze sapsız çiçek ve kuru sapsız çiçek uçucu yağ miktarlarının belirlenmesi için distilasyon cihazında 3 saat süre ile damıtma yapılmış, ölçülü bölümde toplanan yağ miktarı ölçülerek, % uçucu yağ oranı hesaplanmıştır. Elde edilen uçucu yağların temel koku bileşenleri Süleyman Demirel Üniversitesi Deneysel ve Gözlemsel Öğrenci Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde bulunan GC/MS cihazında yapılmıştır.</p>	<p>1. Lavanta, 2. Uçucu yağ oranı, 3. Uçucu yağ kompozisyonu.</p>	<p>1. Çiçeklenme döneminde farklı lavanta tarlalarından elde edilen lavantaların taze sapsız çiçek uçucu yağ oranları istatistiksel olarak önemsiz, kuru sapsız çiçek uçucu yağ oranı ise %5 düzeyinde önemli bulunmuştur.</p> <p>2. Bu çalışmada incelenen lavantaların kuru sapsız çiçek uçucu yağ oranları ile diğer lavanta çeşitlerinin uçucu yağ oranlarına benzer değerler gösterdiği tespit edilmiştir.</p> <p>3. Tıbbi ve aromatik bitkilerde önemli etkenler; genotip, yetiştirme teknikleri, ekolojik koşullara hasat zamanına, bitki kısımlarına, destinasyon yöntemine ve kurutma metoduna bağlı olarak değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir.</p> <p>4. Farklı lavanta tarlalarından alınan lavanta (<i>Lavandula x intermedia</i>) örneklerinin uçucu yağ bileşeni sayısı hem taze sapsız çiçekte hem de kuru sapsız çiçekte değişiklik göstermiş, en yüksek uçucu yağ bileşeni taze sapsız çiçekte 16 adet ve kuru sapsız çiçekte 19 adet olduğu tespit edilmiştir.</p> <p>5. Kuyucak Köyü'nde kültürü yapılan lavantaların uçucu yağ özelliğinin yüksek verime sahip olduğu ancak kalite sorunu ile karşılaşıldığı gözlemlenmiştir.</p>

Tablo 1.9: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alman Parametreler	Bulgular
2016	<p>1. Veri toplama yöntemi olarak kaynak taraması yapılmıştır.</p> <p>2. Lavanta turizmi ile ilgili ulusal ve uluslararası internet kaynakları taranmıştır.</p> <p>3. Fransa'nın Provence Bölgesi ile ilgili güncel bilimsel çalışmalar incelenerek Kuyucak köyü ile karşılaştırılmıştır.</p>	<p>1. Alternatif Turizm, 2. Lavanta, 3. Isparta, 4. Provence.</p>	<p>1. Provence Bölgesi, 19. yüzyıl itibarıyla lavantanın başkenti unvanını almıştır ve halen lavanta tarımı yapılmaktadır. Provence-Alpes-Cote d'Azur Bölgesi, doğal ve kültürel değerleriyle önemli bir ekoturizm destinasyonu haline gelmiştir.</p> <p>2. Bölgede doğal, kültürel ve turistik, açıdan ön planda olan şehirleri; Aix-en-Provence Marsilya, Verdon, Saint-Tropez, Avignon, Arles'i dir. Bu değerler çevresinde gelişen alternatif turizm aktiviteleri; bisiklet, yürüyüş, tırmanma, foto safari, su sporları, kanyon geçişi, balıkçılık, golf olarak belirlenmiştir. Lavanta bahçeleri etrafında genellikle yürüyüş ve bisiklet faaliyetleri yapılmakta olduğu tespit edilmiştir.</p> <p>3. Lavanta, son birkaç yıldır acentelerin ve turistlerin dikkatini çekmeye başlamıştır.</p> <p>4. Provence Bölgesi ve Kuyucak köyü arasındaki en önemli benzerlik lavanta bahçeleridir.</p> <p>5. Provence Bölgesi rehberlik hizmetleri, konaklama işletmeleri ve seyahat acentaları yönünden gelişmiş durumdadır. Kuyucak Köyü için ise herhangi bir tur programı yoktur. Provence Bölgesi'ne özgü lavanta markaları vardır. Kuyucak köyünde ise ağırlıklı olarak lavanta yağ üretimi ve lavanta hasadı yapılmaktadır. Isparta ili 2016 yılı içerisinde lavanta kremi ve kolonyası üretmeye başlamıştır. Köyde üretilen diğer lavanta ürünleri ile ilgili ise bir markalaşma faaliyeti yoktur.</p>

Tablo 1.10: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2016	<p>1. Bu çalışmanın materyali Isparta İli'nin Keçiborlu İlçesi'ne bağlı Kuyucak Köyü'nde 2011 yılında 38 lavanta çiftçisi ile yapılan yüz yüze anketlerle elde edilen verilerdir.</p> <p>2. Araştırmada ikincil veri olarak çeşitli araştırma raporları ve istatistiksel veriler kullanılmıştır.</p> <p>3. Lavanta çiftliklerinin üretim maliyetlerini hesaplamak için tek bütçe analiz yöntemi kullanılmıştır. Böylece gelir-maliyet dengesi sadece lavanta üretimi için hesaplanmıştır.</p> <p>4. Toplam lavanta üretim miktarının satış fiyatları ile çarpılmasıyla brüt üretim değeri hesaplanmıştır.</p>	<p>1. Ekonomik analiz, 2. Sabit maliyet, 3. Tıbbi ve aromatik bitki, 4. İşçilik, 5. Nispi kâr, 6. Değişken maliyet.</p>	<p>1. Ortalama çiftlik verimi 1636.70 kg/ha, 1 kg lavanta üretim maliyeti 0.95 \$ olarak hesaplanmıştır.</p> <p>2. Çiftliğin 1 kg lavanta için ortalama satış fiyatı 1.57 dolar olarak hesaplanmıştır.</p> <p>3. Lavanta tarımından elde edilen brüt üretim değeri 2573.31 \$ ha-1 olarak hesaplanmıştır.</p> <p>4. Brüt kâr ve net kâr sırasıyla 1695.08 \$ ve 1018.37 \$ ha-1 olarak hesaplanmıştır.</p> <p>5. Nispi kâr 1.65 olarak hesaplanmıştır.</p> <p>6. Lavanta üretimi, bölgedeki üreticiler için alternatif ve önemli bir gelir kaynağı olarak tespit edilmiştir.</p>

Tablo 1.11: Kaynak özetleri.

Başaran (2017), “Bringing lavender to economy in rural development and rural tourism scope (Kırsal kalkınma ve kırsal turizm kapsamında lavantayı ekonomiye katmak)” başlıklı çalışmada; turizme yönelik lavanta ekimi yapılan bölgeler tespit edilmiştir. Ayrıca bu bölgelerin yıllık turizm kapasitelerine dayanarak lavanta yetiştiriciliği-turizm potansiyeli hesaplanmıştır.			
Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2017	<p>1. Bu çalışmada, lavanta tarımının ekildiği kırsal alanlar tespit edilmiş ve bu alanların kırsal turizm açısından potansiyelleri incelenmiştir.</p> <p>2. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme- UNDP) tarafından desteklenen “Gelecekte Turizm” web sitelerinden ve lavanta tarımı ile ilgili bilimsel çalışmalardan elde edilen veriler kullanılmıştır. Turistlerin verileri Isparta İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden temin edilmiştir.</p> <p>3. Lavantanın turizme etkisinin tespiti için lavanta bahçelerini ziyaret eden turist sayısı, diğer turistik aktiviteleri ziyaret eden turist sayısı ile karşılaştırılmıştır.</p>	<p>1. Aromatik bitki,</p> <p>2. Lavanta,</p> <p>3. Lavanta kültürü,</p> <p>4. Kırsal turizm,</p> <p>5. Kırsal kalkınma,</p> <p>6. Kuyucak Köyü.</p>	<p>1. Türkiye'de ilk defa, 1960 yılında Isparta'nın Kuyucak köyü lavanta tarımı yetiştirmeye başlamıştır. Yapılan araştırmada Kuyucak Köyü'nün Türkiye'de lavanta üretiminin % 93'ünü karşıladığı ve bugün Kuyucak, Aydoğmuş, Çukurören ve Ardıçlı köylerinin en verimli lavanta türü olan yaklaşık 2500 da lavandin (Lavendula x intermedia Super A) ürettiği tespit edilmiştir.</p> <p>2. Isparta'yı ziyaret eden toplam turist sayısı 2016'da 367.240'tur. En fazla turist çeken ülkeler Fransa, Almanya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti, Belçika, İtalya, Azerbaycan, Hollanda, Japonya, Rusya, Avustralya'dır. Ayrıca 2016 yılında lavantadan kaynaklı olarak Isparta İli sayesinde Türkiye'de diğer ülkelere dâhil olmuştur.</p> <p>3. 2013 yılında başlatılan “Gelecekte Turizm” programı ile Kuyucak Bölgesini ziyaret eden turist sayısının arttığı görülmüştür. 2014 yılında 5000 turist ziyaret ederken, 2016 yılında yaz sezonunda 20.000 turist ziyaret etmiştir. Kuyucak'ı ziyaret eden turist sayısı, toplam turist sayısının % 5,44'ünü oluşturmuştur. Isparta dışında, lavanta ekili tarım alanı Konya, Edirne, Eskişehir ve Denizli'de bulunmaktadır. Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün verilerine göre; 2016 yılında Konya İli 2.254.689 turist tarafından ziyaret edilmiştir. Ancak Konya İli'nde lavanta tarımı yeni bir uygulama olduğundan lavanta odaklı kırsal turizm faaliyetinde bulunulamamıştır.</p>

Tablo 1.12: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2018	<p>1. Bu araştırma yöntemini, Kuyucak Köyü'nde yaşamakta olan lavanta yetiştiricileri oluşturmuştur.</p> <p>2. Görüşme için, kişilerin belirlenmesinde Kolayda Örnekleme Yöntemi kullanılarak 16 kişi seçilmiştir.</p> <p>3. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak veri toplama aracı olarak da form oluşturulmuştur. Hazırlanan formda Lavanta yetiştiricilerine bu araştırmanın önemi ve amacı anlatılarak, görüşme için randevu alınmıştır. Yapılan görüşmeler, izin alınarak ses kayıt cihazına kaydedilerek gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcıyla yapılan görüşme yaklaşık 35 dakika sürmüştür.</p> <p>4. Verilerin analizinde betimsel sistematik analiz tekniği uygulanmıştır. Ayrıca frekans analizi tekniği ile değerlendireci analiz tekniği kullanılarak veriler yorumlanmıştır.</p>	<p>1. Lavanta, 2. Gastronomi, 3. Isparta, 4. Kuyucak Köyü, 5. Turizm, 6. Lavanta yetiştiricileri.</p>	<p>1. Lavanta yetiştiricilerine sorulan ilk soruda “Lavantadan oluşan yiyecek ve içecekler”; 15’i % 18,75’lik bir oranla bal ve diğer 15’i dondurma yapıldığını, 12’sinin % 15’lik bir oranla çay, 10’unun % 12,50’lik bir oranla kahve ve diğer 10’unun ise % 12,50’lik bir oranla reçel yapıldığını belirtmiş, 5’i % 6,25’lik bir oranla gözleme, diğer 5’i % 6,25’lik bir oranla lokum, 3’ünün % 3,75’lik bir oranla limonata ve diğer 3’ünün % 3,75’lik bir oranla kuru pasta, kek ve kurabiye yapıldığını belirtmiştir.</p> <p>2. “Lavantadan hazırlanan yiyecek ve içeceklerden tadan turistlerin tepkisi” sorusuna ise; lavantadan elde edilen yiyecek içeceklerin % 80’lik gibi büyük bir oranla turistler tarafından beğenilmekte olduğu belirlenmiştir.</p> <p>3. “Lavantadan hazırlanan yiyecek ve içeceklerin en fazla beğenilme durumu” sorusundan elde edilen sonuç; lavantanın en çok dondurmada kullanılmakta olmasının beğenildiği tespit edilmiştir.</p> <p>4. “İkinci, üçüncü kez gelen turistlerin lavantalı yiyecek ve içecekleri tercih etme” sorusundan elde edilen veri; lavanta ile üretilen yiyecek içeceklerin beğenilmekte olduğu, turistlerin ikinci ve üçüncü gelişlerinde lavantalı ürünleri tercih etmeme gibi bir durumun olmadığı tespit edilmiştir.</p>

Tablo 1.13: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2018	<p>1. Bu çalışmanın yöntemi, Isparta ili Keçiborlu İlçesi'ne bağlı Kuyucak Köyünde lavanta yetiştiriciliğini kırsal turizm kapsamında GZFT analizi yöntemiyle değerlendirilerek güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri tespit edilmiştir.</p>	<p>1. Isparta, 2. Kırsal Turizm, 3. Lavanta, 4. GZFT, 5. Lavanta kullanım alanları.</p>	<p>1. Güçlü yönleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lavanta alanlarının foto safari için elverişli olması, • Lavantanın bölgeye kattığı görsel çekicilik, • Bölgede yağ çıkarma fabrikalarının bulunması, • Köye ulaşımın kolay olması ve bölgeye tur'lar düzenlenmesi, • Bölge halkını bilinçlendirmek adına birçok eğitim toplantısı yapılmış olması, • Bölgedeki yerel halkın büyük çoğunluğunun lavanta işiyle uğraşması. <p>2. Zayıf yönleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gelen turistler için konaklama alanlarının sayısının yetersizliği, • Lavantanın çiçeklenme süresinin 45-50 gün zaman diliminde turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi, • Bölgede yetişen lavanta cinsinin yağ bakımından düşük kaliteli olması. <p>3. Fırsatlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lavanta ekim alanının genişletilebilmesi için yeterli arazinin bulunması, • Alternatif turizm çeşitlerine ve kırsal turizme olan ilginin artış göstermesi, • Lavantanın bölge halkına tarımsal bir gelir kaynağı olmasının yanı sıra ek gelir olarak da gelir sağlanması. <p>4. Tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yörenin taşıma kapasitesinin artması ile çevre kirliliği ve doğal alanların tahribatı, • Bölgenin sosyo-kültürel yapısının bozulması.

Tablo 1.14: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2018	<p>Çalışmada veri toplama yöntemi olarak, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.</p> <p>Arazi çalışması 2015, 2016 ve 2017 yıllarında lavanta tarlalarının değerlendirilmesi nedeniyle Haziran ve Temmuz aylarında olmak üzere çalışma alanına on dokuz kez ziyarette bulunularak yerinde gözlem ve yerel halk ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Haziran 2017 yılındaki Kuyucak köy muhtarından görüşme yapılacak kişilerin bilgileri elde edilmiştir. 2017 yılının Temmuz ayında gerçekleştirilen derin mülakat, kartopu örneklem yöntemiyle belirlenen 20 farklı katılımcı ile yapılmıştır. Elde edilen sözel veriler metne aktarılarak analiz edilmiştir.</p>	<p>1. Isparta-Kuyucak, 2. Kırsal turizm, 3. Lavanta vadisi, 4. Yerel halk.</p>	<p>20 farklı katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular betimsel şekilde aktarılmıştır. Buna göre;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Katılımcıların çoğunluğu kadınların el işi ürünleri veya doğal yiyecek ürünlerini satarak ekonomilerine katkıda bulduklarını belirtmişlerdir. 2. Kırsal turizm, yerel halk için yeni iş olanakları oluşturmakta, lavanta ürünlerine ve yöresel ürünlere olan talebi de artırmaktadır. Turizmden elde edilen gelirlerle yerel halk yörede yatırım yapmaya başlamıştır. 3. Ziyaretçilerin aktiviteleri, lavanta tarlalarında fotoğraf çekimi, lavanta tarlalarında yürüyüş, bisikletle sürmek ve lavanta hasadına katılma şeklinde sıralanmıştır. 4. Ziyaretçilerin yöreye günü birlik geldiği tespit edilerek genellikle Isparta'daki otellerde kalmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. 5. Katılımcılar yörenin tanıtımını ulusal ve uluslararası basında yeterli olduğunu düşünmektedirler.

Tablo 1.15: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2019	<p>Turizm faaliyetleri ile kırsal yoksulluğun azalması, turizmin etkileri gibi ilgili konularda nitel araştırma yöntemlerinden olan içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır.</p> <p>Araştırmanın evrenini, Lavanta Kokulu Köy Kadın Girişimciler Kooperatifine üye olan 17 kadın oluşturmaktadır. Örnekleme ise, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak kooperatife üye olan 6 kişiden oluşmaktadır. Arazi çalışması Nisan (2018) ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir.</p> <p>Araştırmada, uzman görüşleri ile hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Sorular; yöre halkının turizmden önce ve sonra geçim kaynakları, lavanta kokulu köy projesinin bölgedeki turizm faaliyetlerine olan katkısı, turizm faaliyetlerinin yöreye olan çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik etkileri, yerel halkın turizm etkinlikleri ve turizm faaliyetlerinin kadınlara olan katkıları olmak üzere yedi başlık altında hazırlanmıştır.</p> <p>Görüşmeden elde edilen veriler MAXQDA programı ile analiz edilmiştir.</p>	<p>1. Kırsal yoksulluk, 2. Kadın girişimciliği, 3. Turizm, 4. MAXQDA.</p>	<p>Bulgular kısmında, nitel araştırma verilerinin analizinde Kod-alt kod frekans modeline ile katılımcıların ifadelerine göre ilişki haritası oluşturulmuştur.</p> <p>1. Turizmin kırsal yoksulluğa etkisine yönelik görüşlerine yönelik sınıflandırma; katılımcı ifadeleri yöre turizminden önceki ve sonraki durumuna göre iki gruba ayrılmıştır. Katılımcıların 7'si yörede turizmin gelişmeden önceki durumunu, 11'i turizmin gelişmesinden sonra bölgeye sağlanan katkılardan bahsetmişlerdir.</p> <p>2. Katılımcıların kadın girişimcilik faaliyetlerine yönelik görüşlerine yönelik sınıflandırma; kadın girişimcilik faaliyetleri konaklama, yiyecek-içecek, hediyeelik ve diğer olmak üzere dört temaya ayrılmıştır. Araştırma sonucunda, kadınların genellikle hediyeelik eşya üzerine yoğunlaştığı tespit edilmiştir.</p> <p>3. Katılımcıların turizmin yöreye katkısına yönelik görüşlerine yönelik sınıflandırma; üç tema altında incelenen ifadelerle göre turizmin, bölgeye en fazla katkısı ekonomik boyutta (13 ifade) olurken en az katkısının ise çevresel boyutta (4) olduğu tespit edilmiştir.</p> <p>4. Katılımcıların turizmin yöreye katkısına yönelik görüşlerine ait sınıflandırma; şekil üç renk üzerinden hazırlanmıştır. Yeşil oklar, turizmin bölgeye sağladığı katkıyı, mor oklar turizmin gelişmesiyle birlikte artan kadın faaliyetlerini, kırmızı oklar ise turizm sektöründe kadınların sağlanmış olduğu katkıları göstermektedir.</p>

Tablo 1.16: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2019	Çalışmanın ana verileri anketlerle toplanmıştır. Anket sosyal medya üzerinden Kuyucak köyünü ziyaret eden kişilere yönelik hazırlanmıştır. Lavanta çiçeklenme süresi Haziran ve Temmuz ayları olduğu için anket Temmuz 2018'de bir ay boyunca yapılmıştır. Anket 7 puanlık Likert ölçeği kullanılarak derecelendirip SPSS 23.0 paketi ile veriler analiz edilmiştir. Analize dâhil edilen toplam geçerli anket sayısı 175'tir. Örnekleminin yeterliliğini test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin ölçümü yapılmıştır. Tüm anketler için tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır bunlar; Motivasyon faktörlerini belirlemek için Likert Ölçeğine sahip faktör analizi yoluyla sınıflandırılmıştır, Katılımcı profilini belirlemeye yönelik sorular hazırlanmıştır, Analizi tamamlamak için ziyaretçi cevaplarından elde edilen sonuçlar uygulayıcılar ve akademisyenler ile tartışılmıştır.	1. Kırsal turizm pazarlaması, 2. Ziyaretçilerin algısı, 3. Ziyaretçilerin motivasyonu, 4. Pazarlama stratejisi, 5. Lavanta, 6. Kuyucak.	1. Çalışma alanı, lavanta turizmine dayalı kırsal turizm açısından yeni geliştirilmiştir. Lavanta doğal güzelliğine ek olarak, çalışma alanındaki kırsal turizm için diğer destekleyici faktörler şu şekilde sıralanabilir: Ana yolların yakınlığı, yerel çıkarlar ve taban hareketi ve farkındalıktır. 2. Katılımcıların % 73'ü kadınlar tarafından oluşturulmuştur; % 3'ünden daha azı ilköğretim düzeyinde eğitim almış ve geri kalanı yüksek oranda eğitim almıştır (kolej ve üstü). Yaş ortalaması 34'tür. Ankete katılanların % 57'sinin Isparta dışında yaşadığı ve en büyük sayının İstanbul (% 24), Antalya (% 24) veya Ankara'dan (% 14) olduğu belirlenmiştir. 3. Çoğu kişi Isparta dışından gelen ziyaretçilerin (% 91) yalnızca Kuyucak'ı ziyaret etmek amacıyla geldiğini; bunların sadece % 9'u başka amaçlarla geldiği ve zaten Isparta'dayken Kuyucak'a gittikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, ankete katılanların % 19'u Kuyucak'ı bir defadan fazla ziyaret etmiştir. Lavanta Kokulu Köyü olarak tanıtılmadan önce 2016'dan önce hiç kimsenin köyü ziyaret etmediği ortaya konmuştur. Ziyaretlerinin asıl amacı % 49 doğa / kırsal deneyim ve % 47 rekreasyon / tatil olarak belirtilmiş olsa da, ziyaretçilerin % 46'sının ana motivasyonu fotoğraf çekmek ve paylaşmak olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1.17: Kaynak özetleri.

Tarih	Yöntem	Ele Alınan Parametreler	Bulgular
2019	<p>Çalışma alanı, Isparta İli'nde lavanta yetiştiriciliği yapılan Kuyucak, Çukurören, Aydoğmuş ve Kılıç köyleridir. Bölgede lavanta yetiştiriciliğinin ekonomik analizi için gerekli veriler aşağıdaki şekilde elde edilmiştir:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Lavanta üreticileri ile yapılan görüşmeler ve alanda gözlem, ☐ Üreticilerin resmi kurum ve kuruluşta kayıtlar belgeleri, köy muhtar ve azaları, ☐ Lavanta işletmecileri ve yöneticilerden elde edilmiştir. <p>Birim alanda (da) lavanta tesis masrafları, yatırım dönemi boyunca yapılan masraflar ve yıllar itibarıyla elde edilen gelirler ışığında, nakit akım tabloları oluşturulmuştur. Yörede lavanta, hem yaş hem de kuru olarak pazarlandığı için, hem yaş hem de kurutulmuş lavanta ayrı ayrı nakit akım tabloları oluşturulmuştur.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lavanta yetiştiriciliği, 2. Kırsal kalkınma, 3. Yöresel ekonomi, 4. İç kârlılık oranı, 5. Orman köyleri. 	<p>Yörede hane başına gelirin % 75,8'in bitkisel üretimden elde edilmektedir. Bunun yanında başka gelir kaynaklarının düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Lavanta yetiştiriciliğinden elde edilen gelirler, bitkisel üretim gelirlerinin %48,8, tüm gelir çeşitleri arasında ise %37'sini oluşturmaktadır. Son yıllarda yurtdışı turistlerin lavanta turizmine olan ilgisi giderek artmıştır. Turistlerin gelme nedenleri; lavanta tarlalarını gezmek, fotoğraf çekme/çekirme, lavanta festivaline katılma ve yöresel pansiyonlarda konaklama olarak sıralanmıştır. Yörenin Ege, Marmara ve İç Anadolu Bölgelerinden Antalya turizm merkezlerine geçişte yol güzergâhı üzerinde bulunması günübirlik ziyaretçi sayısının artışı sağlamaktadır. Aynı zamanda Antalya merkezli seyahat acentaları tarafından yöreye günübirlik turlar düzenlenmeye başlanmıştır. Yurtdışından ise özellikle Güney Kore ve Japonya başta olmak üzere, birçok ülkeden turist yöreyi ziyaret etmektedir. Gelirlerin büyük bir bölümü, lavanta alanlarının kenarında yer alan küçük tezgahlarda lavanta ve yörenin diğer tıbbi ve aromatik bitkilerinin satışından elde edilmektedir. Aile pansiyonculuğu işletmeciliği yapan hane sayısı 2015 yılında 1, 2016 yılında 5 ve 2017 yılında ise 7'ye yükselmiştir.</p>

BÖLÜM 2

KURAMSAL TEMELLER

2.1 Sürdürülebilir Kalkınma

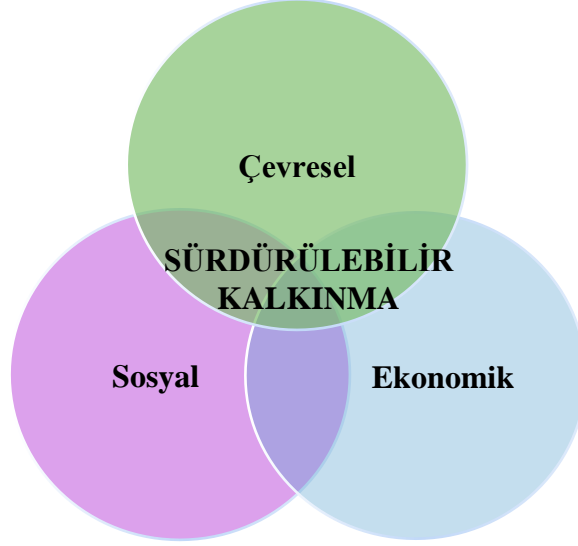
Artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak ve yükselen yaşam standartlarına uyum göstermek amacıyla, devlet politikaları olarak daha çok gıda maddesi ve bitkisel üretim amaçlanmıştır. Bunun için yeni teknolojiler geliştirilmiş ve daha fazla kimyasal madde kullanımı özendirilmiştir. Bu uygulamaların sonucunda; verimli üst toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik özellikleri bozulmuş, taban suyu kirlenmiş, kırsal alandan kentlere doğru göç giderek hızlanmış, üretim maliyeti artmış ve kırsal kesimlerde sosyal ve ekonomik sorunlar büyümüştür (Kırımhan, 1997). Bu tür bir kalkınma anlayışının devam etmesi çevre konusundaki endişelerin artmasına yol açmıştır. (Schleicher-Tappeser ve Strati, 1999; Kaypak, 2012). Bu endişeleri azaltmak için, 1972 yılında Stockholm kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Konferansı'nda; gıda güvenliği, çevre ve enerji gibi konulardaki mevcut sorunlar nedeniyle “sürdürülebilir kalkınmanın” temel dayanakları ortaya konmuştur (Kaypak, 2012; Tarhan vd., 2019).

1982'de, IUCN sürdürülebilir kalkınma kavramını: Koruma ve kalkınmanın entegrasyonu, temel insan ihtiyaçlarının karşılanması, eşitlik ve sosyal adaletin sağlanması, sosyal ve kültürel çeşitlilik sağlanması ve ekolojik bütünlüğün korunması olarak belirtilmiştir (Bell ve Cheung, 2009).

1987'de Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (*World Commission on Environment and Development-WCED*) tarafından yayımlanan “Ortak Geleceğimiz (Brundtland Rapor)”u “sürdürülebilirlik” ve “sürdürülebilir kalkınma” kavramlarını halka açıklayan ve aynı zamanda kolektif eylem çağrısında bulunan ilk yayındır (WCED, 1987; Buttel, 1993; Pattis, 2010).

Sürdürülebilir kalkınma, Brundtland Raporu'nda “Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetinden ödün vermeden, bugünkü ihtiyaçları karşılayan gelişimdir” şeklinde tanımlanmaktadır (WCED, 1987). Sürdürülebilir kalkınmanın bu tanımına

dayanarak, 1988 yılında Gıda ve Tarım Örgütü (*Food and Agriculture Organization-FAO*) sürdürülebilir kırsal kalkınmayı şöyle tanımlamıştır: "Doğal kaynakların yönetimi, korunması, mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanıp sürdürülmesini sağlayacak şekilde teknolojik ve kurumsal değişimin gerçekleştirilmesidir" (FAO, 1989). Bu tanım dâhilinde sürdürülebilir kalkınmanın göstergeleri şematize edildiğinde üç daire modeli ortaya çıkmıştır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1: Üç daire modeli (WCED, 1987).

Çevresel sürdürülebilirlik, kaynakların korunması ve etkin yönetilmesini kapsamaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik, yoksulluğun azaltılması, insan haklarına saygı duymak ve toplumdaki herkes için eşit fırsat yaratmaktır. Ekonomik sürdürülebilirlik, toplumlarda uzun vadeli refah yaratma ve ekonomik faaliyetlerin sürekliliğini sağlama anlamına gelmektedir (Birleşmiş Milletler Çevre Programı / Dünya Turizm Örgütü (*United Nation Environment Programme-UNEP/World Tourism Organization-WTO*, 2005; Gurung, 2012).

1987'de yayınlanan bu rapor; 1972'de Stockholm'deki Birleşmiş Milletler Konferansı'nın görüşmeleriyle birlikte; 1992 yılında Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'na (*United Nations Conference on Environment and Development-UNCED*) "Yeryüzü Zirvesi"nde "Gündem 21" Eylem Planına öncülük etmiştir (Keating, 1993). Bu planla, sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal uzlaşılı olmadan gerçekleşmeyeceği, çevresel bilinçle varılacak ekonomik kalkınmanın elde edilmesinde "küresel ortaklık" kavramının kilit bir rol oynadığı ifade edilmiştir (WCED, 1987).

UNCED'in 1992 yılında Rio de Jenairo'da düzenlediği konferansta üç önemli alan üzerinde durulmuştur: Sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma, çölleşme, kuraklık ve erozyon ile mücadele, doğal kaynakların korunması ve yönetimidir (Pretty ve Koohafkan, 2002; Pezikoğlu, 2012).

Gündem 21, sürdürülebilir kalkınma ilkesi kapsamında sosyo-ekonomik gelişmelerin çevresel yönden nasıl sürdürülebilir olabileceği üzerine küresel bir eylem planıdır (UNCED, 1992; Klarin, 2018). Sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma kavramı, kaynakların korunması ve yönetimi başlığı altında ele alınıp kırsal yaşamın iyileştirilmesi olarak belirtilmiştir (Pretty ve Koohafkan, 2002; Pezikoğlu, 2012).

Sürdürülebilir kalkınmanın gelişimine etki eden diğer önemli gelişmelerden biri de Bin Yıl Kalkınma Hedefleri (Milenyum Kalkınma Hedefleri)'dir. Bu hedefler BM tarafından 2000 yılında New York'ta yayınlanmıştır. 2000-2015 yılları arası bir süreci kapsayan Bin Yıl kalkınma hedefleri yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması, temel eğitim hakkı, kadınların konumu ve toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk ölümlerine yönelik tedbirler, anne sağlığını iyileştirmek, salgın hastalıklarla mücadele, çevresel sürdürülebilirlik ve kalkınmaya yönelik küresel ortaklıkların geliştirilmesi gibi 8 amaç ve bu amaçların altındaki 18 hedeften oluşmaktadır (Aksu, 2011).

Bu sürecin devamında bir diğer önemli etkinlik; 2002'de Güney Afrika Cumhuriyetinin Johannesburg Kent'inde Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi (*United Nations Conference on Sustainable Development -UNCSD*) düzenlenmiştir. Rio+10 adıyla da anılan konferansta, 1992 Rio Yeryüzü Zirvesinden bu yana geçen on yıllık süre içerisinde neler yapıldığı değerlendirilmiştir. Zirvede sürdürülebilir kalkınmanın toplumlar için gerekliliğine tekrar vurgu yapılmış ve 37 maddelik bir Uygulama Planı" yayınlanmıştır (Öztürk, 2007'e atfen Özkan, 2017). Uygulama Planı; giriş, yoksulluğun azaltılması, sürdürülebilir olmayan tüketim ve üretim kalıplarının değiştirilmesi, doğal kaynakların korunması ve yönetimi, küreselleşen dünyada sürdürülebilir kalkınma, sağlık ve sürdürülebilir kalkınma, gelişmekte olan küçük ada devletlerinin sürdürülebilir kalkınması, Afrika için sürdürülebilir kalkınma, uygulama araçları ve sürdürülebilir kalkınma için kurumsal yapı olmak üzere 10 kısımdan oluşmaktadır (United Nations-UN, 2002). Bu zirvede; sağlık, enerji, biyolojik çeşitlilik, tarım, su projeleri ve ekosistem

yönetiminin korunması olmak üzere 5 önemli alanda çeşitli kararlar alınmıştır (Karabıçak ve Armağan, 2004; Karabıçak ve Özdemir, 2015). Ele alınan bu kararların uygulanmasında ve hedeflerin gerçekleştirilmesinde karşılaşılan zorluklar belirlenmiştir (Doğan, 2010).

2012’de Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleştirilen Rio+20 zirvesinde “İstediğimiz Gelecek” adlı bir bildirge yayınlanmıştır. Bu bildirgede sürdürülebilir kalkınmanın kuramsal yapısının güçlendirilmesi ile ülkelerin sorumluluklarının daha güçlü bir şekilde vurgulanması gerektiği konusunda fikir birliğine varılmıştır (Barlas, 2013; Altınok vd., 2015; Yalçın, 2016). Ayrıca İstediğimiz Gelecek adlı bildirge, Binyıl Kalkınma Hedefleri’nin tamamlanacağı 2015 yılı sonrası sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda üst düzey bir politik panelin düzenlenmesi için karar verme niteliği taşımaktadır (UNCSD, 2012).

Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili diğer önemli gelişme de 2030 Gündemi’dir. New York 2015’de kabul edilen 2030 Gündemi, 17 maddelik “Küresel Hedefler”den meydana gelmektedir. Bu hedefler; yoksulluğu sonlandırmak, gıda güvenliğini sağlamak, eğitim ve öğretimi arttırmak, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, sürdürülebilir enerjiye ulaşımı sağlamak, suyun sürdürülebilir yönetimini sağlamak, ekonomik büyümeyi sağlamak, sürdürülebilir sanayileşmeyi sağlamak, ülkeler arası eşitsizliği azaltmak, üretim ve tüketim modellerinin sürdürülebilirliğini sağlamak, iklim değişikliği için önlem almak, biyolojik çeşitliliği korumaktır (Holden, 2016; Özkan, 2017).

Sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel süreç içerisinde gelişimine etki eden diğer gelişme 2015 tarihinde Avrupa Birliği’nin (AB) başkentinde düzenlenen Brüksel Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’dir. Sürdürülebilir kalkınmanın gelişimi ve yayılımı için önemli bir yere sahip olan zirvede başlıca ele alınan konular; küresel sürdürülebilirlik, çevre ve enerji konularıdır (URL-1, 2019).

Sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel süreç içerisinde gelişimine etki eden son gelişme 2016 tarihinde Hindistan’ın Yeni Delhi’de gerçekleştirilmiş Delhi Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’dir. Bu zirvede Küresel Hedefler’in geleceği ve gezegenin gidişatı tartışılmış, sürdürülebilir kalkınma için yeni yollar aranmıştır. Zirve sonunda “Yeşil Rapor” yayınlanmış olup, söz konusu bu rapor suyun geleceği, sürdürülebilir kentsel

gelişme, kaynakların etkinliği ve iklim değişikliğiyle mücadele için temiz enerji gibi kısımlardan oluşmaktadır (European Union, 2016).

Tarihsel süreç içerisinde anlatılan sürdürülebilir kalkınmayla ilgili gelişmeler kronolojik olarak Tablo 2.1’de verilmiştir (WCED, 1987; UN, 2002; Karabıçak ve Armağan, 2004; Doğan, 2010; Aksu, 2011; UNCSD, 2012; Barlas, 2013; Altınok vd., 2015; Karabıçak ve Özdemir, 2015; European External Action Service-EASS, 2016; Holden, 2016; Yalçın, 2016’ın çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmıştır).

Tablo 2.1: Sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel süreçteki gelişimi (WCED, 1987; UN, 2002; Karabıçak ve Armağan, 2004; Doğan, 2010; Aksu, 2011; UNCSD, 2012; Barlas, 2013; Altınok vd., 2015; Karabıçak ve Özdemir, 2015; EASS, 2016; Holden, 2016; Yalçın, 2016).

Stockholm Çevre Konferansı (İnsan Çevresi Konferansı)	1972
Brudtland Raporu (“Ortak Geleceğimiz” Raporu)	1987
Rio Zirvesi (Yeryüzü Zirvesi)	1992
-Gündem 21	
-Çevre ve Kalkınma Konulu Rio Bildirimi	
Bin Yıl Kalkınma Hedefleri (Milenyum Kalkınma Hedefleri)	2000
Johannesburg Zirvesi (Rio +10)	2002
-Uygulama Planı	
Rio +20 Zirvesi	2012
-“İstedığımız Gelecek” Raporu	
2030 Gündemi: Küresel Hedefler	2015
Brüksel Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi	2015
Delhi Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi	2016
- Yeşil Rapor	

2.1.1 Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma

Kalkınma süreçlerinde doğal ve çevresel değerlerin korunmasını, doğal üretim kaynaklarının korunup geliştirilmesini ve böylelikle verimli kılınmasını, kalkınma ile doğal kaynak kullanımı arasında bir denge kurulmasını, istikrarlı bir gelir ile yaşam güvencesinin sağlanmasını, kalkınma sürecinin ve doğal kaynakların faydalarının sonraki nesillere aktarılmasını amaçlayan bir yaklaşım olan “sürdürülebilirlik” ve “sürdürülebilir kalkınma” kavramı, yalnızca kentsel toplumlar için değil kırsal toplumlar için de temel bir gelişme anlayışı niteliği taşımaktadır (DPT, 2000).

Kırsal kalkınma konusunda önceki yıllarda öncelik daha ziyade kırsal alanda yaşayan

nüfusun yaşam standardını, refah düzeyini, gelir seviyesini artırmaya yönelik politikalara verilmiştir. Ancak günümüzde çevre sorunlarının baş göstermesi ve kırsal nüfusun sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin genellikle doğal koşullara ve doğal kaynaklara bağlı olarak sürdürülmesi sebebiyle “kırsal kalkınma” ile “sürdürülebilir kalkınma” kavramları iç içe geçmiş, böylece yeni bir kavram olan “sürdürülebilir kırsal kalkınma” yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Kırsal kalkınmada dünyada ve Türkiye’de uygulanan politikalarda kırsal alanlarda yaşayanların ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirmenin yanında doğal ortamların muhafaza edilmesi ve sürdürülebilir olarak doğal kaynak kullanımını konusuna önem verilmektedir. Dolayısıyla kırsal kalkınma ve sürdürülebilirlik birlikte algılanmaya başlanmıştır (Sevinç, 2008).

Sürdürülebilir kırsal kalkınma;

- Çok disiplinli ve çoğulcu yaklaşımlar içerisinde yer almalı,
- Kırsal altyapıya öncelik verilmeli,
- Kırsal alana özel bir yaklaşım gerektirmeli,
- Kırsal kalkınma sorunlarına ait çözümler toplum katılımını temel almalıdır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004).

2.1.2 Kırsal Kalkınma Kavramı

Birleşmiş Milletler Teşkilatı (*United Nations Organization-UNO*)’na göre kırsal kalkınma; “Küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir” (Geray, 1999).

Yıldırak (1991)’e göre ise; “Kırsal alanda yaşayan ve geçimini tarım sektöründen veya benzer kırsal mesleklerden sağlayan birey ve toplulukların, insanca yaşam koşullarına kavuşturulması için onlarda önce bu yönde bir gereksinme duygusu yaratmak, sonra da bu duygu yönünde çaba harcamaları için onlara maddi ve manevi açıdan yardım yapılması ile demokratik yoldan bu toplulukların kalkınmalarını sağlama uğraşısıdır” (Cengiz, 2003).

Collin (2004)'e göre; “Kırsal kalkınma, kırsal alanların ekonomik ve sosyal açıdan sürdürülebilir kalmasını sağlamak için yürütülen faaliyetlerin programıdır.”

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu (2006)'na göre; “Kırsal kalkınma; kırsal alanda, sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesini, gelişmişlik farklarının azaltılmasını, çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözeten, sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alan faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilmektedir.”

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS), (2014-2020)'ye göre, “Kırsal alanda yaşayan fertlerin ekonomik ve sosyal refahı ile yaşam kalitesini artırma sürecidir.” (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015).

2.1.3 Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve İlkeleri

19. yy'ın başlarında ortaya çıkan “kırsal kalkınma yaklaşımları”; teknolojik gelişmeler, sosyal ve ekonomik etkenler nedeniyle gün geçtikçe değişime uğramıştır (Giray vd., 2004; Gülçubuk vd., 2010).

Yurtdışı Kalkınma Enstitüsü (*Overseas Development Institute-ODI*) (2002) tarafından, 1960'dan 1990'a kırsal kalkınma yaklaşımları ve politikasının değişimini, devlet-pazar, üretici ve sosyal sektörler arasındaki dengeyi temsil eden iki eksen olarak değerlendirmiştir.

Ellis ve Biggs (2001) tarafından kırsal kalkınma yaklaşımlarının yaşadığı değişim; çok sayıda teori, tema ve politikaları özetleyen onar yıllık “zaman çizelgesi” ile ifade edilmiştir (Tablo 2.2).

Tablo 2.2: Kırsal kalkınma yaklaşımlarını özetleyen zaman çizelgesi (Ellis ve Biggs, 2001).

1950'ler	1960'lar	1970'ler	1980'ler	1990'lar	2000'ler	2010'lar
Modernleşme İkili Ekonomi Modeli İlkel Tarım Teknolojileri Toplum Kalkınması Tembel Köylüler	Geçiş Yaklaşımı Teknoloji Transferi Makinalaşma Tarımsal Genişleme Tarımın Ekonomik Büyüme Rolü Yeşil Devrim (Başlangıç) Rasyonel Köylüler	Büyüme ile Yeniden Bölüşüm Temel İhtiyaçlar Bütünleşmiş Kırsal Kalkınma Devlet Tarım Politikaları Devlet Kredileri Kentsel Önyargı İnovasyona Teşvik Yeşil Devrim (Devam) Kırsal Gelişim Bağlantıları	Yapısal Reformlar Serbest Pazarlar Fiyatların Doğru Bilinmesi Devletin Geri Çekilmesi Sivil Toplum Kuruluşlarının Artışı Hızlı Kırsal Değerlendirme Tarımsal İşletme Sistem Araştırmaları Gıda Güvenliği ve Kıtık Kırsal Kalkınmanın Sonuçtan Çok Süreç Haline Gelmesi Kadınların Kalkınma İçindeki Durumu Yoksulluğu Önleme	Mikrokredi Katılımcı Kırsal Değerlendirme İnsan Odaklı Kırsal Kalkınma Paydaş Analizi Kırsal Güvenlik Ağları Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Çevre ve Sürdürülebilirlik Yoksulluğu Azaltma	Sürdürülebilir Geçim İyi Yönetişim Yerinden Yönetim Katılımcılığın Eleştirilmesi Geniş Sektörel Yaklaşımı Sosyal Koruma Yoksulluğu Yok Etme	

Türkiye’de tarım ve kırsal kalkınma yaklaşımları: Türkiye’de kırsal kalkınma uygulamaları, 1923 yılında ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için tarımın itici bir güç olduğunu ve kırsal alanlarda kalkınmanın tarım ile sağlanacağı düşünülerek uygulamalara başlanmıştır (Yenigül, 2017).

Türkiye’de tarım ve kırsal kalkınma yaklaşımlarının tarihsel değişimi şematize edilerek anlatılmıştır (Tablo 2.3). Bu tablo; Çelik, 2006; Kayıkcı, 2009; Furat, 2013; Bollukcu, 2014; Kaplan, 2017; Şener, 2019’un çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 2.3: Türkiye’de tarım ve kırsal kalkınma yaklaşımlarının tarihsel değişimi.

Cumhuriyetin İlk Yılları (1923-1932)	İzmir İktisat Kongresi (1923) Köy Kanunu (1924) İtibar-ı Ziraiye Birliklerinin Kurulması (1925) Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu (1929)
Devletçilik (1932-1948)	İskan Kanunu (1934) Toprak Mahsulleri Ofisi (1938) Ticaret Bakanlığı (1939) Köy Enstitüleri Kanunu (1940) Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu (1945)
Tarımsal Reform Politikaları Dönemi (1948-1963)	Marshall Yardımları (1948) Köy Enstitülerinin Kapatılması (1954)
Planlı Döneme Geçiş (1963-1980)	Beş Yıllık Kalkınma Planları (I, II, III, IV) Toprak ve Tarım Reformu Ön Tedbirler Kanunu (1972) Toprak ve Tarım Reformu Kanunu (1973)
Küresel Ekonomiye Geçiş (1980-2001)	Uluslararası Kurum ve Kuruluşlarca (AB, UNDP, DP, IFOA) Desteklenen Projeler Beş Yıllık Kalkınma Planları (V, VI, VII)
2001 Yılı ve Sonrası	Beş Yıllık Kalkınma Planları (VII IX, X, XI)

Kırsal kalkınmada süreç yaklaşımları, devletlerin kırsal kalkınma gelişiminde sınırlı kalmaları sebebiyle, yerel nüfusun kendi içinde kalkınmasını sağlamak için yeni bir model ortaya çıkmıştır (Kole, 2005). Kole (2005)’e göre bu anlayış ekseninde geliştirilen kalkınma modelleri, kalkınmanın en iyi yerel planlama ve yerel karar alma yoluyla gerçekleştirilebileceğidir. Bunlar;

- Katılımcı Kırsal Kalkınma Yaklaşımı: Süreç yaklaşımı içinde değerlendirilen bu yaklaşıma göre, 1980’ler ve 1990’lardan itibaren yukarıdan aşağıya doğru

olan yaklaşım, aşağıdan yukarıya doğru olan süreç yaklaşımına dönüşmüştür (TKDK, 2006).

- Entegre (Bütünleşik) Kırsal Kalkınma Yaklaşımı: Türkiye'de ilk defa 1970'li yıllarda başlatılan entegre nitelikteki kırsal kalkınma projeleri tarımda verimlilik ve modernizasyon odaklı olup, daha çok az gelişmiş bölgelerde uygulanmıştır.

Türkiye'nin kırsal kalkınma politikasının temel amacı, kırsal alanda yaşayanların yaşam kalitesini ülke ortalamasına yaklaştırılması hedefiyle kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak kendi içinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir olmasıdır. Bu temel amaca yönelik alt amaçlar ise şu şekildedir;

- Kırsal ekonominin gelişmesi ve büyümesi için tarım ve tarım dışı ekonomik faaliyetlerin arttırılması,
- Kırsal çevrenin geliştirilmesi ve doğal kaynakların korunması,
- Kırsal kalkınma çalışmalarının bireylerin yaşam kalitelerini artıracak şekilde olması,
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ve yoksullukla mücadele kapsamında örgütlenme düzeyinin etkinleştirilmesi,
- Kamusal hizmetlerin sunumunda uygulanacak olan yeniliklerin kırsal alanların kimliğine ve demografik yapısına uygun olarak geliştirilmesi” (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015).

Kırsal kalkınmanın başlıca temel ilkeleri şunlardır (Yıldırak, 1991):

- Kırsal toplumların içinde bulunduğu koşullara uygun kalkınma programları düzenlenmelidir.
- Yerel halkta güven duygusu uyandırmak ve başarılı sonuçlar elde edebilmek için kırsal kalkınma programları yavaş ve etaplar halinde uygulanarak geliştirilmelidir.
- Yöre halkının yarar ve çıkarları ön planda tutulmalıdır.
- Kırsal kalkınma girişimlerinde demokratik yöntemler kullanılmalıdır.

- Herhangi bir bölgenin veya kesimin kalkınması ile ilgili etkinliklerde, plan ve programların hazırlanması geliştirilmesi ve değerlendirilmesi aşamalarında yerel halkın söz sahibi olması gerekmektedir.
- Kırsal kalkınma etkinlikleri genellikle toplum ve insana bağlıdır. Bu nedenle kırsal kalkınma programlarının her toplum için uygulanabilir olmalı ve koşullara göre değiştirilmelidir.
- Kırsal kalkınmaya yönelik etkinlikler yörenin kültürel yapısına ve değerlerine uygun olmalıdır.
- Kırsal kalkınma çalışmalarında halkın dikkatini çekmek için bölgede bulunan mevcut kurumlardan yararlanmak gerekmektedir.
- Kırsal kalkınma çalışması çerçevesinde yapılan tüm faaliyetlerin toplumsal yararı açısından tabi tutulması gerekmektedir. Yapılan çalışmaların sürekli olarak denetimi yapılmalıdır (Cengiz, 2003).

2.2 Sürdürülebilir Tarım

Şimdiye değin pek çok tanımı yapılmış olan “tarım kavramı”, “insanların, bazı temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla doğa kaynaklarını kullanıp işleyerek yaptıkları ekonomik faaliyetler” olarak tanımlanmaktadır. Tarımın tanımlanmasında son yıllara kadar, sadece doğal kaynakların kullanılmış olması yeterli olarak düşünülmüştür (Boyacı, 1997). Ancak dünyada küreselleşme ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının tartışılması tarım alanlarından kaynaklanan çevre kirliliği ve toprakların üretme gücünü kaybetmemesi, tarımsal kirlenmenin önlenmesi, yeni yaklaşımlar ve fikirlerin gelişmesine imkân sağlamıştır (Sürmeli, 1997). Tarımın ekosistem üzerinde olumsuz etkilerini azaltmak ya da tamamen ortadan kaldırmak amacıyla, tarım sistemleri içerisinde 1980’li yıllardan sonra en çok kullanılan sürdürülebilir tarım ve ekolojik tarım olmuştur. Bu tarım sistemine yönelik olarak kuruluşlar (Ekolojik Tarım Organizasyonu-ETO, Sürdürülebilir Tarım Derneği, International Federation Of Organic Agriculture Movements/Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu-IFOAM vb.) faaliyetler göstermeye başlamışlardır (Kıllı, 1997’ye atfen Açıksöz, 2001).

Sürdürülebilir tarım kavramı, 1987’de yayımlanan Brundtland Raporunda “sürdürülebilir kalkınma” kavramına paralel olarak ön plana çıkmıştır (Demirbaş Topçu, 2007; Velten vd.,

2015; Hayati, 2017; Tarhan vd., 2019). Yeryüzünde yaşamın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla kalkınma, tarım, endüstri, turistik ve rekreasyonel etkinlikler için sürdürülebilirlik kavramı geliştirilmiştir (Akpınar ve Açıksöz, 1996; Açıksöz, 2001).

“Sürdürülebilir tarım” ABD’de 1990 tarihinde "Çiftlik Yasası" (*Farm Bill*) olarak da bilinen kongrede ele alınmıştır. Bu yasaya göre, "sürdürülebilir tarım, uzun vadede alana özgü bitki veya hayvansal uygulama sistemi" anlamına gelmektedir (Gold, 1999). Özetle;

- İnsan gıda ve lif ihtiyaçlarının karşılanması,
- Tarımsal ekonominin dayandığı çevre kalitesinin ve doğal kaynak tabanının geliştirilmesi,
- Yenilenemeyen kaynakların, çiftlik kaynaklarının en verimli şekilde kullanılması ve bu bileşenlerin en uygun şekilde entegre edilmesi,
- Tarımın ekonomik uygulanabilirliğinin sürdürülmesi,
- Bir bütün olarak çiftçiler ve toplum için yaşam kalitesinin artırılması.

1992 yılında Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen konferansta sürdürülebilir tarımın başlıca ilkeleri belirlenmiştir. Bunlar;

- Çevreyi ve doğal kaynakları koruyan, adil ve katılımcı bir kalkınma vizyonuna dayanan sosyal ve ekonomik organizasyon modelidir. Tarım, ekolojik olarak sağlam, ekonomik olarak uygulanabilir, sosyal olarak adil, kültürel olarak sürdürülebilir olduğunda sürdürülebilirdir.
- Biyolojik çeşitliliği, toprak verimliliğini, su kalitesini, toprağın kimyasal, fiziksel ve biyolojik özelliklerini korur ve geliştirir.
- Mevcut yenilenebilir kaynakları ve uygun fiyatlı teknolojiler kullanarak girdilerin kullanımını en aza indirger. Böylece yerel bölgelerin kendi kendine yeterliliğini arttırarak kırsal topluluklar için istikrarlı bir gelir kaynağı sağlar (Gold, 1999).

Anon. (1989)’a göre “Sürdürülebilir bir tarım, uzun vadede çevresel kaliteyi ve tarımın dayandığı kaynak tabanını arttıran, temel insan gıda ve lif ihtiyaçlarını karşılayan bir tarım olup; ekonomik olarak uygulanabilir ve bir bütün olarak çiftçiler ve toplum için yaşam

kalitesini arttıran bir tarımdır" (Weil, 1990).

Sürdürülebilir tarım ifadesi günümüzde kavramsal ve felsefi bir boyut kazanmıştır. Bu kavram, nüfus ve çevre arasındaki ilişkilerin bozulması sonucunda doğmuştur (Beyhan, 2004). Francis ve Youngberg (1990) ve Neher (1992) tarafından sürdürülebilir tarımın felsefesi tanımlanmıştır: "Sürdürülebilir tarım bir felsefe ve çiftçilik sistemidir. Kökleri, güçlenme durumunu, ekolojik ve sosyal gerçeklerin farkındalığını ve birinin etkili bir eylemde bulunma yeteneğini yansıtan bir dizi değere sahiptir" (MacRae vd., 1990).

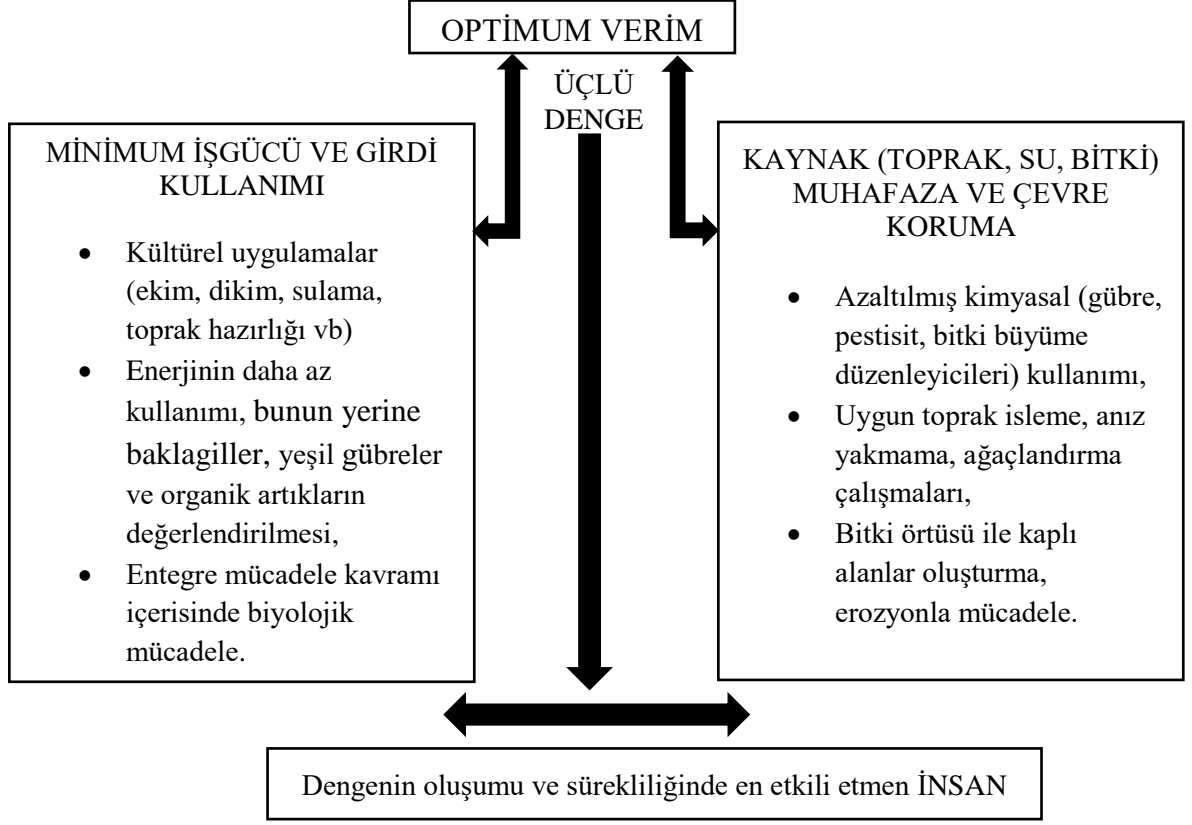
Luna ve House (1990); Schaller (1990)'a göre; "Sürdürülebilir tarım, tarımla toprak yönetimini bütünleştiren bir yaklaşım veya felsefedir. Toprak yönetimi, toprakların gelecek nesiller tarafından kullanılması için saygıyla yönetilmesidir" (Neher, 1992).

Francis ve Youngberg (1990)'a göre; "... insanların hedeflerini ve faaliyetlerini çevre ve diğer türler üzerindeki uzun vadede etkilerini anlamaya dayalı bir felsefedir. Bu felsefenin kullanımı, entegre şekilde, kaynak koruyucu ve adil tarım sistemleri oluşturmak için önceki deneyimlerimize ve en son bilimsel gelişmelere uygulamamıza rehberlik etmektedir" (Hansen, 1996).

Kırımhan (1997)'ye göre sürdürülebilir tarım, kaynakların bozulmasına meydan vermeksizin ve insan sağlığını riski yaratmaksızın, tarımsal faaliyetlerin planlanmasını, uygulanmasını ve denetlenmesini kapsamak olarak tanımlanmıştır.

Tan ve Köksal (2004)'e göre sürdürülebilir tarım "Tarımsal faaliyetin uzun dönemde verimliliği ve çevreyi koruyacak, ekonomik gelişmeyi sağlayacak, kırsal yaşam kalitesini yükseltecek şekilde yönlendirilmesidir." şeklinde tanımlanmıştır.

Sürdürülebilir tarımın temelini toprak, su ve çevrenin korunması, sürekliliğinin sağlanması, bu kaynakları tüketmeden devam ettirebilmesi ve kirletilmemesi ilkesi oluşturmaktadır. Sürdürülebilir tarım, temel olarak kaynakların ve çevrenin korunması ile en az işgücü ve girdi kullanımı ve optimum verimlilik arasında bir denge oluşturmak durumundadır. Sekil 2.2'de sürdürülebilir tarım için dengenin oluşumu, sürekliliğine etkili olan etmenler ve birbirleri ile ilişkileri görülmektedir (Kıllı, 1997'ye atfen Açıksöz, 2001).

Şekil 2.2: Sürdürülebilir tarımın temel unsurları arasındaki dengenin oluşumu ve sürekliliğine etkili etmenler (Kıllı, 1997; Açıksöz, 2001).

Sürdürülebilir tarım dinamik bir yapıda olup bir süreçtir, çünkü nüfusun değişen ihtiyaçlarını ve dünya ekonomisini yansıtan arazi kullanımına bağlıdır (Farshad ve Zinck, 1993; Tarhan vd., 2019). Sürdürülebilir arazi kullanım planlamasının çevresel ve sosyo-ekonomik hedefleri ile tarımsal faaliyetlerin çevresel ve sosyo-ekonomik hedeflerinin kesiştiği görülmektedir (Açıksöz, 2001; Açıksöz vd., 2013). Bu bağlamda sürdürülebilir tarım, çevre yönetimi ile bütüncül bir yaklaşım içerisinde olmalıdır. Sürdürülebilir tarım modellerinin koruma-kullanma ilkesi çerçevesinde, sürdürülebilir arazi kullanım planlaması ile çevre yönetim modellerinin ilişkilendirilmesi gerekmektedir (Akpınar ve Açıksöz, 1996; Açıksöz, 2001).

Tarım; sürdürülebilir kalkınma, açlık ve yoksulluğu azaltma konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Sürdürülebilir tarım; ekolojik olarak sürdürülebilir, sosyal açıdan eşit, ekonomik olarak uygulanabilir ve politik yönden desteklenebilir olması gerekmektedir (Schaller, 1993; Roy ve Chan, 2012; Tarhan vd., 2019).

2.2.1 Sürdürülebilir Tarım İlkeleri, Amaçları ve Eylem Alanları

Ogemah (2017)'ye göre sürdürülebilir tarımın temel ilkeleri;

- Yaşam kalitesinin iyileştirilmesi: Tarım, kırsal yaşam ve geçim kaynakları üzerinde içsel bir değere sahiptir. Bireylerin ve toplulukların yaşamının, sürdürülebilir tarımın çeşitli müdahaleleri yoluyla, çiftçilerin toplum için gıda üreticileri olarak kilit bir rol oynadığı açıkça göz önünde bulundurularak iyileştirilmesi gerekmektedir.
- Bir sistem yaklaşımı: Sürdürülebilir tarım, bir sistemin tek tek çiftliklerden yerel ekosistemlere, hem yerel hem de uluslararası olarak tarım sisteminden etkilenen topluluklara etkileşimlerini dikkate almayı içermektedir.
- Kârlılık: Sürdürülebilir tarımın odağı, verimi en üst düzeye çıkarmak değil, uzun vadede kârlı olan tarımsal işletmelerin geliştirilmesidir (SARE, 2019).
- Yönetim: Sürdürülebilir tarımda, çiftçiler toprağı ve doğal kaynakları korumalıdır. Bu, yenilenebilir ve/veya geri dönüştürülebilir kaynakların sağduyulu kullanımını ve doğal sistemlerin bütünlüğünün korunmasını teşvik etmekte, böylece doğal kaynaklar sürekli yenilenebilmektedir. Aslında, sürdürülebilir bir tarım sisteminin, uzun vadeli yararını göz önünde bulundurmaktadır.
- Bilime ve deneyime eşit vurgu: Sürdürülebilir tarım, dünyadaki çiftçiler tarafından yüzyıllar boyunca biriken geleneksel bilgeliğı değiştirmekten ziyade, modern bilim anlayışını geliştirmek için kullanmaktadır. Sürdürülebilir tarım, yerleşik gerçekleri uygulamak ve yenilerini oluşturmak için bilimsel prensiplere dayandığından, araştırma, sürdürülebilirliğin sağlanması sürecinde tümüyle merkezi bir konumdadır.
- Multidisipliner nitelik: Sürdürülebilir tarım, neredeyse tüm disiplinlerden gelen bilgilere dayanmaktadır. Ekinler, hayvanlar, mikroorganizmalar ve çevre arasındaki karmaşık etkileşimler, doğa bilimlerindeki çeşitli disiplinlerden bilim insanlarının bilgisini gerektirmektedir. Kârlılık bileşeni ekonomi, işletme ve pazarlamayı beraberinde getirirken, sosyal bileşen sosyoloji, psikoloji ve topluluk çalışmalarını gerektirmektedir.

- Sürdürülebilir tarıma geçiş bir süreçtir: Sürdürülebilir tarım nihai bir amaçtır. Her bir kişi tarafından gerçekleştirilen her doğru eylem bu hedefe ulaşmak için bir atılmaktadır. Sürdürülebilir tarıma geçiş bu nedenle bir süreçtir; çiftçiler buna doğru küçük ama gerçekçi adımlar atıyorlar. Geçiş oranı hane halkının ekonomik durumu ve kişisel hedefleri gibi birçok faktör tarafından belirlenmektedir.

Altieri (1983)'e göre sürdürülebilir tarımın hedefleri;

- Enerji ve aşırı kaynak kullanımını azaltmak,
- Üretim yöntemlerinin çalışmasını kolaylaştırmak,
- Toplumsal istikrarı sağlayan temel mekanizmaları yeniden sağlamak,
- Madde ve besin maddelerinin devir hızını ve geri dönüşüm oranını optimize etmek,
- Manzarının çoklu kullanım kapasitesini en üst düzeye çıkarmak,
- Verimli bir enerji akışı sağlamak,
- Doğal ve sosyo-ekonomik alana uygun olan öğelerin yerel üretimlerde teşvik etmek,
- Maliyetleri düşürmek, verimliliği ve ekonomik uygulanabilirliği artırmak,
- Çeşitli ve potansiyel olarak daha dayanıklı bir tarım sistemini teşvik etmek (Senanayake, 1991).

Pretty (1995)'e ve Rasure (2010)'a göre sürdürülebilir tarımın amaç ve parametreleri aşağıda sıralanmıştır (Hayati, 2017):

- Çevresel sağlık: Üreticiler, kaynakları koruyan ve sürdürülebilir sistemler uygulamalı,
- Ekonomik uygulanabilirlik: Üreticiler planlaması çerçevesinde pazarlama, satışa entegre ve proaktif yaklaşımlar izlemeli.
- Sosyal adalet: Üreticiler ve çalışanlar adil, güvenli ve saygılı bir ortamda çalışmalıdır.

Zhen ve Routray (2003) ve Pretty (2008) tarafından gelişmekte olan ülkelerde tarımsal

sürdürülebilirliğin temel ilkeleri;

- Optimum arazi kullanım verimliliği ve üretkenliği,
- Yenilenemeyen kaynakların minimum kullanımı,
- Maksimum çiftlik gelirine vurgu yaparak kârlı ve verimli üretim,
- Tarımsal üretimi destekleyen doğal kaynakların korunması,
- Yerel olarak uygun tarım uygulamalarının ve doğal kaynakların korunması stratejilerinin oluşturulmasıdır.

Dolayısıyla, bir ülke veya bölgedeki sürdürülebilir tarımın ilkeleri ve göstergeleri (Saifi ve Drake, 2008):

- Değer sistemi ve etik,
- Geleneksel tarım,
- Gıda talebi,
- Teknolojik gelişme,
- Enerji ve biyokütle,
- Çiftlikteki doğal kaynaklar,
- Tarım dışı doğal kaynaklar,
- Ekolojik sistemlerin ve çevrenin bozulması,
- Gıda güvenliği ve diğer sağlık hususları,
- Gıda güvenliği ve bölgesel dağıtım,
- Çiftlik ekonomisidir.

Sürdürülebilir tarımın amaçlarını (Tablo 2.4), stratejilerini (Tablo 2.5) ve eylem alanları (Tablo 2.6) oluşturan temalar ve kategoriler ilgili tablolarda verilmiştir (Velten vd., 2015).

Tablo 2.4: Sürdürülebilir tarımın amaçlarını oluşturan konular ve kategoriler.

Hedef Konuları		Hedef Kategorileri
	Genel	Özel
Kapsayıcı Hedefler		<ul style="list-style-type: none"> - Etik - İşlevsellik - Güvenli - Kararlılık ve esneklik
Çevresel Hedefler: Özel Üretim	<i>Ekolojik sağlamlık</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Ekosistem fonksiyonunun korunması - Doğal kaynakların korunması - Üretken kapasite
Çevresel Hedefler: Özel Üretim Dışı		<ul style="list-style-type: none"> - Hayvan sağlığı - Çevrenin korunması ve iyileştirilmesi - Doğa ile uyum
Sosyal Hedefler	<i>Sosyal sorumluluk</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Uygunluk - Kültürel koruma - Eşitlik, adalet, dürüstlük - İnsan ihtiyaçlarının karşılanması - İyi çalışma koşulları - İnsan sağlığı - Beslenme - Yaşam kalitesi - Güçlü topluluklar
Ekonomik Hedefler	<i>Ekonomik uygulanabilirlik</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Kalkınma - Geçim - Ürünlerin temini - Gelişen ekonomi

Tablo 2.5: Sürdürülebilir tarım stratejilerini oluşturan temalar ve kategoriler.

Strateji Temaları	Strateji Kategorileri
Uyarlamalı Yönetim	<ul style="list-style-type: none"> - Adaptasyon - Öğrenme ve deneyim - Yönetim, entegrasyon ve yeniden tasarım - Önleme - İkâme
İşbirliği	<ul style="list-style-type: none"> - İşbirliği ve iletişim - Katılım
Ekoloji Temelli Strateji	<ul style="list-style-type: none"> - Çeşitlilik - Ekolojik ilkeler
Ekonomi Tabanlı Strateji	<ul style="list-style-type: none"> - Sermaye varlığı bakımı - Talep-yönelim - Verimlilik - Kalite-yönelim
Bütünsel ve Karmaşık Sistemler Düşüncesi	<ul style="list-style-type: none"> - Uzun vadeli perspektif - Ölçü-hassasiyeti - Sistemik düşünme
Bilgi ve Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Yenilik - Modern - Geleneksel
Hizmette yerellik	<ul style="list-style-type: none"> - Görev dağılımı - Bağımsızlık - Yerel / bölgesel

Tablo 2.6: Sürdürülebilir tarım için eylem alanlarını oluşturan temalar ve kategoriler.

Eylem Alanları Temaları	Eylem Alanları Kategorileri
Tarımsal Gıda Sistemi	- Tüketim - Üretim - Tedarik zinciri
Yönetim ve Teknolojik Çözümler	- Tarım ve hayvancılık - Yönetim araçları - Kaynak kullanımı - Teknoloji ve uygulamalar
Sosyal ve Çevresel Zorluklar	- Emisyon azaltma - Küresel eğilimler
Sosyal ve Beşeri Sermaye	- Organizasyon - Bilgi, eğitim, beceriler - Araştırma ve geliştirme
Sosyal, Politik ve Ekonomik Çevre	- Ulaşılabilirlik - Ekonomik sistem - Altyapı - Yatırım - Politika ve kurumlar - Toplum

2.2.2 Ekolojik Tarım

Ekolojik tarım fikri ilk olarak Albert Howard'ın 1940 yılında yazdığı "*An Agricultural Testament*" (Bir Tarım Vasiyetnamesi) adlı kitabı ile geliştirilmiş ve doğal çevreyle dost tarım sisteminin temelini oluşturmuştur (EU Commission, 1994; Heinberg ve Bomford, 2016).

Ekolojik tarım, doğadaki dengeyi koruyan, toprak verimliliğinde devamlılığı sağlayan, hastalık ve zararlıları kontrol altına alarak doğadaki canlıların sürekliliğini sağlayan, doğal kaynakların ve enerjinin optimum kullanımı ile optimum verimlilik alınan bir sistemdir (Bozzini, 1990). Lampkin (1999)'a göre ise ekolojik tarım insan, çevre ve ekonomik olarak sürdürülebilir tarımsal üretim sistemini bütünleştiren bir yaklaşımdır. Sistemin amacı doğal kaynakları korumak, zararlı ve hastalıklardan arınmış insan ve hayvan gıdası üretmek olarak belirtilmiştir (Olhan, 1997). Ekolojik tarım, çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan sürdürülebilir bir üretime yönelik çalışan tarımsal bir sistem yaklaşımıdır (Shepherd vd., 2003; Banik, 2010).

IFOAM (2005) ve Geier (1990)'a göre ekolojik tarım şu şekilde tanımlanmıştır: "Organik tarım, toprakların, ekosistemlerin ve insanların sağlığını koruyan bir üretim

sistemidir. Olumsuz etkileri olan girdilerin kullanımı yerine, ekolojik süreçlere, biyolojik çeşitliliğe ve yerel koşullara uyarlanmış çevrimlere dayanır. Organik tarım, ortak çevreye fayda sağlamak ve herkes için adil ilişkiler ve iyi yaşam kalitesi sağlamak için gelenek, inovasyon ve bilimi birleştirir.”

Bu üretim sistemi kimyasal kalıntı içermeyen tarım ürünü üretmeyi, kimyasal gübre ve tarım ilacı kullanımından kaçınılan çevreyle dost üretim metodunu geliştirmeyi ve toprak verimliliğini koruyacak üretim tekniklerini kullanmayı amaçlayan bu üretim metodu ülkelere göre organik, ekolojik, biyolojik, bio-dinamik ve alternatif tarım olarak adlandırılmıştır (EU Commission, 1994).

IFOAM (1989)'a göre ekolojik tarım ile ulaşılmak istenen amaçlar şunlardır:

- Üretim planlaması ile maksimum değil, yeter miktarda ve yüksek kaliteli gıda üretmek,
- Doğaya hükmeder biçimde değil, doğa ile uyum içinde çalışmak,
- Toprak verimliliğini uzun dönemde korumak ve geliştirmek,
- Bitki besin maddesi ve organik madde bakımından mümkün olduğunca kapalı bir sistemde çalışmak,
- Tarımsal faaliyetten kaynaklanabilecek her türlü kirliliği önlemek,
- Doğadaki bütün canlıları ve bitkileri koruyarak genetik çeşitliliğini devam ettirmek,
- Üreticilere güvenli bir çevrede çalışma ve yeterli gelir sağlamak,
- Tarımsal üretimde mümkün olduğu kadar bölgesel kaynakları kullanmak,
- Bitkisel üretim ve hayvansal üretimin beraber yapılmasıyla bunların, birbirini desteklemesini sağlamak,
- Tarımsal üretimin sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutunu birlikte düşünmek.

Ekolojik tarım sürdürülebilir yaşam ortamlarının oluşturulması ve sürdürülebilir tarım kapsamında ele alınması gereken bir konudur. Doğal kaynakların korunması ve gelecek nesillere de yaşam hakkının tanınması için, yapılacak çalışmalarda tarımsal gelişmelerin doğa ile dost sistemler olması gerekmektedir (Açıksöz, 2001).

2.2.3 Sürdürülebilir Tarımın Terminolojisi

1973 yılında onaylanan Birinci Eylem Programı'nda Avrupa Birliği Çevre Politikasının tarımsal üretimle etkileşim halinde olan ilkeler belirlenmiştir:

- Kirlilik yapıcı ögelerin etkilerini önlemek yerine, bunlara kaynağında engel olunmalıdır. Ayrıca izlenecek çevre politikası ekonomik, sosyal ve teknik ilerlemeyle uyumlu olmalıdır.
- Tüm teknik planlama ve karar verme süreçlerinde, çevre üzerindeki etkiler mümkün olduğunca erken aşamalarda göz önüne alınmalıdır.
- Doğanın ya da doğal kaynakların kullanılmasında, ekolojik dengeye zarar vermekten kaçınılmalıdır.
- Birliğin ekolojik bilgi düzeyi, kirlilikle mücadele, çevrenin iyileştirilmesi ve korunmasına yönelik eylemler geliştirilmeli ve bu alanlardaki araştırmalar teşvik edilmelidir.
- Kirlilik yapıcı unsurların ortadan kaldırılması ve önlenmesinin maliyeti, kirletenler tarafından karşılanmalı ve bir devletin başka bir devletin çevresine bozucu uygulamalardan kaçınılması sağlanmalıdır.
- Kirliliğin her kategorisinde, korunacak çevrenin ve kirliliğin özelliğine uygun olarak eylem düzeni belirlenmelidir.
- Ülkelerin çevre politikaları ayrı olarak planlanmalı ve uygulanmalıdır (Egeli, 1997).

Tarımsal üretimin çevreye karşı olumsuz etkilerini bertaraf etmeye yönelik somut tedbirler, 1987 yılında kabul edilen Dördüncü Eylem Programı ile getirilmiştir. Bu çerçevede;

- Kimyasal ürünlerin ve toksik atıkların neden olduğu toprak kirliliği ile mücadele,
- Toksik ve tehlikeli atıklarla, özellikle bunların sınır ötesi taşınmalarıyla ilgili direktiflerin uygulanması,
- Kimyasal maddelerin ve hazırlanışlarının kontrolü,
- Kimyasal maddelerin ve hazırlanışlarının çevreye ve insan sağlığına getirdiği risklerin değerlendirilmesi,

- Çevreye ve tüketici sağlığına yönelik tehlike barındıran maddelerin belirlenmesi, denetimlerinin yapılması,
- Çevre bakımından yararlı tarımsal faaliyetlerin teşvik edilmesi,
- Toprağın korunması, ağaçlandırma yöntemiyle erozyonun önlenmesi,
- Tarımsal faaliyetlerin getirdiği hasarların giderilmesi ve koruma sağlanırken bölgelerin jeomorfolojik özelliklerine göre hareket edilmesi,
- Su kaynaklarının iyileştirilmesi, su kirliliğinin azaltılması amacıyla atık sularının yeniden kullanılmasının teşvik edilmesi,
- En üst düzeyde toplum sağlığı ve çevre korunması amacıyla elverişli standartların uygulanması konularına yer verilmiştir (Egeli, 1997).

Sürdürülebilir tarım zamana ve bölgeye özgü bir kavramdır. Sürdürülebilir tarım sistemlerinin değerlendirilmesindeki mevcut sorun, mekânsal ve zamansal göstergeler elde etmek ve uygulamaktır. Sürdürülebilirlik çevresel, sosyal ve ekonomik olmak üzere en az üç bağımsız fakat birbiriyle ilişkili boyut içermektedir. Bu boyutlardaki sürdürülebilirliğin uzlaştırılması zor olabilir, çünkü her bir bağlamda her biri farklı bir zaman ölçeğine ve bakış açısına sahip olacaktır (Zhen ve Routray, 2003).

Çevresel sürdürülebilirlik:

- Tüm insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması,
- Nüfus yoğunluklarının bölgenin taşıma kapasitesinin altında tutulması,
- Yenilenebilir kaynakların planlama ve yönetim çalışmasının yapılması,
- Yenilenemeyen kaynakların kullanımı için koruma, geri dönüşüm ve önceliklerin belirlenmesi,
- Çevresel zararın asgari sınıra indirilmesi,

olarak ifade edilmektedir. Çevresel olarak sürdürülebilir bir tarım, yukarıdaki ölçütlere uyumlu ve destekleyici bir tarımdır (Hill, 1992).

Sürdürülebilir tarım doğal kaynakların gelecekte kullanılabilir olmasını sağlayacak şekilde yönetilmesini içermektedir. Bununla birlikte, daha geniş perspektifte sürdürülebilir tarım toprak ve doğal kaynakların kullanımı çevrenin ve kültürel mirasın korunmasını hesaba

katmalıdır. Ayrıca, toplumun sosyal işlevi, kırsal bölgelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve dengeli bir kalkınma modeli geliştirilmesidir. Dolayısıyla sürdürülebilir tarımın üretken, çevresel ve sosyal işlevleri yansıtması gerekmektedir (European Commission, 2000).

Gafsi vd., (2006) sürdürülebilir tarım sistemlerini araştırmış ve tarımsal sürdürülebilirlik için iki bölüm düşünmüşlerdir. Bunlar; çevresel ve bölgesel ile sosyo-ekonomik göstergelerdir. Göstergelerin sınıflandırılması Tablo 2.7'de verilmiştir.

Tablo 2.7: Sürdürülebilirlik değerlendirme çerçevesi (Gafsi vd., 2006).

Bölüm	Gösterge	Hedef
Çevresel ve Bölgesel	Su	- Su kalitesini korumak ve geliştirmek - Su kaynakları yönetiminin iyileştirilmesi
	Toprak	- Erozyon kontrolü - Fiziksel kimyasal ve biyolojik verimliliği korumak
	Hava	- Hava kalitesini korumak ve iyileştirmek
	Biyçeşitlilik	- Doğal türleri ve yaşam alanlarını korumak
	Peyzaj ve Kültürel Miras	- Tarihi yapıları korumak ve geliştirmek - Peyzaj kalitesini iyileştirmek, geliştirmek ve korumak
	Doğal Riskler	- Erozyon, sel, yangın ve çığ kontrolü
	Enerji	- Enerji tüketimini azaltmak - Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını geliştirmek
Sosyo-ekonomik	İstihdam	- İstihdam yaratmak ve sürdürmek - Genç çiftçilerin kurumsallaşmasına olanak sağlamak
	İnsan Kaynakları ve Çalışma	- Uzman görüşlerine ve aranan niteliklere uymak - Çalışma koşullarının ve organizasyonun iyileştirilmesi
	Ürün Kalitesi	- Ürün kalitesini arttırmak - Gıda güvenliğini arttırmak
	Hayvan Sağlığı	Hayvanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi
	Ekonomi ve Özerklik	- Çiftçilerin ekonomik organizasyonunu bir arada tutmak - Çiftlik ve tarım dışı faaliyetleri çeşitlendirmek - Tarım ürünleri için pazarlama kanallarını iyileştirmek - Üretim maliyetlerini düşürürken ve doğal kaynakları optimize ederken katma değeri arttırmak

Tarımsal sürdürülebilirliğin ölçülmesine yönelik çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Hayati vd., (2010) tarafından sürdürülebilir tarımın terminolojisi ekolojik, sosyal ve ekonomik olarak 3 başlık altında değerlendirilmiştir (Tablo 2.8).

Tablo 2.8: Tarımsal sürdürülebilirliğin üç bileşeni (Hayati vd., 2010).

Bileşen	Maddeler
Ekolojik	Toprak yönetimi
	Su kaynaklarının iyileştirilmiş yönetimi
	Pestisit, herbisit ve fungusit kullanımı
	Hayvan ve bitki bazlı gübrelerin kullanımı
	Yeşil gübrelerin kullanımı
	Fiziksel girdiler ve girdilerin verimli kullanımı
	Fiziksel verim
	Bitki çeşitlendirme
	Alternatif ürün kullanımı
	Yağ içeriği, yağ asitleri ve toplam antioksidanlar
	Nadas sisteminin kullanımı
	Ürün rotasyonu
	Kırpma deseni
	İklim değişikliği eğilimi
	Kimyasal gübre kullanımı
	Koruma topraklaması: Hiçbiri veya minimum
	Erozyon kontrolü
	Topraktaki mikrobiyal biyokütle
	Enerji
	Örtü mahsulü/malç
Su tablasının derinliği	
Bitkilerin protein seviyesi	
Entegre zararlı yönetimi	
İklim değişikliği, arazi kullanımı, ekotoksosite, fosil yakıtlar ve ekolojik ayak izi	
Bileşen	Madde
Sosyal	Hanehalkı üyelerinin eğitim düzeyleri
	Sosyal konut tesisleri
	Çalışma /öğrenme
	Aile üyelerinin beslenme ve sağlık durumları
	Geliştirilmiş karar verme
	Kırsal yaşam kalitesinin iyileştirilmesi
	Çalışma ve yaşam koşulları
	Katılım/sosyal sermaye
	Sosyal eşitlik
	İş güvenliği
Bileşen	Madde
Ekonomik	Ortalama bitkisel üretim
	Girdi giderleri
	Tarım Dışı Parasal Gelir
	Bitkisel üretim dışındaki sistemlerden net gelir
	Çiftlikten parasal gelir
	Ekonomik verim
	Kârlılık
	Tarım işçilerine ödenen maaşlar
	Net gelir
	İstihdam olanakları
	Pazar mevcudiyeti
	Arazi mülkiyeti
Üretim birimi başına gelir ve işçilik	

İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Derneği (SKD, 2018) tarafından sürdürülebilir tarım ilkeleri kapsamında tarım ve çevresel sürdürülebilirlik, tarım ve sosyal sürdürülebilirlik ve tarım ve ekonomik sürdürülebilirlik göstergeleri hazırlanmıştır (Tablo 2.9).

Tablo 2.9: Sürdürülebilir tarımın çevresel, sosyal ve ekonomik göstergeleri.

Çevresel Sürdürülebilirlik	Toprak ve Su Yönetimi - Toprak yönetimi - Su yönetimi
	Biyolojik Çeşitlilik, Doğal Yaşam ve Ekosistem - Koruma ve Geliştirme - Tarıma Elverişli Olmayan Alanların Korunması
	Enerji
	Atık Yönetimi
	Tarımsal Girdiler
	İklim Değişikliği
	Sosyal Sürdürülebilirlik
	Eğitim
	Yerel Toplum ile İlişkiler
Ekonomik Sürdürülebilirlik	Yönetim Sistemi, Kayıtlar Düzeni ve Şeffaflık
	Finansal İstikrar
	Ürün Seçimi ve Verimliliği

2.4 Sürdürülebilir Turizm Kavramı, İlkeleri ve Amaçları

Sürdürülebilir turizm gelişimi, özellikle turizm çalışmalarında birçok bilimsel çalışmada önemli ilgi gördü ve 1980'lerin sonlarından bu yana turizm araştırmaların çok hızlı büyüyen alanlarından biri olmuştur. Buckley (2012)'ye göre turizm araştırmacıları dikkatlerini yaklaşık kırk yıl önce sosyal ve çevresel konulara yöneltmişlerdir. Bu araştırmacılardan bazıları; Young, 1973; Smith, 1977; Cohen, 1978; Brougham ve Butler, 1981; Liu ve Var 1986; Cater, 1987; Farrell ve McLellan, 1987; Allen vd., 1988'dir (Buckley, 2012). Bununla birlikte Buckley (2012)'e göre. "sürdürülebilir turizm" terimi ise ilk olarak yaklaşık yirmi yıl önce kullanılmıştır. İlk on yıl boyunca, turizm, ekonomi ve

çevre yönetiminde geçmişten gelen temel çerçeveler incelenmiştir. İkinci on yılda ise yeniden kavramsallaştırma ve bir dizi eleştiriler ortaya çıkmıştır (Buckley, 2012; Zolfani vd., 2015).

Sürdürülebilir turizmin birçok tanımı yapılmıştır (Butler, 1991; Hughes, 1995; Hunter, 1995; Çakılcıoğlu, 1996; Bramwell ve Lane, 1999; Weaver, 1999; Sharpley, 2000; Leung vd., 2001; Gössling, 2002; Sezgin ve Kahraman, 2008; Joshi ve Dhyani, 2009; Erdoğan, 2014; Kozak vd., 2014; Giran Taşçıoğlu ve Akpınar, 2016).

Çakılcıoğlu (1996)'ya göre sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir (Kervankıran, 2011).

United Nations World Tourism Organization / Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü-UNWTO'ye göre; "Sürdürülebilir turizm gelişimi, mevcut turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılarken geleceğe yönelik fırsatları koruyarak geliştirmektedir. Tüm kaynakların kültürel bütünlüğü, temel ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitliliği ve yaşam destek sistemlerini korurken ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların karşılanabileceği şekilde yönetilmesi öngörülmektedir" (UNWTO, 2018).

Leung vd., (2001)'e göre sürdürülebilir turizm, "sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temeli üzerinde, gelecek için fırsatları korurken ve geliştirirken turistlerin ve misafir kabul eden bölgelerin gereksinimlerini karşılayan turizm gelişmesi" olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2014).

Weaver (1999)'a göre sürdürülebilir turizm bir turizm türü değil, daha çok turizmin tüm türleri için geçerli olması öngörülen temel bir koruma yaklaşımıdır. Sürdürülebilir turizmin ilkeleri:

- Kaynakların sürdürülebilir kullanımı,

- Aşırı kullanımın ve atıkların azaltılması,
- Çeşitliliğin muhafaza edilmesi,
- Yerel toplumun planlamaya dâhil edilmesi ve yerel ekonominin desteklenmesi,
- Turizm endüstrisi ile kamu arasında karşılıklı koordinasyonun sağlanması,
- Personel eğitimi ve turistlerin bilgilendirilmesidir (Erdoğan, 2014).

Çakılcıoğlu (1996)'ya göre sürdürülebilir turizmin genel ilkeleri;

- Talebe göre değil arza göre turistik düzenlemelerin yapılması,
- Önceliklerin yerel halka verilmesi,
- Turizm süresinin 12 aya uzatılması,
- Temiz enerji kullanımı,
- Alana uygun mevcut yapının kullanılması,
- Toplumsal ve kültürel kimliğin korunması,
- Turizm yatırımlarının esnek, gelişmeye açık ve uzun vadeli olmasıdır (Cömert, 2002).

Sürdürülebilir turizmin niteliği ve uygulanabilmesi için temel ilkeler;

- Doğal ve insan yapımı kaynakların optimum biçimde uzun süreli kullanımı,
- İnsan yerleşim dokusunun korunması,
- Ekonomik ve sosyal eşitlik,
- Kalite kavramına bağlılık,
- Sosyal katılımdır (Himmetoğlu, 1996'ya atfen Beyhan, 2004).

Sürdürülebilir turizm, asıl olarak çevre ile ilgili bir durumdur. Kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamsal fonksiyonların hem yöre halkı hem de ziyaretçiler tarafından ihtiyaçların karşılanması ile ilgili yönetsel bir süreçtir (Sezgin ve Kahraman, 2008). Genel ilkeler doğrultusunda sürdürülebilir turizmin amacı hem kısa hem de uzun vadede çevrenin korunması, kültürel bütünlüğün korunması, sosyal adaletin kurulması ve ekonomik faydaların teşvik edilmesi, ev sahibi nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi açısından bir denge sağlamaktır (Liu vd., 2013).

Sürdürülebilir turizm; çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarının uzun vadede sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlayan bütüncül bir yaklaşımdır (Erdoğan, 2014).

Sürdürülebilir turizmin ilkeleri ve amaçları doğrultusunda 12 alt amacı bulunmaktadır (UNEP/WTO, 2005). Bu alt amaçlar Tablo 2.10’da gösterilmiştir.

Tablo 2.10: Sürdürülebilir Turizmin 12 Alt Amacı (UNEP/WTO, 2005).

Ekonomik Canlılık	:	Turizm destinasyonlarının ve işletmelerinin sürekliliklerini ve rekabetçiliğini, uzun vadede fayda sağlamaya ve büyümeye devam etmesini sağlamak.
Yerel Refah	:	Ziyaretçi harcamalarının oranı da dâhil olmak üzere, ev sahibi topluluklarının ekonomik refahına katkısını azamiye çıkarmak.
İstihdam Kalitesi	:	İrk, cinsiyet, dil veya başka şekillerde ayrımcılık yapılmaksızın, hizmet koşulları ve ulaşılabilirlik de dâhil olmak üzere turizm tarafından yaratılan ve desteklenen yerel işlerin sayısını ve kalitesini güçlendirmek.
Sosyal Eşitlik	:	Turizmden elde edilen sosyal ve ekonomik faydanın eşit ve adil bir şekilde dağılımını sağlamak.
Ziyaretçi Memnuniyeti	:	Ziyaretçiler için cinsiyet, ırk, engellilik veya başka şekilde ayrımcılık yapmadan herkes için güvenli ve tatmin edici bir deneyim sunmak.
Yerel Kontrol	:	Bölgedeki turizmin yönetimi ve gelişimi için, planlama ve karar verme süreçlerinde yerel yönetimleri ve diğer paydaşlarla fikir alışverişi içinde bulunmak ve yetkilendirmek.
Toplum Refahı	:	Sosyal bozulma veya sömürüye yol açmadan, sosyal yapı ve kaynaklara, imkânlara ve diğer hayati sistemlere erişim de dâhil olmak üzere yerel toplulukların yaşam kalitesini muhafaza etmek ve iyileştirmek.
Kültürel Zenginlik	:	Ev sahibi toplulukların kendilerine özgü kültür/tarihi mirasına, gelenek ve farklılığına saygı duymak.
Fiziksel Bütünlük	:	Kentsel ve kırsal alanların niteliğini korumak, geliştirmek ve çevrenin fiziki ve görsel bakımdan bozulmasını önlemek.
Biyolojik Çeşitlilik	:	Doğal alanların, habitatın ve yaban hayatın korunmasını desteklemek ve olası zararı asgariye indirmek.
Kaynak Verimliliği	:	Turizm tesisleri ve hizmetlerin gelişim ve işletilmesinde sınırlı ve yenilenemez kaynakların kullanımını asgariye indirmek.
Çevresel Sağlık	:	Turizm işletmeleri ve ziyaretçiler tarafından kaynaklanan su, hava, toprak kirliliği ve atık oluşumunu asgariye indirmek.

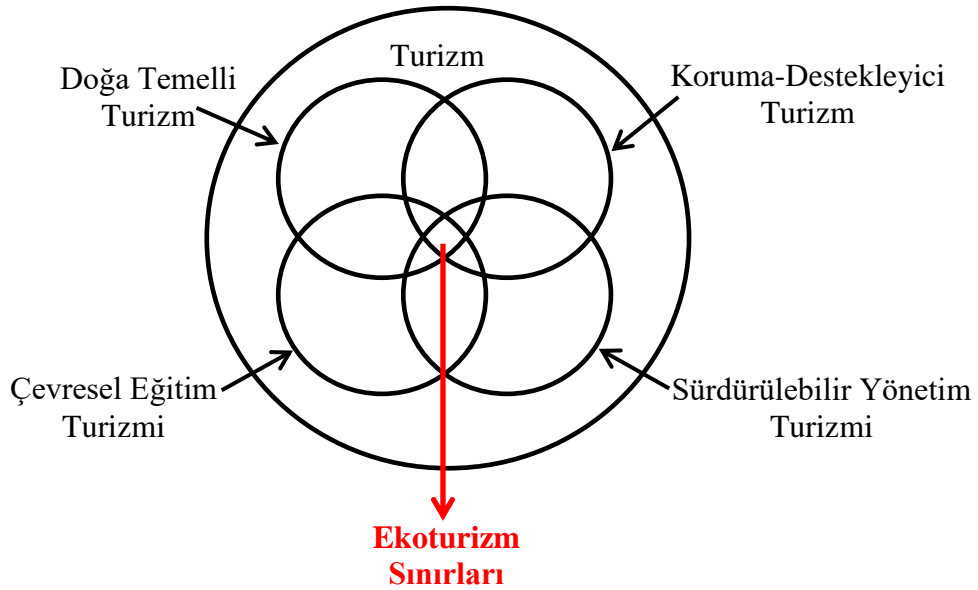
2.4.1 Ekoturizm Kavramı

Ekoturizm kavramı ilk kez 1983 yılında Hector Ceballos-Lascurain tarafından ortaya atılmış ve şöyle tanımlanmıştır (Akıllı, 2004; Ozaner, 2002’ye atfen Akın, 2006; Kılıç Benzer, 2006); “Bozulmamış ya da kirlenmemiş doğal alanlara, peyzajı, yaban hayatı ve bitkilerini inceleme ve gözleme gibi özel amaçlar ile çevre üzerinde mümkün

olduğunca az etki bırakarak yapılan gezileri içeren bir turizm şeklidir.” En önemli kısmı yerel halkın sürece dâhil olması böylece sosyo-ekonomik yararların kazanılmasıdır (Wight, 1993; Richardson, 1997; Pratiwi, 2000; Boi, 2004; Ekwale, 2014).

Boo (1991) tarafından “Ekoturizm, doğal kaynakların geleneksel tüketim kullanımı dışındaki değerini anlamının ve bunları sürdürülebilir bir kullanım için yönetmenin bir yoludur” şeklinde tanımlamıştır (Mitchell, 1998).

Nelson, vd., (1993)’e göre ekoturizm, çevrenin korunmasına katkıda bulunarak doğal ve sosyo-kültürel unsurların bütünlüğünü koruyan bir seyahat deneyimi olarak tanımlanmıştır (Higham ve Carr, 2003). Boo (1991), Ceballos-Lascurain (1992), Lee ve Snepenger (1992), Buckley (1994)’e göre ekoturizm, dört ana temelden oluşmaktadır. Bunlar; doğa temelli, sürdürülebilir şekilde yönetilen, korumayı destekleyen ve çevre eğitimidir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3: Ekoturizmin sınırlayıcı tanımlaması (Buckley, 1994).

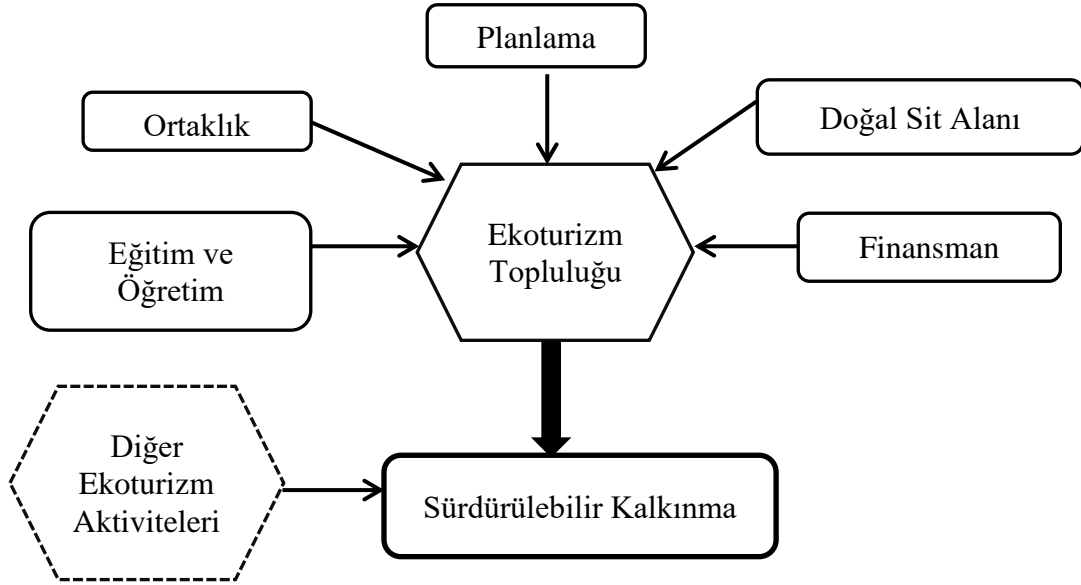
Bir başka tanıma göre: “Ekoturizm, doğaya duyulan özlemin ortaya çıkması ve tatmin edilmesi, koruma ve gelişmeye dayalı olarak turizmin koruma ve gelişme potansiyelinden yararlanarak ekoloji, kültür ve estetik üzerindeki olumsuz yönlerinden kaçınmak ile ilgilidir.” Bu tanımda ekoturizm, doğal alanların korunmasında ve ekolojik, ekonomik ve sosyal açıdan sürdürülebilirliğin sağlanmasında bir araç olarak kullanılabilen bir turizm

türü olarak görülmektedir (Norris vd.,1998).

UNWTO ekoturizmi; “doğal bölgelere yapılan çevreyi korumayı ve yöre halkının refahını artırmayı amaçlayan, sorumlu bir seyahat” olarak tanımlamaktadır (Akış-Roney, 2002’ye atfen Akıllı, 2004; Çelik, 2017). TIES ekoturizmle ilgili olarak; “Çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını gözetken, doğal alanlara karşı duyarlı seyahattir” şeklinde bir tanım yaparken (Ross ve Wall, 1999; Akıllı, 2004; Çelik, 2018). IUNC Ulusal Parklar ve Korunan Alanlar Komisyonu (*Commission on National Parks and Protected Areas-CNPPA*) ekoturizmi, “Doğal kaynakları korumaya teşvik ederek, ziyaretçi etkilerini en aza indiren ve yerel nüfusun sosyo-ekonomik ilişkilerine katkı sağlayan, doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu bir seyahat ve ziyaret” olarak tanımlamıştır (Ceballos-Lascurain, 1996’ ya atfen Ross ve Wall, 1999; Ormsby ve Mannle, 2006).

Korkmaz ve Tolunay (2002)'ye göre ekoturizm tanımlamaları genellikle; doğal çevre, ekolojik ve kültürel sürdürülebilirlik, eğitim ve yerel düzeydeki ekonomik faydalar olmak üzere dört unsurdan oluşmaktadır.

Bu tanımlardan hareketle, ekoturizmin; ekolojik olarak sürdürülebilir, ekonomik bakımdan uygulanabilir, sosyal ve psikolojik bakımdan kabul edilebilir bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Bunları başarmak için katılımcı bir turizm planlaması gereklidir. Drumm ve Moore (2002) toplulukların ekoturizm gelişimindeki rollerini yerine getirmelerini sağlamak için gerekli olan çoklu ve çeşitli unsurları Şekil 2.4'teki gibi göstermektedir.

Şekil 2.4: Topluluk ortamında ekoturizm için temel unsurlar (Drumm ve Moore, 2002).

Ekoturizm, bölgenin fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı üzerinde olumlu etkileri olduğu kadar olumsuz etkilere de sahiptir. Ekoturizmin sürdürülebilirliği, gerçekleştirilecek etkinliklerin doğal çevreyle uyumlu ve bölgenin kültürel değerlerine saygılı olunması bağlıdır (Açıksöz vd., 2015).

Ekoturizm, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınmanın bir bileşenidir (Bansal ve Kumar, 2011; Sâmbotin vd., 2011; Kiper, 2013). Gelişmekte olan ülkeler, sürdürülebilir kalkınmanın etkili bir aracı olarak algılanması nedeniyle ekonomik kalkınma ve çevre koruma stratejilerinde ekoturizme yer vermişlerdir (Stem vd., 2003; Buchsbaum, 2004).

2.4.2 Ekoturizmin Amaç ve İlkeleri

2002 yılında Quebec'te düzenlenen Dünya Ekoturizm Zirvesi'nden sonra, UNWTO ekoturizm amaçlarını şöyle belirlemiştir:

- Turizmin doğal ve kültürel mirasa verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka, doğal ve sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,

- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki (doğal ve sosyo-kültürel) alanların yönetimi için kaynak ayrılması,
- Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesinin sağlanması,
- Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan turizmin altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir (Akın, 2006; Boghean ve Boghean, 2006; Kılıç Benzer, 2006).

Ekoturizm disiplin olmaktan çok bir fikir olarak gelişme göstermiştir. Birçok işletme ve devlet ekoturizmin ilkelerini kendi yapılarına uygun olarak ifade etmekle birlikte, TIES sivil toplum örgütleri, özel sektör işletmeleri, devletler, akademisyenler ve yerel topluluklar ile bir araya gelerek çok katılımlı tartışmaların sonucunda ekoturizmin ilkelerini şu şekilde belirlemiştir (Wallace ve Pierce, 1996);

- Çevre ve yerel halk üzerinde en az olumsuz etkiyi yapacak bir kullanım tarzının belirlenmesi,
- Alanın doğal ve kültürel sistemine karşı duyarlılığın ve bilincin artırılması,
- Yasal olarak yönetilen ve diğer doğal alanların yönetimi ve korunmasına katkıda bulunulması,
- Alanda yapılacak turizm miktarı ve türünün belirlendiği karar verme aşaması başlangıcında ve uzun dönemde yerel halkın katılımının sağlanması ve artırılması,
- Yerel halka fayda sağlanması ve turizmin geleneksel uygulamaların yerini alması,
- Yerel halk için özel fırsatlar sağlanması; doğa turizminde yerel halktan çalışanların kullanılmasıdır.

Wood (2002)'ye göre ekoturizm ilkeleri şu şekildedir:

- Doğal ve kültürel değerler üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek,
- Ziyaretçileri ve yöre halkını çevre koruma konusunda eğitmek,
- Yerel gereksinimleri karşılayacak ve yörenin doğası ve kültürünü korumaya yönelik olarak ortaya çıkacak faydaların yaygınlaştırılması için yerel yönetimler ve toplum ile işbirliği içinde çalışmanın önemini vurgulamak,
- Doğal ve koruma alanlarının yönetimi ve muhafazası için doğrudan gelir sağlamak,
- Ekoturizm destinasyonu olması düşünülen bölgeler veya doğal alanlar için yönetim planlarının düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymak,
- Turizm kalkınmasında yöre halkının iş birliği içinde olması gerektiğini vurgulamak,
- Fosil yakıtların kullanımını en aza indiren, doğal ve kültürel çevreyle uyumlu altyapının oluşturulmasını sağlamaktır.

Bu amaç ve ilkelere göre ekoturizm;

- Doğal alanlarda kültürel açıdan ilgi çekici yerlerde meydana gelmektedir.
- Doğal kaynakların korunması ile doğal ve kültürel kaynakların yönetimine katkıda bulunmaktadır.
- Ekolojik ve sosyo-kültürel kaynakların kalıcı korunmasını teşvik etmek için gerekli fonları yaratmaktadır.
- Yerel halk ekonomik ve sosyal faydalar elde etmekte ve bu sayede projenin uzun vadeli başarısına katkıda bulunmaktadır.
- Çevresel ve kültürel eğitimi içermektedir.
- Ev sahibi çevre üzerindeki en az olumsuz etkilerle uzun vadede etkili bir şekilde yönetilmelidir.
- Ekoturizm kaliteli bir turizm deneyimi sağlamalıdır (Matthews, 2002).

2.5 Uluslararası Lavanta Tarım Örnekleri

Lavanta, insan uygarlığı tarihinin sevilen ve en sık kullanılan bitkilerinden biridir ve adı morun açık bir tonuyla eş anlamlı hale gelmiştir. Günümüzde, narin yaprakları ve güzel,

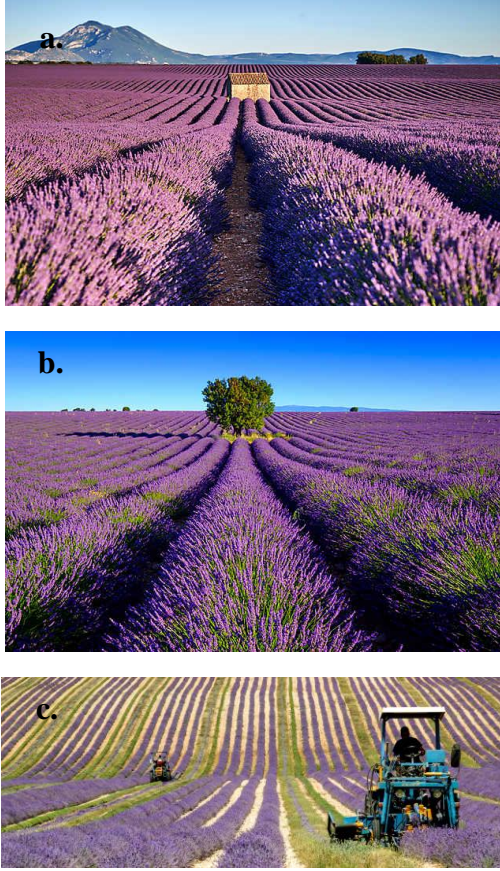
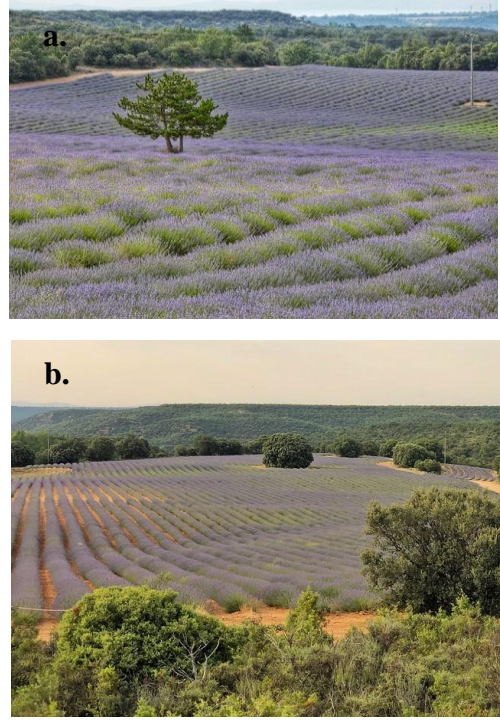
belirgin kokulu çiçekleri onu bir bahçe favorisi haline getirmiştir. Lavantaların cins adı *Lavandula*, Yunanca'da “yıkamak” anlamına gelmektedir. Antiseptik ve tıbbi özellikleriyle tanınan lavanta özleri ve ürünleri birçok sektörde katkı maddesi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca lavanta esansiyel yağı aromaterapide yaygın olarak kullanılmaktadır. Lavanta Akdeniz (Güney Avrupa, Kuzey Afrika) ve Güneybatı Asya çevresindeki bölgelere özgüdür. Lavanta, toprak yönünden seçici olmayan bir bitkidir. Kireççe zengin, kuru ve kalkerli topraklarda çok iyi gelişme göstermektedir. (Aslanca vd., 2011; Davis, 2017; Ikeda, 2018; URL-2, 2019).

Tablo 2.11’de uluslararası lavanta tarım örnekleri, lavanta ihracatında en yüksek sıralamaya göre seçilmiştir. Bu ülkeler; Bulgaristan, Fransa, İspanya ve Çin olmak üzere genel özellikleri Tablo 2.11’de verilmiştir.

Tablo 2.11: Lavanta tarım ihracatı yapan başlıca ülkeler ve genel özellikleri.

Bölge	Özellik	Fotoğraf
Bulgaristan	Bulgaristan'daki lavanta tarihi, geçen yüzyılın başlarına dayanmaktadır. İlk olarak Kazanlak ve Karlovo bölgelerinde yetiştirilmiş olup 1960'larda ilk Bulgar çeşitleri Bulgaristan'da yetiştirilmiştir. 2012 ve 2015 yıllarında, lavanta ekim alanları yaklaşık olarak 7000 ha'dır. 2012 yılından bu yana Bulgaristan, lavanta yağı üretimi ve ihracatı konusunda dünyada ilk sırada yer almaktadır (URL-3, 2017; URL-4, 2019).	 <p>(URL-5, 2015)</p>

Tablo 2.11: (devam ediyor).

<p style="text-align: center;">Fransa</p>	<p>Fransa’da, 1375 yılında ilk olarak eczacılık alanında kullanılmaya başlanmıştır (URL-6, 2019). 19. yüzyılın sonlarından itibaren Provence, bitkilerin gelişimini teşvik etmek için özellikle tepelerde (deniz seviyesinden 600-1800 m arasında) lavanta bahçelerini korumaya yönelik bakım çalışmalarına başlanmıştır. Lavanta bitkisinin, 20. yüzyılda aile ekiminden yoğun ekime geçişinin bu çalışma ile olduğu belirtilmiştir. (URL-7, 2020). Fransa’da <i>Lavandula</i> sp. bitkisinin yedi cinsi bulunmaktadır. Fakat Provence’e özgü lavanta cinsi <i>Lavandula angustifolia</i>’dır (Monge, 2013). Bugün, Provence’dan lavanta; Drome, Alpes de Haute Provence, Hautes Alpes ve Vaucluse bölgelerinde yaklaşık 20.000 ha’lık bir alanda yetiştirilmektedir (URL-8, 2020).</p>	 <p style="text-align: center;">(URL-9, 2018; URL-10, 2020)</p>
<p style="text-align: center;">İspanya</p>	<p>Lavanta, yaklaşık olarak 30 yıl önce Brihuega bölgesinden bir çiftçinin Fransa’dan getirdiği lavanta fideleri ile başlamıştır. Böylece Guadalajara kasabası, toplam üretimin yüzde 10’u ile dünyanın en büyük lavanta yağı üreticilerinden biri haline gelmiştir (URL-11-12-13, 2019). Bölge, İspanya’nın en önemli lavanta tarlalarından birine sahip olan Alcarria Bahçesi olarak bilinmektedir (URL-14, 2019).</p>	 <p style="text-align: center;">(URL-13, 2019)</p>

Tablo 2.11: (devam ediyor).

<p>Çin</p>	<p>1964 yılında Fransa'dan götürülen 3 çeşit lavanta fidesinin dikilmesi ile Yili Vadisi'nde bulunan Huocheng ilçesinde lavanta üretimi başlamıştır. 2015 yılında Yili'de lavanta ekim alanı 2000 ha'dan fazla olup, üretimi ülkenin %95'inden fazlasını oluşturmaktadır (URL-15, 2015; URL-16, 2018; URL-17, 2019).</p>	<p>a.</p> <p>b.</p> <p>(URL-15, 2015)</p>
-------------------	--	---

2.6 Ulusal Lavanta Tarım Örnekleri

Güler ve Korkmaz (2015)'e göre Türkiye'de lavanta üretimine yönelik taleplerin ve yatırımların artmasının nedenleri;

- Verim gücü düşük ve sulama olanaklarının olmadığı arazilerin değerlendirilmesi,
- Üretiminin kolay olması,
- Düşük iş gücüyle yapılması,
- Lavantanın ikincil ürün çeşitliliğinin fazla olması (lavanta yağı, lavanta balı vb.)
- Lavanta ürünlerine olan ilginin artmasıdır.

Lavantaya olan talebin artmasıyla birlikte Türkiye genelinde bazı illerde lavanta tarımı odaklı projeler yapılmaya başlanmıştır. Bu iller; Edirne, Burdur, İzmir, Konya, Yozgat, Adana, Çorum ve Muğla'dır. Tablo 2.12'de lavanta tarımı yapan illerin genel özellikleri verilmiştir. Bu illerde lavanta tarımının daha çok yeni olması nedeniyle henüz lavanta turizmi kapsamında değerlendirilememektedir. Henüz lavanta hasatı yapmayan iller

mevcuttur. Ancak, potansiyelleri lavanta turizmi için uygundur (Başaran, 2017).

Tablo 2.12: Ulusal lavanta tarımı yapan iller ve genel özellikleri.

Şehir	Başlangıç Yılı (Lavanta ekimi)	Özellik
Edirne	2013	2013 yılında 10 da alanla başlanan lavanta ekimi 2019 yılında 400 da alana ulaşmıştır (URL-18, 2019).
Burdur	2014	Burdur İli'nin Yeşilova İlçesi'ne bağlı Akçaköy'de Lavanta Deresi Projesi kapsamında kiralanılan yaklaşık 375 da'lık alanda lavanta dikimi yapılmaktadır (URL-19, 2016; URL-20, 2019).
İzmir	2015	İzmir İli'nin Seferihisar İlçesi'nde 6 da arazi ile başlanılan lavanta üretimi, 2019 yılında yaklaşık 100 da alanda yapılmaktadır (URL-21, 2019).
Konya	2015	2015 yılında 13 üretici, yaklaşık 65 da alanda lavanta dikmiştir (URL-22, 2015). 2019 yılı itibarıyla yaklaşık 200 da alanda lavanta üretimi yapılmaktadır (URL-23, 2019).
Yozgat	2016	Yozgat'ın Çayıralan İlçesi'nde Kaymakamlık tarafından başlatılan "Çayıralan Lavanta Kokuyor" projesi çerçevesinde 10 adet farklı çiftçi arazisinde 44 da alanda lavanta bahçesi tesis edilmiştir (URL-24, 2016; Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, 2017).
Adana	2018	Adana İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından yörede tarımsal ürün çeşitliliğini artırmak için lavanta tarımına yönelik projeler hazırlanmaya başlanmıştır. 2018 yılında 9 da'da gerçekleştirilen lavanta üretimi 2019 yılında yaklaşık olarak 100 da'ın üzerindedir (URL-25, 2019).
Çorum	2018	Çorum İli'nin Alaca İlçesi'ne bağlı Eskiyyapar Köyü'nde bulunan 65 da alana 70 bin adet lavanta fidesi dikilmiştir (URL-26, 2018).
Muğla	2019	Muğla İli'nin Ortaca İlçesi'nde 4 da'lık arazide lavanta üretimine başlanmıştır (URL-27, 2019).

BÖLÜM 3

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Çalışma alanını, Isparta İli'nin Keçiborlu İlçesi'ne bağlı Kuyucak Köyü oluşturmaktadır. Köyün Isparta İli merkezine mesafesi 47 km, Keçiborlu İlçesi merkezine mesafesi ise 11 km'dir (Keçiborlu Kaymakamlığı, 2016). Kuyucak Köyü; Isparta İli'nin kuzey batısında, Keçiborlu İlçesi'nin ise güney batısında yer almaktadır. Güney doğusunda Burdur, güney batısında Denizli, kuzey batısında Uşak, kuzeyinde Afyonkarahisar İl'lerine komşudur.

Bu araştırma, sürdürülebilir tarım kavramı kapsamında örnek olarak ele alınan Isparta İli Keçiborlu İlçesi'ne bağlı Kuyucak Köyü'nün lavanta tarımı-ekoturizm ilişkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Kuyucak Köyü'nün ülke, bölge, il ve ilçe içindeki konumu Şekil 3.1'de verilmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan materyallerin incelenmesinde farklı birincil ve ikincil veri türlerinden yararlanılmıştır. Çalışma çerçevesinde ihtiyaç duyulan özgün veriler birincil veriler grubunda değerlendirilmiş ve bu amaçla anket, gözlem, görüşme araçları kullanılmıştır. Altunışık vd., (2010) tarafından yapılan sınıflandırmaya göre ikincil veri türleri;

- Dokümantasyonel; konu ile ilgili daha önceden yapılmış tezler, araştırmalar, makaleler, dergiler, kitaplar ve görsel dokümanlar yani yazılı ve yazılı olmayan kaynaklardır.

Birincil veri türlerinden; farklı ilgi grupları ile gerçekleştirilen geleneksel anket (araştırmacının yönettiği) türü, yerinde gözlem çalışmaları uygulanmıştır.

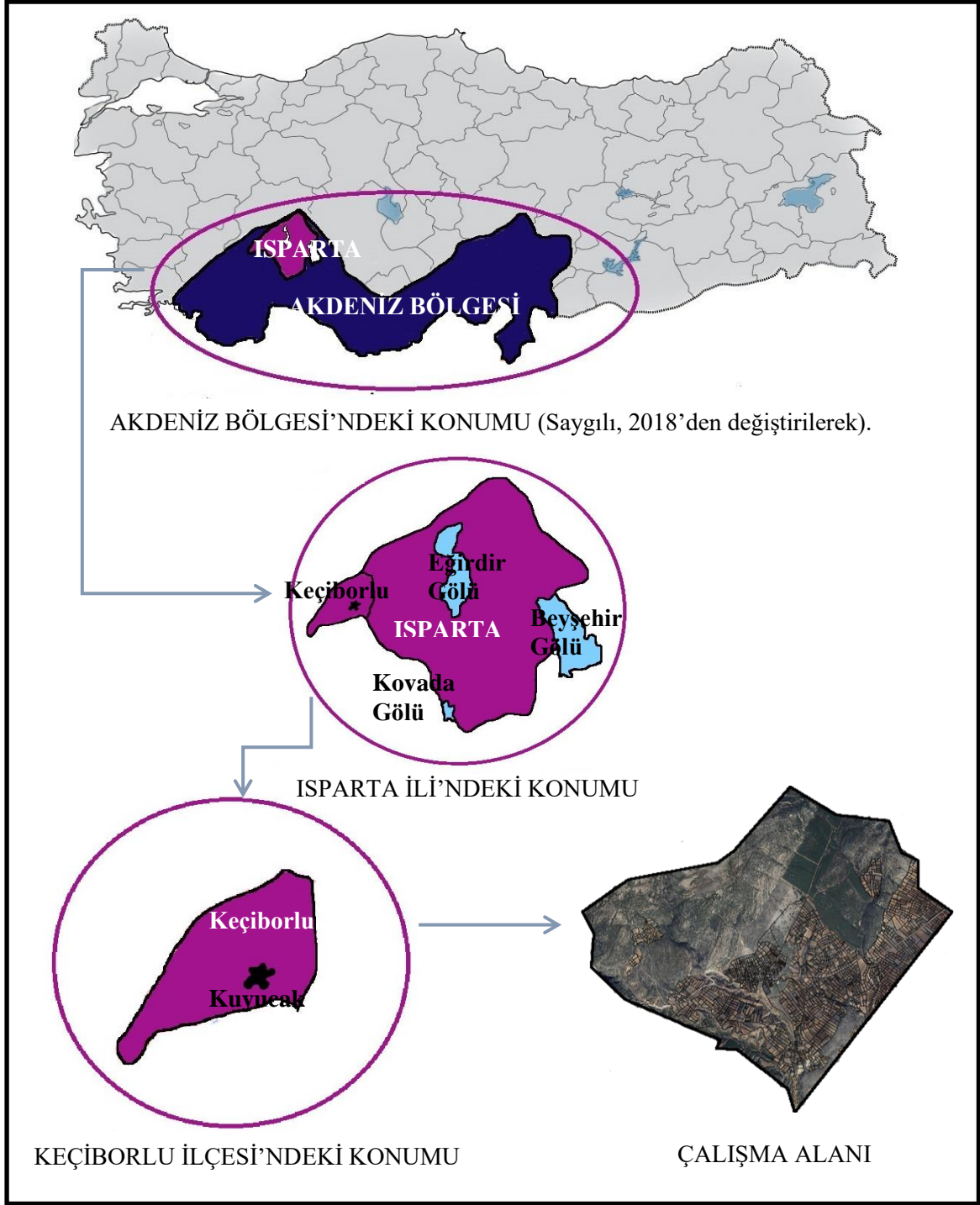
Çalışma süresince kullanılan birincil ve ikincil materyaller;

- Alanda lavanta tarımı ve ekoturizm ilişkisini ortaya koymak amacıyla

gerçekleştirilen arazi çalışmaları, gözlemler ve arazi çalışmasında çekilen fotoğraflar,

- Verilerin toplanmasında, Kuyucak köyünde yaşayan “Yerel Halk” (Ek 1), “Yerli Turist” (Ek 2) derin mülakat “Kuyucak Köyü Muhtarı” (Ek 3) çalışmaları ve bu anketlerden elde edilen veriler,
- Sürdürülebilir tarım, kırsal kalkınma, ekoturizm ve tarımsal turizm kavramları ile ilgili ulusal ve uluslararası literatür taramaları,
- Çalışma alanına ait fiziksel verilerin altlığı oluşturmak amacıyla, Harita Genel Komutanlığı’ndan (HGK, 2016) 1/25.000 ölçekli Isparta İli topoğrafik haritası (M24-a3, M24-b4),
- Topoğrafik harita verileri doğrultusunda oluşturulan yükseklik grupları (Şekil 4.3), eğim grupları (Şekil 4.4), bakı grupları (Şekil 4.5) haritaları,
- Jeolojik özelliklere ilişkin bilgilerin sağlanması amacıyla Maden Tetkik Arama Enstitüsü’nden (MTA, 2020) sağlanan 1/500.000 ölçekli jeoloji haritası ve raporları (Şekil 4.6),
- Toprak haritaları verileri doğrultusunda oluşturulan Büyük Toprak Grupları (Şekil 4.7),
- Çevresel Bilginin Koordinasyonu’ndan (*Coordination of Information on the Environment-CORINE*) sağlanan 2018 yılına ait Arazi Örtüsü/Kullanım haritası (Şekil 4.8),
- Alanı tanımlamak, ulaşım durumu hakkında altlık olarak kullanmak amacıyla alınan 2020 tarihli uydu görüntüsü (Şekil 4.10),
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’ten güncel ve geçmişe yönelik nüfus verileri,
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nden (MGM) Isparta İli iklim verileri,

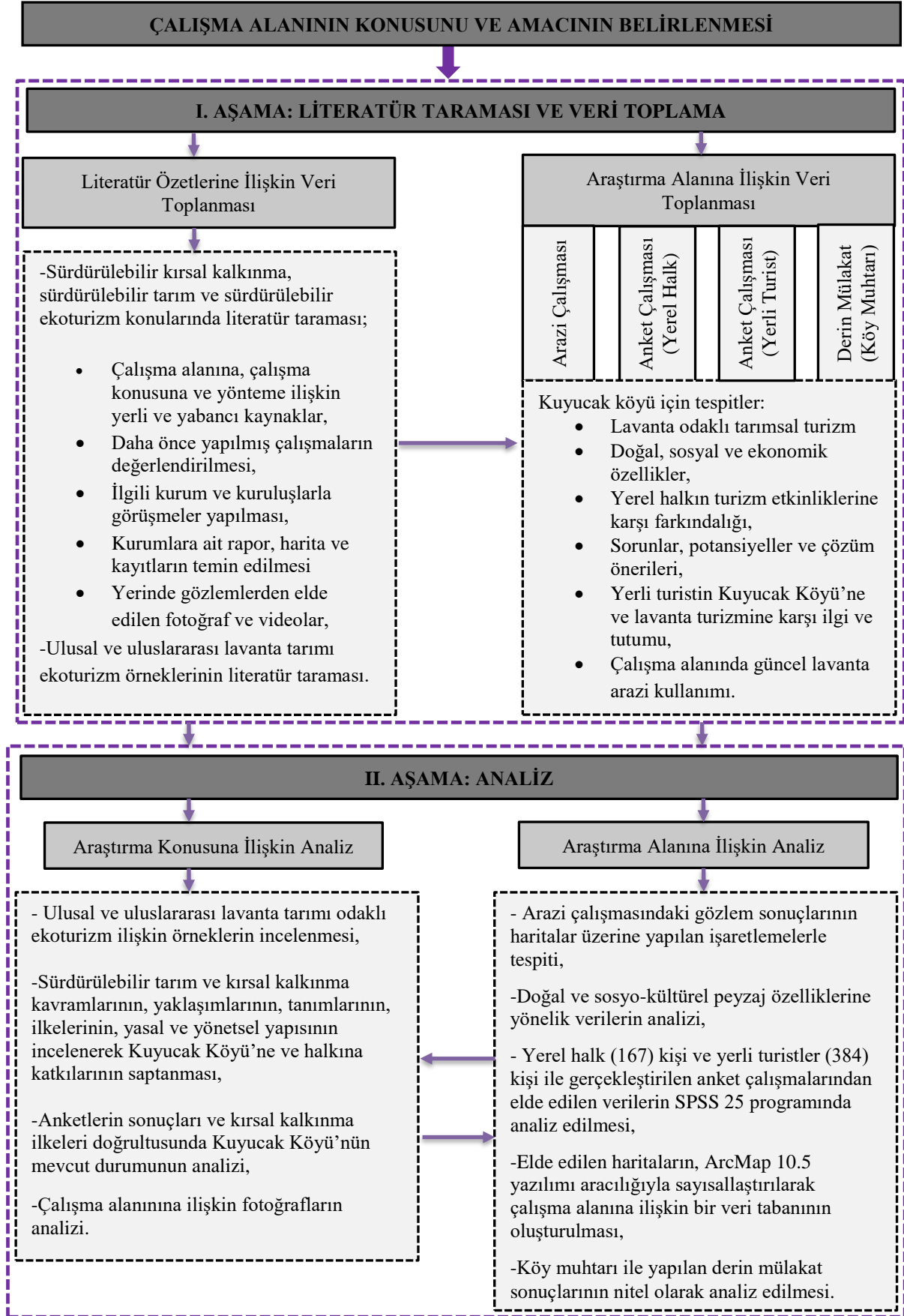
Anket verilerinin sayısallaştırılması, işlenmesi ve değerlendirilmesinde SPSS 25 paket programından; fiziksel verilerin değerlendirilmesinde ArcMap 10.5 programından yararlanılmıştır. Alana ilişkin görseller ve mekânsal analizler için Photoshop CS6 programı ve AutoCAD 2017 programı kullanılmıştır.

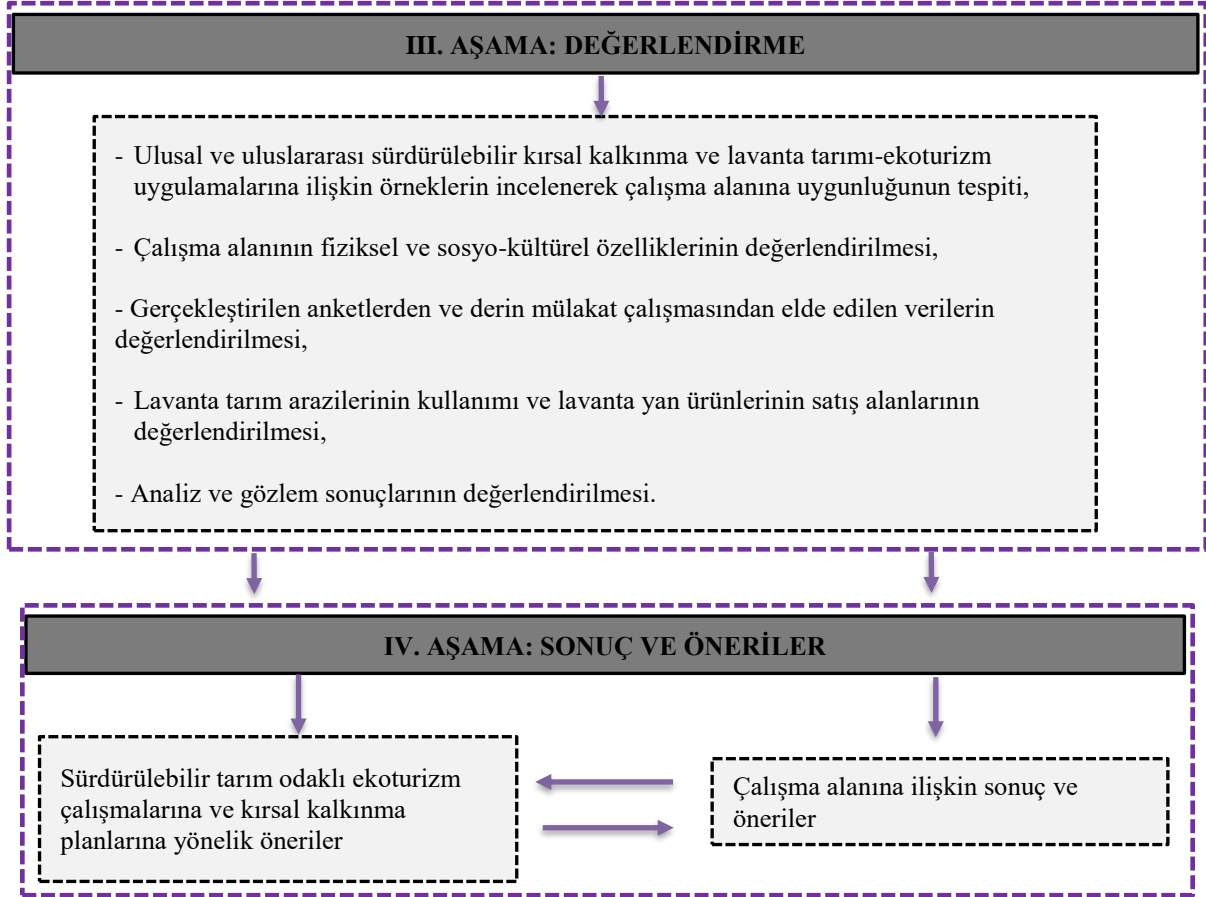
Şekil 3.1: Çalışma alanının konumu.

3.2 Yöntem

Bu çalışmada uygulanan yöntem, temel olarak 4 aşamadan oluşmaktadır. Araştırmada izlenen yöneme ilişkin yöntem akış şeması Cengiz Gökçe (2018)'den değiştirilerek hazırlanmıştır (Şekil 3.2).

Şekil 3.2: Yönteme ilişkin genel akış şeması.

Şekil 3.2: (devam ediyor).

3.2.1 Literatür Taraması ve Veri Toplama

Bu aşamada sürdürülebilir lavanta tarımı, sürdürülebilir kırsal kalkınma ve ekoturizm arasındaki ilişkiyi belirlemek ve mevcut durumu ortaya koymak üzere arazi çalışması yapılmıştır. Öncelikle, çalışmanın temel amaçları doğrultusunda çalışma konusuna ve çalışma alanına ilişkin yerli ve yabancı kaynaklar incelenmiştir. Aynı zamanda çalışma alanına ilişkin, planlamayı etkileyecek olan doğal ve kültürel veriler, haritalar, ilgili kurumlara ait rapor ve kayıtlar da bu aşamada temin edilmiştir. Yapılan çalışmalar Anketlerin Uygulanmasına ve Derin Mülakat Sonuçlarının Değerlendirilmesine İlişkin Yöntem Çalışmaları alt başlıklar halinde verilmiştir.

3.2.1.1 Anketlerin Uygulanmasına İlişkin Yöntem Çalışması

Yerel Halk:

Arazi çalışmasında yerel halkın, demografik yapısını ve lavanta tarım odaklı ekoturizm faaliyetlerine karşı farkındalıklarını belirlemek için Anket formu hazırlanarak (EK 2) alanda uygulanmıştır.

TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Veri Tabanı'ndan alınan 2018 yılı verilerine göre köyün nüfusu 283 kişidir (TÜİK, 2019a). Anketlerin uygulanması aşamasında örneklem büyüklüğü “Sınırlı Toplumlarda Örnek Büyüklüğü”nü veren aşağıdaki formül ile hesaplanmıştır (Orhunbilge, 2000’e atfen Daşdemir, 2016; Açıksöz vd., 2017). %95 güven aralığında ve %5 hata payı göz önüne alınarak, toplamda yerel halka en az 163 adet anket uygulanması gerektiği tespit edilmiştir.

$$n \geq \frac{Z^2 \times N \times p \times q}{N \times D^2 + Z^2 \times p \times q} \quad n \geq \frac{1,96^2 \times 283 \times 0,5 \times 0,5}{283 \times 0,05^2 + 1,96^2 \times 0,5 \times 0,5} = 162,95$$

N: Toplumun büyüklüğü (Çalışma alanı toplam nüfusu 283 kişi),

n: Örnek büyüklüğü,

Z: Güven katsayısı (% 95’lik güven düzeyi için Z= 1,96)

p: İncelenen olayın toplumda görülme olasılığı (Ölçülmek istenen büyüklüğün başlangıçta görülme oranı; p bilinmediği takdirde 0,5 alınarak değerlendirilir.),

q: İncelenen olayın toplumda görülme oranı (1-p= 0,5),

D: Kabul edilen örnek hatasını göstermektedir (% 5).

Arazi çalışması yapılarak 163 adet anket araştırmacı tarafından yüz yüze uygulanmış ve anket yapılacak katılımcılar için Basit Tesadüfi Örnekleme Yöntemi (Altunışık vd., 2010; Cengiz Gökçe, 2018) kullanılmıştır. Anketler 16-30 Ocak 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Yerli Turist:

Arazi çalışmasında turistlerin, demografik yapısını ve alandaki ekoturizm faaliyetlerine

karşı farkındalıklarını ve isteklerini belirlemek için Anket formları hazırlanarak (EK 3) çalışma alanında uygulanmıştır.

Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler sonucunda Kuyucak Köyü'nü ziyaret eden turist sayısının 2018 yılında yaklaşık 224.000 kişi olduğu belirlenmiştir. Anketlerin uygulanması aşamasında yerel halka uygulanan formül kullanılmıştır. %95 güven aralığında ve %5 hata payı göz önüne alınarak, toplamda yerli turistlere en az 384 adet anket uygulanması gerektiği tespit edilmiştir.

$$n \geq \frac{Z^2 \times N \times p \times q}{N \times D^2 + Z^2 \times p \times q} \quad n \geq \frac{1,96^2 \times 224000 \times 0,5 \times 0,5}{224000 \times 0,05^2 + 1,96^2 \times 0,5 \times 0,5} = 383,50$$

Anketler 2018 yılının ve 2019 yılının Haziran ayı sonunda ve Temmuz ayı ortasında lavanta bitkisinin çiçeklendiği sürede araştırmacı tarafından yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

3.2.1.2 Derin Mülakat Sonuçlarının Değerlendirilmesine İlişkin Yöntem Çalışması

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan derin mülakat görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine mülakat, araştırmacının görüşme yaptığı kişiden aldığı cevapları detaylı bir şekilde incelemeye çalıştığı esnek ve keşfedici bir veri toplama tekniğidir (Tekin, 2012). Bu amaçla uygulanan derin mülakat yönteminde kişilere sorulacak soruların önceden hazırlandığı “yarı yapılandırılmış görüşme tekniği” uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme formunu hazırlamakta ve görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilmekte ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilmektedir (Türnüklü, 2000).

Derin mülakat (EK 3), Kuyucak Köyü muhtarı ile 2018 yılının Nisan ayında gerçekleştirilmiştir. Çalışma alanının; gelenek/görenekleri, göç durumu, altyapısı, ortak kullanım alanları, kamusal alanları, ekoturizm çalışmaları, lavanta ile olan tarihi, yerel halka verilen eğitimler, bölgede lavanta odaklı uygulanan çalışmalar ile ilgili sorular sorulmuş ve sonuçlar nitel olarak analiz edilmiştir. Derin mülakat soruları ve gözlem sonuçlarından elde edilen verilere göre mekânsal zonlamalar gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM 4

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1 Çalışma Alanının Fiziksel Özellikleri

Çalışma kapsamında ele alınan fiziksel özelliklerin saptanmasına ilişkin olarak;

- Araştırma alanının coğrafi konumu,
- İklim yapısı,
- Topoğrafik yapısı (yükseklik grupları haritası, eğim grupları haritası, bakı grupları haritası),
- Jeolojik yapısı (jeolojik yapı haritası),
- Toprak yapısı (büyük toprak grupları haritası, arazi kullanım haritası, arazi yetenek sınıfları haritası, toprak derinliği haritası ve erozyon risk haritası),

başlıkları altında değerlendirilmiştir. Fiziksel verilerin değerlendirilmesinde ArcMap 10.5 yazılımından yararlanılmıştır.

4.1.1 Coğrafi Konumu

Çalışma alanı olan Kuyucak Köyü Akdeniz Bölgesi sınırlarında, Keçiörlü ilçe merkezine uzaklığı 11 km, Isparta ili merkezine uzaklığı 47 km'dir (Keçiörlü Kaymakamlığı, 2016). Kuyucak Köyü haritası konumu ise 37° 50' 45.2724" Kuzey ve 30° 15' 37.9296" Doğu boylamları arasında yer almaktadır (URL-28, 2020).

Kuyucak; Torosların eteğinde yüksek bir tepe üzerine kurulmuş olup ova ve vadileri daha düz bir yapıya sahiptir (URL-29-30, 2019). Topoğrafik yapısı ise hafif ve orta eğimli etek araziler ile kaplıdır (Babalık, 2002). Çalışma alanı olan Kuyucak Köyü Güneyinde Senir, Doğusunda Kılıç ve Güneybatısında Çukürören Köyü ile komşudur. Keçiörlü İlçesi, D-650 karayolu üzerindedir. Kuyucak Köyü; İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere birçok ili Antalya'ya bağlayan D-650 karayoluna 9 km. uzaklıkta, Isparta Süleyman Demirel Havalimanı'na 20 km, Denizli Çardak Havalimanı'na 83 km, Antalya Uluslararası Havalimanı'na ise 170 km ve demiryolu ulaşımına yaklaşık 16 km uzaklıktadır. Çalışma

alanı yaklaşık 1298 ha olup uydu görüntüsü Şekil 4.1’de yer almaktadır (URL-31, 2019).

Şekil 4.1: Kuyucak Köyü’nün uydu görüntüsü (URL-32, 2019).

4.1.2 İklim Özellikleri

Çalışma alanı, Akdeniz iklimi ve karasal ılıman iklimi arasında geçiş bölgesinde bulunmaktadır (Babalık, 2002; Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019a). Isparta’nın iklim yapısı, soğuk-yarı kara iklim tipi olarak belirlenmiştir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ilin kuzey bölümlerine göre ılık ve yağışlı geçmektedir. Kuzeydoğuya gidildikçe karasal iklim özelliklerini gösterir; kışlar daha soğuk geçer. Kuzey bölgeler daha az yağış almaktadır (Anon., 2020).

Çalışma alanının iklimsel özelliklerinin belirlenmesi için Isparta İli MGM’den temin edilen 1929-2018 yıllarına ait ortalama meteorolojik veriler kullanılmıştır. Bu verilere ait değerler Tablo 4.1’de yer almaktadır.

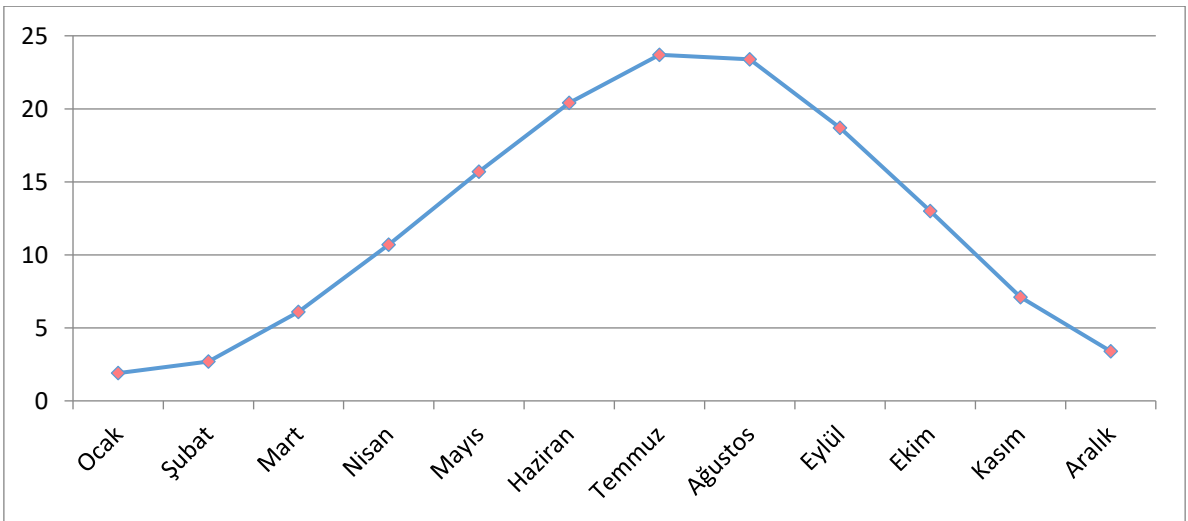
Isparta İli’nin 1929-2018 yılları arasında ölçüm periyoduna göre; Temmuz ile Ağustos ayları en sıcak, Ocak ile Şubat ayları ise en soğuk aylardır. En fazla yağış aldığı aylar ise Aralık ile Ocak aylarıdır (MGM, 2019). Bu verilere ait değerler Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.1: Isparta İli 1929-2018 yıllarına ait ortalama meteorolojik veriler (MGM, 2019).

ISPARTA		Ortalama Sıcaklık (°C)	Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (mm)
Ocak	Son İklim Periyodu (1929 - 2018)	1,8	6,2	-2,0	3,8	13,1	80,8
Şubat		2,9	7,7	-1,2	4,7	11,5	67,7
Mart		6,0	11,6	0,9	5,7	11,0	59,2
Nisan		10,8	16,7	4,8	6,8	10,2	52,4
Mayıs		15,5	21,8	8,6	8,3	10,9	56,8
Haziran		20,0	26,5	12,3	10,3	6,6	33,6
Temmuz		23,5	30,3	15,3	11,2	2,9	13,5
Ağustos		23,2	30,6	15,1	10,7	2,3	12,1
Eylül		18,7	26,4	10,9	9,4	3,7	18,3
Ekim		13,1	20,5	6,7	7,0	6,5	37,7
Kasım		7,6	13,9	2,6	5,3	7,9	45,2
Aralık		3,5	8,1	-0,3	3,3	12,5	86,7
Yıllık		12,2	18,4	6,1	86,5	99,1	564,0

Tablo 4.2: Isparta İli 1929-2018 yıllarına ait ölçüm periyodu (MGM, 2019).

Ölçüm Periyodu (1929 - 2018)													
En Yüksek Sıcaklık (°C)	17,6	22,5	26,8	29,5	33	36,2	42,3	41,2	37,1	32,2	25,4	20	42,3
En Düşük Sıcaklık (°C)	-19,2	-21	-18,5	-7,7	-1,2	4,3	4,9	7	-0,8	-4,2	-11,5	-15,4	-21

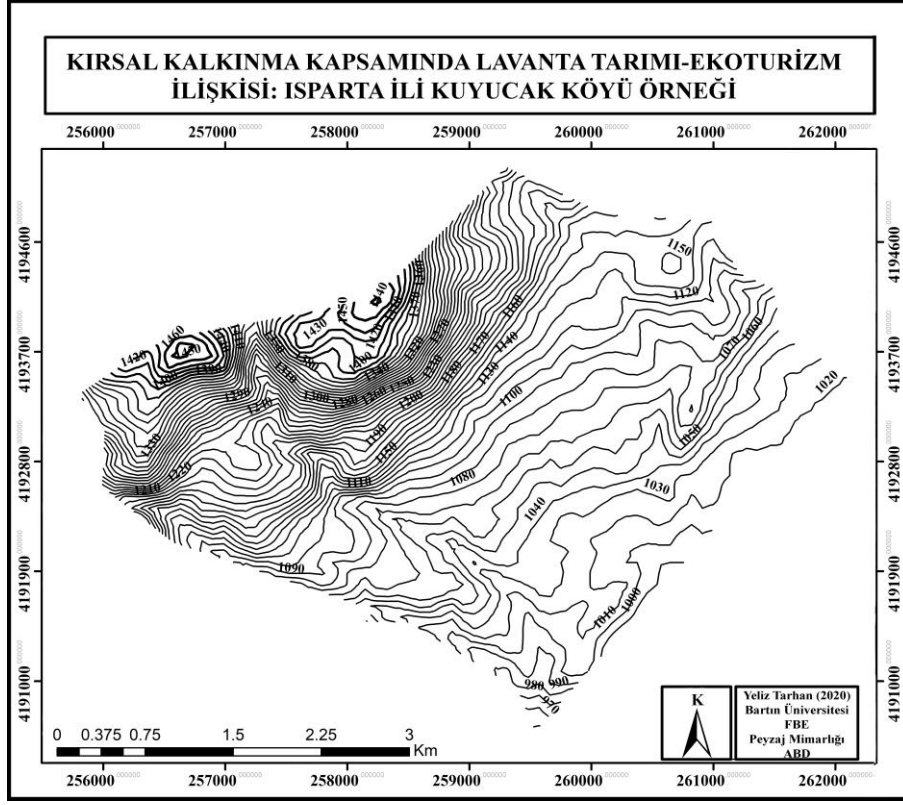
Şekil 4.2: Isparta İli ortalama sıcaklık grafiği.

4.1.3 Topoğrafik Yapı

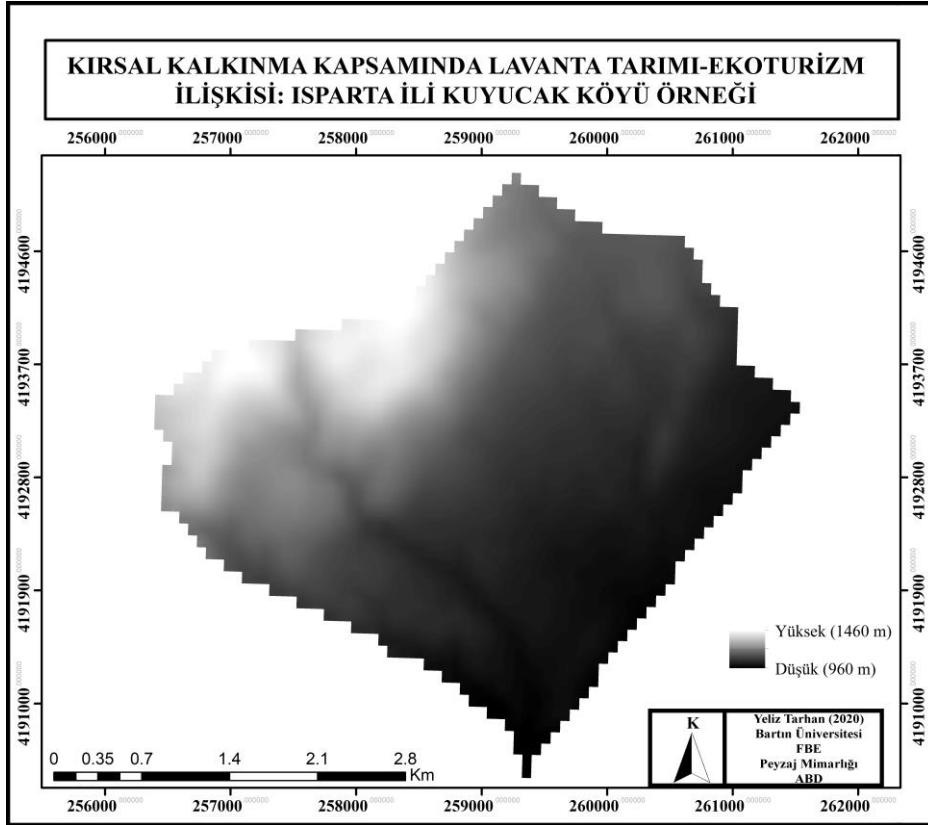
Topoğrafya; yükseklik, eğim ve bakı grupları bağlamında topoğrafik özelliklerin ortaya konulması planlama çalışmaları açısından önemlidir. Topoğrafik haritaların analiz edilmesiyle birlikte topoğrafik yapıyı oluşturan yükseklik, eğim ve bakıya ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır. Topoğrafik yapı alana yönelik plan kararlarının belirlenmesinde ve bu çerçevede daha etkili stratejilerin oluşturulması açısından önemlidir.

Çalışma alanına ait yükseklik grupları, eğim grupları ve bakı grupları haritaları; HGM'den (2019) elde edilen 1/25.000 ölçekli 2 adet topoğrafik harita (Isparta M24-a3, M24-b4) kullanılmıştır. Sayısallaştırılan topoğrafik haritalardan elde edilen çalışma alanının yükseklik, bakı ve eğim haritaları ArcMap 10.5 yazılımı aracılığıyla oluşturulmuştur.

Çalışma alanının sayısal arazi modelini oluşturmak için topoğrafik harita üzerinden her 10 metrede bir geçen eşyükselti eğrileri sayısallaştırılmıştır (Şekil 4.3). Alanın en yüksek eşyükselti eğrisinin geçtiği yer 1.460 m olup alanın kuzeybatısında yer almaktadır. Eşyükselti eğrilerine ait sayısal yükseklik modeli Advanced Spaceborne Thermal Emission and Reflection Radiometer Global Digital Elevation Map (Gelişmiş Uzay Termal Yayılma ve Yansıma Radyometre Global Dijital Yükseklik Haritası-ASTER GDEM)'den temin edilerek oluşturulmuştur (Şekil 4.4).

Şekil 4.3: Çalışma alanının topografik yapısı.

Şekil 4.4: Çalışma alanı sayısal arazi modeli.

4.1.3.1 Yükseklik

Yükseklik; iklim özelliğini belirlediği gibi, iklim koşulları ile birlikte bir alanın bitki örtüsü, eğim, erozyon gibi doğal peyzaj elemanlarını etkilerken alanda yerleşim, tarım turizm gibi kültürel peyzaj elemanlarını da belirlemektedir.

Çalışma alanının yüksekliği 960 m ile 1.460 m aralığında değişmektedir. Çalışma alanının en yüksek noktası kuzeybatı (1.460 m), en düşük noktası ise güney sınırında olup 960 m'dir. Yükseklik grupları haritası Şekil 4.5'te verilmiştir. Çalışma alanının %23'ü 1.001-1.050 m yükseklikte olup yükseklik farkı ise 500 m'dir. Alanda en düşük yükseklik ise 22 ha'dır. Yükseklik grupları ve oransal dağılım Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3: Çalışma alanının yükseklik grupları ve oransal dağılımı.

Yükseklik Basamakları	Alan (ha)	Oran (%)
960-1.000	22	2
1.001-1.050	300	23
1.051-1.100	275	21
1.101-1.150	218	17
1.151-1.200	115	9
1.201-1.250	111	9
1.251-1.300	68	5
1.301-1.350	53	4
1.351-1.460	136	10
Toplam*	1.298	100

4.1.3.2 Eğim

Araştırma alanının eğim durumu, 6 grupta değerlendirilmiştir. Eğim, arazi kullanımı, toprak çeşitliliği ve toprak erozyon oluşumunda etkili bir faktördür. Çalışma alanının eğim haritası incelendiğinde %42'sinin %13'den düşük ve %25'nin %7'dan düşük eğim değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Köyün %67'si %6-12 arasında eğim değerlerine sahiptir. Alanda en çok %7-12, en az %37 ve üzeri eğim grubu görülmektedir. Çalışma alanının eğim grupları ve oransal dağılım Tablo 4.4'te verilmiştir. Eğim değerlerinin yüksek olduğu kısımlar köyün kuzey ve kuzeybatı bölgeleridir. Köyün doğu kısmı ise eğim

değerleri düşük arazilerden oluşmaktadır. Eğim grupları haritası Şekil 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.4: Çalışma alanının eğim grupları ve oransal dağılımı.

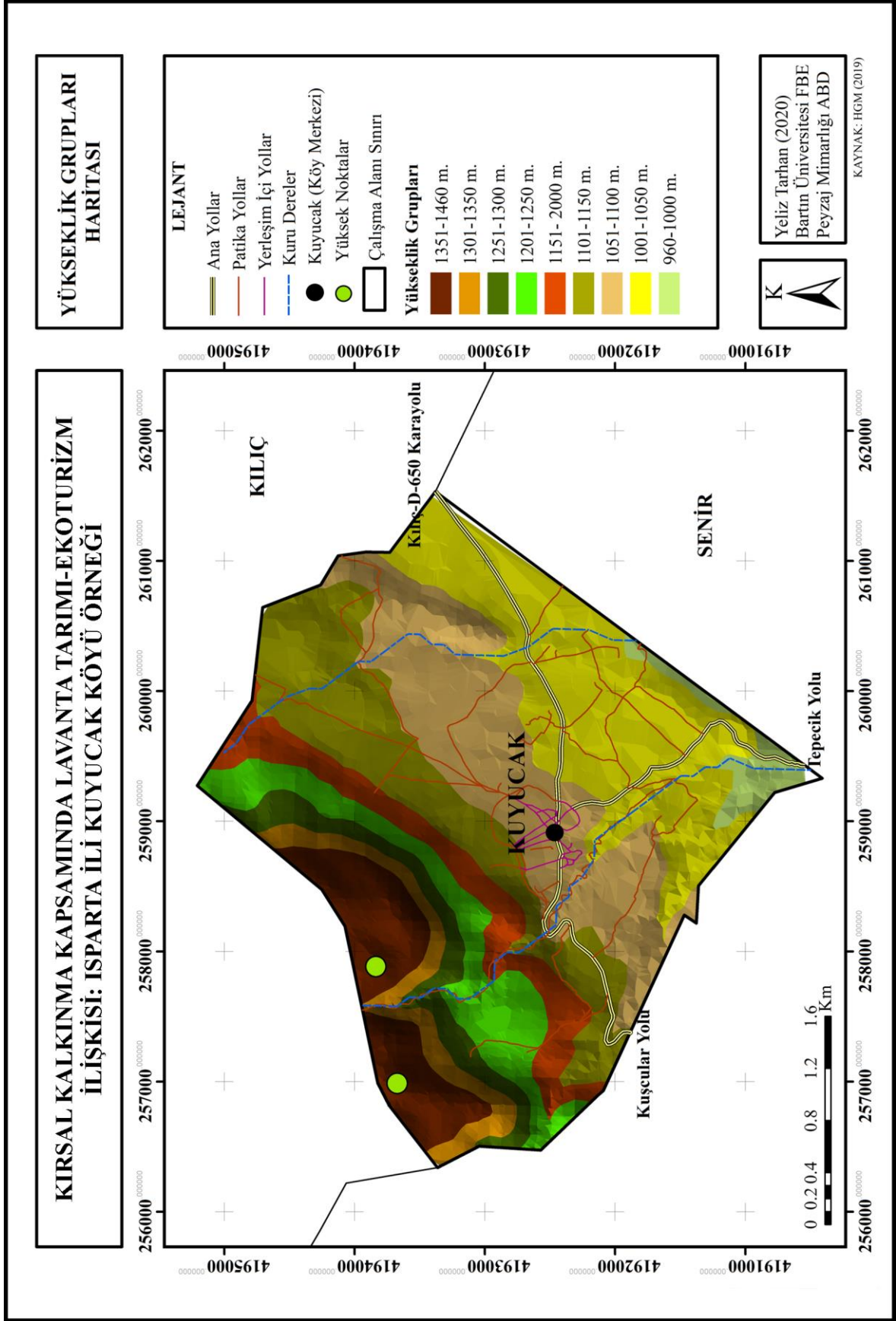
Eğim Grupları	Alan (ha)	Oran (%)
0-6	331	25
7-12	548	42
13-18	209	16
19-24	144	11
25-36	63	5
37+	3	1
Toplam*	1.298	100

4.1.3.3 Bakı

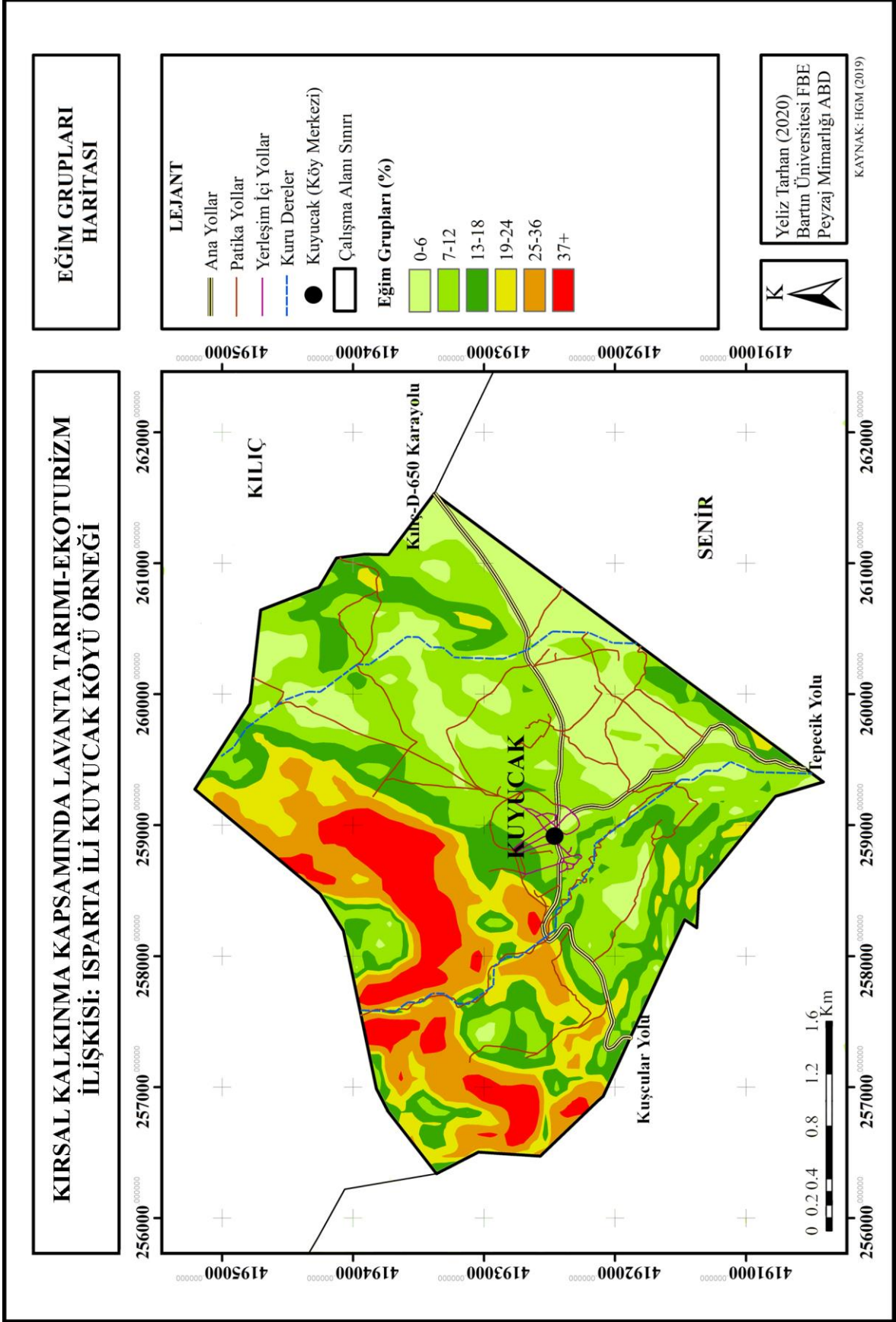
Araştırma alanının bakı haritası incelendiğinde %42'sinin güneydoğu bakarlı olduğu görülmektedir. Alanda en az ise kuzeybatı bakarı bulunmaktadır. Bakı haritası Şekil 4.7'de verilmiştir. Bununla birlikte alansal büyüklüklere göre yüzdesel dağılımlar incelendiğinde, %23'ü güney %18'i doğu %9, %4, %3, %0,5 dilimlerle onları güneybatı, kuzeydoğu, batı, kuzey ve kuzeybatı bakıları takip etmektedir. Çalışma alanı bakı sınıflarının alansal ve oransal dağılımı Tablo 4.5'te verilmiştir. Bakarlar planlama ve tasarım çalışmalarında yol gösterici ve işlevsel planların ortaya çıkmasını sağlayan önemli bir faktördür.

Tablo 4.5: Çalışma alanı bakı sınıfları ve oransal dağılımı.

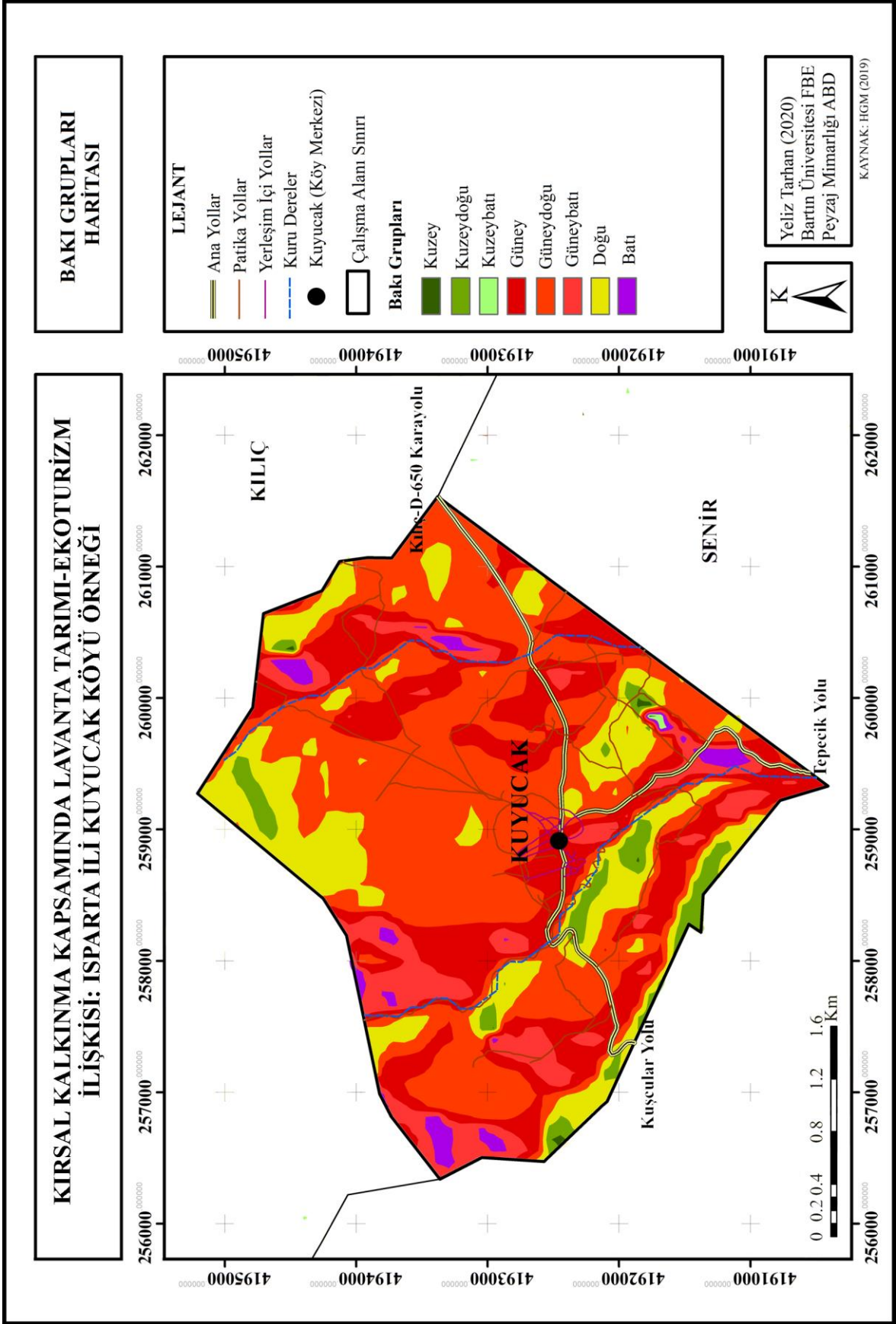
Eğim Grupları	Alan (ha)	Oran (%)
Kuzey	5	0.5
Kuzeydoğu	55	4
Doğu	230	18
Güneydoğu	551	42
Güney	296	23
Güneybatı	119	9
Batı	40	3
Kuzeybatı	2	0.5
TOPLAM*	1.298	100

Şekil 4.5: Yükseklik grupları haritası.

Şekil 4.6: Eğim grupları haritası.

Şekil 4.7: Bakı grupları haritası.

4.1.4 Jeolojik Yapısı

Çalışma alanı jeolojik bakımdan incelendiğinde Senozoik zamandan günümüze kadar oluşan jeolojik zemin üzerinde bulunmaktadır. Senozoik zaman 3 döneme ayrılmaktadır. Bunlar Paleojen, Neojen ve Kuvaterner sistemleri şeklindedir. Kuyucak Köyü'nde Paleojen döneminden Eosen ve Oligosen devri ve Neojen döneminden Pleyistosen devri bulunmaktadır.

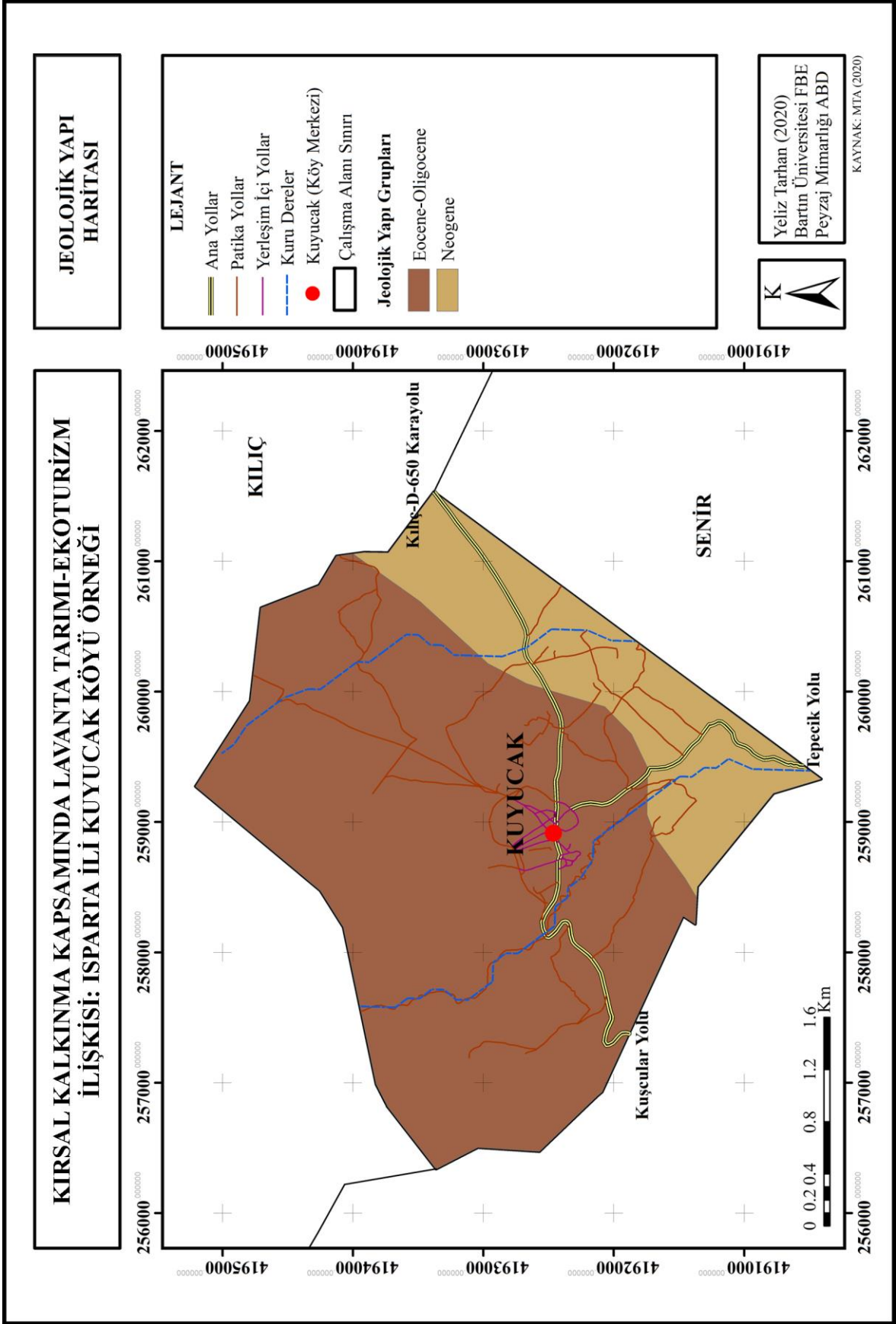
Araştırma alanının jeolojik haritası incelendiğinde %78'sinin Eosen-Oligosen devrinde olduğu görülmektedir (Tablo 4.6). Genel olarak Eosen ve Oligosen devri köyün kuzey, güney ve batı bakırında Pleyistosen devri ise köyün doğu bakırında yer almaktadır. Alana ait jeolojik yapı haritası Şekil 4.8'de verilmiştir.

Tablo 4.6: Çalışma alanının jeoloji sınıfları ve oransal dağılımı.

Jeoloji Sınıfları	Alan (ha)	Oran (%)
Eosen-Oligosen	1.014	78
Neojen	284	22
Toplam*	1.298	100

Araştırma alanının morfolojik yapısı, iklim ve topoğrafya şartlarına bağlı olarak engebeli ve eğimli arazilerin bulunduğu dağlık alanda yer almaktadır (Temurçin, 2004).

Alanda lavanta ekiminin artma nedeni olarak; alanın jeolojik yapısı, morfolojik yapısı ve toprak yapısının etkili olduğu söylenebilir.

Şekil 4.8: Jeolojik yapı haritası.

4.1.5 Toprak Yapısı

Çalışma alanının toprak yapısını belirlemek amacıyla; büyük toprak grupları, arazi yetenek sınıfları, toprak derinliği ve erozyon açısından değerlendirilmiştir.

4.1.5.1 Büyük Toprak Grupları

Araştırma alanında zonal toprak gruplarından, kestanerengi topraklar, kahverengi orman toprakları ve kireçsiz kahverengi orman toprakları görülmektedir (Şekil 4.9). Kuyucak Köyü'nde %82 oranıyla en yaygın görülen toprak tipi kahverengi orman topraklarıdır. Bu topraklar köy genelinde toplamda 1.070 ha alan kaplamaktadır. %17 oranı ile kestanerengi topraklar da ikinci büyük toprak grubunu oluşturmaktadır. Üçüncü büyük toprak grubu ise kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır (Tablo 4.7).

Zonal Topraklar: İklim ve vejetasyona bağlı olarak oluşmuş, iyi gelişmiş profile sahip ve iyi drenajlı arazilerdeki topraklardır (Topçu, 2012).

Kestanerengi Topraklar: A (B) C profilli bu topraklar kalsiyumca zengindir. Kestanerengi toprakların bulunduğu yerler yazları çok az yağışlı ve kuraktır (Temurçin, 2004). Ayrıca bu topraklar 227 ha alanda dağılışı göstermekte olup Kuyucak Köyü'nün doğu ve güney bakalarında görülmektedir.

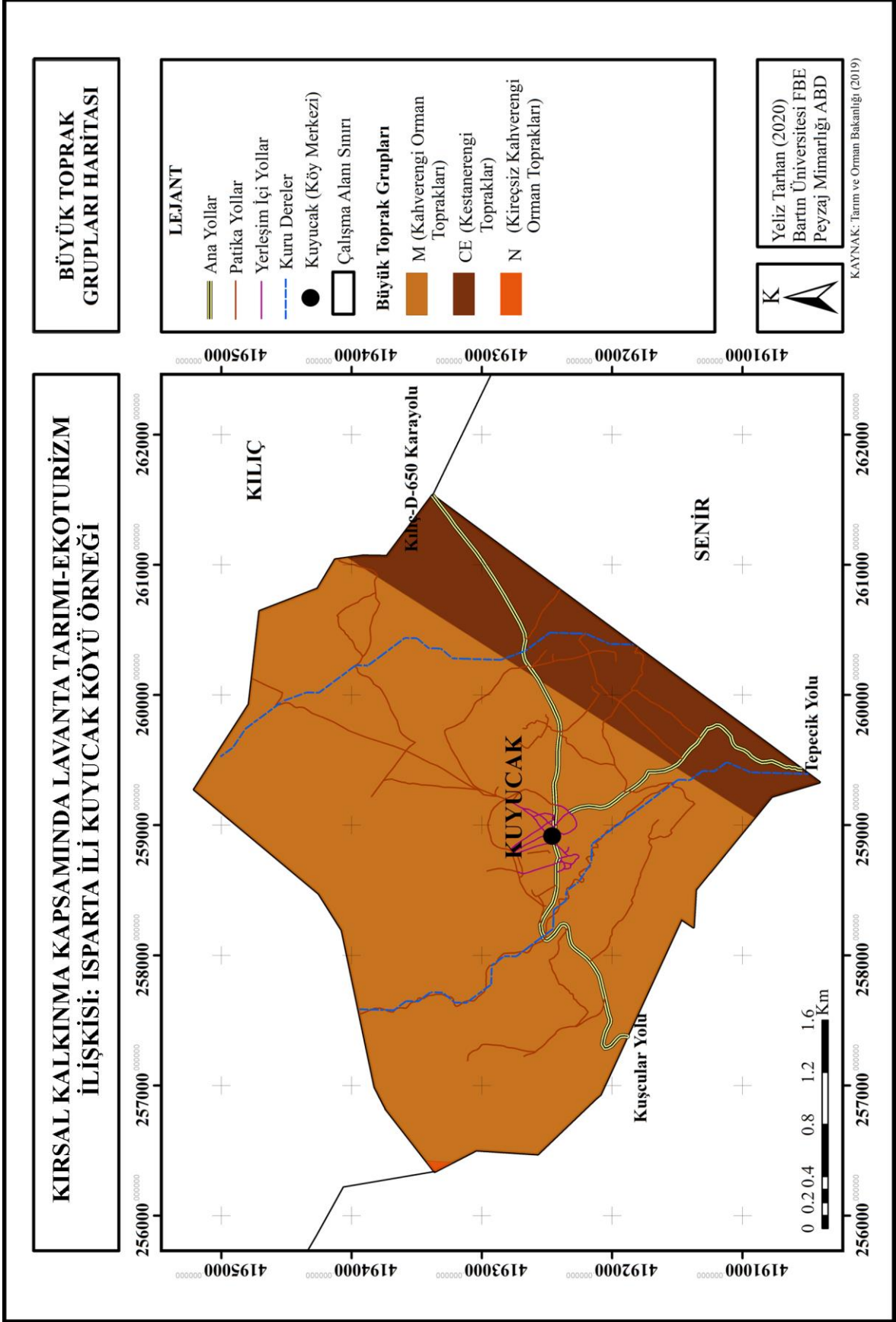
Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları: Araştırma alanındaki bir diğer toprak grubu kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır. A (B) C profilli bu topraklarda kil birikimi yoktur veya çok azdır. Renkleri kahverengi veya koyu kahverengindedir. Granüler veya yuvarlak köşeli bloklara sahiptir (Çelikyay, 2005). Bu topraklar Kuyucak Köyü'nün kuzeybatısında görülmektedir.

Kahverengi Orman Toprakları: Kahverengi orman toprakları yüksek kireç içeriğe sahip ana madde üzerinde oluşurlar. Bu tip topraklarda toprak derinliği sığ ve çok sığdır (Isparta İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2019b). 1.070 ha alanda dağılışı göstermekte olup Kuyucak Köyü'nün kuzey güney ve batısında görülmektedir.

Toprakların sahip oldukları özelliklere göre kullanılması ve sürdürülebilir yüksek verimin alınması için, fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerinin iyi bilinmesi ve iyi tanımlanması gerekmektedir (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2001; Topçu, 2012). Zira toprağın fiziksel özelliklerinin bilinmesi bir bitkinin büyümesine uygunluğunu tespit etmektedir. Çünkü toprak tarım için vazgeçilmez bir unsurdur.

Tablo 4.7: Çalışma alanının büyük toprak grupları ve oransal dağılımı.

Jeoloji Sınıfları	Alan (ha)	Oran (%)
Kestane Rengi Topraklar	227	17
Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları	1	1
Kahverengi Orman Toprakları	1.070	82
Toplam*	1.298	100

Şekil 4.9: Büyük toprak grupları haritası.

4.1.5.2 Arazi Yetenek Sınıfları

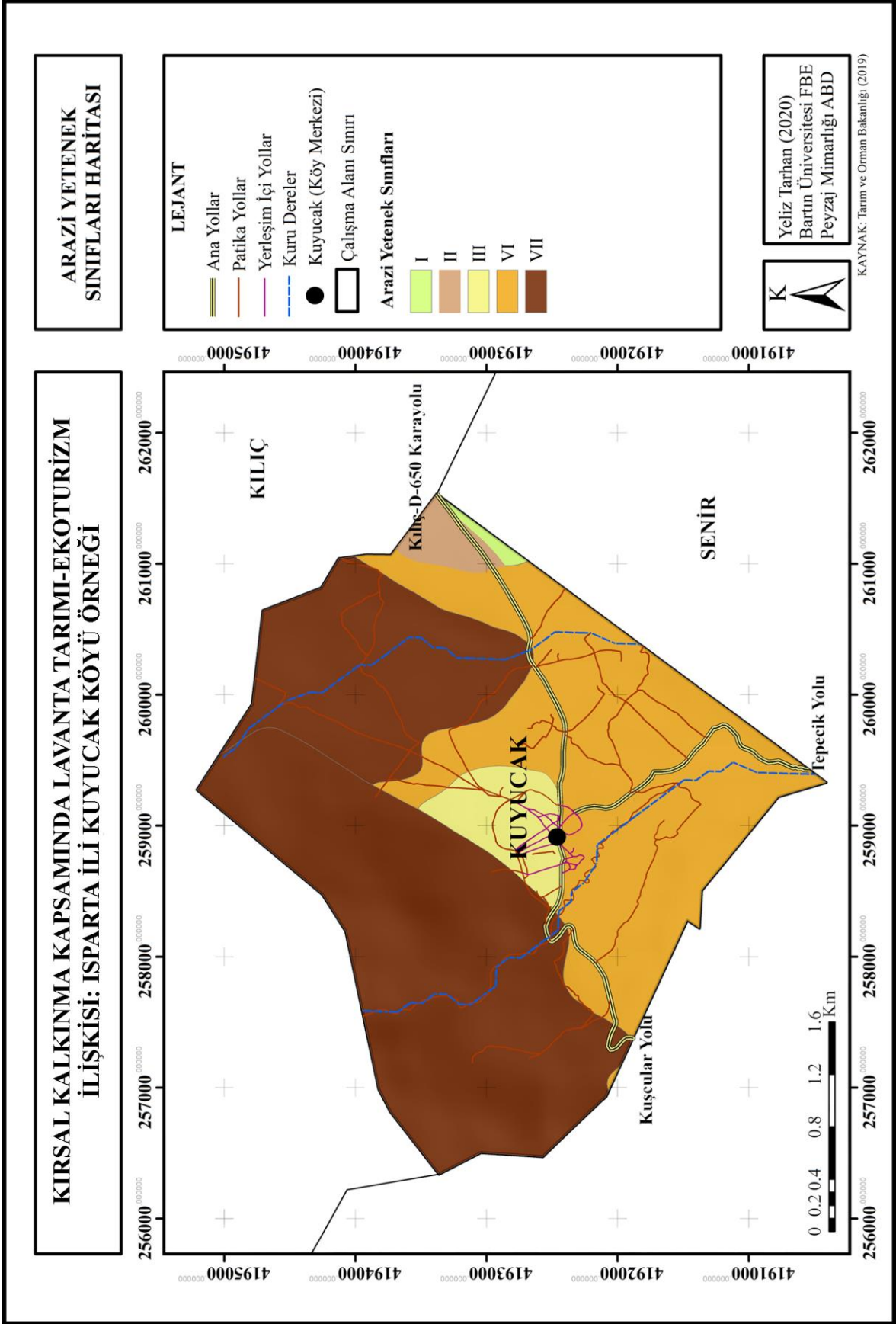
Mevcut arazinin hangi kullanım alanına uygun olduğunu belirlemek amacıyla arazi yetenek sınıfları haritası hazırlanmıştır. Bu sınıflandırma toprakların tarımsal kullanım için uygunluk derecelerini gösteren bir sınıflamadır.

Arazi yetenek sınıfları haritasına bakıldığında çalışma alanında III. IV. ve VII. sınıf topraklar bulunmaktadır. Köyde bulunan en yaygın arazi %56 oranında 730 ha alana sahip VII. sınıf arazilerden oluşmaktadır (Tablo 4.8). Bu topraklar iklim koşullarına göre orman alanı olmaya uygun olup kuru tarım yapmaya uygun alanlardır. Çalışma alanı arazi kullanımına göre kesintili orman çalılık alanlarından oluşmaktadır. Yüksel (2020)'ye göre bu toprakların sınırlayıcı faktörleri, çok sığ, çok dik eğimli, kumlu tekstür yapısı, erozyon, taşlılık, şiddetli tuzluluk ve elverişsiz iklim koşulları vb.'dir. İkinci sırada ise %35 oranında 459 ha alanda VI. sınıf araziler bulunmaktadır. Yüksel (2020)'ye göre bu toprakların, yüksek eğimli, erozyon, düşük su tutma kapasitesi, kumlu, çok sığ, tuzluluk ve iklim koşulları sınırlayıcı faktörlerdir. Çalışma alanının arazi kullanımına göre, bu topraklarda karışık kültür bitkileri ve kuru tarım arazileri bulunmaktadır. VI. sınıf topraklar köyün güney ve doğusunda görülmektedir. III. sınıf topraklar ise alanda 78 ha kaplamaktadır. Yüksel (2020)'ye göre bu topraklarda tarım yapılabilir, fakat erozyona karşı alınan önlemlerin sürekliliğin sağlanması için mera ve orman alanları için uygundur. Alanda arazi kullanımına göre, bu topraklarda karışık kültür bitkileri bulunmaktadır. Sınırlayıcı faktörleri ise sığ, tekstür yapısı kumlu tınlı, orta eğimli orta derecede erozyondur (Şekil 4.10).

Tablo 4.8: Çalışma alanının arazi yetenek sınıfları ve oransal dağılımı.

Arazi Yetenek Sınıfları	Alan (ha)	Oran (%)
I. Sınıf	6	1
II. Sınıf	25	2
III. Sınıf	78	6
VI. Sınıf	459	35
VII. Sınıf	730	56
Toplam*	1.298	100

Bu sınıflandırma toprak ve su koruma önlemlerinin alınmasında ve toprak amenajman uygulamalarının planlamasında kullanılmaktadır. Bu nedenle her toprağın kendine özgü yönetim ve planlama çalışmaları yapılmalıdır.

Şekil 4.10 Arazi yetenek sınıfları haritası.

4.1.5.3 Toprak Derinliği

Toprak derinliği, bitki köklerinin geliŖecekleri toprak hacmi ve bu toprakta tutulacak su ve besin maddesi miktarı üzerinde etkili olmaktadır. Bitki türlerinin yetiŖmesi için toprak derinliğinin belirlenmesi gerekmektedir.

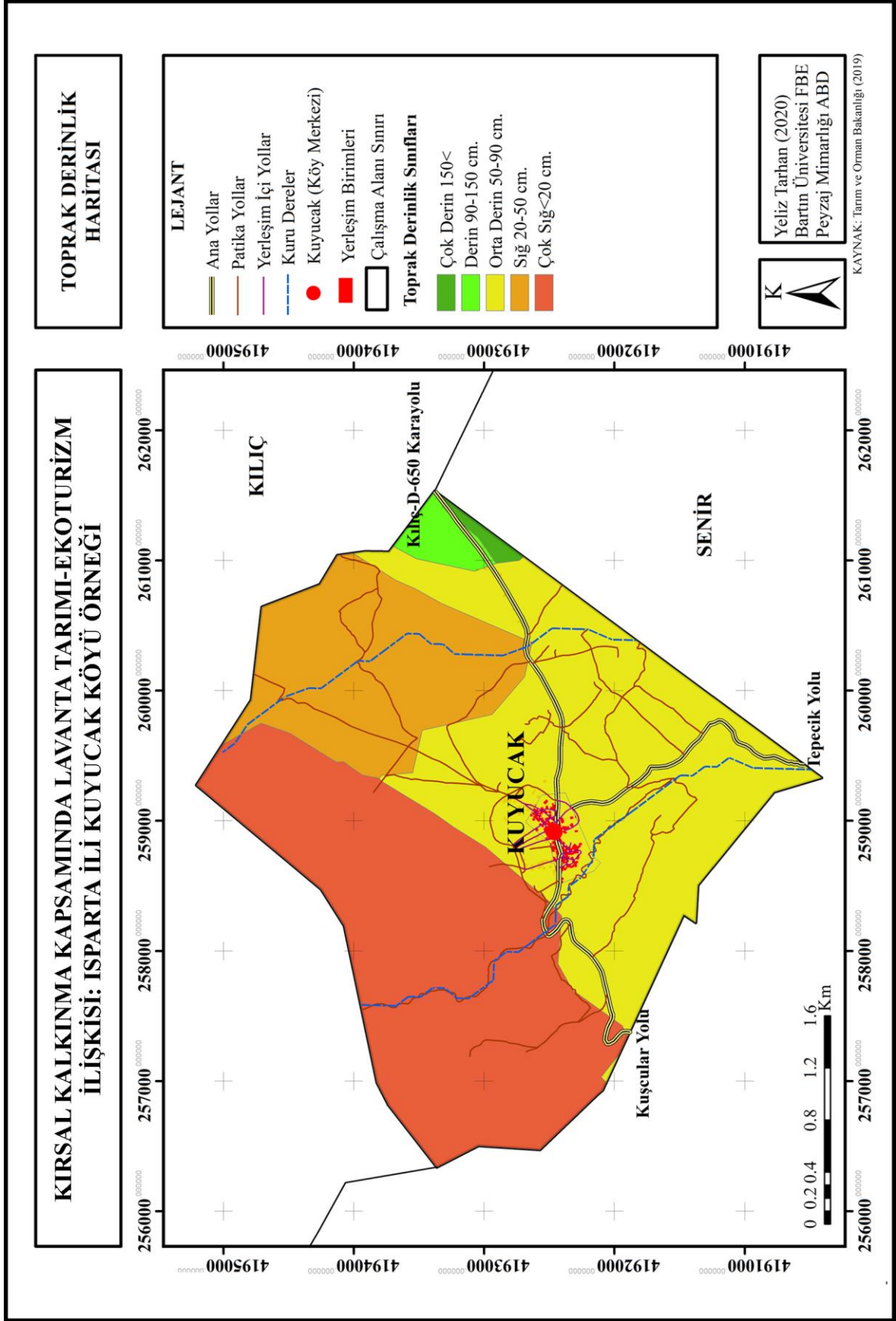
Toprak derinlik haritasına bakıldığında alanda %40 oranında 517 ha toprak orta derin yapıdadır. Bu derinlik alanın güney ve doğu kısımlarında görülmektedir. Bu topraklar III. sınıf ve VI. sınıf arazilerden oluŖmaktadır. İkinci sırada ise %38 oranında 497 ha toprak çok sığ yapıda olduğu görülmektedir. Alanın kuzey ve kuzey batısında görülmekte olup VII. sınıf arazilerden oluŖmaktadır. alıŖma alanının %40'ının sığ ve çok sığ toprak derinliğindedir (Tablo 4.9, Ŗekil 4.11).

Tablo 4.9: alıŖma alanının toprak derinlik sınıfları ve oransal dağılımı.

Derinlik Sınıfları	Alan (ha)	Oran (%)
Çok Derin	253	19
Derin	8	1
Orta Derin	517	40
Sığ	23	2
Çok Sığ	497	38
Toplam*	1.298	100

Toprak profil derinliği, bitkisel üretim faaliyetlerine göre toprak kapasitesinin değerlendirilmesinde önemli bir faktördür. Zira toprak derinliğinin sığ olduğu bölgelerde bitkinin kök geliŖimi ile topraktaki minerallerden faydalanması da o oranda zor olacaktır. Yıllık bitkiler ve çok yıllık bitkilerin kök yapısının farklı olması nedeniyle toprak derinliği tarımsal faaliyetlere göre farklı değerlendirilmektedir (zdemir ve Kahraman, 2011).

Toprak derinliği, bitkisel planlama ve tasarımı alıŖmalarında iyi bir sonuç elde etmek için önemli bir unsurdur. Ayrıca bitkinin kök yapısına göre hangi toprak derinliğinin uygun olduğunu belirlemek önem taŖımaktadır.

Şekil 4.11: Toprak derinlik haritası.

4.1.5.4 Erozyon Durumu

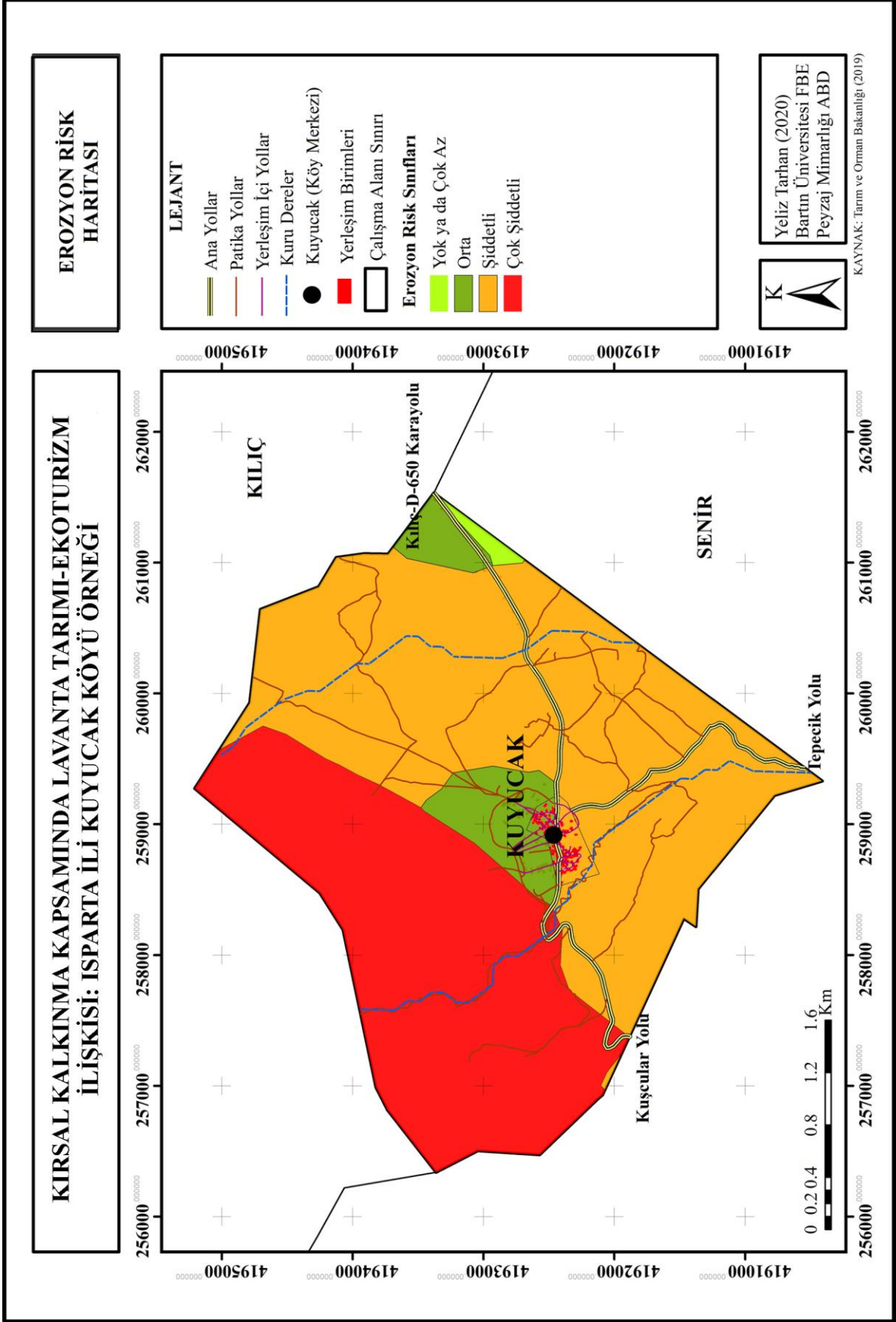
Erozyon, toprağın su ve rüzgâr vb. etmenler nedeniyle toprağın bulunduğu yerden başka bir ortama taşınmasıdır. Erozyonun olumsuz etkisini azaltmak için tarımsal amaçlı kullanılan toprakların fiziksel ve sosyo-kültürel özelliklerini dikkate alan bütüncül yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. Zira toprağın doğal dengesinin bozulması tarım arazilerinde verim kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle, tarım dışı arazi kullanımının önüne geçilmesi, toprak kirlenmesi ve bozulmasının engellenmesi, toprağı koruyan ve üretkenliğinin sürmesini sağlayacak olan tarım tekniklerinin kullanılması önem arz etmektedir (Topçu, 2012).

Kuyucak Köyü'ne ait erozyon haritası incelendiğinde köyün %54 oranla yarısından fazla arazisinde şiddetli erozyon olduğu görülmektedir. %39'unda ise çok şiddetli erozyon gerçekleşmektedir. Şiddetli ve çok şiddetli erozyon sahalarının toplam alanı 1.213 ha'dır. Orta şiddetli erozyon alanları ise köyün %6'sını kapsamaktadır. Araştırma alanının doğu kısmındaki arazilerde ise hiç veya çok az erozyon sınıfına giren %1 oranında arazi bulunmaktadır. Tablo 4.10'da çalışma alanı erozyon durumunun sınıflarının dağılımları, Şekil 4.12'de ise çalışma alanına ilişkin erozyon risk haritası görülmektedir.

Çalışma alanında erozyon riskinin çok şiddetli olduğu kısımlar, yüksekliğin ve eğimin fazla olduğu bölgelerde, kestane rengi topraklarda, arazi kullanımının kesintili orman çalılık arazilerde, VII. sınıf toprak yapısında ve çok sığ topraklarda gerçekleşmektedir.

Tablo 4.10: Çalışma Alanının erozyon risk sınıfları ve oransal dağılımı.

Erozyon Risk Sınıfları	Alan (ha)	Oran (%)
Yok ya da çok az	7	1
Orta	78	6
Şiddetli	704	54
Çok şiddetli	509	39
Toplam*	1.298	100

Şekil 4.12: Erozyon risk haritası.

4.1.6 Arazi Kullanım Sınıfları

Toprakların özellik ve niteliklerinin belirlenmesi, hangi amaçla kullanıldığı ve uygunluk derecelerini saptamak amacıyla arazi kullanım sınıflaması yapılmaktadır. Arazi kullanım sınıfları, doğa ile insan arasındaki etkileşime göre insanların yeryüzündeki faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan alanlardır. Arazi örtüsü ise yeryüzünü kaplayan doğal ve beşeri alanların toplamıdır (Bayar, 2020). Arazi kullanımının amacı gelecek için kaynakların korunmasını sağlarken toplumun gereksinimlerini en iyi şekilde sağlamaktır (Aksoy, 2016).

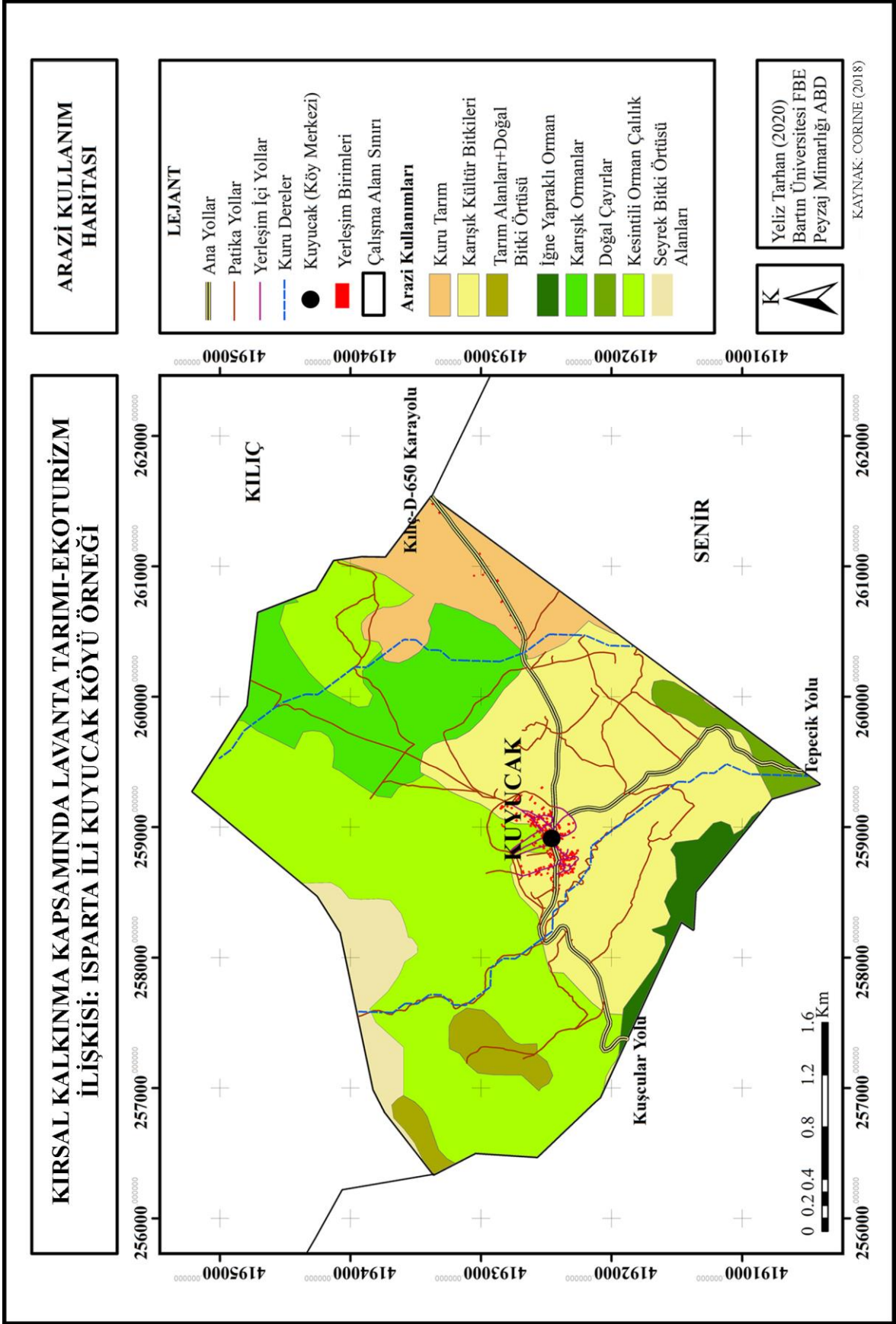
Arazi kullanım haritasına bakıldığında %39'luk oranla 500 ha alanın kesintili orman çalılık arazilerinin olduğu görülmekte olup alanın kuzey ve kuzeybatısında bulunmaktadır. %30 oranda ise karışık kültür bitkileri olup alanın güney kısmında bulunmaktadır. Bu arazilerin toplam alanı 884 ha'dır. Alanın kuzeydoğusunda ise %12 oranla 159 ha alanını karışık ormanlar oluşturmaktadır (Tablo 4.11).

Köy sınırının kuzeybatı kısmında seyrek bitki örtüsü 56 ha alana sahiptir. Seyrek bitki örtüsünün yer aldığı bu kısım aynı zamanda alanın en yüksek kısımlarıdır (Şekil 4.13).

Tablo 4.11: Çalışma alanının arazi kullanım sınıfları ve oransal dağılımı.

Arazi Kullanım Sınıfları	Alan (ha)	Oran (%)
Kuru tarım	109	8
Karışık Kültür Bitkileri	384	30
Tarım alanları+ Doğal Bitki Örtüsü	37	3
İğne Yapraklı Orman	29	2
Karışık Ormanlar	159	12
Doğal Çayırlar	24	2
Kesintili Orman Çalılık	500	39
Seyrek Bitki Örtüsü Alanı	56	4
Toplam*	1.298	100

Mevcut arazi kullanımları rekreasyonel planlama çalışmalarında yol gösterici ve daha fonksiyonel çalışmaların ortaya çıkmasını sağlayan önemli bir faktördür. Ayrıca planlama çalışmalarında en uygun arazi kullanım alanlarının seçilmesinde önemli bir faktördür.

Şekil 4.13: Arazi kullanım haritası.

4.2 Çalışma Alanının Sosyo-Kültürel Özellikleri

Çalışma alanının sosyo-kültürel özellikleri; tarihçe, demografik yapı, altyapı, yerleşim, lavanta tarım alanları ve lavanta yan ürünleri satış alanları başlıkları altında açıklanmıştır. Alanın sosyo-kültürel özelliklerinin belirlenmesinde yerel halk, yerli turist anketleri ve muhtar ile yapılan derin mülakat sonuçları da etkili olmuştur. Bu çalışmada ele alınan lavanta tarım alanları ve lavanta yan ürünleri satış alanları noktasal olarak işlenmiştir.

4.2.1 Tarihçe

1315 yılında bölgeye yerleşen Hamitoğulları'ndan bir yörük ailesiyle başlayan ve gelişen köy Sarıkeçili yörükler tarafından dağın eteğinde yamaç bir bölgede kurulmuştur (Keçiborlu Kaymakamlığı, 2019).

Çalışma alanının lavanta ile olan geçmişi 1975 yılında gül yağı fabrikası sahibi tarafından Fransa ziyareti sonrası kendisine hediye edilen bir saksı lavanta ile başlamıştır. Bu bir saksı lavanta çelikleme metodu ile çoğaltılmış ve Keçiborlu çiftçilerine dağıtılmıştır. Gül yağı fabrikasında çalışan ve Kuyucak Köyü'nde ikamet eden bir işçi, Kuyucak Köyü için daha fazla fide verilmesini sağlamıştır. Lavanta ilk olarak ev bahçelerinde ve Isparta üretiminde önemli olan gül bahçelerinin çevresinde çit bitkisi olarak kullanılmıştır. 1990'lı yıllarda gül üretiminde fiyatların düşmesi ile alternatif olarak Kuyucak Köyü'nde ticari olarak lavanta yetiştiriciliği yaygınlaşmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019; Tarhan vd., 2019).

4.2.2 Demografik Yapı

Çalışma alanı olarak seçilen Kuyucak Köyü ADNKS 2018 yılı verilerine göre 283 kişilik bir nüfusa sahiptir (TÜİK, 2019a).

Araştırma alanına lavanta bitkisinin ilk geliş tarihi olan 1975 yılı dikkate alınarak, 1975-2018 yılı arası Kuyucak Köyü nüfusu Tablo 4.12'de verilmiştir. 1975 yılında Genel Nüfus Sayımı (GNS) sonuçlarında nüfusun 320 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2019b). 1975 yılından 2018 yılına kadar geçen 44 yıllık süreçte nüfus değişim oranının % 11.56 oranında azalma gösterdiği görülmüştür.

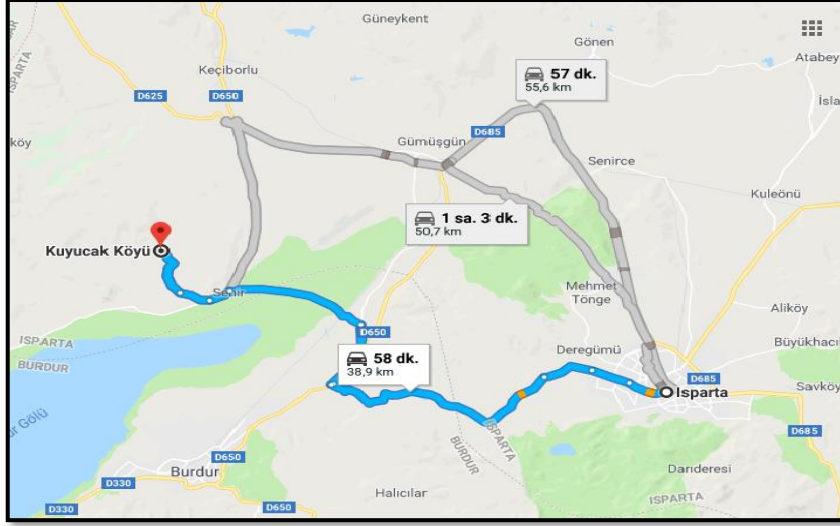
Tablo 4.12: 1975-2018 yılları arası Kuyucak Köyü nüfusu (TÜİK, 2019b).

NÜFUS			
YILLAR	Kadın	Erkek	Toplam
1975	153	167	320
1980	166	190	356
1985	165	164	329
1990	165	160	325
2000	143	130	273
2007	151	136	287
2008	144	124	268
2009	136	128	264
2010	146	130	276
2011	140	123	263
2012	131	115	246
2013	134	117	251
2014	128	118	246
2015	130	120	250
2016	129	119	248
2017	151	145	296
2018	143	140	283

4.2.3 Altyapı

Çalışma alanının altyapı durumu; ulaşım, içme suyu, kanalizasyon, elektrik, telefon, internet, eğitim ve sağlık açısından araştırılmıştır.

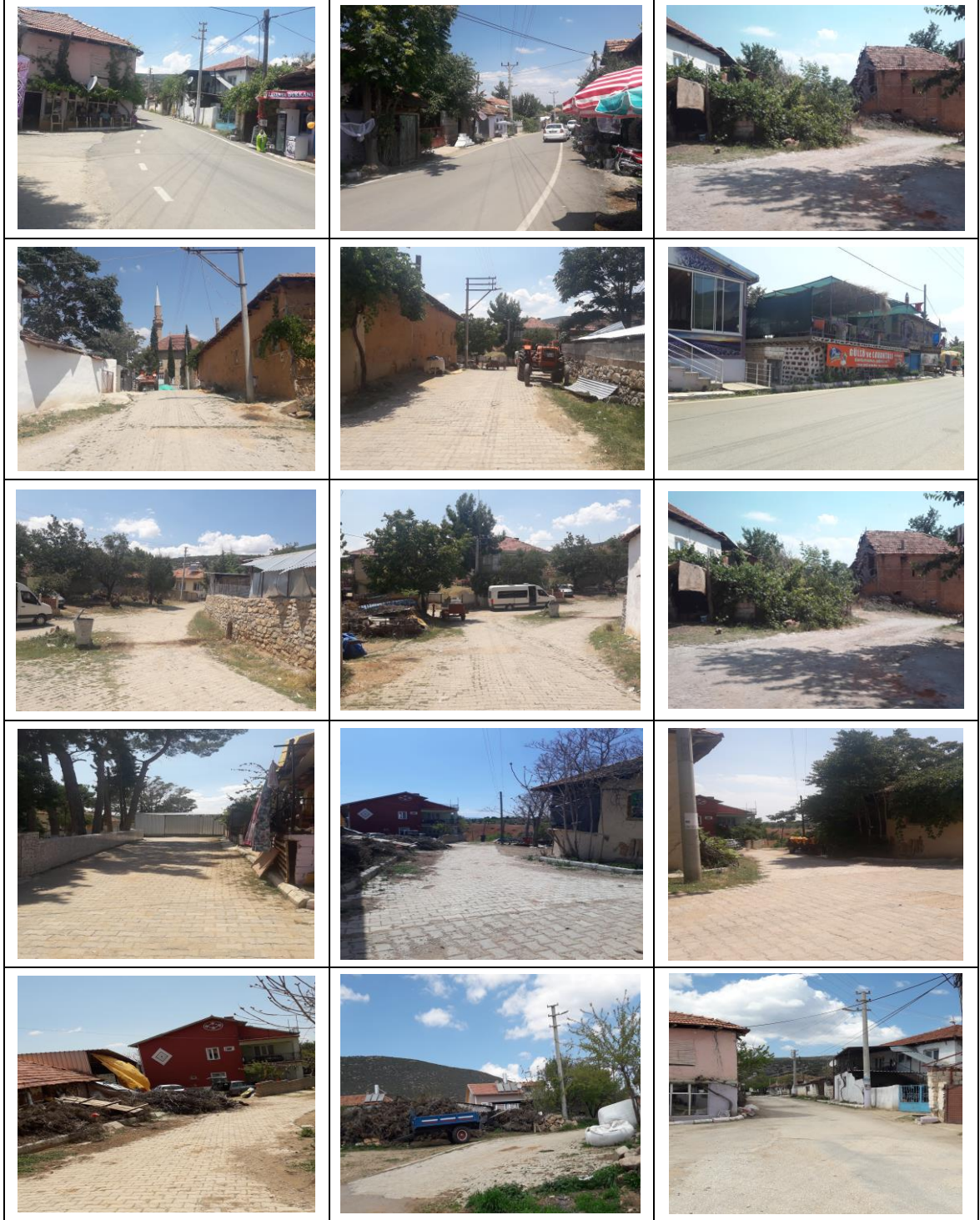
Çalışma alanına ulaşım karayolu ile sağlanmaktadır. Çalışma alanının Isparta İli merkezine mesafesi 47 km, Keçiborlu İlçesi merkezine mesafesi ise 11 km, Isparta Süleyman Demirel Havalimanı'na ise 20 km'dir (Keçiborlu Kaymakamlığı, 2016; URL-31, 2019). Çalışma alanına ulaşım Keçiborlu İlçesi'nden toplu taşıma araçları (dolmuşlarla) veya şahsi araçlar ile olmaktadır. Şekil 4.14'te Isparta İli'nden Kuyucak Köyü'ne genel ulaşım ağı verilmiştir (URL-33, 2018). Bu haritaya göre çalışma alanının Isparta İli ve İlçe merkezinden gelen ana yol üzerinde konumlandığı görülmektedir. Şekil 4.15'de çalışma alanının sokak dokusuna ait görünüm verilirken Şekil 4.16'da sokak dokusunda bulunan farklı yapı ve donatı elemanlarına ait görünüm verilmektedir.

Şekil 4.14: Kuyucak Köyü'ne genel ulaşım haritası (URL-33, 2018).

Araştırma alanında yapılan arazi çalışması ve görüşmelere göre Kuyucak Köyü'nde; ilköğretim öğrencilerinin tamamı taşınmalı eğitim sistemiyle Kılıç Köyü'nde öğrenim görmektedir. Ayrıca köyde sağlık evi olmasına rağmen sağlık hizmetleri için de Kılıç Köyü'ne gidilmektedir. Alanda içme suyu şebeke sistemine bağlı olup kanalizasyon sistemi kapalı, sızdırmaz fosseptiğe bağlıdır. Köyde bulunan 84 hanenin hepsinde elektrik, telefon ve internet erişimi mevcut olup katı atıkların düzenli olarak toplandığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak yerel halk tarafından altyapıya yönelik hizmetlerin yeterli olduğu belirtilmiştir.

Çalışma alanının Köyyolu ağı; köy içi yollar, köy çevre yolları, Isparta İli ve Keçiborlu İlçesi'ne ulaşan yollardan oluşturmaktadır. Şekil 4.15'te sokak dokusuna ait görünüm yer almaktadır. Köydeki sokak dokusu incelendiğinde farklı döşeme malzemelerinden olduğu görülmektedir. Köye giriş ve meydanın sokak dokusu asfalt olup diğer ara yollar kilit parke taşlardan oluşmaktadır.

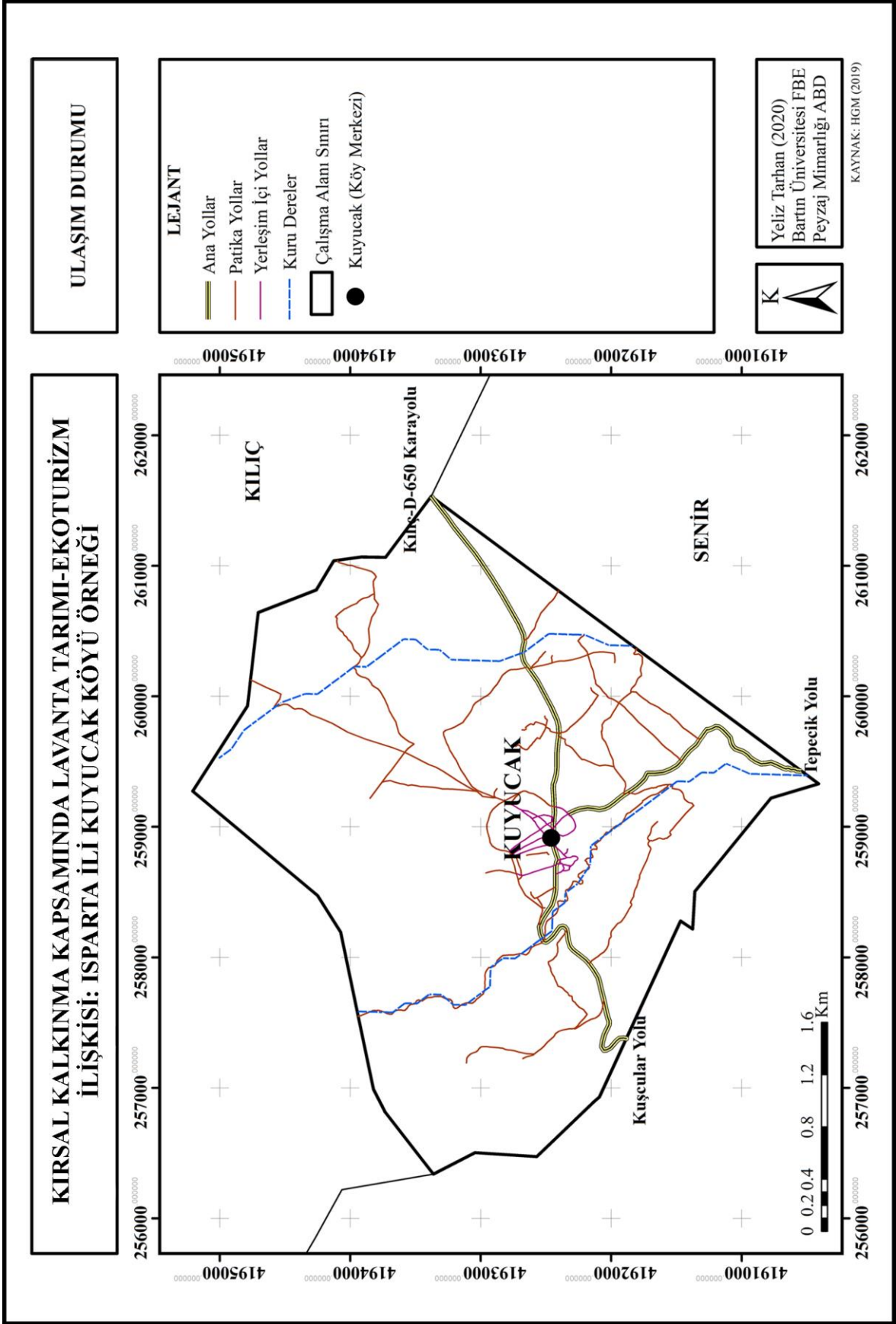

Şekil 4.15: Sokak dokusuna ait örnek görünümeler.

Köydeki sokak yapısına ilişkin değerlendirme yapıldığında farklı konstrüksiyon ve malzemelerde yapı ve donatıların bulunduğu görülmektedir. Buna göre yollarda mekânsal anlamda bir birlik olmadığı, yolların ve donatıların bir doku oluşturmadığı saptanmıştır (Şekil 4.16). Şekil 4.17’de ise çalışma alanına ait ulaşım durumu haritası verilmiştir.

Şekil 4.16: Sokak dokusunda bulunan yapı ve donatılara ait görünümeler.

Şekil 4.17: Ulaşım durumu haritası.

4.2.4 Yerleşim Alanları

Araştırma alanında yapılan arazi çalışmasında Kuyucak Köyü Muhtarı'na, köye ilişkin veri toplamak amacıyla derin mülakat yöntemi uygulanmıştır (EK 3). Buna göre köyde; toplam 84 hane bulunmaktadır. Şekil 4.18'de köyün yerleşim alanına ait genel bir görünüm verilmiştir.

Şekil 4.18: Kuyucak Köyü yerleşiminden bir görünüm (URL-34, 2018).

Arazi çalışmasında yapılan gözlemler ve görüşmelere göre köyde; içme suyu, kanalizasyon, elektrik, internet gibi altyapıya yönelik hizmetler ek olarak köy kahvesi ve cami bulunmaktadır. Buna karşın sağlık evi, okul, postane ise yer almamaktadır. Şekil 4.19'da Kuyucak Köy meydanından genel bir görünüm verilmiştir.

Şekil 4.19: Köy meydanından bir görünüm.

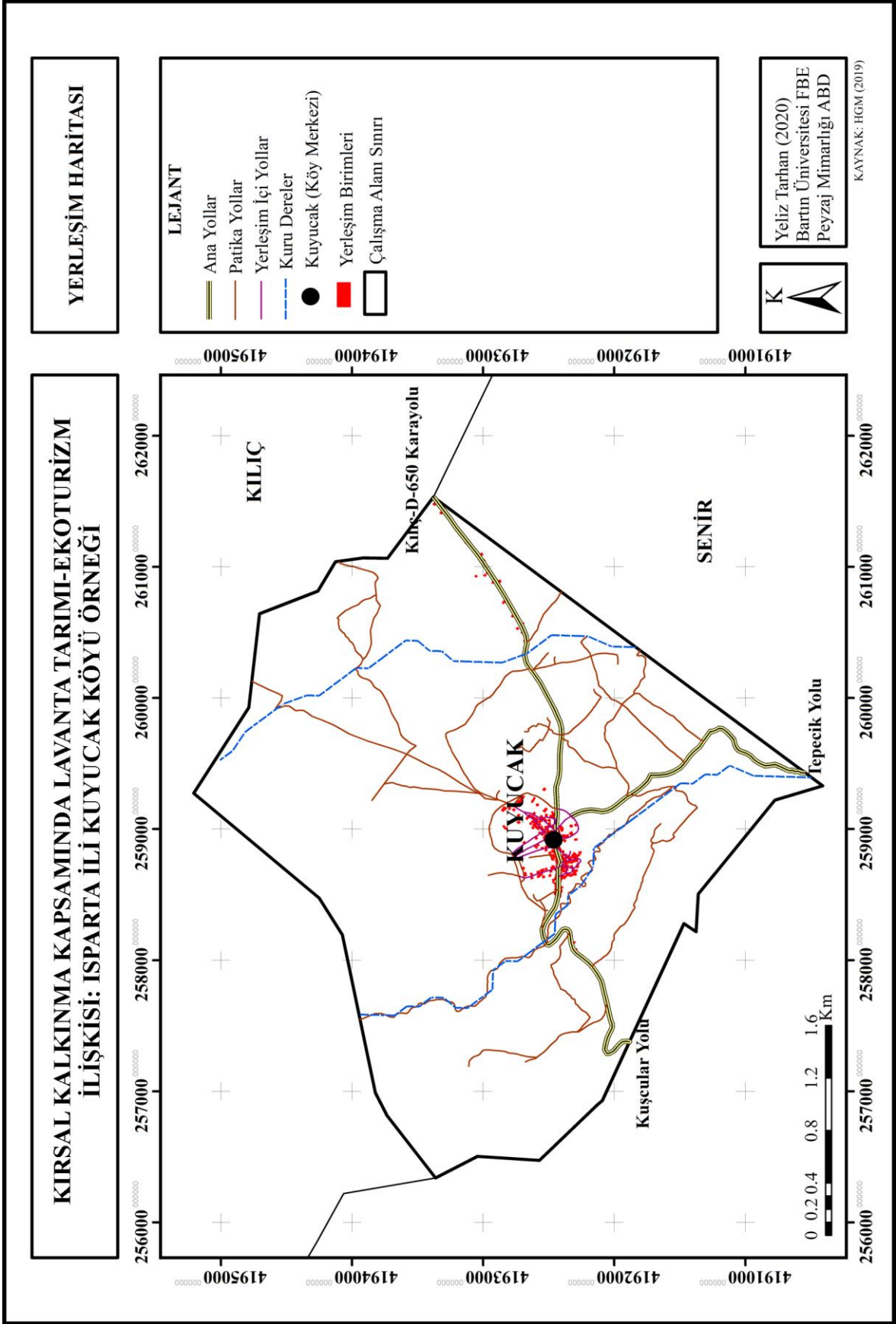
Şekil 4.20’de ise köyün konut dokusuna ait örnek görünümler yer almaktadır. Yerleşimde bulunan konut ve sokakların durumuna ilişkin değerlendirmelere göre; köyde tek tip konutların bulunmadığı buna göre de yerleşimin geleneksel bir konut dokusu özelliği göstermediğini söylemek mümkündür.

Şekil 4.20: Konut dokusuna ait görünümler.

Geleneksel yerleşmelere ait dokunun oluşmasında bölgenin iklim koşullarının ve topoğrafya gibi verilerin temel belirleyici olduğu görülmektedir. Çalışma alanının iklim yapısından dolayı konutlar kerpiç ve tuğladan oluşmaktadır. Bunun nedeni ısı tutma kapasitesinin daha yüksek olması ve ısıyı geç kaybettikleri için tercih edilmesidir. Bina cephelerinin rengi ise tek tip olmayıp bir doku oluşturmamaktadır. Köydeki yerleşim dokusu incelendiğinde ise konutların genellikle tek katlı ve iki katlı olduğu görülmektedir. Çalışma alanına ait yerleşim haritası Şekil 4.21’de verilmiştir.

Sonuç olarak Kuyucak Köyü’nün yerleşim dokusunun oluşumunda arazinin morfolojik yapısı ve topoğrafya özelliklerinin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 4.21: Yerleşim haritası.

4.2.5 Lavanta Tarım Alanları

Isparta Keçiborlu Kuyucak Köyü'nde yetiştirilen Lavanta türü melez bir çeşit olan lavandin (*Lavandula x intermedia* var. Super A) türüdür (Kara ve Baydar, 2011; Başaran, 2017).

Tıbbi ve aromatik bitkiler arasında yer alan lavanta dünyada en sık kullanılan 15 uçucu yağlardan biridir (Aslanca vd., 2011). Lavanta; parfümeri sanayisi, kozmetik, ilaç bitkisi, süs bitkisi ve en önemlisi de aromaterapide uçucu yağ üretiminde kullanılan bitkiler arasında yer almaktadır. Bitkilerin tıbbi amaçla kullanılmasına Aromaterapi denmektedir. Ayrıca Aromaterapi sağlık turizmi kapsamında turistik yörelerde kullanılan faaliyetlerden biridir. Lavanta; antidepresan, antibakteriyel, antiseptik ve antioksidan özellikleri nedeniyle tıpta kullanılmaktadır. Ayrıca migren ve romatizma ağrılarını dindirici, tansiyon düzenleyici, kan glukoz seviyesini düşürücü, kalbi kuvvetlendirici, idrar yolları iltihaplarını giderici, saç dökülmeleri, kadın hastalıkları, yanık ve yaraları olumlu olarak etkilemesiyle de tercih edilmektedir. Lavanta doğrudan tedavi amaçlı olmasa da alternatif tıp kapsamında geleneksel olarak kullanılmaktadır (Demir ve Satılmış, 2019).

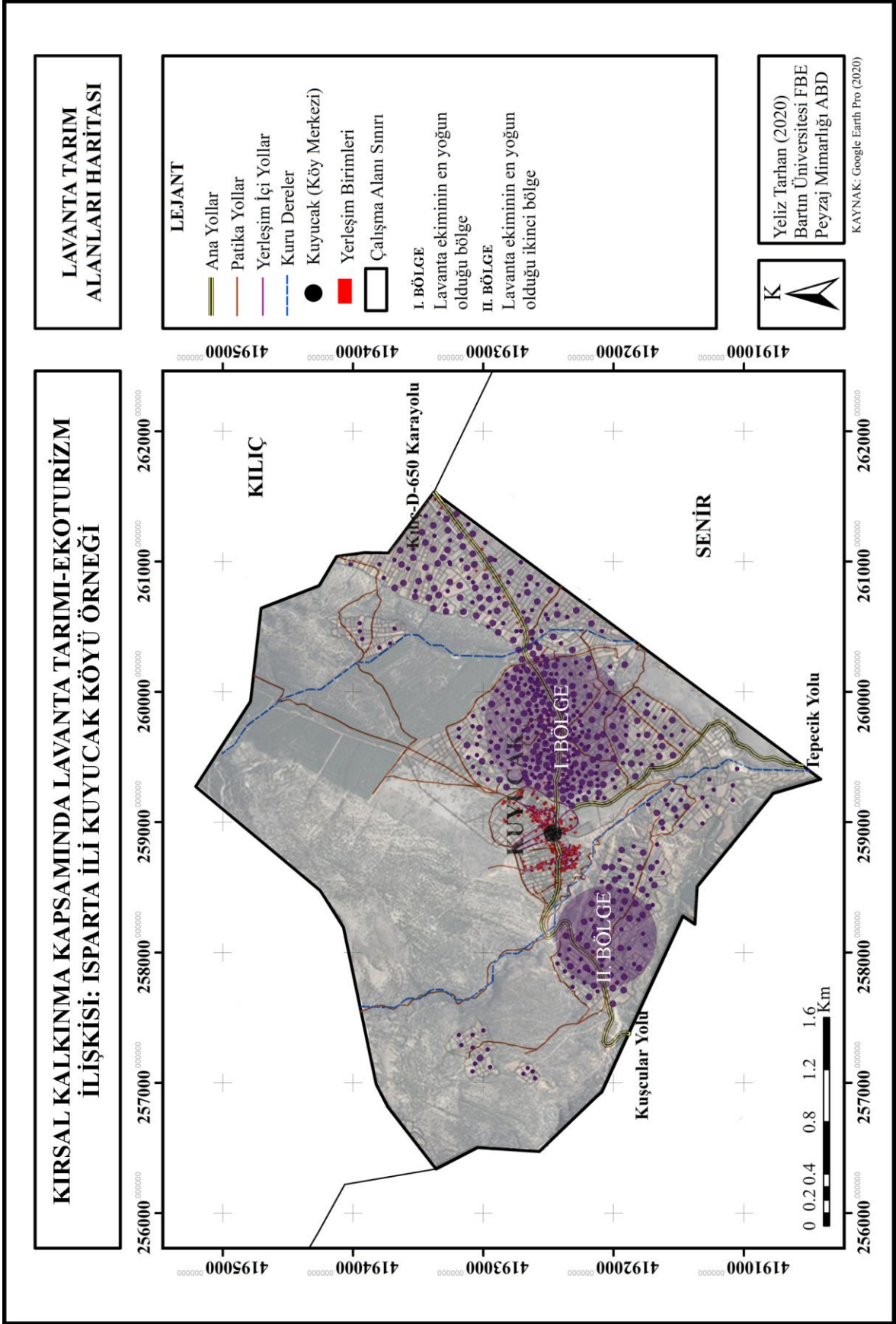
2013 TÜİK verilerine göre lavanta ekim alanı; Türkiye'de 709 da iken Keçiborlu İlçesi'nde 650 da'dır. 2018 TÜİK verilerine göre ise lavanta ekim alanı; Türkiye'de 8.684 da iken Keçiborlu İlçesi'nde 3.350 da'dır. Buna göre son 5 yılda Türkiye'de lavanta ekim alanı yaklaşık 12 kat artarken Keçiborlu İlçesi'nde 5 kat arttığı görülmektedir. Ancak TÜİK verilerine göre Keçiborlu İlçesi'nde 2017 yılında 3.350 da olan lavanta ekim alanının 2018 yılında da değişmediği tespit edilmiştir. Aynı yıllarda Türkiye'de % 31,45 oranında bir artış yaşanmıştır (TÜİK, 2019c).

2013 TÜİK verilerine göre; Keçiborlu İlçesi Türkiye lavanta üretiminin %93'ünü karşılamaktadır. Kuyucak Köyü'nün lavanta tarımıyla tanınmasıyla birlikte Türkiye genelinde lavantaya olan talebin artması sonucunda 2018 TÜİK verilerine bakıldığında; Keçiborlu İlçesi'nin Türkiye lavanta üretimini karşılamada %48,07'ye düştüğü görülmektedir.

Türkiye'de lavanta verimi TÜİK verilerine göre 2018 yılında 124 kg/da iken Keçiborlu

İlçesi'nde 149 kg/da'dır. Bir başka deyişle Keçiborlu İlçesi'nin lavanta verimi Türkiye ortalamasının üzerindedir (TÜİK, 2018).

Araştırma alanında lavanta ekim alanlarının sınır çizgisi tespit edilemediğinden lavanta ekim alanları yapılan görüşmeler ve gözlemler sonucunda uydu görüntüsü yardımıyla noktasal olarak işaretlenerek Şekil 4.22'de verilmiştir. Haritada gösterilen I. ve II. Böge lavanta ekim alanlarının en yoğun olduğu alanlardır.

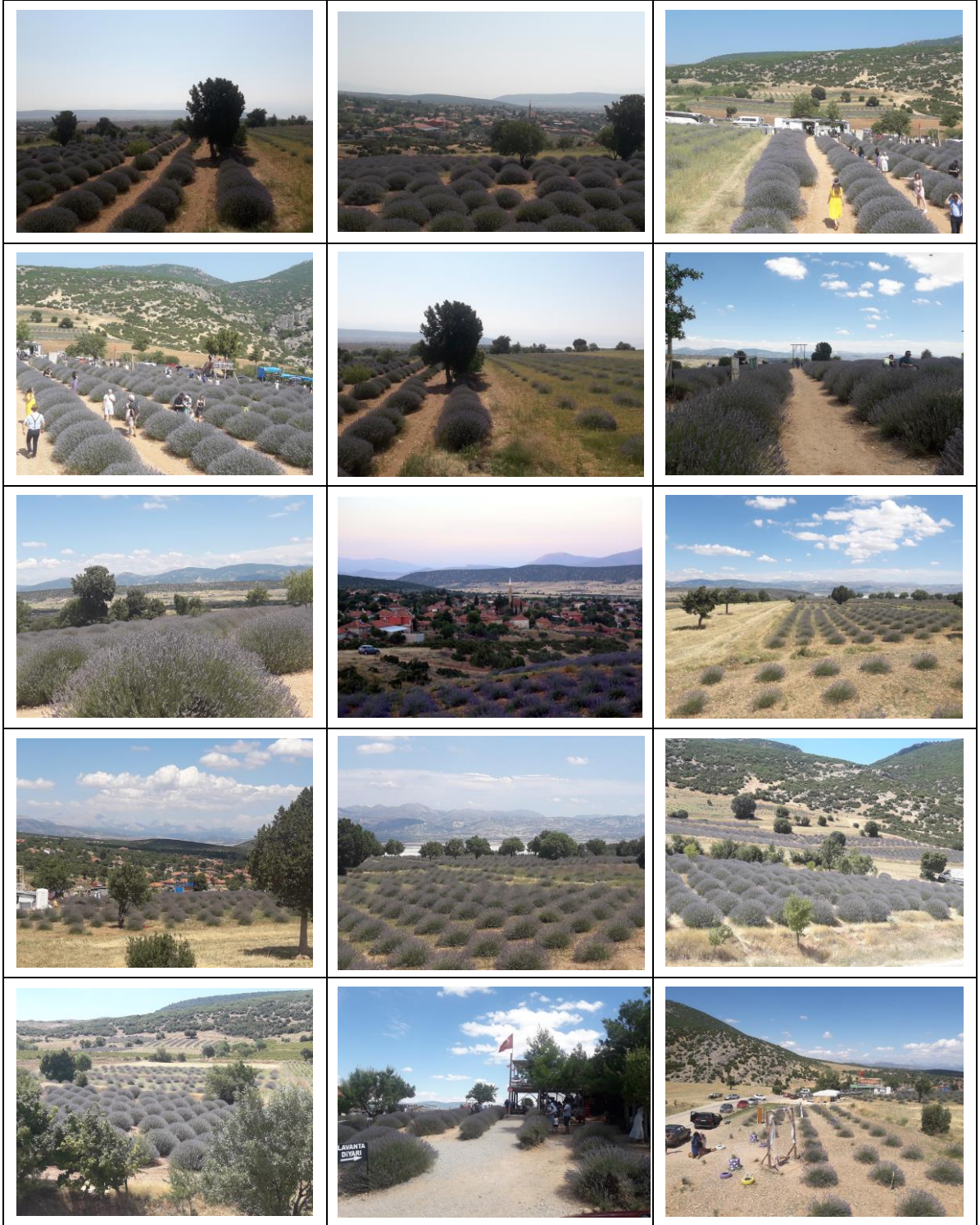
Şekil 4.22: Lavanta tarım alanları haritası.

Çalışma alanında lavanta tarım alanlarına ait görünümeler tasnif edilerek Şekil 4.23 ve Şekil 4.24'te verilmiştir. Lavanta tarım alanlarının yoğun olduğu birinci bölge çalışma alanının doğusunda yer almaktadır.

Şekil 4.23: Lavanta tarım alanlarının yoğun olduğu birinci bölge.

Lavanta tarım alanlarının yoğun olduğu ikinci bölge ise çalışma alanının güney ve güney batısında yer almaktadır (Şekil 4.24).

Şekil 4.24: Lavanta tarım alanlarının yoğun olduğu ikinci bölge.

4.2.6 Lavanta Satış Alanları

Yapılan görüşmeler ve gözlemlere göre araştırma alanında yaklaşık 40 tane yerel işletme mevcuttur. Bunlar kafe, ev pansiyonculuğu ve lavanta yan ürün satış noktalarıdır. 2015 yılında ev pansiyonculuğu yapan 1 kişi, 2016 yılında 5 kişi, 2017 yılında ise 7 kişi (Güler, 2018) ve 2018 yılında ise 9 kişiye yükselmiştir. 2018 yılında kafe sayısı ise 6, 2019 yılında ise 11'dir. Yerel halkın gelirin büyük bir kısmı lavanta yan ürünlerinin satışından elde edilmektedir.

Lavanta yan ürünlerinin satış alanları Isparta-Keçiborlu yolunda ve Kuşcular Köyü yolunda dağınık vaziyette olup çoğunlukla Kuyucak Köyü'nün meydanında bulunmaktadır. Köyde lavanta yan ürün satış alanlarının yapısına ilişkin değerlendirme yapıldığında farklı konstrüksiyon ve malzemelerde yapı ve donatıların bulunduğu görülmektedir. Buna göre lavanta satış alanlarında, mekânsal anlamda bir birlik olmadığı saptanmıştır. Lavanta satış alanlarına ait görünüm Şekil 4.25'te verilmiştir.

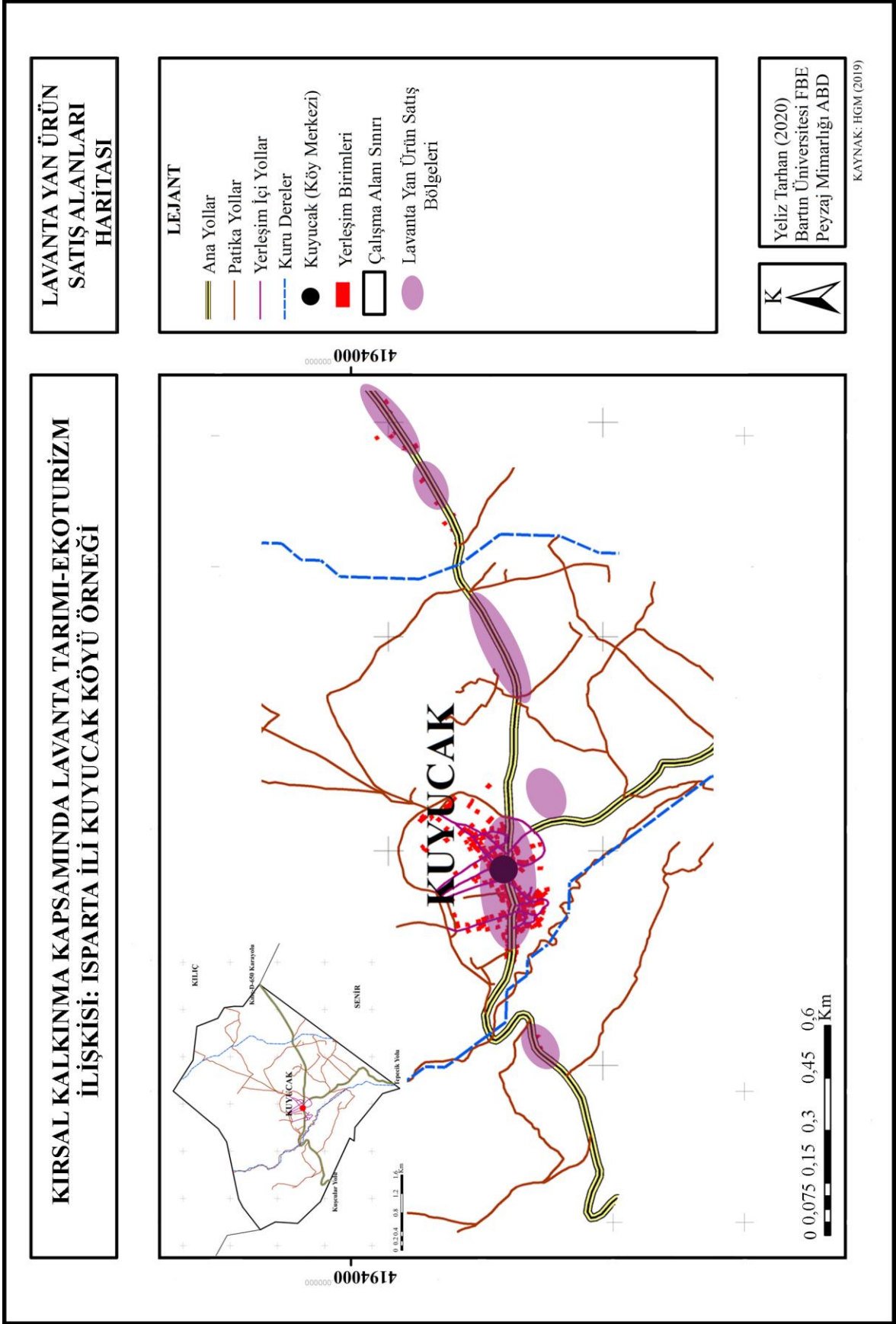

Şekil 4.25: Lavanta satış alanlarına ait görünüm.

Şekil 4.25: (devam ediyor).

Arazi çalışmasında yapılan gözlemler ve görüşmelerden elde edilen verilere göre lavanta yan ürün satış noktaları Şekil 4.26’da lekeler halinde gösterilmiştir.

Şekil 4.26: Lavanta yan ürün satış alanları haritası.

4.3 Anket Değerlendirme alışmasına İlişkin Bulgular

Anket çalışmalarına ilişkin veriler SPSS 25 programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde Betimsel Sistematiik Analiz Tekniği uygulanmıştır.

4.3.1 Yerel Halka Ait Anket Bulguları

Arazi çalışmasında toplam 163 kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Çalışmada öncelikle katılımcıların demografik özellikleri değerlendirilmiştir. Daha sonra yerel halkın lavanta tarımı yapıp yapmadıkları, yerel halkın ekoturizmden ne anladıklarını belirlemek ve Kuyucak Köyü'nün genel durumunun farkındalığını ölçmeye ilişkin tespitlerde bulunulmuştur.

Ankete katılan kadın erkek oranları yaklaşık olarak eşitir. Yaş gruplarına bakıldığında, en yüksek yaş grubunun %24,5'i 46-55 yaş grubunda, en düşük grubu ise % 13,5 ile 56-66 yaş grubudur.

Eğitim durumlarına bakıldığında, ankete katılan yerel halkın %42,9'u ilköğretim, %41,1'i lise, %7,4'ü "yok", %6,1'i önlisans ve %2,5'inin lisans eğitimli oldukları görölmektedir.

Çoklu meslek gruplarına bakıldığında, ankete katılan yerel halkın %28,4'ü lavanta üreticisi ve %19,4'ü lavanta yan ürün satıcısı/üreticisi olduğu görölmektedir.

Aylık ortalama gelir dağılımında, yerel halkın %35'i 1.600-2.500 TL, %30,7'si 1.500 TL'den az, %20,2'si 2.600-3.500 TL, %7,4'ü 3.600-4.500TL, %3,7'si 4.600-5.500, son olarak %3,1'i ise, 5.600 TL ve üzeri gelir grubu içinde bulduklarını belirtmişlerdir.

İkamet sürelerine bakıldığında, ankete katılan yerel halkın yörede en çok 21 yıl ve üzeri grubundan %82,8'i olduğu görölmektedir.

Katılımcıların cinsiyet grupları, yaş grupları, eğitim durumları, meslek grupları, gelir dağılımları ve bölgede ikamet sürelerine ait dağılımlar Tablo 4.13'te görölmektedir.

Tablo 4.13: Ankete katılan yerel halkın demografik özelliklerine göre dağılımları.

İfadeler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	81	49,7
Erkek	82	50,3
Toplam	163	100,0
Yaş		
18-25	23	14,1
26-35	30	18,4
36-45	24	14,7
46-55	40	24,5
56-66	22	13,5
66 ve üstü	24	14,7
Toplam	163	100,0
Eğitim Durumu		
Yok	12	7,4
İlköğretim	70	42,9
Lise	67	41,1
Önlisans	10	6,1
Lisans	4	2,5
Toplam	163	100,0
Çoklu Meslek Grupları		
Pansiyonculuk	11	4,0
Kamu Sektörü	17	6,1
Serbest Meslek	40	14,4
Emekli	19	6,8
İşletme sahibi (Kafe, restoran, çadır vb.)	18	6,5
Lavanta Üreticisi	79	28,4
Rehber	7	2,5
Lavanta Yan Ürün Satıcısı/Üreticisi	54	19,4
Çalışmayan (İşsiz, öğrenci vb.)	30	10,8
Dış Mekân Fotoğraf Dekor Tasarlayıcısı	2	0,7
Diğer	1	0,4
Toplam	278	100,0
Gelir Durumu		
1500 TL'den az	50	30,7
1600-2500 TL	57	35
2600-3500 TL	33	20,2
3600-4500TL	12	7,4
4600-5500 TL	6	3,7
5600 TL ve üzeri	5	3,1
Toplam	163	100,0
Yörede İkamet Yılı		
1 yıldan az	3	1,8
1-5 yıl	5	3,1
6-10 yıl	4	2,5
11-15 yıl	2	1,2
16-20 yıl	14	8,6
21 yıl ve üzeri	135	82,8
Toplam	163	100,0

Ankete katılan yerel halkın, “Lavanta üretimi yapıyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplarda, yerel halkın %60,7’si lavanta tarımı yaptıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 4.14).

Tablo 4.14: Yerel halkın lavanta üretimine ilişkin cevapları ve yüzdeleri.

İfade	Sayı (n)	Yüzde (%)
“Lavanta üretimi yapıyor musunuz?”		
Evet	99	60,7
Hayır	64	39,3
Toplam	163	100,0

Ankete katılan yerel halkın, “Lavanta tarımı yapıyor musunuz?” sorusuna cevabı hayır olanların “Lavanta tarımı yapmak ister misiniz?” sorusuna verdikleri cevaplarda, %39,3’ü hayır %60,7’si ise evet olarak yanıtlamışlardır (Tablo 4.15).

Tablo 4.15: Lavanta üretimi yapmayan yerel halkın lavanta üretimine ilişkin cevapları ve yüzdeleri (Cevabı hayır olanlar).

İfade	Sayı (n)	Yüzde (%)
“Lavanta tarımı yapmak ister misiniz?”		
Evet	21	32,81
Hayır	43	67,19
Toplam	64	100,0

Ankete katılan yerel halkın, “Ekoturizm kavramı size ne ifade ediyor?” sorusuna, %50,3’ü iş imkânı olarak belirtmişlerdir (Tablo 4.16).

Tablo 4.16: Yerel halkın ekoturizm ifadeleri ve yüzdeleri.

İfade	Sayı (n)	Yüzde (%)
“Ekoturizm kavramı size ne ifade ediyor?”		
Köyün/bölgenin tanıtımı	62	38
İş imkânı	82	50,3
Çevrenin bozulması	11	6,7
Gürültü kirliliği	8	4,9
Toplam	163	100,0

Kuyucak Köyü’nün genel durumunun farkındalığını ölçmeye yönelik yerel halka 5’li likert ölçeğinde sorular hazırlanmış ve değerlendirilmesinde Betimsel Sistemik Analizden yararlanılmıştır (Tablo 4.17). Tablo 4.17’ye göre en yüksek ortalamaya sahip önermeler sırasıyla; 7. önerme “Kuyucak Köyü’nde altyapı olanakları yetersizdir (ATM, İletişim, Aydınlatma vb.)”, 4. önerme “Kuyucak’ta ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla

korunmalı ve geliştirilmelidir” ve 12. önerme “*Bu bölgede, yerel halk turistlere karşı olumlu tutum içerisindedir*” olduğu görülmektedir. En düşük ortalamaya sahip önermeler ise sırasıyla; 9. önerme “*Kuyucak'ta yiyecek/içecek hizmeti yeterli düzeydedir*”, 10. önerme “*Konaklama tesisleri yeterli sayıdadır*” ve 3. önerme “*Kuyucak'ta bir günü geçirecek turistik aktiviteler mevcuttur*” olduğu görülmektedir.

Yerel halkın, Kuyucak Köyü'nün genel durumunun farkındalığını ölçmeye yönelik soruların yanıtlarına göre;

- “*Kuyucak, gelen ziyaretçilerin beklentilerini karşılayacak koşullara sahiptir.*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%77,9) katıldığı,
- “*Kuyucak, alternatif turizm çeşitleri açısından yeterli potansiyele sahiptir.*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%89,6) katıldığı,
- “*Kuyucak'ta bir günü geçirecek turistik aktiviteler mevcuttur.*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%64,4) katıldığı,
- “*Kuyucak'ta ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmelidir.*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%99,4) katıldığı,
- “*Kuyucak Köyü'ne ve çevresine ulaşım imkânları uygun ve yeterlidir.*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%68,7) katıldığı,
- “*Kuyucak'a gelmeden önce yeterli tanıtım ve bilgilendirme yapılmaktadır.*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%88,3) katıldığı,
- “*Lavanta tarlaları görülmeye değer.*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%99,4) katıldığı,
- “*Kuyucak Köyü'nde altyapı olanakları yetersizdir (ATM, İletişim, Aydınlatma vb.).*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%84,6) katıldığı,
- “*Kuyucak'ta yiyecek/içecek hizmeti yeterli düzeydedir.*” önermesine katılımcıların %43,5'ünün katılmadığı, %47,3'nün ise katıldığı,
- “*Konaklama tesisleri yeterli sayıdadır.*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%64,4) katıldığı;
- “*Konaklama tesislerinde hizmet ve bakım yeterli düzeydedir.*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%59,5) katıldığı,
- “*Bu bölgede, yerel halk turistlere karşı olumlu tutum içerisindedir.*” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%94,4) katıldığı,

- “Hatıra/hediyelik eşyalar uygun fiyatla satılmaktadır.” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%68,7) katıldığı,
- “Yöresel yemekler ve el sanatları yeterince sergilenmektedir.” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%64,5) katıldığı,
- “Rehberler, yörenin doğal ve kültürel özellikleri hakkında yeterince bilgiye ve donanıma sahiptir.” önermesine yerel halkın çoğunluğunun (%83,4) katıldığı saptanmıştır.

Tablo 4.17: Kuyucak Köyü’nün genel durumunun farkındalığını ölçmeye yönelik soruların dağılımları.

Önermeler	1	2	3	4	5	Ortalama	Standart Sapma
1. Kuyucak, gelen ziyaretçilerin beklentilerini karşılayacak koşullara sahiptir.	4,3	12,9	4,9	36,6	42,3	3,99	1,176
2. Kuyucak, alternatif turizm çeşitleri bakımından yeterli potansiyeline sahiptir.	1,2	6,7	2,5	50,9	38,7	4,19	0,872
3. Kuyucak’ta bir günü geçirecek turistik aktiviteler mevcuttur.	9,2	19	7,4	39,9	24,5	3,52	1,297
4. Kuyucak'ta ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmelidir.	0,6	-	-	42,3	57,1	4,55	0,568
5. Kuyucak Köyüne ve çevresine ulaşım imkânları uygun ve yeterlidir.	6,7	15,3	9,2	44,2	24,4	3,64	1,200
6. Kuyucak' a gelmeden önce yeterli tanıtım ve bilgilendirme yapılmaktadır.	1,8	4,9	4,9	41,1	47,2	4,27	0,903
7. Lavanta tarlaları görülmeye değerdir.	-	-	0,6	18,4	81,0	4,80	0,414
8. Kuyucak Köyünde altyapı olanakları yetersizdir (ATM, İletişim, Aydınlatma vb.).	5,5	6,1	3,7	32,5	52,1	4,20	1,127
9. Kuyucak'ta yiyecek/ içecek hizmeti yeterli düzeydedir.	14,7	28,8	9,2	30,7	16,6	3,06	1,362
10. Konaklama tesisleri yeterli sayıdadır.	7,4	17,2	11	47,2	17,2	3,50	1,178
11. Konaklama tesislerinde hizmet ve bakım yeterli düzeydedir.	5,5	17,8	17,2	39,3	20,2	3,51	1,162
12. Bu bölgede, yerel halk turistlere karşı olumlu tutum içerisinde.	0,6	3,1	1,8	33,7	60,7	4,51	0,740
13. Hatıra/hediyelik eşyalar uygun fiyatla satılmaktadır	3,1	17,8	10,4	39,3	29,4	3,74	1,153
14. Yöresel yemekler ve el sanatları yeterince sergilenmektedir.	6,7	19	9,8	39,3	25,2	3,57	1,242
15. Rehberler, yörenin doğal ve kültürel özellikleri hakkında yeterince bilgiye ve donanıma sahiptirler.	1,8	1,2	13,5	61,3	22,1	4,01	0,758

*1: Kesinlikle katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Karasızım 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle katılıyorum

4.3.2 Yerli Turistlere Ait Anket Bulguları

Arazi çalışmasında toplam 384 yerli turist ile anket çalışması yapılmıştır. Çalışmada sırası ile katılımcıların demografik özellikleri değerlendirilmiş, daha sonra katılımcıların hangi bölgeden geldikleri, Kuyucak Köyü'ne gelme nedenleri, hangi ulaşım yolu ile geldikleri, Kuyucak Köyü'nde ziyaret süreleri, Kuyucak Köyü ve lavanta tarlalarını nereden öğrendikleri, tercih ettikleri lavanta yan ürünleri ve son olarak yerli turistlerin Kuyucak Köyü'nün mevcut durumunu belirlemeye ilişkin tespitleri sorgulanmıştır.

Ankete katılan ziyaretçilerin %54,7'si kadınlardan ve %45,3'ü erkeklerden oluşmaktadır.

Yaş gruplarına göre bakıldığında, %27,3'ü 26-35 yaş grubunda, %20,6'sı 36-45 yaş grubunda, %19,3'ü 18-25 yaş grubunda, %16,4'ü 46-55 yaş grubunda, %11,2'si 56-66 yaş grubunda, %5,2'si ise 66 yaş ve üzeri yaş grubundadır.

Eğitim durumlarına bakıldığında, ankete katılan ziyaretçilerin %37,5'i lise, %10,4'ü önlisans, %21,1'i lisans, %19,3'ü ilköğretim, %9,1'i yüksek lisans, %2,1'i doktora eğitilmiş ve %0,5'i ise "yok" oldukları görülmektedir.

Meslek dağılımına bakıldığında, ankete katılan ziyaretçilerin %32,6'sı çalışmayan (İşsiz, öğrenci vb.) olduğu görülmektedir.

Aylık ortalama gelir dağılımında, ziyaretçilerin %30,5'i 1.500 TL'den az, %20,3'ü 2.600-3.500 TL, %12,2'si 1.600-2.500 TL, %15,4'ü 3.600-4.500TL, %11,2'si 4.600-5.500, son olarak %9,4'ü ise, 5.600 TL ve üzeri gelir grubu içinde bulduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların cinsiyet grupları, yaş grupları, eğitim durumları, meslek grupları ve gelir dağılımları Tablo 4.18'de görülmektedir.

Tablo 4.18: Ankete katılan yerli turistlerin demografik özelliklerine göre dağılımları.

İfadeler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	210	54,7
Erkek	174	45,3
Toplam	384	100,0
Yaş		
18-25	74	14,1
26-35	105	18,4
36-45	79	14,7
46-55	63	24,5
56-66	43	13,5
66 ve üstü	20	14,7
Toplam	384	100,0
Eğitim Durumu		
Yok	2	,5
İlköğretim	74	19,3
Lise	144	37,5
Önlisans	40	10,4
Lisans	81	21,1
Yüksek Lisans	35	9,1
Doktora	8	2,1
Toplam	384	100,0
Meslek Grupları		
Özel Sektör	74	19,3
Kamu Sektörü	74	19,3
Serbest Meslek	68	17,7
Emekli	43	11,2
Çalışmayan (İşsiz, öğrenci vb.)	125	32,6
Toplam	384	100,0
Gelir Durumu		
1500 TL'den az	121	31,5
1600-2500 TL	47	12,2
2600-3500 TL	78	20,3
3600-4500TL	59	15,4
4600-5500 TL	43	11,2
5600 TL ve üzeri	36	9,4
Toplam	384	100,0

Coğrafi bölgelere bakıldığında ankete katılan ziyaretçilerin %67,7'sinin Akdeniz Bölgesi'nden geldikleri görülmektedir. Bunu İç Anadolu Bölgesi takip etmektedir (Tablo 4.19).

Tablo 4.19: Ziyaretçilerin coğrafi bölge dağılımları ve yüzdeleri.

İfade	Sayı (n)	Yüzde (%)
“Hangi coğrafi bölgeden geldiniz?”		
Akdeniz Bölgesi	260	67,7
Doğu Anadolu Bölgesi	2	0,5
Ege Bölgesi	23	6
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	3	0,8
İç Anadolu Bölgesi	50	13
Karadeniz Bölgesi	25	6,5
Marmara Bölgesi	21	5,5
Toplam	384	100,0

Ankete katılan ziyaretçilerin Kuyucak Köyü’ne geliş sebepleri olarak %34,6’sı lavanta tarlalarını görmek, %21,6’sının ise fotoğraf çekmek olduğu görülmektedir (Tablo 4.20).

Tablo 4.20: Ziyaretçilerin Kuyucak Köyü’ne gelme nedenlerinin dağılımları ve yüzdeleri.

İfade	Sayı (n)	Yüzde (%)
“Kuyucak Köyü’ne gelme amacımız nedir?”		
Lavanta tarlalarını görmek	133	34,6
Fotoğraf çekmek	83	21,6
Geleneksel mimari ve yerleşimini görmek	16	4,2
Lavanta hasadına katılmak	61	15,9
Yörük çadırında köy kahvaltısı yapmak	5	1,3
Lavantalı yiyecekleri yerinde tatmak	19	4,9
Boş zamanını değerlendirmek	54	14,1
Kamp yapmak	4	1
Diğer	9	2,3
Toplam	384	100,0

Ankete katılan ziyaretçilerin %77,9’u Kuyucak Köyü’ne şahsi araçları ile geldiklerini belirtmişlerdir (Tablo 4.21). Bu sonuca göre diğer ulaşım araçları ile köye ulaşımın yetersiz olduğu söylenebilir. Ayrıca köye gelen ziyaretçilerin köyde kalma süreleri incelendiğinde %67,2’sinin 3-5 saat, %20,1’inin bir gün konaklamasız %10,9’unun ise bir gün konaklamalı olarak geldikleri belirlenmiştir (Tablo 4.22).

Tablo 4.21: Ziyaretçilerin Kuyucak Köyü’ne ulaşım yollarının dağılımları ve yüzdeleri.

İfade	Sayı (n)	Yüzde (%)
“Kuyucak Köyü’ne hangi ulaşım yoluyla geldiniz?”		
Şahsi araç	299	77,9
Toplu taşıma aracı	45	11,7
Taksi	30	7,8
Bisiklet	10	2,6
Toplam	384	100,0

Tablo 4.22: Ziyaretçilerin Kuyucak Köyü’nde kalma sürelerinin dağılımları ve yüzdeleri.

İfade	Sayı (n)	Yüzde (%)
“Kuyucak Köyü’ne ziyaretiniz ne kadar sürmüştür?”		
3-5 saat	258	67,2
1 gün konaklamasız	77	20,1
1 gün konaklamalı	42	10,9
2-3 günlük	4	1
4-5 günlük	3	,8
Toplam	384	100,0

Ankete katılan ziyaretçilerin “Kuyucak ve lavanta tarlalarını ilk olarak nereden duydunuz?” sorusuna, %46,4’ü sosyal medyadan ve arkasından %38’i sosyal çevreden öğrendiğini belirtmişlerdir (Tablo 4.23). Bu sonuca göre, Kuyucak Köyü’nü daha önce ziyaret eden turistlerin çevrelerine Kuyucak Köyü’nden olumlu anlamda bahsettikleri söylenebilir. Ayrıca ziyaretçilerin %1,3’ünün tanıtım kitabı-broşür vesilesiyle Kuyucak Köyü’nden haberdar oldukları görülmüş olup, bu sonuç tanıtım kitapçığının yetersiz olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.23: Ziyaretçilerin Kuyucak Köyü ve lavanta tarlalarını ilk olarak nereden duydıklarının dağılımları ve yüzdeleri.

İfade	Sayı (n)	Yüzde (%)
“Kuyucak Köyü ve lavanta tarlalarını ilk olarak nereden duydunuz?”		
Sosyal medya	178	46,4
Sosyal çevre	146	38
Televizyon/gazete/radyo	55	14,3
Tanıtım kitapçığı-broşür	5	1,3
Toplam	384	100,0

Ankete katılan ziyaretçiler “Hangi lavanta yan ürününü tercih ediyorsunuz?” sorusuna, %26,8’nin lavantalı Türk kahvesi tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 4.24). Bunu sırasıyla lavanta sabunu, lavanta kolonyası ve lavanta yağı takip etmektedir.

Tablo 4.24: Ziyaretçilerin tercih ettikleri lavanta yan ürünleri dağılımları ve yüzdeleri.

İfade	Sayı (n)	Yüzde (%)
“Hangi lavanta yan ürününü tercih ediyorsunuz?”		
Lavanta çayı	35	9,1
Lavanta yağı	38	9,9
Lavanta kolonyası	41	10,7
Lavanta sabunu	43	11,2
Lavanta kurusu	25	6,5
Lavanta yastığı	10	2,6
Lavanta dondurması	33	8,6
Lavanta kahvesi	103	26,8
Lavanta tacı	34	8,9
Magnet	22	5,7
Toplam	384	100,0

Kuyucak Köyü'nün mevcut durumunu belirlemeye yönelik yerli turistlere 5'li likert ölçeğinde sorular hazırlanmış ve değerlendirilmesinde betimsel sıklık analizinden yararlanılmıştır (Tablo 4.25). Tablo 4.17'ye göre en yüksek ortalama sahip önermeler sırasıyla; 4. önerme “*Kuyucak'ta ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmelidir*”, 7. önerme “*Kuyucak Köyü'nde altyapı olanakları yetersizdir (ATM, İletişim, Aydınlatma vb.)*” ve 12. önerme “*Bu bölgede, yerel halk turistlere karşı olumlu tutum içerisindedir*” olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçların yerel halk ile uyum içinde olduğu görülmektedir. En düşük ortalama sahip önermeler ise sırasıyla; 9. önerme “*Kuyucak'ta yiyecek/içecek hizmeti yeterli düzeydedir*”, 3. önerme “*Kuyucak'ta bir günü geçirecek turistik aktiviteler mevcuttur*” ve 12. önerme “*Hatıra/hediyelik eşyalar uygun fiyatla satılmaktadır*” olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçların yerel halk görüşleri ile büyük oranda örtüşmekte olduğu görülmektedir.

Yerli turistlerin, Kuyucak Köyü'nün mevcut durumu belirlemeye yönelik soruların yanıtlarına göre;

- “*Kuyucak, gelen ziyaretçilerin beklentilerini karşılayacak koşullara sahiptir.*” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%64,8) katıldığı,
- “*Kuyucak, alternatif turizm çeşitleri bakımından yeterli potansiyele sahiptir.*” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%73,1) katıldığı,
- “*Kuyucak'ta bir günü geçirecek turistik aktiviteler mevcuttur.*” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%65,6) katılmadığı,

- “Kuyucak'ta ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmelidir.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%95) katıldığı,
- “Kuyucak Köyü'ne ve çevresine ulaşım imkânları uygun ve yeterlidir.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%82,3) katıldığı,
- “Kuyucak'a gelmeden önce yeterli tanıtım ve bilgilendirme yapılmaktadır.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%79,7) katıldığı,
- “Lavanta tarlaları görülmeye değer.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%94,3) katıldığı,
- “Kuyucak Köyü'nde altyapı olanakları yetersizdir (ATM, İletişim, Aydınlatma vb.).” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%61) katıldığı,
- “Kuyucak'ta yiyecek/içecek hizmeti yeterli düzeydedir.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun %64,6'sının katılmadığı,
- “Konaklama tesisleri yeterli sayıdadır.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun %45'inin katıldığı, %39,3'ünün ise kararsız kaldığı,
- “Konaklama tesislerinde hizmet ve bakım yeterli düzeydedir.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%68,8) kararsız kaldığı,
- “Bu bölgede, yerel halk turistlere karşı olumlu tutum içerisindedir.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%86,5) katıldığı,
- “Hatıra/hediyelik eşyalar uygun fiyatla satılmaktadır.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun %53,1'nin katıldığı,%43,7 ise katılmadığı,
- “Yöresel yemekler ve el sanatları yeterince sergilenmektedir.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun %59,3'nün katıldığı, %38,9'unun ise katılmadığı,
- “Rehberler, yörenin doğal ve kültürel özellikleri hakkında yeterince bilgiye ve donanıma sahiptir.” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun %52,4'nün kararsız,%47,9'unun ise katıldığı saptanmıştır.

Tablo 4.25: Kuyucak Köyü'nün mevcut durumu ölçmeye yönelik soruların sıklık dağılımları.

Önermeler	1	2	3	4	5	Ortalama	Standart Sapma
1. Kuyucak, gelen ziyaretçilerin beklentilerini karşılayacak koşullara sahiptir.	11,2	15,9	8,1	41,4	23,4	3,50	1,309
2. Kuyucak, alternatif turizm çeşitleri bakımından yeterli potansiyeline sahiptir.	15,2	18,2	3,4	47,1	26	3,71	1,187
3. Kuyucak'ta bir günü geçirecek turistlik aktiviteler mevcuttur.	28,4	37,2	7,8	9,9	24,5	2,42	1,320
4. Kuyucak'ta ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmelidir.	1,6	1,8	1,6	13	82	4,72	0,728
5. Kuyucak Köyüne ve çevresine ulaşım imkânları uygun ve yeterlidir.	3,4	7,6	6,8	28,9	53,4	4,21	1,080
6. Kuyucak' a gelmeden önce yeterli tanıtım ve bilgilendirme yapılmaktadır.	1	2,1	17,2	28,1	51,6	4,27	0,891
7. Lavanta tarlaları görülmeye değerdir.	1,8	1,6	2,3	14,6	79,7	4,69	0,759
8. Kuyucak Köyünde altyapı olanakları yetersizdir (ATM, İletişim, Aydınlatma vb.).	7,6	16,4	15,1	21,4	39,6	3,69	1,338
9.Kuyucak'ta yiyecek/ içecek hizmeti yeterli düzeydedir.	26,8	37,8	9,9	18,5	7	2,41	1,255
10. Konaklama tesisleri yeterli sayıdadır.	3,6	17,2	11	47,2	17,2	3,35	0,939
11. Konaklama tesislerinde hizmet ve bakım yeterli düzeydedir.	0,3	2,9	68,8	18,2	9,9	3,35	0,706
12. Bu bölgede, yerel halk turistlere karşı olumlu tutum içerisindedir.	1	5,7	6,8	21,1	65,4	4,44	0,923
13. Hatıra/hediyelik eşyalar uygun fiyatla satılmaktadır	10,9	32,8	3,1	37,5	15,6	3,14	1,323
14. Yöresel yemekler ve el sanatları yeterince sergilenmektedir.	2,3	26,6	11,7	44,5	14,8	3,43	1,103
15. Rehberler, yörenin doğal ve kültürel özellikleri hakkında yeterince bilgiye ve donanıma sahiptirler.	-	1	52,1	32,8	14,1	3,6	0,737

*1: Kesinlikle katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Karasızım 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle katılıyorum

4.3.3 Derin Mülakat Sonuçlarına İlişkin Bulgular

Kuyucak Köyü muhtarı ile derin mülakat çalışması 2018 yılının Nisan ayında gerçekleştirilmiştir (Ek 3). Derin mülakat sorularında; yerel halkın gelenek/görenekleri, göç durumu, altyapısı, ortak kullanım alanları, kamusal alanları, ekoturizm çalışmaları, köyün lavanta ile olan tarihçesi, lavanta bitkisinin gübrelenmesi, yerel halka verilen eğitimler, bölgede lavanta odaklı uygulanan çalışmalar ile ilgili sorular sorulmuş ve

sonuçlar nitel olarak analiz edilmiştir. Derin mülakattan elde edilen sonuçlar Tablo 4.26’da verilmiştir.

Tablo 4.26: Derin mülakattan elde edilen sonuçlar.

Yönetim	Kurumlar arası iletişiminin eksik olması
Koruma-Kullanma-Yaşam Kalitesi	Lavanta bitkisinin korunması konusunda turistler tarafından yeterli özenin gösterilmediği
	Amonyum Sülfat gübresi kullanılması
	Restorasyon alışmaları için yeterli finansmanın sağlanamadığı
	Sosyo-kültürel yapının geliştirilmesi gerektiği
	Göç yaşanmaması
	Geleneksel yaşam tarzının olmaması
Erişebilirlik	Turizm döneminde taşıt yoğunluğunun artması ve otopark yetersizliğine yol açması
	İl merkezinden toplu taşıma sisteminin olmaması
	İhtiyaç alanlarının eksikliği (ATM, umumi tuvalet, gölgelik alan vb.)
	Ortak kullanım alanları olarak köy meydanı ve kadın girişimcilik kooperatif alanının kullanılması
	İlköğretim öğrencilerinin taşımacılık sistemi ile Kılıç Köyü’nde eğitim görmesi
	Sağlık ocağının eksik olması
Lavanta Tarımının Önemi ve Değerinin Algılanması	Yerel paydaşların (Isparta ve Keçiborlu Belediyeleri, Süleyman Demirel Üniversitesi, BAKA, Isparta Ticaret ve Sanayi Odası-ITSO) tarafından lavanta tarımına yönelik tanıtıcı faaliyetler yapılması ve farkındalığın oluşturulması
	Lavanta yağını bireysel olarak yerel halkın çıkarması
	100’ün üzerinde kovanla lavanta bal üretiminin yapılması
Eğitim-Bilinendirme ve Katılım	Yerel halkın tüm süreçlere aktif olarak katılması
	Eğitim faaliyetlerinin 2015 yılından beri gerçekleştirilmesi ve halkın hevesli olarak katılması

Tablo 4.26: (devam ediyor).

Tanıtım-Turizm ve Ziyaretçi Yönetimi	Tanıtım ve bilgilendirmenin yeterli olması
	2016 yılında foto safari ve festival, 2017 yılında hasat şenliğinin yapılması
	Ziyaretçi yönetimine yönelik çalışmanın olmaması
	Lavanta hasat zamanı köy dışından mevsimlik işçilerin gelmesi
	Lavanta tarım turizminin kalitesinin artırılması gerektiği
Risk Yönetimi	Olası afetlere yönelik (erozyon, yangın vb.) risk yönetim çalışmalarının olmaması

Bilgiç vd., (2016) tarafından yapılan çalışmada, Kuyucak Köyü'nde herhangi bir tur programı olmadığı tespit edilmiştir. Ancak 2016 yılında seyahat acentaları ile görüşen “Lavanta Kokulu Köy Projesi Koordinatörü” tarafından Kuyucak Köyü'ne 25 Haziran-15 Ağustos ayları arası yaklaşık 20.000 turistin geldiği belirtilmiştir. 2017 yılında Haziran ve Ağustos aylarında yaklaşık 119.000 turist, 2018 yılında ise bölgeye yaklaşık 224.000-254.000 turist geldiği beyan edilmiştir. Bozok ve Karaman (2018) tarafından yapılan çalışmada, Kuyucak Köyü'nün güçlü yönleri olarak bölgeye turlar düzenlenmesi olarak belirtmişlerdir. Güler ve Korkmaz (2018) tarafından yapılan çalışmada, bölgenin Antalya İli'nin yol güzergâhında olması nedeniyle seyahat acentaları tarafından gününbirlik turlar olduğu tespit edilmiştir.

2016 yılında 17 kadın tarafından “Lavanta Kokulu Köy Kadın Girişimciler Üretim ve İşletme Kooperatifi” kurulmuş olup yapılacak tüm faaliyetlerin bu kooperatif bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Kooperatifin yönetim kurulu ve üyeleri kadınlardan oluştuğu belirtilmiştir. Aylan vd., (2019) tarafından yapılan çalışmada kadın girişimcilik faaliyetlerinin konaklama, yiyecek-içecek, hediyelik ve diğer olmak üzere dört temaya ayrılmıştır. Kadınların genellikle hediyelik eşya üzerine yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan derin mülakat sonucunda kadınların yaptıkları bu faaliyetleri sosyal medya üzerinden tanıttıkları ifade edilmiştir.

Kuyucak Köyü'nde 2016 yılında yerel halka verilen eğitim faaliyetleri; köydeki kadınlara işletmede hijyen, kooperatifçilik, güzel konuşma ve diksiyon, kırsal turizm etkinlikleri, ev

pansiyonculuğu, girişimcilik, aromatik bitki yetiştiriciliği, alan eğitimi konulu 9 adet eğitim verilmiştir. Bu eğitimlerle yerel halkın bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca 2015 yılında “Keçiborlu Lavanta Balı Kalite Analizi ve Tanınırlılığının Artırılması” projesi kapsamında Kuyucak Köyü’nde; lavanta yetiştiriciliği, lavantada pazarlama, arıcılık, arıcılıkta sorunlar ve çözümler önerileri eğitimleri düzenlenmiştir (Sağdaş, 2018).

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölüm, “Çalışma Konusuna İlişkin Sonuç ve Öneriler” ve “Çalışma Alanına İlişkin Sonuç ve Öneriler” olmak üzere iki başlık altında verilmiştir.

5.1 Çalışma Konusuna İlişkin Sonuç ve Öneriler

Değişen yaşam koşulları nedeni ile turizm anlayışında da çeşitli eğilimler ortaya çıkmaktadır. Sıradan turizm merkezlerine göre daha sakin, doğal ve özgün alanlar tercih edilmektedir. Aynı şekilde, bireyler, özellikle doğal ve kültürel alanlarda gerçekleştirebilecekleri ve özgün kültürel değerleri öğrenebilecekleri ve deniz-kum-güneş turizmi yerine doğa içinde olabilecekleri faaliyetleri tercih etmeye başlamışlardır. Bu noktada, “Ekoturizm” faaliyetleri özellikle son zamanlarda hem sosyal hem de ekonomik açıdan büyük değişiklikler yaratabilecek faaliyetler haline gelmiştir. Temel amaç sadece sosyo-ekonomik kalkınmayı değil, aynı zamanda doğanın korunmasına ilişkin farkındalığı arttırmak için doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin korunmasını sağlamaktır.

Ekoturizm, doğanın korunması ile doğrudan ilişkili olduğu için yerel toplulukların bu sürecin tüm aşamalarına dâhil edilmesi gerekmektedir. Ekoturizm geliştirme süreci, sürekli çaba gerektiren uzun bir süreç olup uzun vadede önemli faydalar sağlamaktadır. Ekoturizmin temel amaçları doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımını ve yerel halkın ekonomik kalkınmasını sağlamaktır. Ancak ekoturizmde amaçlara ulaşmak için, ekolojik olarak sürdürülebilir ve ekonomik olarak uygulanabilir olmalıdır. Bunları başarmak için katılımcı bir ekoturizm planlama çalışmaları gerekmektedir (Kiper, 2011). Ekoturizm planlama çalışmaları, doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamakta ve alandaki fiziksel planlama kararlarının değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır (Dinç ve Koçan, 2012).

Ekoturizmde, sürdürülebilir kalkınma için stratejiler ve eylem planlarının belirlenmesi önemlidir. Ekoturizm evrensel bir çözüm değildir; ama potansiyeli sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmektedir. Sonuç olarak, Kiper vd., (2011)’e göre; amaca, ilke ve

özelliklere göre yapılmayan ekoturizm faaliyetleri, özellikle doğal ve kültürel alanlar gibi hassas ekosistemlerde aşırı yoğunlaşma nedeniyle çevresel, sosyal ve ekonomik alanlarda rahatsızlığa neden olmaktadır. Bu nedenle, ekoturizmde sürdürülebilirliği sağlamak için ekoturizm faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini bilmek ve bu etkileri planlama sırasında dikkate almak gerekmektedir.

Sürdürülebilir ekoturizm planlamalarında değerlendirilmesi gereken ilkeler; doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanması, toplumsal ve kültürel kimliğin korunması, arza göre turistik düzenlemelerin yapılması, önceliklerin yerel halka verilmesi, toplu taşıma ağının oluşturulması, 12 ay turizm odaklı düzenlemelerin oluşturulması, gelişmeye açık ve uzun vadeli olması şeklinde sıralanabilmektedir (Durak, 2014). Sürdürülebilir turizm planlamasında; neredeyiz, nerede olmak istiyoruz, neler yapmalıyız ve hangi noktadayız? soruları önem taşımaktadır. Ayrıca turizm planlamasının başarılı olması ve turizmin sürdürülebilirliği için, alanın taşıma kapasitesinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu durum turizm planlamasının başarılı olması ve turizmin sürdürülebilirliği için ön koşuldur. Sürdürülebilir turizmin temel hedefi ekonomik kalkınma, sosyo-ekonomik etkiler ve ekoloji arasındaki uzlaşma sağlayarak turizm planlamasının mekâna entegrasyonunu sağlamaktır. Böylece turizm başlıca paydaşları olan planlama, çevre ve yerel halk arasında işbirliği sağlayacaktır (Baran, 2015; Tatar, 2016).

Bunlara ek olarak Bunruamkaew ve Murayama (2012)'ye göre; ekoturizm faaliyetlerinin yapıldığı alanlarda, doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanmasında eğitim önemli farkındalık yaratmaktadır. Kalkınma planlarının uygulanmasına ve doğal kaynakların ekolojik bütünlüğü sağlayacak şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Çevre eğitimi ekoturizm deneyimi yaratmanın anahtarıdır ve ekoturizm ile diğer turizm türleri arasındaki farklılaşma noktalarından biridir. Ekoturizm planlarının başarılı olması için yerel toplulukların teşvik edilmesi gerekmektedir.

Ekoturizm türleri arasında yer alan tarım turizmi, turizm açısından en çok katılımcıyı çekebilecek turizm çeşidi olup doğal çevreye zarar vermemesi en belirgin özelliğidir (Türkben vd., 2012).

Sürdürülebilir tarımın temelini doğal çevrenin korunması ve sürekliliğinin sağlanması oluşturmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilir tarım, çevre yönetimi ile bütüncül bir yaklaşım içerisinde olmalıdır. Sürdürülebilir tarım planlamaları ve stratejileri bölgeye özgü şekilde oluşturulmalıdır. Ayrıca tarımsal sürdürülebilirliğin ölçülmesi ve izlenmesi için tarım politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında yöneticilerin bu konuda duyarlı hale getirilerek, yasal ve yönetsel önlemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Son olarak; sürdürülebilir tarım turizminin kırsal alanların kalkınması için önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Kırsal alanlarda sürdürülebilir turizm ve tarım birbirlerinin tamamlayıcısı olup gelişimi devam eden bir süreçtir. Bu nedenle birbirlerini destekleyecek şekilde gelişmesini sağlayacak stratejilerin oluşturulması ve uygulanması hem sürdürülebilir tarım hem de sürdürülebilir turizm açısından önemlidir. Stratejik bir planlama anlayışının ortaya konulabilmesi için farklı meslek grupları ve kurumların bir arada katılımcı bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir (Bollukcu, 2014).

5.2 Çalışma Alanına İlişkin Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında yapılan çalışmalar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Çalışma alanı seçilerek konusu ve kapsamının belirlenmesinin ardından veri toplama aşamasına geçilmiştir. Veri toplanırken, konuya ilişkin ve alana ilişkin literatür taramaları yapılmış, ilgili kurum ve kuruluşlardan yazılı-sözlü veri toplanmıştır.
- Çalışma alanında, arazinin mevcut durumunu saptamak amacıyla gözlem ve görüşmelere dayalı arazi çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu arazi çalışmasında; yerel halk anket çalışması, yerli turist anket çalışması ve derin mülakat yapılmıştır. Yerel halk anketiyle; Kuyucak Köyü'nün lavanta tarımına ilişkin mevcut durumunun belirlenmesinde ve lavanta tarım-kırsal kalkınma ilişkisine ilişkin halkın farkındalığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Yerli turist anketiyle; Kuyucak Köyü ve lavantaya dayalı ekoturizm etkinlikleri hakkında ziyaretçilerin düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Derin mülakatla ise; Kuyucak Köyü'nde lavanta yetiştiriciliğinin yöreye olan etkisini öğrenmek ve köyün tarihi, kültürü ve sosyal yapısı hakkında bilgi toplanması amaçlanmıştır.

- Çalışma alanının doğal ve kültürel özelliklerine ait haritalar CBS ortamında oluşturularak analiz edilmiştir. Bu haritalarla mevcut durum plan üzerinde gösterilmiştir.

Tüm bu çalışmalar, “Kırsal Kalkınma Kapsamında Kuyucak Köyü’nde Lavanta Odaklı Ekoturizm Çalışmalarının” belirlenmesinde rol oynamıştır.

Halkın temel geçim kaynağını bitkisel üretim, hayvansal üretim ve turizm oluşturmaktadır. Ancak bitkisel üretim alanda en önemli paya sahiptir. Çalışma alanının bitkisel üretim faaliyeti lavanta tarımıdır. Lavanta tarımı yapılan alanların çoğunluğu doğu kısımlarda yoğunlaşmakla beraber alanın güney ve güneybatısında bulunmaktadır. Bunun yanı sıra halkın ek gelir sağladığı bir diğer sektör ise arıcılık olup, lavanta bal ticareti yapılmaktadır.

Yerel nüfusun geçim kaynağını oluşturan lavanta tarım alanları kesintili orman çalılık arazi kullanımının baskın olduğu alanlarda sınırlı miktarda bulunmaktadır. Bu alanlarda yapılması gereken ilk adımlardan biri arazi planlama ve yönetim çalışmalarıdır. Ayrıca planların uygulanması aşamasında yerel ve merkezi yönetimler ile veri alışverişinde bulunulmalıdır. Bu bağlamda toprağı en fazla etkileyen aşırı gübrelemeden kaçınılması, ilaçlama miktarının ve zamanının uzmanlar tarafından belirlenecek düzene göre uygulanması, akıllı tarım tekniklerinin teşvik edilmesi önerilmektedir. Ayrıca erozyonla toprak kaybını önleyici tarım uygulamalarının teşvik edilmesi ve çiftçilerin bu konularda farkındalığının artırılması ve desteklenmesi gerekmektedir.

1975-2018 yılları arasında köyün nüfusu incelendiğinde göç durumunun olmadığı görülmektedir. Köy halkının köyünü sahiplendiğı, geçimini sağlayabileceğı iş kollarını köyde bulduğunu göstermektedir.

Alanın yerleşimi değerlendirildiğinde, 1.051-1.100 m. yükseklikte yer almaktadır. Yerleşim dokusu ise, yöresel mimari özelliğı göstermediğı tespit edilmiştir (Şekil 4.20). Mevcut yerleşimlerin erozyon tehlikesi orta düzeydedir. Geleneksel yerleşimlerin kırsal turizm faaliyetlerinde önemli ve etkili bir rol oynadığı söylenebilir. Aynı zamanda alanın yol dokusu ve donatıların bir bütünlük göstermediğı için görsel olarak estetik olmadığı görülmektedir (Şekil 4.15-16). Bu bağlamda Kuyucak Köyü’nde yapılacak olan altyapı

çalışmaları sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak, yerel kimliği bozmadan, alana uygun bir şekilde düzenlenmeli ve bu çalışmalarının yapılması için kredi ve destek olanakları arttırılmalıdır.

Sözen ve Şahin (1998)'e göre; %2-5 eğime sahip alanlar kamp alanı olarak kullanılmaya uygundur. Havur (2002)'ye göre ise; %0-15 arasında değişen eğime sahip alanların doğa yürüyüşü için uygun olduğu belirtmiştir (Topay, 2003). Uz ve Kardeşin (2004) %5'i geçmeyen eğimin bisiklet yolları için uygun olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmalara göre araştırma alanının büyük çoğunluğunun %0-6 eğime (Şekil 4.6) sahip olması nedeniyle kamp, doğa yürüyüşü, bisiklet yollarına uygundur. Bu bağlamda uygun alanlar belirlenerek kamp alanına, bisiklet yollarına ve bisiklet kiralama noktalarına alan içinde plan dâhilinde yer verilmesi önerilmektedir.

Lavanta hemen hemen tüm toprak çeşitlerinde yetişebilen çok yıllık çalimsı bir türdür. Ayrıca tüm hava koşullarına dayanıklı olması sebebiyle ve IV, V, VI. Sınıf arazilerinin değerlendirilmesi açısından tercih edilmektedir. Çalışma alanında lavanta tarımı yapılan arazi III. Sınıftır (Şekil 4.10). Lavanta bitkisinin kökleri 10-15 cm olup 50 cm'ye kadar inebilmektedir (URL-35, 2018). Çalışma alanında lavanta ekimi orta derin (50-90 cm) sınıfta olup 517 ha yer kaplamaktadır. Ancak lavanta ekimi sığ (20-50 cm) ve çok sığ (<20 cm) toprak derinliğine de uygundur.

Alanda 593 ha'ı kaplayan kesintili orman çalılıkları erozyonun çok şiddetli olduğu bölgelerdir (Şekil 4.12). Bu alanların denetlenerek erozyon yönetimine ilişkin çalışmaların yapılması ve kontrollü olarak yürütülmesi gerekmektedir. Alanda 37 ha'lık lavanta tarımı yapılmaktadır. Lavanta bitkisinin toprak özelliklerini iyileştirici ve rüzgâr-su erozyonunu önleyici etkileri mevcuttur. Alanda lavanta ekiminin batıya doğru gelişmesi önerilmektedir.

Kuyucak Köyü'nde kültürü yapılan lavantaların kalite sorununun olduğu tespit edilmiştir. Kuyucak Köyü'nde yüksek verimli lavanta çeşitleri (*Lavandula angustifolia*) tanıtılarak kullanımı teşvik edilmelidir. Böylece, Kuyucak Köyü uluslararası lavanta ihracatında rekabet edebilir konuma gelebilecektir (Kara ve Baydar, 2011).

Lavanta tarımında sulama yapılmaması, ilaç ve gübre istemeyen tıbbi ve aromatik bir bitki olması ve bakım masrafının fazla olmaması nedeniyle yöre halkına ekonomik katkı sağlamaktadır. Ayrıca doğal çevreyi korumak için kaliteli lavanta türü kullanımı sonrasında gübreleme kullanımının da azalacağı ya da hiç kullanılmayacağı düşünülmektedir. Bu nedenlerle tarım turizminin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için yerel halkın bu konuda farkındalığının bilgilendirme toplantılar vb. ile artırılması önerilmektedir.

Alanın fiziksel ve sosyo-kültürel yapısı doğrultusunda Bollukcu (2014)'den değiştirilerek köy kimlik kartı oluşturulmuştur. Oluşturulan kimlik kartı Şekil 5.1'de görülmektedir.

KUYUCAK KÖYÜ		Ek Bilgiler	
		Köy Muhtarı	Gürol Yılmaz
		Isparta İli'ne Uzaklık	47 km
		Keçiborlu İlçesi'ne Uzaklık	11 km-Asfalt
		Ana Yola Uzaklık	8 km
		Hane Sayısı	84 Adet
		Köyün Hikâyesi: 1315 yılında bölgeye yerleşen Hamitoğulları'ndan bir yörük ailesiyle başlayan ve gelişen köy Sarıkeçili yörükler tarafından dağın eteğinde yamaç bir bölgede kurulmuştur. Köyün lavanta ile olan geçmişi ise 1975 yılına dayanmaktadır.	
		Köyün Simgesi: Lavanta Tarlaları	
Fiziksel Özellikleri		Sosyo-Kültürel Özellikleri	
Komşu Köyleri	Kılıç ve Senir	Toplam Nüfusu	283
Yüzölçümü (ha)	1.298	Genel Nüfus Karakteri (Yaş)	15-65
İklim Yapısı	Akdeniz iklimi ve Karasal ılıman iklim	Nüfus Eğilimi	Sabit nüfus
Topoğrafik Yapı	Hafif ve orta eğimli	Geçim Kaynakları	1. Bitkisel üretim - Lavanta tarımı 2. Hayvansal Üretim - Kümes hayvancılığı 3. Arıcılık 4. Ekoturizm (Lavanta ile ilgili etkinlikler) 5. Emekli maaş
Morfolojik Yapısı	Dağlık	Kooperatif	Lavanta Kokulu Köy Kadın Girişimciler Üretim ve İşletme Kooperatifi
Jeomorfolojik Yapısı	Ova-vadi	Alt Yapısal Sorunlar	Erişebilirlik, Toplu Taşıma
En Düşük/ En Yüksek Nokta (m)	960-1460	Sosyo-ekonomik sorunlar	Eğitim ve sağlık hizmetleri yetersizliği
Eğim Yapısı	Hafif ve orta eğimli	Konut Dokusu	Kerpiç-tuğla
Bakı Yapısı	Güneydoğu	Köy Meydanı	Var
Jeolojik Yapısı	Eosen-Oligosen, Neojen	Kafe Sayısı (2019)	11
Toprak Yapısı	M, CE	Pansiyon Sayısı	9
Arazi Yetenek Sınıfı	I, II, III, VI, VII. Sınıf	Tarihi/Arkeolojik Değerleri	-
Toprak Derinliği	Orta, Sığ, Çok sığ	Lavanta Çeşidi	<i>Lavandula.x intermedia</i> var. Super A
Erozyon Durumu	Orta, Şiddetli, Çok Şiddetli	Lavanta satış alanları yapısı	Dağınık
Arazi Kullanım Yapısı	Kesintili orman çalılık, Karışık kültür bitkileri, Kuru tarım	Marka Değerler	Lavanta tarlaları ve ekoturizm Lavantalı lokum Lavantalı kahve Lavanta balı vb.

Şekil 5.1: Kuyucak Köyü kimlik kartı.

Yapılan görüşmeler ve arazi çalışmasına göre Kuyucak Köyü'nün alternatif turizm çeşitliliği açısından yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Kuyucak Köyü'nün kırsal kimlik yapısı ve doğal çevresi bozulmadan çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Lavanta tarım turizmi dışında uygulanabilecek faaliyetler çalışma alanına yönelik fiziksel ve sosyo-kültürel özellikler, yerel halk ve köy muhtarından elde edilen bilgiler ışığında belirlenmiştir. Alanda tarım turizmi dışında alternatif turizm türlerinden olan gastronomi turizmi ve sağlık turizmi de gelişmeye açıktır. Tarımsal turizm türleri ve faaliyet şekilleri olarak;

Dış Mekân Rekreasyon Etkinlikleri; binicilik, doğal yaşamı izleme, fotoğrafçılık, kampçılık, piknik, doğa yürüyüşü ve bisiklet ile gezinti gibi tarımsal bölgelerde yapılabilecek etkinliklerdir.

Lavanta Tarım Ürün Satışları; yol kenarı stant satışları, lavanta kökenli hediyelik eşyalardan oluşmaktadır.

Deneyimler; okul turları, tarımsal fuarlar, tarımsal teknik kurslar, lavanta ürün tanıtma programları vb. geziler yer almaktadır.

Üretim; TaTuTa projesi, tarım turizm yapılan alan ziyareti, lavanta hasat zamanı aktiviteleri vb. gibi tarımsal üretime/hasada katılabilen veya üretimin/hasatın gerçekleşmesine katkıda bulunan etkinliklerdir.

Barınma; yöresel mimariye uygun konaklamayı ifade etmektedir.

Davetler; konserler, festivaller, fuarlar ve sergiler, fotoğraf ve kısa film yarışmaları gibi organizasyonları içermektedir.

Gastronomi turizmi için lavanta ürünlerinden olan; lavanta çayı, lavanta kahvesi, lavanta balı, lavanta dondurması, lavantalı gözleme, lavantalı gazoz, lavantalı kurabiye gibi ürünlerden oluşan yiyecek veya içecek festivali ile yörenin ün kazanması sağlanabilir. Ayrıca bunlar marka ürünler olarak patenti alınabilir. Böylelikle alanı ziyaret etmek isteyen

yerli ve yabancı turistlerin sayısının artacağı düşünülmektedir.

Yerel halka sorulan “*Turistler hangi lavanta yan ürününü tercih ediyor?*” sorusuna, çoklu yanıt betimsel frekans analizine göre; sırasıyla %12’sinin lavantalı Türk kahvesi, %11,6’sının lavanta tacı, %10,7’sinin lavanta yağı, %9,8’inin lavanta balı, %9,7’sinin lavanta kolonyası %8,4’ünün lavantalı dondurma ve magnet, %6,8’inin lavanta kurusu, %6,4’ünün lavanta çayı, %5,6’sının lavanta sabunu, %5,3’ünün lavanta yastığı ve %5,2’sinin ise lavantalı reçel tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Yerli turiste sorulan “Hangi lavanta yan ürününü tercih ediyorsunuz?” sorusuna, betimsel frekans analizine göre; sırasıyla %26,8’inin lavanta kahvesi, %10,7’sinin lavanta kolonyası, %9,9’unun lavanta yağı, %9,1’inin lavanta çayı, %8,9’unun lavanta tacı; %8,6’sının lavanta dondurması, %6,5’inin lavanta kurusu, %5,7’sinin magnet ve %2,6’sının ise lavanta yastığı tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 4.24).

Bu sonuçlara göre yerel halkın ve ziyaretçilerin ürün tercihi konusunda birbirleriyle beklentilerinin kısmen uyumlu olduğu görülmektedir. Ayrıca en çok lavantalı Türk kahvesinin tercih edildiği görülüp, beğenildiği söylenebilir. Bu doğrultuda katma değeri yüksek olan lavantalı Türk kahvesinin markalaşması ve Kuyucak Köyü ile sınırlı kalmaması için ürünün işlenip, paketlenerek ürün için yeni bir pazar arayışına girilebilir. Bu konuda Isparta İli Tarım ve Orman Müdürlüğü; Isparta Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü; Isparta Ticaret ve Sanayi Odası ve BAKA işbirliği ile yerel halkın aktif katılımcı olduğu bir kooperatif kurulabilir. Kurulacak kooperatif ile birlikte markalaşacak lavantalı Türk kahvesi sayesinde Kuyucak Köyü’nün bilinirliği ve dolayısıyla Kuyucak Köyü’ne turistlerin ilgisi de artacaktır.

Yerli turist anket bulgularına göre ziyaretçilerin aktiviteleri; lavanta tarlalarını görme, lavanta tarlalarında fotoğraf çekimi, lavanta hasadına katılma, kamp yapma ve yörük çadırında köy kahvaltısı yapma şeklinde sıralanmıştır (Tablo 4.20). Bu sonuca göre, lavantanın yarattığı görsel manzaranın merak edildiği ve lavantanın bölgeye görsel çekicilik kattığı söylenebilir. Doğal manzaranın bozulmaması için lavanta tarlalarını görmeye gelen ziyaretçilerin fotoğraf çekimi sırasında lavanta tarlalarının ve alanın tahrip edilmesinin önüne geçilmelidir.

Yerli turist anket bulgularına göre alana gelen ziyaretçilerin %67,7'si Akdeniz Bölgesi, %13'ü İç Anadolu Bölgesi, %6,5'i Karadeniz Bölgesi, %6'sı Ege Bölgesi, %5,5'i Marmara Bölgesi, %0,8'i Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve %0,5'i Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelmiştir (Tablo 4.19). Kuyucak Köyü'ne Akdeniz Bölgesi'nden gelen ziyaretçilerin çoğu Isparta İli'nden, diğer Bölgelerden gelen ziyaretçilerin ise Isparta İli'ne gelmişken uğradıkları ve başka amaçlar (iş için, akraba/arkadaş ziyareti vb.) ile geldikleri saptanmıştır. Ayrıca yerli turist anket sonucuna göre katılımcıların; %79,4'ünün Kuyucak'a ilk kez geldiği, %67,2'sinin de Kuyucak Köyü'ne olan ziyaretlerinin 3-5 saat sürdüğü (Tablo 4.22) belirlenmiştir. Bu bulgulara göre çalışma alanına gününbirlik turların düzenlenerek başka bölgelerden gelen ziyaretçi yüzdesini artırmak için seyahat acentaları ile görüşülüp, acente sayısının artırılması önerilmektedir.

Kuyucak Köyü'ne gelen ziyaretçilerin çoğunluğu (%77,9) şahsi araçları ile ulaşımını sağlamaktadır (Tablo 4.21). Yapılan araştırmalara göre Isparta İli merkezinden Kuyucak Köyü'ne toplu taşıma aracı yoktur. Buna göre yerel yönetimlerin katkısıyla Isparta İli'nden Kuyucak Köyü'ne düzenlenecek seferler ile ulaşımın daha kolay olacağı ve alanı ziyaret eden turist sayısının artacağı düşünülmektedir.

“Kuyucak'ta bir gün geçirecek turistik aktiviteler mevcuttur.” önermesine yerli turistlerin büyük çoğunluğu (%65,6) katılmadığını belirtmiştir. *“Kuyucak, alternatif turizm çeşitleri bakımından yeterli potansiyele sahiptir”* önermesine yerli turistlerin büyük çoğunluğu (%73,1) katıldığını belirtmiştir (Tablo 4.25). Bu durum Kuyucak Köyü'nün alternatif turizm çeşitliliği açısından yeterli bir seviyede olmadığını ancak önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Kuyucak Köyü'nde kırsal kimlik yapısı ve doğal çevresi bozulmadan peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Alanda alternatif turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve desteklenmesi ile birlikte lavanta turizminin (Haziran sonu-Ağustos başı) dışında kalan dönemlerde atıl kalan kapasitesinin daha verimli kullanılmasının önü açılacaktır. Dolayısıyla yerel halkın ve çevrenin özel koşulları ile Kuyucak Köyü'nün taşıma kapasitesi dikkate alınarak arz ve talebe göre tüm paydaşların bir araya gelerek koordineli bir şekilde çalışması gerekmektedir (TÜSİAD, 2012).

“Kuyucak Köyü’nde altyapı olanakları yetersizdir (ATM, İletişim, Aydınlatma vb.)” önermesine ziyaretçilerin çoğunluğunun (%61) katıldığı belirlenmiştir (Tablo 4.25). Buna göre Kuyucak Köyü’nde yapılacak olan altyapı çalışmaları sürdürülebilir ilkelere uygun olarak, yerel kimliği bozmadan, alana uygun bir şekilde yapılmalı ve yeni altyapı çalışmalarının yapılması için kredi ve destek olanakları arttırılmalıdır. Köy meydanında, satış birimlerinde, köyiçi yollarda ve yeni oluşturulacak tesis alanlarında eski dokunun ve yeni dokunun birbiri ile bütünleştirilebilmesi için peyzaj tasarım ilkeleri aşağıda ifade edilmiştir:

- Sert zemin döşeme malzemesi olarak yerel malzemenin kullanılması,
- Sert zeminde lavanta vb. desenin kullanılması,
- Satış birimlerindeki gölgelendirme elemanlarında (tente vb.) renk, doku ve malzeme açısından lavanta temalı seçimlerin yapılması,
- Sokak ve konut bahçelerinde ağaç ve çalılarda peyzaj bakım ve onarım işlerinin rutin olarak yıl boyunca yapılması,
- Yaya ulaşımında çocuk oyun alanlarının dikkate alınması,
- Meydanla birlikte fotoğraf çekim noktalarının bütün olarak ele alınması önerilmektedir.

Alanda ekoturizm destinasyonun yoğun olduğu sürelerde (Haziran-Ağustos ayları arası) taşıt yoğunluğunun arttığı tespit edilmiştir. Yerel halkın da isteği doğrultusunda, otopark sorununun çözülmesi için çevresel koşullar ve köyün sosyal yapısı dikkate alınarak planlaması yapılmalıdır.

Lavanta üreticilerinin TaTuTa projesi hakkında bilgilendirilmesi ve katılımı sağlanmalıdır. Böylelikle sosyal etkileşimin, çevrenin korunması için farkındalığın artacağı, ziyaretçiler ve ev sahipleri arasında bilgi paylaşımı ve desteklemenin oluşacağı düşünülmektedir.

2018 yılında köy muhtarı ile yapılan derin mülakattan elde edilen verilere göre, lavanta bitkisinin; sulanmaması, alanın kuru ve kireçli toprak yapısına uygun olması ve yöre halkının boş kalan arazilerini değerlendirmesi lavanta üreticilerine maliyet açısından avantaj sağlamaktadır. Bu durum lavanta tarımına yönelik faaliyetlerde bulunmayı cazip hale getirmektedir. Fakat çevrenin korunması, üretimde daha uygun tekniklerin kullanımı

ile verimliliğin artırılması ve lavanta ürünlerinin işlenip pazarlanması amacıyla lavanta tarım üretiminin planlanması yapılmalıdır. Alanda tarım arazilerinin sınıflandırılması, toprak özelliklerinin belirlenmesi ve nihayetinde lavanta tarımının sürdürülebilirliğinin sağlanması için politika geliştirme, planlama ve yönetim çalışması yapılmalıdır.

Derin mülakat bulgularına göre, yerel halkın lavanta tarımına yönelik girişimci faaliyetlerde bulunma isteğinin olduğu görülmüştür. Bu alana yönelik yapılacak faaliyetlerin doğal kaynaklar üzerinde baskısı olmadan Tarım ve Orman Bakanlığı, BAKA ile Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi (KOSGEB) tarafından desteklenmelidir.

Yapılan gözlemler sonucunda; kültürel tesis alanı, belediye hizmet alanı, sosyal altyapı alanları, sosyal tesis alanı ve teknik altyapı alanlarının eksik olduğu tespit edilmiştir. Mekânsal planlama çalışmaları, yerel halkın sosyo-kültürel özellikleri ve doğal çevrenin koruma/kullanma dengesi gözetilerek Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Yerel Yönetimlerin ortak çalışması sonucunda yapılmalıdır.

Arazi çalışmasından elde edilen verilere göre alanda, lavantanın işleme, paketlenme ve depolamasına yönelik tesisin olmadığı tespit edilmiştir. Sürdürülebilir gelir kaynağı ve sürdürülebilir kalkınma için Kuyucak Köyü'nde bu tür tesislerin yapımı BAKA, Yerel Yönetimler, Hizmet Birlikleri ve Sivil Toplum Kuruluşları tarafından desteklenmelidir.

Türkiye 2023 Turizm Stratejisi Eylem Planı'nda Isparta İli'ni büyük ölçüde içine alan Göller Bölgesi, ekoturizm ve kültür turizmi gelişimi bölgesi olarak ilan edilmiş ve bu alanlarda alternatif turizm türlerinin nitelikli bir şekilde geliştirilmesi hedeflenmiştir (BAKA, 2014).

Alanda, lavanta tarım-turizm etkinliklerinin sürdürülebilirliğinin korunmasında, yerel gruplar ve toplulukların olduğu kadar, gönüllü kuruluşların, bilimsel kuruluşların ve özel sektörün devamlı ve etkili katılımı önem taşımaktadır. Ayrıca kırsal kalkınmada çevresel eğitimin önemli bir rolü vardır. Kuyucak Köyü'nde, yerel halka ve ziyaretçilere Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Yerel Yönetimler ve BAKA tarafından çevre eğitim programı hazırlanmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlı Türk Patent Kurumu tarafından 26131 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle kökenin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürün tescillenmektedir. Türk Patent ve Marka Kurumu'nun web sayfasında yer alan Coğrafi İşaret ve Geleneksel Ürün Adı İstatistikleri'ne bakıldığında alanın yer aldığı Isparta İli adına ilde yetişen gül bitkisinin Süleyman Demirel Üniversitesi'nin başvurusuyla "Isparta Gülü" olarak tescillendiği görülmektedir. Lavanta bitkisinin Türkiye'de en çok yetiştiği ve Kuyucak Köyü'nün bitki ile özdeşmiş olması göz önüne alınarak Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta Ticaret Borsası, Isparta Tarım İl Müdürlüğü ve Keçiborlu Belediyesi iş birliği ile "Kuyucak Lavantası" olarak tescillendirilmesi önerilmektedir.

Alanda, lavanta tarım-turizm etkinliklerin sürdürülebilirliğinin korunmasında, yerel gruplar ve toplulukların olduğu kadar, gönüllü kuruluşların, bilimsel kuruluşların ve özel sektörün devamlı ve etkili katılımı önem taşımaktadır. Ayrıca kırsal kalkınmada çevresel eğitimin önemli bir rolü vardır. Kuyucak Köyü'nde, yerel halka ve ziyaretçilere Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Yerel Yönetimler ve BAKA tarafından çevre eğitim programı hazırlanmalıdır.

Kuyucak Köyü'nde atılacak ilk adımlardan biri ise yerel halkın; çevresel sorunları, genel sorunları, gelecekteki sorunları, uzun vadede Kuyucak Köyü'nün lavanta tarımındaki yerini nerede konumlandıkları ve kişisel olarak bu sorunları nasıl çözebileceklerine dair görüşlerini içeren risk değerlendirme analizi yapılmalıdır. Bu değerlendirmelerin, yerel halkın ortak endişeleri ve olası çözümlerini birlikte tartışabilecekleri sivil bir platform aracılığıyla yapılması ve bu platformun etkin bir şekilde devam etmesi için düzenli toplantıların yapılması önerilmektedir.

Bu çalışmada, "Kuyucak Köyü kırsal kalkınmanın bir parçası olarak lavanta odaklı tarım turizminden nasıl faydalanmalıdır ve bunun için neler yapılmalıdır?" sorularına cevap aranmıştır. Araştırmanın başında kurulan "Kuyucak Köyü'nün lavanta tarlaları ile oluşturduğu ekoturizm potansiyeli, bölgenin ve yörenin kalkınmasında kullanılabilecek önemli bir araçtır." hipotezi, çalışmanın sonucunda doğrulanmıştır.

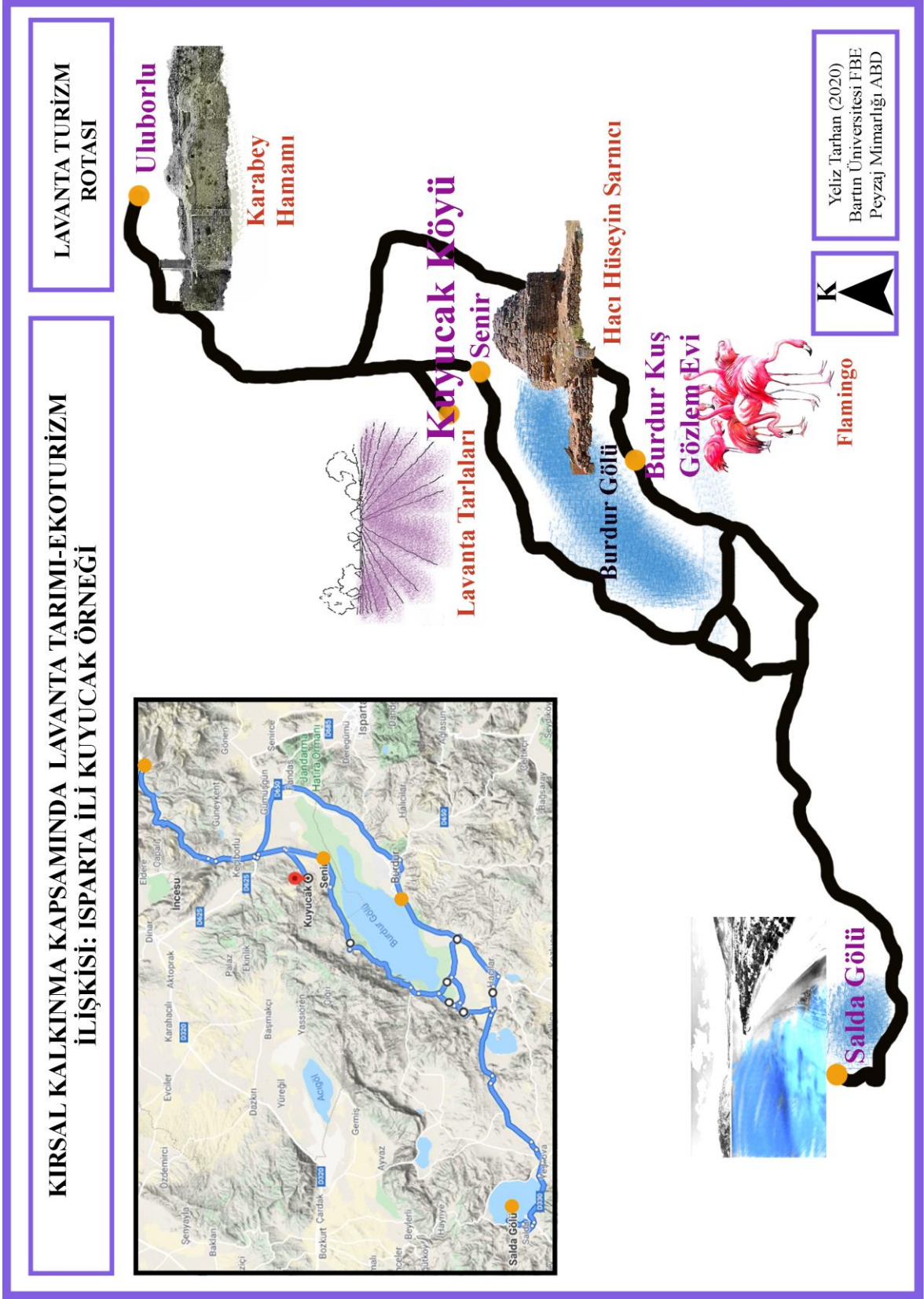
Kuyucak Köyü'nün sürdürülebilir kırsal kalkınmasına yardımcı olacak lavanta turizm rota önerisi getirilmiştir (Şekil 5.2). Oluşturulan lavanta rotası aşağıda belirtilmiştir;

- Kuyucak Köyü'nün Senir'e olan mesafesi 12,6 km, otomobil ile süresi 15 dakikadır.
- Senir'in Salda Gölü'ne olan mesafesi 90.5 km, otomobil ile süresi 1 saat 25 dakikadır. Kuyucak Köyü'nün Salda Gölü'ne olan mesafesi ise 96 km'dir.
- Salda Gölü'nün Burdur Kuş Gözlem Evi'ne olan mesafesi 73,6 km, otomobil ile süresi 58 dakikadır. Kuyucak Köyü'nün Burdur Kuş Gözlem Evi'ne olan mesafesi ise 56,8 km'dir.
- Burdur Kuş Gözlem Evi'nin Uluborlu İlçesi'ne olan mesafesi 83,6 km, otomobil ile süresi 1 saat 8 dakikadır. Kuyucak Köyü'nün Uluborlu İlçesi'ne olan mesafesi ise 41,7 km'dir.

Çevre ve Kültürel Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı-ÇEKÜL tarafından yayınlanan “Kültür Rotaları Planlama Rehberi (2015)”ne göre, lavanta turizm rota planlaması hazırlanmıştır (Tablo 5.1).

Tablo 5.1: Lavanta turizm rota planlaması.

Temalar	Kuyucak Köyü (Lavanta tarlaları) Senir (Hacı Hüseyin Sarnıcı, Hasan Hüseyin Sarnıcı, Hacı Emin Sarnıcı) Salda Gölü, Burdur Kuş Gözlem evi (100'e yakın kuş türü) Uluborlu (Apollonia Antik Kenti, Uluborlu Kalesi, Karabey Hamamı, Baltabey Hamamı, Cirimbolu Su Kemerı)
Bölgelere göre arazi koşulları	Rahat, Orta
Rota üzerinde hareket tipi	Otomobil, motosiklet, bisiklet
Rotada geçirilecek süre	Günlük
Yolculuk biçimi	Bireysel yolculuklar, grup etkinlikleri, organize turlar

Şekil 5.2: Lavanta turizm rota haritası.

Alanın fiziksel ve sosyo-kültürel özelliklerinin tanımlanması ve değerlendirilmesi sonucunda rekreasyonel alan kullanım planlama haritası hazırlanmıştır (Şekil 5.3). Rota planlaması yapılırken izlenen yöntem ise şu şekilde özetlenebilir;

- Ulusal (ÇEKÜL, 2014; Görmüş vd., 2016) literatür taraması ve alana uygun öneriler sunulmuştur.
- Arazi çalışması/arazi sürveyi (fotoğraf çekilen alanlar, patika yollar ve videolar) yapılmıştır.
- ArcMap 10.5 yazılımı aracılığıyla, verilerin sayısallaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Ayrıca Rota ve belirlenen bisiklet yolları için sürvey çalışması yapılmış olup Google Earth Pro (2020) haritası ile tamamlanmıştır.
- Topay (2003)'a göre kamping alanlarının; %2-5 eğime sahip olması, doğu bakanlı olması ve erişebilirliğin kolay olması gerektiği belirtilmiştir. Bu alanda kamping alanı, topoğrafik özelliklerine bakılarak eğimin %0-6 arası, doğu bakanlı olması, anayola yakın olması ve yerleşim yerine yakın olması ölçütlerine göre belirlenmiştir.
- Havur (2002)'a göre ise; %0-15 arasında değişen eğime sahip alanların doğa yürüyüşü için uygun olduğunu belirtmiştir. Alternatif güzergâhlar üzerinden belirlenen doğa yürüyüş alanları eğimi %0-12 grubu içerisinde belirlenmiştir.
- Uz ve Kardeşahin (2004) %5'i geçmeyen eğimin bisiklet yolları için uygun olduğu belirtmiştir. Önerilen bisiklet güzergâhları ana güzergâh üzerinden patika yollar ile eğimi %0-7 olan patika yollar üzerinden gezinti alanları belirlenmiştir.
- Doğa fotoğrafçılığı iki alanda önerilmiştir. Haritadaki doğa fotoğrafçılığı için seçilen bir numaralı alandaki bakı noktası Burdur Göl'üdür. İki numaralı alan ise lavanta tarlalarının yer aldığı ve lavanta diyarı adı verilen alan olarak önerilmiştir.

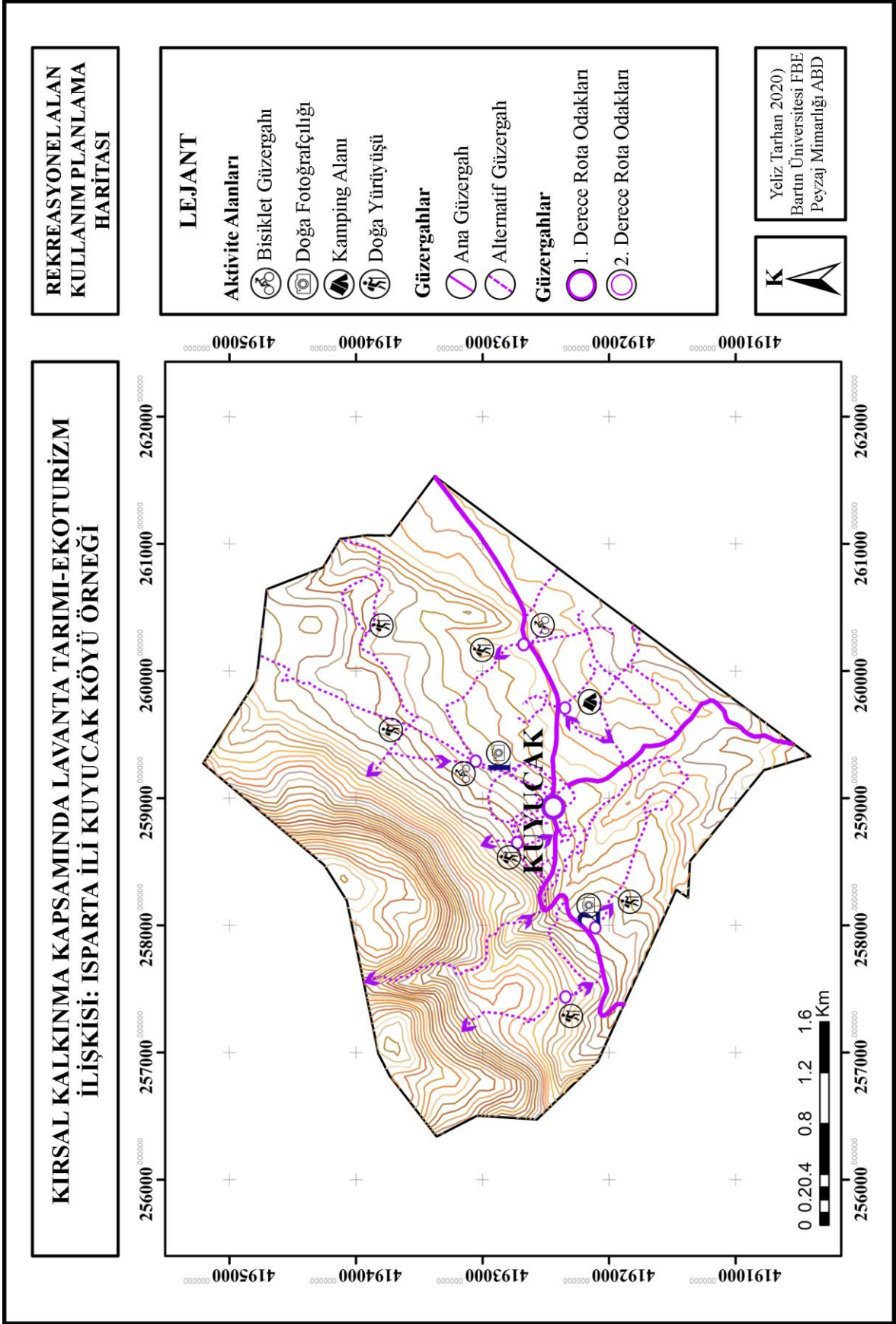
Alan kullanım rota planlamasının uygulanması için Eylem Planı ÇEKÜL tarafından yayınlanan “*Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları (2014)*” ve Görmüş vd., (2016) kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmıştır (Tablo 5.2).

Tablo 5.2: Rekreatyonel alan kullanım planlaması eylem planı .

KISA	<ul style="list-style-type: none"> - Paydaşların belirlenmesi (Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üniversiteler, Araştırma Enstitüleri, Peyzaj Mimarları, STK, Turizm Acentaları, Yerel Halk, Ziyaretçiler) - Hazırlık Toplantılarının yapılması - Çalışma Birimlerinin Kurulması 			
ORTA		<ul style="list-style-type: none"> - Arazi çalışmalarının gerçekleştirilmesi - Tanıtım stratejisinin oluşturulması - Bilgilendirme toplantısı 		
UZUN			<ul style="list-style-type: none"> - Tanıtım stratejisinin uygulanması - Turizm altyapısının iyileştirilmesi - Ziyaretçi yönetiminin (bilgilendirme, yönlendirme ve güvenlik) hazırlanması 	
SÜRESİZ				<ul style="list-style-type: none"> - İzleme ve bakım

Hazırlanmış olan bu çalışmanın daha fazla detaylandırılarak özel temaların konulması, sosyal hizmetlere erişim durumu, zorluk dereceleri ve ilgi alanları göz önünde bulundurularak geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun için de Kültür ve Turizm Bakanlığı,

yerel yöneticiler, kamu kurumları, niversiteler, araştırma enstitüleri, peyzaj mimarları, STK'lar, turizm acentaları, yerel halk, yerel rehberler ve ziyaretçilerin bir arada çalışacağı kısa, orta ve uzun vadeli eylemler sonucunda yenilenmesi ve sürdürebilmesi için bir yönetim mekanizmasının oluşturulması önerilmektedir. Ayrıca rota sisteminin yerel halk tarafından sahiplenilmesine yönelik teşvik edilmeli, çalışmalar geliştirilmelidir. Yerel rehber eēitimlerinin arttırılması, yerel rehber sayısının ve kalitesinin arttırılmasına ilişkin eēitimler düzenlenmelidir. Ayrıca düzenlenecek eēitimlerde farklı alternatif turizme ilişkin, köydeki lavantanın tarihçesi, lavanta bitki bilgisi ve fotoēraf çekilen alanlar vb. ile ilgili yeni konulara da yer verilmelidir.

Şekil 5.3: Rekreatyonel alan kullanım planlama haritası.

Yukarıdaki bilgilere dayanılarak Kuyucak Köyü'nde, stratejik bir planlama anlayışının ortaya konulabilmesi amacıyla farklı kurumların bir arada çalışmasına zemin hazırlayan katılımcı bir yönetim yaklaşımı çerçevesinde stratejiler geliştirilmiştir (Tablo 5.3-Tablo 5.6). Stratejiler kapsamında belirlenen hedeflere ulaşmak için merkezi ve yerel yönetimler, üniversite, STK'lar, yerel halk ve özel sektörün yer aldığı stratejiler oluşturulmuştur. Strateji planlarının oluşturulmasında Bollukcu (2014), Kaya Özdemir (2016), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (2010-2013), Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2015) ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2016)'nın çalışmalarından yararlanılmıştır.

Hedef 1: Tanıtım ve Alternatif Turizm Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi

- Alanın Tanıtılmasına Yönelik Çalışmaların Geliştirilmesi
- Alternatif Turizm Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi

Hedef 2: Fiziki ve Sosyal Altyapı Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaşam Kalitesinin Artırılması

- Fiziki Altyapının Geliştirilmesi
- Sosyal Altyapının Geliştirilmesi

Tablo 5.3: Alanın tanıtımına yönelik strateji.

1. Tanıtım ve Alternatif Turizm Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi			
1.1 Tanıtımın Yeterli Olmaması ve Lavanta Tarım Turizminin Mevsimsel Olması			
Stratejik Amaç	Amaç	Hedef	Faaliyet
Stratejik Amaç	Amaç	Tanıtım finansmanın yapılması	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu ve özel sektörün katkıları ile turizm tanıtım fonu oluşturulması 2. E-tanıtım, e-pazarlama ve e-ticaret gibi gelişmekte olan ve turizmi etkileyen teknolojilerin kullanımının sağlanması 3. Oluşabilecek olumsuz durumlarda uygulanabilecek alternatif stratejilerin belirlenmesi 4. Turizm firmalarının tanıtım ve markalaşma süreçlerinin teşvik edilmesi 5. Kamu-özel sektör, STK'ların, yerel yönetim ve yerel halkın katılımcı bir yaklaşım sergilemesi 6. Dezavantajlı grupların da katılımının güçlendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması (etkin katılımın sağlanması/eşit katılım) 7. Tanıtım ve markalaşmaya yönelik fikir yarışmasının yapılması 8. Kuyucak Köyü'ne yönelik yön levhaları ve bilgilendirme tabelalarının artırılması 9. Yapılan tanıtım faaliyetleri sonucunda oluşan turist hareketliliğinin istenilen düzeyde olup olmadığının belirlenmesi
		Tanıtım araçlarının çeşitlendirilmesi	
Öncelik	Amaç	Alternatif tanıtım senaryolarının belirlenmesi	<p>Sorumlu Kuruluş</p> <p>Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü</p> <p>Isparta Milli Eğitim Müdürlüğü (MEB)</p> <p>Isparta İl Özel İdaresi</p> <p>Keçiborlu Belediyesi</p>
		Etkin işbirliğinin sağlanması	
Alanın Tanıtılmasına Yönelik Çalışmaların Geliştirilmesi	Ulusal ve uluslararası tanıtımı	Marka imajının yaratılması	<p>İşbirliği Yapacak Kuruluş</p> <p>Isparta Valiliği</p> <p>Isparta Belediyesi</p> <p>Kuyucak Köy Muhtarlığı</p> <p>TURSAB</p> <p>İlgili STK'lar</p> <p>Yerel Halk</p>
		Yerel halkın ekoturizm konusunda bilinçlendirilmesi	
		Tanıtım etkinliğinin ölçülmesi	

Tablo 5.4: Alternatif turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesine yönelik strateji.

Stratejik Amaç	1. Tanıtım ve Alternatif Turizm Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapacak Kuruluş
Stratejik Amaç	1.2 Tanıtımın Yeterli Olmaması ve Lavanta Tarım Turizminin Mevsimsel Olması	Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Öncelik	Amaç	Hedef	İşbirliği Yapacak Kuruluş
Alternatif Turizm Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi	Alanda ekoturizm faaliyetlerinin 12 aya yayılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması	Kırsal turizmin geliştirilmesi	Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Isparta Belediyesi Çevre ve Orman Müdürlüğü Isparta Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü TKDK (MEB) Isparta İl Özel İdaresi Keçiborlu Belediyesi
		Lavanta tarımının yan ürünlerinin geliştirilmesi	
		1. Bölgede agro-turizm altyapısının geliştirilmesi 2. Yöresel el sanatları ve yöresel ürünlerin üretiminin teşvik edilmesi konaklama işletmeciliğinin geliştirilmesi 3. Arıcılıkta ürün çeşitliliğinin ve verimliliğinin geliştirilmesi 4. Lavanta hasat zamanında festival ve etkinliklerin yapılması 5. Lavanta üreticilerinin bilgilendirilerek TaTuTa gibi projelere katılımının sağlanması 6. Eğimin düz ve düze yakını olduğu günay kısmında kamp, doğa yürüyüşü ve bisiklet turlarına uygun olması nedeniyle peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarının yapılması 7. Yöresel ürünlerde markalaşmanın sağlanması (Lavanta balı, lavantalı lokum, lavantalı kahve vb.) 8. Tarım turizminin dışında aromaterapi sağlık turizmi kapsamında alanının tanıtılması 9. Alanda konutların ve donatıların yöresel mimariye göre düzenlenerek görsel peyzajın merak uyandırmasının sağlanması 10. Alanda sportif faaliyetler (bisiklet, doğa yürüyüş vb.) için parkur alanlarının tespit edilmesi ve tanıtımının yapılması	Isparta Orman Bölge Müdürlüğü, Isparta Belediyesi Keçiborlu Belediyesi Kuyucak Köy Muhtarlığı Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi SDÜ Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Isparta Ticaret ve Sanayi Odası (ITSO) BAKA İŞKUR Arı Yetiştiricileri Birliği, İlgili STK'lar

Tablo 5.5: Fiziki altyapının geliştirilmesine yönelik strateji.

2. Fiziki ve Sosyal Altyapı Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaşam Kalitesinin Artırılması					
2.1 Fiziki Altyapının Yeterli Olmaması					
Stratejik	Amaç	Hedef	Faaliyet	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapacak Kuruluş
Fiziki Altyapının Geliştirilmesi	Ulaşım ağının iyileştirilmesi	Köy yolunun kalitesinin artırılması	<ol style="list-style-type: none"> 1. Köy yolu bakım ve onarım çalışmalarının geliştirilmesi 2. Köyüçi yol yapım ve düzenleme çalışmalarının yapılması 3. Yerel halka yönelik toplu ulaşım çalışmalarının düzenlenmesi 4. Köy yolunda bulunan levhalarının yenilenmesi 	Isparta İl Özel İdaresi Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM)	Isparta Valiliği Isparta Belediyesi Keçiözümlü Belediyesi Isparta Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM)
		Köyüçi yolların kalitesinin artırılması			
		Isparta İl'ine günlük erişimlerinin artırılması			
	İçme suyu altyapısının iyileştirilmesi	İçme Suyu Artırma Tesislerinin Kurulması	İçme suyunun verimli bir şekilde kullanılması	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sağlıklı ve yeterli içme suyu ihtiyacının giderilmesi 2. Su kaynaklarının verimli şekilde kullanılması 	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Isparta İl Özel İdaresi
İçme suyunun verimli bir şekilde kullanılması					
Çevre dostu yaklaşımlarının teşvik edilmesi (Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması)	Köyün toprak ve su gibi kaynaklarının etkin kullanımının sağlanması Lavanta tarımında yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının sağlanması Konutlarda yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının sağlanması	<ol style="list-style-type: none"> 1. Çevresel duyarlılık konusuna yönelik eğitimler verilmesi 2. Çevre ve doğal kaynakları korumaya yönelik faaliyetlerin teşvik edilmesi 3. Güneş enerjisi ve rüzgâr enerjisinin kullanılmasının teşvik edilmesi 4. Koruma-kullanma dengesi gözetilerek lavanta tarımının doğal kaynaklar üzerindeki olumsuz etkisinin en aza indirgenmesi 	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) Elektrik İşleri Etitir İdaresi (EİEİ) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK)	DSİ Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi (TEDAŞ) Isparta İl Özel İdaresi Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlgili STK'lar	

Tablo 5.6: Sosyal altyapının geliştirilmesine yönelik strateji.

2. Fiziki ve Sosyal Altyapı Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaşam Kalitesinin Artırılması				
Stratejik Amaç	2.1 Fiziki Altyapının Yeterli Olmaması			
Öncelik	Amaç	Hedef	Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Fiziki Altyapının Geliştirilmesi	Ulaşım ağının iyileştirilmesi	Köy yolunun kalitesinin artırılması	<ol style="list-style-type: none"> Köy yolu bakım ve onarım çalışmalarının geliştirilmesi Köyüçi yol yapım ve düzenleme çalışmalarının yapılması Yerel halka yönelik toplu ulaşım çalışmalarının düzenlenmesi Köy yolunda bulunan levhalarının yenilenmesi 	<p>Isparta İl Özel İdaresi Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM)</p> <p>Isparta Valiliği Isparta Belediyesi Keçiözümlü Belediye Isparta Emniyet Müdürlüğü (EGM)</p>
		Köyüçi yolların kalitesinin artırılması		
		Isparta İl'ine günlük erişimlerinin artırılması		
	İçme suyu altyapısının iyileştirilmesi	<p>İçme Suyu Arıtma Tesislerinin Kurulması</p> <p>İçme suyunun verimli bir şekilde kullanılması</p>	<ol style="list-style-type: none"> Sağlıklı ve yeterli içme suyu ihtiyacının giderilmesi Su kaynaklarının verimli şekilde kullanılması 	<p>Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Isparta İl Özel İdaresi</p> <p>Sağlık Bakanlığı (SB) Devlet Su İşleri 18. Bölge Müdürlüğü (DSİ)</p>
Çevre dostu yaklaşımlarının teşvik edilmesi (Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması)	<p>Köyün toprak ve su gibi kaynaklarının etkin kullanımının sağlanması</p> <p>Lavanta tarımında yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının sağlanması</p> <p>Konutlarda yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının sağlanması</p>	<ol style="list-style-type: none"> Çevresel duyarlılık konusuna yönelik eğitimler verilmesi Çevre ve doğal kaynakları korumaya yönelik faaliyetlerin teşvik edilmesi Güneş enerjisi ve rüzgâr enerjisinin kullanılmasının teşvik edilmesi Koruma-kullanma dengesi gözetilerek lavanta tarımının doğal kaynaklar üzerindeki olumsuz etkisinin en aza indirgenmesi 	<p>DSİ Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi (TEDAŞ) Isparta İl Özel İdaresi Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlgili STK'lar</p> <p>Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) Elektrik İşleri Etit İdaresi (EIEİ) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK)</p>	

Çalışma alanının altyapı bakımından yeterince gelişmemiş olması ekonomik ve sosyal sorunların yaşanması, arazi yapısının kurak ve kireçli olması, kuru tarıma elverişli olması lavanta tarımını yöre halkı için önemli kılmaktadır. Bu nedenle lavanta yetiştiriciliğinin sürdürülebilirliği için önlemler alınması gerekmektedir.

Sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınmanın temelini oluşturan çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik bileşenler değerlendirilmiştir. Çevresel değerlendirmede mevcut durum analiz edilip sayısallaştırılarak lavanta tarımı değerlendirilmiş ve gelişimi açısından öneriler sunulmuştur. Mevcut arazi kullanımının belirlenmesi, lavanta tarım alanlarının gelişeceği yönü ve bu alanların kullanımına yönelik çalışmalara yardımcı olmaktadır. Lavanta yetiştiriciliği köyü kırsal kalkınmada ekonomik olarak güçlendirmesiyle birlikte fiziksel ve sosyal çevresinin de güçlenmesini etkilemektedir. Ancak bu süreç çevresel değerleri ön plana çıkaran bir anlayışla olmalıdır.

Alanın fiziksel ve sosyo-kültürel özellikleri birlikte değerlendirilmiştir. Yerel halkın sorunları, beklentiler ve önerileri, yerli turistin sorunları ve beklentileri dikkate alınarak anket çalışmaları ve köy muhtarı ile derin mülakat çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, altyapı hizmetleri ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği alandaki en önemli sorunlar olarak saptanmıştır. Çalışma alanının mevcut koşulları, potansiyeli ve yöre halkının görüşleri dikkate alınarak; alanda gerçekleştirilecek ekoturizm çeşitleri, lavanta tarım turizminin yanı sıra gastronomi ve sağlık turizmi olarak belirlenmiştir.

Çalışma alanı oluşturduğu lavanta tarım deseni ile önemli bir ekoturizm potansiyeline sahiptir. Fakat ekoturizm altyapısının olmaması, tarımsal turizm planlamasının yapılmaması ve alanda altyapı çalışmalarının eksikliği nedeniyle alanın gelişmesinin önünde engel olarak görülmektedir. Bu nedenle çevre ve kaynak kullanımına dikkat edilerek yerel halkın da içinde bulunduğu katılımcı bir planlama yaklaşımının sergilenmesi gerekmektedir.

Geliştirilen stratejik planın, kırsal kalkınmanın sağlanmasında en uygun şekilde değerlendirilip, alanda lavanta tarımının nasıl sürdürülebileceği ve geliştirilebileceği yönünde önerilerde bulunulmuştur. Bu strateji alt amaç ve hedeflerinin uygulanabilir olmasında yerel halka ve yerel yöneticilere olduğu kadar STK'lara da önemli bir görev

düşmektedir.

Kırsal kalkınma bakımından köyün doğal ve sosyo-kültürel özelliklerini ortaya koyan kimlik kartı oluşturulmuştur. Kimlik kartı, çalışma alanı ve konusuyla ilgilenen kişiler için anlaşılır özet bilgiler içermektedir.

Çalışmada ArcMap'in kullanılması, alanın fiziksel verilerinin sayısallaştırılmasında ve yorumlanmasında kolaylık sağlamıştır.

Sonuç olarak, gerçekleştirilen tez kapsamında Kuyucak Köyü'nün lavanta ile bütünleşen kimliğinin sürdürülebilirliğini sağlamak için strateji planı hazırlanmıştır. Bu stratejileri uygulayacak sorumlu ve ilgili kurumların eşgüdüm içerisinde olması önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın, araştırma alanına ve benzer alanlar için sürdürülebilir tarım kapsamında geliştirilen strateji ve önerilere örnek teşkil etmesi, bu konuda çalışan plancılara ve yöneticilere yapacakları çalışmalarda katkı sağlaması ve sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma planlarına ilişkin çalışmalara öneriler sunması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Açıksöz, S. (2001). Ankara'da Kentsel Tarım Kapsamında Atatürk Orman Çiftliği'nin Günümüz Koşullarında Yeniden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi (yayımlanmamış), A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 350 s.
- Açıksöz, S., Bollukcu, P. ve Cengiz Gökçe, G. (2013). Dönüşen Peyzaj ve Kentsel Tarım: Baix Llobregat Tarım Parkı, Barselona, İspanya. *Peyzaj Mimarlığı 5. Kongresi Bildiriler Kitabı*, 14-17 Kasım 2013, Adana, s. 443-453.
- Açıksöz, S., Bollukcu, P. ve Çelik, D. (2015). Yerel yönetim ve yerel halkın ekoturizm algısı: Bartın-Söğütlü Köyü örneği. *I. Eurasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends, and Indicators (EITOC)*, 813-820 s.
- Açıksöz, S., Bollukcu, P. ve Cengiz Gökçe, G. (2017). Amasra-Ahatlar köyü için ekoturizme ilişkin öneriler. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 19 (2): 40-49.
- Ahipaşaoğlu, S. ve Çeltek, E. (2006). *Sürdürülebilir Kırsal Turizm*. Eds.; Arıkan, İ; Gazi Kitapevi Yayınları, Fersa Matbaacılık, Ankara, 173 s.
- Akıllı, H. (2004). Ekoturizmin Sosyokültürel, Ekonomik, Yönetmel ve Çevresel Etkiler Bakımından İrdelenmesi; Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı Örneği. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Antalya, 194 s.
- Akın, M.H.(2006). Türkiye'de Ekoturizmin Sürdürülebilir Gelişimi; Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı, Hatay, 149 s.
- Akpınar, N. ve Açıksöz, S. (1996). Sürdürülebilir tarım için sürdürülebilir alan kullanım planlamasının önemi. *Dünya Gıda Zirvesi Öncesi Türkiye Gıda Güvenliği ve Tarım Sempozyumu*, 24-25 Ekim, Ankara.
- Aksu, C. (2011). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre. *Güney Ege Kalkınma Ajansı*, 33 s.
- Aksoy, E. (2016). Tarım politikalarının belirlenmesi açısından sürdürülebilir arazi ve toprak yönetimi. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Politikalarının Belirlenmesi Açısından Sürdürülebilir Toprak ve Gübre Yönetimi Konferansı, Birinci Oturum, 5 Aralık*.
- Akşap Y. (2018). Gastronomik bir değer olarak lavanta. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (1): 32-41.
- Allen, L.R., Long, P.T., Perdue, R.R. ve Kieselbach, S. (1988). The impact of tourism development on residents perceptions of community life. *Journal of Travel Research*, 27 (1): 16-21.

- Altınok, S., Fırat, S. ve Soyu, E. (2015). Küresel iklim değişikliği sorununun çözümü için yeni bir sürdürülebilir kalkınma anlayışı. *International Conference on Eurasian Economies*, s. 620-627.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya Kitapevi, Sakarya, 365 s.
- Anon. (2020). *Isparta İli Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023*, http://bolge6.ormansu.gov.tr/6bolge/Files/duyurular/isparta_ili_dtmp.pdf (7.1.2020).
- Aslanca, H. ve Sarıbaş, R. (2011). Lavanta yetiştiriciliği. *Meyvecilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü*, Yayın no: 41, Eğirdir, Isparta.
- Aylan, F.K., Sarı Gök, H. ve Şalvarcı, S. (2019). Kırsal yoksulluğun giderilmesinde kadın girişimciliğin rolü: lavanta kokulu köy örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (2): 1271-1289.
- Babalık, A. (2002). Isparta yöresinde arazi kullanımına ilişkin sorunlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A (1): 63-81.
- BAKA (2014). Bölge Planı 2014-2023, TR61 Düzey 2 Bölgesi Antalya-Isparta-Burdur. <https://www.baka.gov.tr/dokuman-merkezi/dokumanlar/bolge-plani/tr61-duzey-2-bolge-2014-2023-bolgeplani/> (19.12.2019).
- Banik, P.K. (2010). Future Sustainability of Organic Vegetable Production in the UK: Perception of the Growers. *Research Theses Main Collection, University of Plymouth, Faculty of Science and Technology*, 75 s.
- Bansal, S.P. ve Kumar, J. (2011). Ecotourism for community development: a stakeholder's perspective in Great Himalayan National Park. *International Journal of Social Ecology and Sustainable Development*, 2 (2): 31-40.
- Baran, N. (2015). Sürdürülebilir Turizm Planlaması ve Bölgesel Ekonomik Kalkınma: GAP Örneği. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmış), Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Ankara, 149 s.
- Barlas, N. (2013). *Küresel Krizlerden Sürdürülebilir Topluma, Çağımızın Çevre Sorunları*. 1. Baskı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, ss.185-190, İstanbul.
- Başaran, N. (2017). Bringing lavender to economy in rural development and rural tourism scope. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 10 (1): 47-49.
- Bayar, R. (2020). Arazi Kullanımı. Ankara Üniversitesi, <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=1917> (31.03.2020).
- Belletti, G., Marescotti, A., Rossi, A. ve Rovai, M. (1997). Territorially based promotional strategies of a traditional vegetable product: the case of spinach in Val di Cornia and Val di Serchio. *European Association of Agricultural Economists*, 52nd Seminar, Parma, Italy.

- Bell, D.V.J. ve Cheung, Y.A. (2009). Introduction to sustainable development. *Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS)*. Volume I. EOLSS Publications, 16 Haz., s. 54.
- Beyhan, Ş.G. (2004). Kültürel Sürdürülebilirlik ve Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli: Pamukkale Örneği. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 312 s.
- Bilgiç, F., Demir, Ş.Ş. ve İşler, D.B. (2016). Alternatif turizmde yeni bir saha: lavanta bahçeleri. 17. *Ulusal Turizm Kongresi*, “Akademik Sektör Buluşması”, *Detay Yayıncılık*, 20-23 Ekim Bodrum-Muğla, ss. 613-619.
- Boghean, C. ve Boghean, F. (2006). Ecoturismul-model de valorificare durabilă a resurselor turistice. *Tourism Journal-Studies and Research in Tourism*, 1: 43-47.
- Boi, P.O. (2004). Residents Attitudes and Perceptions Toward National Parks and Ecotourism Development in Ghana: The Case of Dome Community in The Digya National Park. Department of Geography and Environmental Studies of Wilfrid Laurier University. Master Thesis. Ghana.
- Bollukcu, P. (2014). Peyzaj Planlama ve Kırsal Kalkınma İlişkisi: Bartın-Arıt Çayı Havzası Örneği. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Bartın Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın, 449 s.
- Boyacı, S. (1997). Türkiye'nin Tarım Politikalarına. *Bakış. Türkiye'nin Tarım Politikası ve Çevre*. 9-10 Ekim, TÇV Yayınları, No: 122, Önder Matbaa, Ankara, s. 15-25.
- Bozok, D. ve Karaman, R. (2018). Isparta lavantasının kırsal turizm kapsamında SWOT analizi yöntemiyle değerlendirilmesi: Kuyucak köyü örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences (IJSES)*, 8 (2): 27-33.
- Bozzini, A. (1990). Biological Farming in Europe: Challenges and Opportunities (Opening Statement). *FAO Reigonal Office for Europe*. Switzerland. p. 3-5.
- Bramwell, B. ve Lane, B. (1999). Getting from here to there: Systems change, behavioural change and sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 21 (1): 1-4.
- Brougham, J.E. ve Butler, R.W. (1981). “A segmentation analysis of residents” Attitudes to the social impact of tourism. *Annals of Tourism Research*, 8 (4): 569-590.
- Buchsbaum, D.B. (2004). Ecotourism and Sustainable Development in Costa Rica. Major Paper Submitted to Virginia Polytechnic Institute and State University Master of Public and International Affairs, 59 p.
- Buckley, R. (1994). A framework for ecotourism. *Annals of Tourism Research*, 21 (3): 661-665.
- Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39 (2): 528-546.

- Butler, R.W. (1991). Tourism, environment and sustainable development. *Journal of Travel Research*, 28 (3): 201-209.
- Buttel, F.H. (1993). The sociology of agricultural sustainability: some observations on the future of sustainable agriculture. *Agriculture, Ecosystems and Environment*, 46 (1-4): 175-186.
- Bunruamkaew, K. ve Murayama, Y. (2012). Land Use and Natural Resources Planning for Sustainable Ecotourism Using GIS in Surat Thani, Thailand. *Sustainability*, 4 (3): 412-429.
- Cater, E. (1987). Tourism in the least developed countries. *Annals of Tourism Research*, 14 (2): 202-226.
- Ceballos-Lascurain, H. (1992). Tourism, Ecotourism and Protected Areas. Proceedings of IV Congress on National Parks and Protected Areas. Caracas: IV Congress of National Parks and Protected Areas.
- Cengiz, T. (2003). Peyzaj Değerlerinin Korunmasına Yönelik Kırsal Kalkınma Modeli Üzerine Bir Araştırma: Seben İlçesi (Bolu) Alpağut Köyü Örneği. Doktora Tezi (yayımlanmamış), A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 302 s.
- Cengiz Gökçe, G. (2018). Kültürel Peyzaj-Turizm İlişkisine Yönelik Kırsal Kimlik Koruma Modeli: Nallıhan-Beydili Örneği. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın, 272 s.
- ÇEKÜL Vakfı (2014). Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları. <https://www.cekulvakfi.org.tr/proje/2014-rota-calismalari> (20.05.2020).
- ÇEKÜL Vakfı (2015). Kültür Rotaları Planlama Rehberi. Tarihi Kentler Birliği Yayınları, Stil Matbaa, İstanbul.
- Çelik, D. (2017). Significance of natural parks in ecotourism and the perception of the local residents' preservation and ecotourism: A case study of Balamba Natural Park in Bartın. *Researches on Science and Art in 21th Century Turkey*. Ed.,; Arapgirlioğlu, H., Elliott, R. L., Turgeon, E., Atik, A; Gece Kitaplığı Publishing House, Ankara, pp. 717-726.
- Çelik, D. (2018). Determination of the Most Suitable Ecotourism Activities With The Analytic Hierarchy Process: A Case Study Of Balamba Natural Park, Turkey. *Applied Ecology and Environmental Research*, 16 (4): 4329-4355.
- Çelikyay, S. (2005). Arazi Kullanımlarının Ekolojik Eşik Analizi ile Belirlenmesi: Bartın Örneğinde Bir Deneme. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, FBE, Şehir ve Bölge Planlama ABD, İstanbul, 222 s.

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2016). “Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması: Bir Model Önerisi” Projesi Değerlendirme Çalışmayı Sonuç Raporu. 64 s. <http://www.ktu.edu.tr/kokap-projesonrasi2calistaydegerlendirmepolitika> (22.12.2019).
- Cohen, E. (1978). The impact of Tourism on the Physical Environment. *Annals of Tourism Research*, 5 (2): 215-237.
- Collin P.H. (2004). *Dictionary of Environment and Ecology*. Bloomsbury publishing plc, London, 256 s.
- CORINE (2018). Land Cover. <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover> (01.02.2020).
- Cömert, T. (2002). Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm için Makro Plan Önerisi. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, IX+123 s.
- Çelik, Z. (2006). Türkiye’de Kırsal Planlama Politikalarının Geliştirilmesi. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir Planlama Anabilim Dalı, İzmir, 267 s.
- Daşdemir, İ. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Volume 1. basım, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti, Ankara, VII+210 s.
- Davis, J. (2017). Lavender: history, taxonomy, and production. <https://newcropsorganics.ces.ncsu.edu/herb/lavender-history-taxonomy-and-production/> (1.1.2020).
- Demir, C. ve Satılmış, E. (2019). Kokunun en şifalı hali: Lavanta. *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 7 (77): 7-10.
- Demirbaş Topçu, E. (2007). Agri-Tourism: As a New Element of Rural Development. MS., (unpublished), City and Regional Planning Department, Urban Design. The Graduate School of Natural and Applied Sciences, Middle East Technical University, Ankara, 187 p.
- Dinç, A. ve Kocan, N. (2012). Ecotourism Planning of Murat Mountain (Usak, Kutahya/Turkey). *International Conference on Applied Life Sciences (ICALS 2012), Turkey, September 10-12, Online*.
- DPT (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara*.
- Doğan, M. (2010). Ekomüze Odaklı Sürdürülebilir Destinasyon ve Gökçeada Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, 148 s.

- Drumm, A. ve Moore, A. (2002). An Introduction to Ecotourism Planning (Volume 1), Ecotourism Development. *A Manual for Conservation Planners and Managers*, USA, 96 p.
- Durak, Ş. (2014). Tarihi Çevrelerde Sürdürülebilir Turizm Planlaması: Diyarbakır Tarihi Sur İçi Bölgesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Dicle Üniversitesi, FBÜ, Mimarlık ABD, Diyarbakır, 201 s.
- EASS (2016). World Sustainable Development Summit (WSDS 2016) and Greenovation Report, https://eeas.europa.eu/delegations/india/14025/node/14025_sv (23.089.2019).
- Egeli, G. (1997). Avrupa Birliği'nde Çevre ve Tarım Politikaları. *Türkiye'nin Tarım Politikası ve Çevre*. 9-10 Ekim, TÇV Yayınları, No: 122, Önder Matbaa, Ankara, s. 93-109.
- Ekwale, A.E. (2014). An Assessment of Local Community Involvement in Community Based Ecotourism Planning and Development: The Case of Takamanda National Park. South West Region, Cameroon. Eastern Mediterranean University, Gazimağusa north Cyprus, 165 p.
- Ellis, F. ve Biggs, S. (2001). Evolving themes in rural development 1950s-2000s. *Development Policy Review*, 19(4), 437-448.
- Erdoğan, N. (2014). *Ekoturizm Turizm, Çevre ve Sürdürülebilirlik*. Sosyal Çevre Bilimleri, Edition: 1, Chapter: Book Chapter, Publisher: Siyasal Kitabevi, Editors: Reyhan H., Mutlu A., Doğan H., Reyhan A., pp.143-185.
- EU Commission (1994). Organic Farming. European Commission. Green Europe. 2/94. Luxembourg.
- European Commission (2000). Indicators for the Integration of Environmental Concerns Into the Common Agricultural Policy, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52000DC0020> (25.12.2019).
- European Union (2016). World Sustainable Development Summit & Greenovation Report” https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/wsd_s_2016_and_greenovation_report.pdf, (5.10.2019).
- FAO (1989). Sustainable Development and Natural Resources Management, Twenty-Fifth Conference, Paper C 89/2 - Sup. 2, Food and Agriculture Organization, Rome.
- Farrell, B. ve McLellan, R. (1987). Tourism and physical environment research. *Annals of Tourism Research*, 14 (1): 1-16.
- Farshad, A., ve Zinck, J. A. (1993). Seeking Agricultural Sustainability. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 47 (1): 1-12.
- Furat, M. (2013). Küresel politika değişimleri ve Türkiye’de kırsal kalkınma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12 (3): 589-610.

- Gafsi, M., Legagneux, B., Nguyen, G., ve Robin, P. (2006). Towards sustainable farming systems: Effectiveness and deficiency of the French procedure of sustainable agriculture. *Agricultural Systems*, 90: 226-242.
- Geier, B. (1990). Principles and Development of the Structure of Biological Farming in Europe. Biological Farming in Europe. REUR. Technical Series 12. FAO. Zwitserland. <http://www.nzdl.org/gsd/mod?e=d-00000-00---off-0aginfo--00-0---0-10-0---0---0direct-10---4-----0-11--11-en-50---20-about---00-0-1-00-0--4---0-0-11-10-0utfZz-8-10&a=d&c=aginfo&cl=CL1.2.1&d=HASHa25051b53e93ac8c15b8f4.6.1.1> (30.09.2019).
- Geray, C. (1999). Kırsal kalkınma yöneltileri, ilçe yerel yönetimi ve “ilçe köy birlikleri” önerisi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 8 (2): 11-42.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2015). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150221-12.htm> (31.08.2019).
- Giran Taşçıoğlu, S. ve Akpınar, N. (2016). A'WOT analizi tekniği ile turizm alanlarının değerlendirilmesi: kuzey Antalya kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgesi örneği. *The Journal of International Social Research*, 9 (42): 1974-1985.
- Giray, H., Akın, A. ve Gün, S. (2004). Kırsal kalkınmada yeni perspektifler. *Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 7: 161-168.
- Giray, F.H., Kadakoğlu B., Çetin F. ve Bamoi, A.G.A. (2019). Rural tourism marketing: lavender tourism in Turkey. *Ciência Rural*, 49 (2).
- Gold, V.M. (1999). *Sustainable Agriculture: Definitions and Terms*. The Alternative Farming Systems Information Center, United States Department of Agriculture. <https://www.nal.usda.gov/afsic/sustainable-agriculture-definitions-and-terms-1999-reading-list>, (15.09.2019).
- Görmüş, S., Atmış, E., Özkazanç, N.K., Günşen, H.B., Artar, M. (2016). Ekorota Bartın: Doğal ve Kültürel Koridorların Haritalanması. *Bartın Üniversitesi Yayınları No: 26, Orman Fakültesi Yayınları No: 11. Stil Matbaacılık, İstanbul*.
- Gössling, S. (2002). Global environmental consequences of tourism. *Global Environmental Change*, 12: 283-302.
- Grebenicharski, S. (2016). Lavander Production in Bulgaria Market and Opportunity Analysis. Ed.; Valkanov, N., Bozhinov, B., InteliAgro, Sofia.
- Gurung, L. (2012). Exploring Links between Tourism and Agriculture in Sustainable Development: A Case Study of Kagbeni VDC, Nepal. Master thesis, Lincoln University, Faculty of Environment, Society and Design Department of Social Sciences, Parks, Recreation, Tourism and Sport Christchurch, Canterbury, New Zealand, p. 138.

- Gül, M., Kart, M.C.O. ve Sirkeci, B. S. (2016). Determining costs and profitability of lavender farms in Isparta Province of Turkey. *Journal of Essential Oil Bearing Plants*, 19 (3): 686-692.
- Gülçubuk, B., Yıldırak, N., Özer, D., Kan, M. ve Kepoğlu, A. (2010). Kırsal kalkınma yaklaşımları ve politika değişimleri. *Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi*, 11-15.
- Güler, K.H. (2018). Isparta İli Orman Köylerinde Lavanta Yetiştiriciliğinin Ekonomik Analizi ve Yöre Ekonomisine Katkıları. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Isparta, 61 s.
- Güler, K.H. ve Korkmaz, M. (2015). Orman köylerinde kırsal kalkınma aracı olarak lavanta yetiştiriciliği. *4. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi*, 15-17 Ekim, Trabzon.
- Güler, K.H. ve Korkmaz M. (2018). Isparta İli orman köylerinde lavanta yetiştiriciliğinin ekonomik analizi. *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 19 (2): 156-162.
- Gündüz, S. (2004). Ankara İli Kalecik İlçesinde Tarımsal Turizme Uygun Alanların Saptanması ve Tarımsal Turizm Modelinin Oluşturulması Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 247 s.
- Hansen, J. W. (1996). Is Agricultural Sustainability a Useful Concept? *Agricultural Systems* 50 (2): 117-143.
- Hayati, D. (2017). A Literature Review on Frameworks and Methods for Measuring and Monitoring Sustainable Agriculture. *Technical Report 22. Global Strategy Technical Report: Rome*, 98 p.
- Hayati, D., Ranjbar, Z. ve Karami, E. (2010). Measuring agricultural sustainability. In: *Biodiversity, Biofuels, Agroforestry and Conservation Agriculture*, pp. 73-100. Springer Netherlands.
- Heinberg, R ve Bomford, M. (2016). *Tarım ve Gıdanın Dönüşümü*. 1. basım, Yeni İnsan Yayınları-111, Ekoloji Serisi-35, İstanbul, 68 s.
- Higham, J.E.S. ve Carr, A.M. (2003). Defining ecotourism in New Zealand: Differentiating between the defining parameters within a National/Regional Context. *Journal of Ecotourism*, (2) 1: 17-32.
- Hill, S.B. (1992). Environmental Sustainability and the Redesign of Agroecosystems. *Ecological Agriculture Projects (EAP)*, McGill University, <http://eap.mcgill.ca/publications/EAP34.htm> (25.12.2019).
- Holden, P. (2016). The mediterranean and the global sustainable development goals. *Mediterranean Politics*, 21 (2): 292-299.

- Hughes, G. (1995). The Cultural Construction of Sustainable Tourism. *Tourism Management*, 16 (1), 49-59.
- Hunter, C.J. (1995). On the need to re-conceptualize sustainable tourism development. *Journal of Sustainable Tourism*, 3 (3): 155-165.
- IFOAM (1989). Basic Standards of Organic Agriculture. Intemational Federation of Organic Agriculture Movements. Burkina Faso. p. 3-10.
- IFOAM (2005). Definition of Organic Agriculture. <https://www.ifoam.bio/en/organic-landmarks/definition-organic-agriculture> (30.09.2019).
- Ikeda, K. (2018). Lavender in differnt countries. <https://map-expo.com/2018-highlights/1480/> (1.1.2020).
- Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2019a). <https://isparta.ktb.gov.tr/TR-71025/iklim.html> (30.09.2019).
- Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2019b). <https://isparta.ktb.gov.tr/TR-71023/toprak-yapisi-ve-nitelikleri.html> (30.09.2019).
- Joshi, R. ve Dhyani, P.P. (2009). Environmental sustainability and tourism-implications of trend synergies of tourism inSikkim Himalaya. *Current Science*, 97 (1): 33-41.
- Kaplan, E. (2017). Cumhuriyet Döneminde Kırsal Kalkınma Politikaları Örnek Bir Model: Köy Enstitüleri. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, 119 s.
- Karabıçak, M. ve Armağan, R. (2004). Çevre Sorunlarının ortaya çıkış süreci, çevre yönetiminin temelleri ve ekonomik etkileri. *SDÜ İİBF Dergisi*, 9 (2): 203-228.
- Karabıçak, M.ve Özdemir, B.M. (2015). Sürdürülebilir kalkınmanın kavramsal temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 13, s, 44-49.
- Kara, N. ve Baydar, H. (2011). Türkiye’de lavanta üretim merkezi olan Isparta İli Kuyucak yöresi lavantalarının (*Lavandula x intermedia* Emeric ex Loisel.) uçucu yağ özellikleri. *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 25 (4): 42-46.
- Kaya Özdemir, D. (2016). Kent Kimliğinin Sürdürülebilirliği İçin Peyzaj Yönetim Anlayışının Geliştirilmesi: Bartın-Amasra Örneği. *Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış)*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 280 s.
- Kayıkçı, S. (2009). Türkiye’de Kırsal Alan Yönetimi. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Ankara, 322 s.

- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012. ISSN: 1309-9132, 14 (22): 11-29.
- Keating, M. (1993). Yeryüzü Zirvesinde Değişimin Gündemi-Gündem 21 ve Diğer Rio Anlaşmalarının Popüler Metinleri. UNEP Türkiye Komitesi Yayını, Çeviren: TÇV, Önder Matbaa, Ankara, s.138.
- Keçiborlu Kaymakamlığı (2016). Lavanta Kokulu Köy Projesi 2015. <http://www.lavantakokulukoy.com/onlinekatalog/> (10.02.2019).
- Keçiborlu Kaymakamlığı (2019). Kuyucak Köyü. <http://www.keciborlu.gov.tr/kuyucak-koyu> (10.02.2019).
- Kervankıran, İ. (2011). Afyonkarahisar İlinin Başlıca Doğal, Tarihi ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, XXVIII + 348 s.
- Kılıç Benzer, A.N. (2006). Bolu-Göynük ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi (yayımlanmamış), A. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Ankara, 296 s.
- Kırımhan, S. (1997). Sürdürülebilir tarım ve uygulamaları. *Türkiye'nin Tarım Politikası ve Çevre*. Türkiye Çevre Vakfı Yayınları: 122, Önder Matbaa, Ankara, s. 33-43.
- Kiper, T. (2011). The determination of nature walk routes regarding nature tourism in north-western Turkey: Şarköy district. *Journal of Food, Agriculture & Environment*, 9 (3&4): 622-632.
- Kiper, T., Özyavuz, M. ve Korkut, A. (2011). Doğal peyzaj özelliklerinin kırsal turizm gelişimine etkisi: Tekirdağ İli-Şarköy İlçesi örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8 (3): 22-34.
- Kiper, T. (2013). Role of Ecotourism in Sustainable Development, Chapter 31. *Advances in Landscape Architecture*, Ed.; Ozyavuz, M, eBook (PDF) ISBN: 978-953-51-5381-8, <http://dx.doi.org/10.5772/55749>, pp; 773-802.
- Klarin, T. (2018). The Concept of Sustainable Development: From its Beginning to the Contemporary Issues, *Zagreb International Review of Economics & Business*, Vol. 21, No. 1, pp. 67-94.
- Kole, N. (2005). An Evaluation of the Integrated Sustainable Rural Development Programme Highlighting Stakeholder Mobilisation and Engagement. Master's thesis, University of Pretoria. Online.
- Korkmaz, M. ve Tolunay, A. (2002). Kırsal kalkınma aracı olarak ekoturizm. *First Tourism Congress of Mediterranean Countries*, 17-26 April, Antalya, ss. 429-443.

- Kozak, N., Akoğlan Kozak, M. ve Kozak, M. (2014). Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar. *Detay Yayıncılık*, Ankara, 15. Baskı, xiv + 176 s.
- Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2001). 1:1.000.000 Ölçekli Türkiye Coğrafi Toprak Veritabanı. <https://www.scribd.com/document/6589024/Turkiye-Toprak-Veritaban%C4%B1> (12.01.2020).
- Kuşat, N. (2014). Sürdürülebilir kırsal kalkınma için bir alternatif olarak kırsal turizm ve Türkiye’de uygulanabilirliği. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10: 65-87.
- Kuter, N. ve Ünal, H.E. (2013). Kırsal kalkınmada kırsal turizmin önemi. Kastamonu Üniversitesi, *Orman Fakültesi Dergisi*, 13 (2): 192-201.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2019). Lavanta Kokulu Köy. Gelecek Turizmde Projesi. <https://isparta.ktb.gov.tr/TR-163065/lavanta-kokulu-koy.html> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
- Lampkin, N. H. (1999). Organic Farming and Agricultural Sustainability. Paper presented at ADAS Agriculture and the Environment, Warwick, April 1999; *Published in Turner, S.D and Alford, D, Eds. Agriculture and the Environment: Challenges and conflicts for the new millenium*, page pp. 146- 154.
- Lee, D.N.B. ve Snepenger, D.J. (1992). An ecotourism assessment of tortuguero, Costa Rica. *Annals of Tourism Research*, 19: 367-370.
- Leung, Y., Marion, J.L. ve Farrell, T.A. (2001). The Role of Recreation Ecology in Sustainable Tourism and Ecotourism. *In Tourism, recreation and sustainability: Linking culture and the environment*, Edited by: McCool, S. F. and Moisey, R. N. Wallingford: CAB International, pp. 21-39.
- Liu, J.C. ve Var, T. (1986). Resident attitudes toward tourism impacts in Hawaii. *Annals of Tourism Research*, 13 (2): 193-214.
- Liu, C.H, Tzeng, G.H, Lee, M.H ve Lee, P.Y. (2013). Improving Metro-Airport Connection Service For Tourism Development: Using Hybrid MCDM Models. *Tourism Management Perspectives*, 6: 95-107.
- MacRae, R.J., Hill, S.B., Mehuys, G.R. ve Henning, J. (1990). Farm-Scale Agronomic and Economic Conversion from Conventional to Sustainable Agriculture. *Adv. Agron.*, 43: 155-98.
- Matthews, E.J. (2002). Ecotourism: Are Current Practices Delivering Desired Outcomes? A comparative case study analysis. Master’s thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia. Retrieved November 11, 2014., pp.106.
- MGM (2019). İllere Ait Mevsim Normalleri. <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=H&m=ISPARTA> (6.1.2020).

- Mitchell, R.E. (1998). Community Integration in Ecotourism: A Comparative Case Study of Two Communities in Peru. Unpublished master's thesis, University of Guelph, Guelph, Ontario, Canada. p. 270.
- Monge, R. (2013). Les Routes de la Lavande: au carrefour du développement culturel et de la valorisation de la ressource. *Routes touristiques et itinéraires culturels, entre mémoire et développement*, Québec, Canada. pp. 139-147.
- Neher, D. (1992). Ecological Sustainability in Agricultural Systems: Definition and Measurement. In *Integrating Sustainable Agriculture, Ecology, and Environmental Policy*, ed. R. K. Olson. Food Products Press, New York, pp. 51-61.
- Norris, R., Wilber, J.S. ve Marin, O.M. (1998). Community-based ecotourism in the Maya forest: problems and potentials. *Timber, Tourists and Temples: Conservation and Development in the Maya Forest of Belize, Guatemala, and Mexico (editors: RB Primack, DB Bray, HA Galletti, I. Ponciano)*. Island Press, Washington DC, 327-342.
- ODI (2002). *Briefing Paper: Rethinking Development*. London: ODI Publishing, March.
- Olhan, E. (1997). Türkiye'de Bitkisel Üretimde Girdi Kullanımının Yarattığı Çevre Sorunları ve Organik Tarım Uygulamaları-Manisa Örneği. Doktora Tezi (yayımlanmamış), A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara, 190 s.
- Ongun, U., Gövdere, V. ve Kösekahyaoğlu, L. (2018). Kırsal turizm kapsamında yerel halkın beklentileri: Isparta Kuyucak lavanta vadisi örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, Cilt/Volume: 7: 43-58.
- Ogemah, V. K. (2017). Sustainable agriculture: Developing a common understanding for modernization of agriculture in Africa. *African Journal of Food, Agriculture, Nutrition and Development*, 17(1): 11673-11690.
- Ormsby, A. ve Mannle, K. (2006). Ecotourism benefits and the role of local guides at Masoala National Park, Madagascar. *Journal of Sustainable Tourism*, 14 (3): 271-287.
- Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (2017). Yozgat İli Çayıralan İlçesinde Lavanta Yetiştiriciliğini Geliştirme Projesi Sonuç Raporu. 32 s.
- Özdemir, A. ve Kahraman, S. (2011). *Toprak Bilgisi ve Bilgi Besleme*. İBB Park Bahçe Yeşil Alanlar D. Bşk. Yayınevi, İstanbul, 32 s.
- Özkan, Ö. (2017). Sürdürülebilir kalkınma ve Türkiye'deki çevre politikalarının belirlenmesi. Yüksek Lisan Tezi (yayımlanmış), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İstanbul, 224 s.

- Pattis, A. T. (2010). Motivating Sustainable Agriculture, Change Applied to the Island of Samsø. Thesis to Achieve the Academic Degree of M.Sc. in Environmental Management, Aalborg University, p. 114.
- Pezikoğlu, P. (2012). Sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma kavramı içinde tarım-turizm-kırsal alan ilişkisi ve sonuçları. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (22): 83-92.
- Pratiwi, S. (2000). Understanding Local Community Participation in Ecotourism Development: A Critical Analysis of Select Published Literature. Department of Park, Recreation and Tourism Resources, Michigan State University. Master Thesis. USA.
- Pretty, J. (2008). Agricultural sustainability: Concepts, principles and evidence. *Philosophical Transactions of the Royal Society*, 363 (1491): 447-465.
- Pretty, J. ve P. Koohafkan. (2002). Land and Agriculture; From UNCED, Rio de Janeiro 1992 to WSSD, Johannesburg 2002: kA Compendium of Recent Sustainable Development Initiatives in the Field of Agriculture and Land Management. FAO, Rome. p. 59.
- Richardson, E.N. (1997). Towards A Sustainable Ecotourism Strategy for St. Kitts. Environmental Science Program, Faculty of Environmental Design, The University of Calgary. Master Thesis (unpublished), Calgary, Alberta, p. 143.
- Ross, S. ve Wall, G. (1999). Ecotourism: towards congruence between theory and practice. *Tourism Management*, 20 (1): 123-132.
- Roy, R. ve Chan, N.W. (2012). An assessment of agricultural sustainability indicators in bangladesh: review and synthesis. *The Environmentalist* 32 (1): 99-110.
- Sağdaş, A. (2018). Sözlü Görüşme. Lavanta Kokulu Köy Projesi Raporu. Isparta. (4.6.2018).
- Saifi, B. ve Drake, L. (2008). A coevolutionary model for promoting agricultural sustainability. *Ecological Economics*, 65 (1): 24-34.
- Sâmbotin, D., Sâmbotin, A., Pătrășcoiu, M., Coroian, A. ve Mercel, I.I. (2011). Ecoturismul-model de valorificare durabilă a resurselor turistice. *Lucrări Științifice*, Seria 1 (4): 221-226.
- Saygılı, R. (2018). Türkiye İl Haritaları, <http://cografyaharita.com/index.html> (19.06.2019).
- Schaller, N. (1993). The concept of agricultural sustainability. *Agriculture, Ecosystems and Environment*, 46 (1-4): 89-97.

- Schleicher-Tappeser, R. ve Strati, F. (1999). *Progress Towards Sustainable Regional Development*. A review of results from the EU Research Programme on Human Dimensions of Environmental Change. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Senanayake, R. (1991). Sustainable Agriculture. *Journal of Sustainable Agriculture*, 1(4): 7-28.
- Sevinç, G. (2008). Türkiye'de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma Politikaları. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Şanlıurfa, 225 s.
- Sezgin, M. ve Karaman, A. (2008). Turistik destinasyon çerçevesinde sürdürülebilir turizm yönetimi ve pazarlaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19): 429-438.
- Sharpley, R. (2000). Tourism and sustainable development: Exploring the theoretical divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8 (1), 1-19.
- Shepherd, M., Pearce, B., Cormack, B., Philipps, L., Cuttle, S., Bhogal, A., Costigan, P. ve Unwin, R. (2003). An Assessment of the Environmental Impacts of Organic Farming. *A Review for Defra-Junded Project OF0405*, 80 s.
- SKD (2018). Sürdürülebilir Tarım İlkeleri İyi Uygulamalar Rehberi. İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği *Ömür Maatbaacılık*, İstanbul.62 s.
- Smith, V. (1977). *Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism*. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Stem, C., Lassoie, J., Lee, D. ve Deshler, D. (2003). Community participation in ecotourism benefits: The link to conservation practices and perspectives. *Society and Natural Resources*. 16: 387-413.
- Sürmeli, M.A (1997). Tarım ve Çevre Etkileşimi. *Türkiye'nin Tarım Politikası ve Çevre*. 9-10 Ekim, TCV Yayınları, No: 122, Önder Matbaa, Ankara, s. 25-33.
- Şener, T. (2019). Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Politikaları: Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Edirne, 143 s.
- Tekin, H.H. (2012). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *Sosyoloji Dergisi*, 3 (13): 101-116.
- Tarhan, Y., Açıksöz, S. ve Çelik, D. (2019). Lavanta tarımı ve sürdürülebilir kalkınma: Isparta/Keçiborlu-Kuyucak Köyü örneği. *Bartın University International Journal of Natural and Applied Sciences*, 2 (2): 216-227.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (2004). Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu. II. Tarım Şurası, VIII. Komisyon, Ankara.

- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (2010). Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013. Ankara. 215 s. https://www.trakyaka.org.tr/upload/Node/33144/xfiles/Kırsal_Kalkınma_Planı_2010-2013_.pdf (21.12.2019).
- Tatar, S. (2016). Sürdürülebilir Turizmde Planlama ve Önemi. *Sürdürülebilir Turizm Temel Kavramlar ve İlkeler*, Ed.; Çeken, H; Detay Yayınları, Ankara, s. 87-102.
- TBMM (2006). Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı ile Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Raporu (1/1245) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1261m.htm> (29.12.2019).
- Temurçin, K. (2004). Isparta İli Ekonomik Coğrafyası. Doktora Tezi (yayımlanmamış). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya (Beşeri ve İktisadi Coğrafya) Anabilim Dalı, Ankara, 377 s.
- TIES (2015). What Is Ecotourism, <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (10.10.2019).
- TÜİK (2018). Bitkisel Üretim İstatistikleri. 106 <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr> (15.12.2019).
- TÜİK (2019a). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2018 Sonuçları, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> (21.11.2019).
- TÜİK (2019b). Genel Nüfus Sayımları. <https://biruni.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul> (3.12.2019).
- TÜİK (2019c). Bitkisel Üretim İstatistikleri. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr> (15.12.2019).
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24 (24) , 543-559.
- TÇV (2001). *Ansiklopedik Çevre Sözlüğü*. Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, No: 142, Ankara, 407 s.
- TÜSİAD (2012). Sürdürülebilir Turizm. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/6030-surdurulebilir-turizm> (12.01.2020).
- Türkben, C., Gül, F. ve Uzar, Y. (2012). Türkiye'de bağcılığın tarım turizmi (agro-turizm) içinde yeri ve önemi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23): 47-50.
- TKDK (2016). Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. *Kırsal Kalkınma Dergisi*, 5 s.

- Topay, M. (2003). Bartın-Uluyayla Peyzaj Özelliklerinin Rekreasyon-Turizm Kullanımları Açısından Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma. Doktora Tezi (yayımlanmamış). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 210 s..
- Topçu, P. (2012). Tarım Arazilerinin Korunması ve Etkin Kullanılmasına Yönelik Politilalar. Uzmanlık Tezi. Kalkınma Bakanlığı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 131 s.
- UN (2002). Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development, <http://www.un-documents.net/jburgpln.htm> (23.08.2019).
- UNCED (1992). United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992, AGENDA 21, <https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21> (18.10.2019).
- UNCSD (2012). The Future We Want, United Nations Conference on Sustainable Development (Rio+20) Rio de Janeiro, Brazil, 20-22 June, Outcome of Conference.
- UNEP/WTO (2005). Making Tourism More Sustainable: A Guide For Policy Makers. Paris, United Nations Environment Programme, Division of Technology, Industry and Economics. 210 p. <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf> (21.11.2019).
- UNWTO (2018). UNWTO Tourism Highlights 2018 Edition, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876> (21.12.2019).
- URL-1 (2019). <https://bsds2015.vito.be/laststopbeforeparis>, BSIDS 2015 – the ‘Last stop before Paris’ - local regional initiatives, (5.10.2019).
- URL-2 (2020). http://www.tarimkutuphanesi.com/lavanta_yetistiriciligi__00314.html, Lavanta Yetiştiriciliği. Tarım Kütüphanesi, (1.1.2020).
- URL-3 (2017). <http://news.bnt.bg/bg/a/triumfalnoto-zavrshchane-na-lavandulata-v-blgariya>, (1.1.2020).
- URL-4 (2020). https://www.webcafe.bg/id_1769139282, (1.1.2020).
- URL-5 (2014). <https://www.bnr.bg/post/100440840/>, Bulgaristan, Dünyanın En Büyük Lavanta Üreticisi Konumunu Koruyor, (1.1.2020).
- URL-6 (2020). La lavande. <https://www.museedelavandeardeche.com/content/7-histoire>, (1.1.2020).
- URL-7 (2020). Un peu d'histoire. <http://www.lavande-aop.fr/lavande/histoire>, (1.1.2020).
- URL-8 (2020). <https://www.fuseauxdelavande.com/histoire-de-lavande-provence/>, Histoire De La Lavande En Provence, (1.1.2020).

- URL-9 (2018). En Provence, Sur Les Routes De La Lavande, https://www.routard.com/mag_week_end/71/en_provence_sur_les_routes_de_la_lavande.htm, (1.1.2020).
- URL-10 (2020). <http://www.lechateaudubois.com/tr/saf-lavanta-aop/uretici>, Lavanta Yetiştiricileri, Bölgesel Özgünlük İçin Bir Tutku, (1.1.2020).
- URL-11 (2019). <https://guias-viajar.com/espana/guadalajara-campos-lavanda-brihuega/>, Cuándo Y Cómo Ver Campos De Lavanda En Floración En Brihuega En Guadalajara, (1.1.2020).
- URL-12 (2019). https://www.abc.es/viajar/abci-esto-no-provenza-campo-lavanda-mas-increible-espana-201607230255_noticia.html, Campo De Lavanda En Brihuega, Guadalajara Campo De Lavanda En Brihuega, Guadalajara Esto No Es La Provenza: Es El Campo De Lavanda Más Increíble De España, (1.1.2020).
- URL-13 (2019). <https://www.elrincondesele.com/campos-lavanda-brihuega-guadalajara-consejos-cuando-donde-ver/>, Por Los Campos De Lavanda En Brihuega (¿Dónde, Cómo Y Cuándo Ver La Floración?), (1.1.2020).
- URL-14 (2019). <https://www.madridcoolblog.com/2016/07/escapada-desde-madrid-los-campos-de-lavanda-de-brihuega/>, Escapada Desde Madrid: Los Campos De Lavanda De Brihuega, (1.1.2020).
- URL-15 (2015). Ji Bingxuan, Tarımsal Mekanizasyonun Geliştirilmesi Kanunu'nun Uygulanmasını Denetliyor, http://hn.ifeng.com/lvyou/henanjingqu/detail_2015_04/17/3795539_0.shtml, (2.1.2020).
- URL-16 (2018). <http://www.cinic.org.cn/xy/tszx/426142.html>, Memleketi Çin'de Lavanta: Dört Bölmeli Lavanta Dikim Üssü, (2.1.2020).
- URL-17 (2019). Lavanta Fransız Romantizminin Sembolü Mü?, <https://baike.baidu.com/tashuo/browse/content?id=6985b0e6f61af2b9c541d080>, (2.1.2020).
- URL-18 (2019). <http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/edirne/edirnede-lavanta-tarlalarına-50-bin-ziyaretci-41249822>, Edirne'de Lavanta Tarlalarına 50 Bin Ziyaretçi, (2.1.2020).
- URL-19 (2016). <http://www.hurriyet.com.tr/lavanta-deresi-projesi-turkiye-ve-dunyaya-orne-40306422>, Lavanta Deresi Projesi, Türkiye Ve Dünyaya Örnek Oldu, (2.1.2020).
- URL-20 (2019). <https://www.haberler.com/burdur-lavanta-deresi-ni-temmuzda-100-bin-kisi-12303565-haberi/>, Burdur Lavanta Deresi'ni Temmuzda 100 Bin Kişi Gezdi, (2.1.2020).
- URL-21 (2019). <https://www.kuzeyegehaber.com/2019/06/19/izmirde-lavanta-senligi/>, İzmir'de, Lavanta Şenliği, (2.1.2020).

- URL-22 (2015). <http://www.radikal.com.tr/konya-haber/konya-ovasi-lavanta-kokacak-1377027/>, Konya Ovası Lavanta Kokacak, (2.1.2020).
- URL-23 (2019). <https://konya.tarimorman.gov.tr/Haber/627/Egitim-Kivilcimiyla-Lavantanin-Kokusu>, Eğitim Kivilcimiyla Lavantanın Kokusu Yayılıyor, (2.1.2020).
- URL-24 (2016). <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/yozgatta-lavanta-tarlalari-kuruluyor-40119266>, Yozgat'ta Lavanta Tarlaları Kuruluyor, (2.1.2020).
- URL-25 (2019). <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/cukurovada-lavanta-yetistiriciligi-yayginlasiyor-41328840>, Çukurova'da Lavanta Yetiştiriciliği Yaygınlaşıyor. (2.1.2020).
- URL-26 (2018). <https://www.yenisafak.com/ekonomi/coruma-lavanta-destegi-3223980>, Çorum'a "Lavanta" Desteği, (2.1.2020).
- URL-27 (2019). <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/muglali-ciftci-icin-alternatif-urun-lavanta-41258024>, Muğlalı çiftçi için alternatif ürün: Lavanta, (2.1.2020).
- URL-28 (2019). <https://www.haritatr.com/kuyucak-koyu-haritasi-m52ea>, Kuyucak Köyü Haritası, (2.12.2019).
- URL-29 (2019). <https://gezimanya.com/turkiye/kuyucak-koyu>, Kuyucak Köyü Hakkında Bilinmesi Gerekenler, (2.12.2019).
- URL-30 (2019). <https://ispartada.gen.tr/isparta-genel-bilgiler/>, Isparta Genel Bilgiler, (2.12.2019).
- URL-31 (2019). <https://www.keciborlu.bel.tr/kuyucak-koyu.html>, Kuyucak Köyü, (2.12.2019).
- URL-32 (2019). Kuyucak Köyü Haritası, <https://earth.google.com/web/@37.84685498,30.27000237,1037.4885888a,3232.69177687d,35y,0h,0t,0r>, (2.12.2019).
- URL-33 (2018). <https://gezilecekyerler.com/kuyucak-koyu/>, Kuyucak Köyü, (2.12.2019).
- URL-34 (2018). Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (22.06.2018).
- URL-35 (2018). <https://www.muhendisbeyinler.net/lavanta-bitkisi-yetistiriciligi-ve-uretimi/>, Lavanta Bitkisi Yetiştiriciliği ve Üretimi, (31.03.2020).
- Uz, V. E. ve Kardeşin, M. (2004). Kent İçi Ulaşımında Bisiklet. Türkiye Mühendislik Haberleri, 429 (1); 41-46.
- Velten, S., Leventon, J., Jager, N. ve Newig, J. (2015). What is sustainable agriculture? A systematic review. *Sustainability*, 7 (6): 7833-7865.

- Wallace, G. ve Pierce, S. (1996). An evaluation of ecotourism in Amazonas, Brazil. *Annals of Tourism Research*, 23 (4): 843-873.
- WCED (1987). Our common future. Geneva: World Commission on Environment and Development.
https://sswm.info/sites/default/files/reference_attachments/UN%20WCED%201987%20Brundtland%20Report.pdf (2.09.2019).
- Weaver, D.B. (1999). Magnitude of ecotourism in Costa Rica and Kenya. *Annals of Tourism Research*, 26 (4): 792-816.
- Weil, R.R. (1990). Defining and using the concept of sustainable agriculture. *J. Agron. Educ.*, 19 (2): 126-30.
- Wight, P.A. (1993). Sustainable ecotourism: Balancing economic, environmental and social goals within an ethical framework. *Journal of Tourism Studies*, 4 (2): 54-66.
- Wood, M.E. (2002). *Ecotourism, Principles. Practices and Policies for Sustainability* United Nations Publication, UNEP.
http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/9045/-Ecotourism_Principles,PracticesandPoliciesforSustainability-2002518.pdf?sequence=2 (25.01.2020).
- Yalçın, Z. (2016). Sürdürülebilir kalkınma için yeşil ekonomi düşüncesi ve mali politikalar. Çankırı Karatekin Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, s. 749-775.
- Yenigül, S.B. (2017). Kırsal kalkınma politikalarında yeni yaklaşımlar ve bu yaklaşımların türkiye'nin kırsal kalkınma politikalarına etkisi. *Planlama Dergisi*, 27 (1), 16-25.
- Yüksel, M. (2020). Toprak oluşumu, sınıflandırma ve haritalama. *Ankara Üniversitesi, Açık ders*.
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/24896/mod_resource/content/0/E2_TAKSONOM%C4%B0K%20%C3%9CN%C4%B0TELER%20ve%20HAR%C4%B0TALAMA%20%C3%9CN%C4%B0TELER%C4%B0.pdf (20.01.2020).
- Young, G. (1973). *Tourism-Blessing or blight?*. London: Penguin.
- Zhen, L. ve Routray, J.K. (2003). Operational indicators for measuring agricultural sustainability in developing countries. *Environmental Management*, 32 (1): 34-46.
- Zolfani, S.H., Sedaghat, M., Maknoon, R. ve Zavadskas, E.K. (2015). Sustainable tourism: a comprehensive literature review on frameworks and applications. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 28 (1), 1-30.

BİBLİYOGRAFYA

- Akış-Roney, S. (2002). Sürdürülebilir turizm: eleştirel bir yaklaşım. *First Tourism Congress of Mediterranean Countries Bildiriler Kitabı*, April 17-21, Antalya, s. 1-8
- Altieri, M. (1983). *Agroecology*. University of California; Berkeley, California.
- Anon. (1989). *Decision reached on sustainable ag. Agronomy News. January, p.15.*
- Boo, E. (1991). Planning for ecotourism. *Parks*, 2 (3):4, Washington DC.
- Ceballos-Lascurain, H. (1996). Tourism, Ecotourism, and Protected Areas, Gland, Switzerland: International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources.
- Çakılcıoğlu, M. (1996). Sürdürülebilir Turizme Yönelik Bir Yöntem Önerisi, Doğu Karadeniz/ Trabzon İli Özelinde Bir İrdeleme. MSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi (Yayınlanmamış), İstanbul.
- Francis, C.A. ve Youngberg, G. (1990). Sustainable agriculture-an overview. In: Francis, C.A., Flora, C.B., King, L.D. (Eds.) *Sustainable Agriculture in Temperate Zones*. Wiley, New York, pp. 1-23.
- Havur, M.(2002). Sözlü görüşme. Ankara Rehberler Derneği, Maltepe, Ankara.
- Himmetoğlu, B. (1996). *Turizmde Bugün Bulunulan Noktaya Nasıl Gelindi? Türkiye 'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, MSÜ Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Kıllı, F. (1997). Sürdürülebilir tarımda çeşit-çevre ilişkileri. *Ekin Dergisi*, 1 (1): 20-22.
- Luna, J. M. ve House, G.J. (1990). Pest Management in Sustainable Agricultural Systems. *In Sustainable agriculhtral systems*. Ed.; Edwards, C. A., L. Rattan, P., Madden, R. H. Miller, and G. House, pp. 157-73. Ankeny, IA: Soil and Water Conservation Society, 157-173.
- Nelson, J.G., Butler, R.W. ve Wall, G. (1993). *Tourism and Sustainable Development: Monitoring, Planning, Managing*. Waterloo, Ontario: University of Waterloo (Department of Geography Publication 37).
- Orhunbilge A.N. (2000). *Örnekleme Yöntemleri ve Hipotez Testleri*. 2. baskı, Avcıol Basım ve Yayın, İstanbul, 420 s.
- Ozoner, S. (2002). "Ekoturizm nedir, ne değildir? 2002 dünya ekoturizm yılının amacı nedir?". *II. Turizm Şurası Bildirileri*, 2. Cilt, ss.319-323, Ankara.
- Öztürk, L. (2007). *Sürdürülebilir Kalkınma*. 1. Baskı, İmaj Yayınları: Ankara.

- Pretty, J. (1995). Regenerating agriculture: policies and practice for sustainability and self-reliance. Washington DC, Joseph Henry Press.
- Rasure, K.A. (2010). *Sustainable Agricultural Development*. New Delhi, Oxford Books Company.
- Schaller, N. (1990). Mainstreaming low-input agriculture. *Journal of Soil and Water Conservation*, 45: 9-12.
- Sözen, N., Şahin, Ş. (1988). Kamping, planlama-uygulama-işletme. *Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları*. Ankara.
- Yıldırak, N. 1991. Kırsal Kalkınma. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Ders Notları, Ankara

EKLER

EK 1: Yerel halk anket formu.

Bu anket çalışması Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ ve Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÇELİK' in, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Yeliz TARHAN'ın “*Kırsal Kalkınma Kapsamında Lavanta Tarımı-Ekoturizm İlişkisi: Isparta İli Kuyucak Köyü Örneği*” konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılmaktadır. Adınız ve soyadınız ankette sorulmayacaktır. Katkılarınız ve katılımlarınız için teşekkür ederim.

Tarih:

KATILIMCI PROFİLİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK SORULAR

1. Cinsiyet

1() Kadın 2() Erkek

2. Yaş

1() 18-25 2() 26-35 3() 36-45 4() 46-55 5() 56-65 6() 66 ve üstü

3. Eğitim durumu

1() Yok 2() İlköğretim 3() Lise 4() Ön Lisans 5() Lisans
6() Yüksek Lisans 7() Doktora

4. Mesleğiniz/İşiniz

1() Pansiyonculuk 2() Kamu Sektörü 3() Serbest Meslek 4() Emekli
4() Kafe, restoran, çadır vb. işletme sahibi 5() Lavanta üreticisi 6() Rehber
7() Lavanta yan ürün satıcısı/üreticisi 8() Çalışmıyor(İşsiz, ev hanımı, öğrenci vb). 9() Rehber
10() Fayton, bisiklet vb. gezi araçları 11() Fotoğrafçılık 12() Dış mekân fotoğraf dekorları 13() Diğer işletmecisi

5. Gelir durumunuz

1() 1.500 TL den az 2() 1.600-2.500 TL arası 3() 2.600- 3.500 TL arası
4() 3.600-4.500 5() 4.600- 5.500 TL arası 6() 5.600 TL ve üzeri

6. Kuyucak köyünde kaç yıldır ikamet ediyorsunuz?

1() 1 yıldan az 2() 1-5 yıl 3() 6-10 yıl 4() 11-15 yıl 5() 16-20 yıl
6() 21 yıl ve üzeri

7. Lavanta üretimi yapıyor musunuz?

1() Evet 2() Hayır

8. Cevabınız hayır ise yapmak istiyor musunuz?

1() Evet 2() Hayır

9. Lavanta yan ürünlerinin tanıtımı için yaptığınız çalışmalar var mı? (Cevabınız “evet” ise ne yaptığınızı yazınız)

1() Evet.....
2() Hayır

10. Turistler genellikle hangi lavanta yan ürünlerini tercih etmektedir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1() Lavanta Yağı 2() Lavanta tacı 3() Lavanta kolonyası/parfümü 4() Lavanta sabunu
5() Lavanta kurusu 6() Magnet 7() Lavanta balı 8() Lavanta çayı
9() Lavanta yastığı 10() Lavantalı dondurma 11() Lavantalı Türk kahvesi 12() Lavantalı reçel

12. Kuyucak ziyaretine gelen turistler ne kadar kalıyor?

1() 3-5 saat 2() Bir gün konaklamasız 3() Bir gün konaklamalı 4() 2-3 günlük tur

13. Köyünüzde ekoturizme ilişkin bilgilendirme yapıldı mı?

- 1() Evet 2() Hayır

14. Ekoturizm kavramı size neyi ifade eder? (Tek seçenek işaretleyiniz)

- 1() Köyün/bölgenin tanıtımı 2() İş imkânı 3() Doğa/Çevrenin korunması
4() Çevrenin bozulması 5() Yöresel kimliğin kaybı 6() Gürültü kirliliği
7() Diğer.....

15. Buraya gelen turistlerin katıldıkları doğaya dayalı/kültürel amaçlı aktiviteler var mı? Varsa nelerdir?

- 1() Yok 2() Rehberli doğa yürüyüşleri yapmak 3() Kamp kurmak 4() Doğadaki hayvan ve bitkileri gözlemlemek 5() Yerel yemekleri tatmak 6() Lavanta tarlalarını gezmek
7() Doğada spor aktiviteleri yapmak 8() Diğer.....

16. Birey olarak lavanta üretimi dışında gelir elde etmek amacıyla nasıl bir aktivite içinde yer almak istersiniz?

- 1() Rehberlik 2() Pansiyonculuk 3() Tarımsal ürünlerin tanıtımı 4() Yöresel yemeklerin tanıtımı 5() El sanatlarının tanıtımı ve pazarlama 6() İlgilenmiyorum

17. Size göre ekoturizmin geliştirilebilmesi için kimler görev almalıdır?

- 1() Merkezi yönetim
2() Yerel yönetim
3() Sivil toplum örgütleri
4() Kooperatifler
5() Yerel halk
6() Üniversite, Araştırma Enstitüsü vb.

19. Anketin bu kısmında, aşağıdaki ifadelere ne derecede katıldığınızı değerlendiriniz. 1=Kesinlikle Katılmıyorum 2=Katılmıyorum 3=Kararsızım 4=Katılıyorum 5=Kesinlikle katılıyorum					
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Kuyucak, gelen ziyaretçilerin beklentilerini karşılayacak koşullara sahiptir.					
2. Kuyucak, alternatif turizm çeşitleri bakımından yeterli potansiyele sahiptir.					
3. Kuyucak'ta bir günü geçirecek turistlik aktiviteler mevcuttur.					
4. Kuyucak'ta ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmelidir.					
5. Kuyucak Köyüne ve çevresine ulaşım imkânları uygun ve yeterlidir.					
6. Kuyucak' a gelmeden önce yeterli tanıtım ve bilgilendirme yapılmaktadır.					
7. Lavanta tarlaları görülmeye değerdir.					
8. Kuyucak Köyünde altyapı olanakları yetersizdir (ATM, İletişim, Aydınlatma vb.).					
9. Kuyucak'ta yiyecek/ içecek hizmeti yeterli düzeydedir.					

10. Konaklama tesisleri yeterli sayıdadır.					
11. Konaklama tesislerinde hizmet ve bakım yeterli düzeydedir.					
12. Bu bölgede, yerel halk turistlere karşı olumlu tutum içerisindeydir.					
13. Hatıra/hediyelik eşyalar uygun fiyatla satılmaktadır.					
14. Yöresel yemekler ve el sanatları yeterince sergilenmektedir.					
15. Rehberler, yörenin doğal ve kültürel özellikleri hakkında yeterince bilgiye ve donanıma sahiptirler.					

EK 2: Yerli turist anket formu.

Bu anket çalışması Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ ve Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÇELİK' in, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Yeliz TARHAN'ın “*Kırsal Kalkınma Kapsamında Lavanta Tarımı-Ekoturizm İlişkisi: Isparta İli Kuyucak Köyü Örneği*” konulu Bilimsel Araştırma Projesi ve yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılmaktadır. Ankete katılımda gönüllülük esastır. Adınız ve soyadınız ankette sorulmayacaktır. Cevaplarınız ve kişisel bilgileriniz gizli kalıp üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Katkılarınız ve katılımlarınız için teşekkür ederiz.

Tarih:

KATILIMCI PROFİLİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK SORULAR

1. Cinsiyet

1() Kadın 2() Erkek

2. Yaş

1() 18-25 2() 26-35 3() 36-45 4() 46-55 5() 56-65 6() 66 ve üstü

3. Eğitim durumu

1() Yok 2() İlköğretim 3() Lise 4() Ön Lisans 5() Lisans
6() Yüksek Lisans 7() Doktora

4. Mesleğiniz/İşiniz

1() Özel Sektör 2() Kamu Sektörü 3() Serbest Meslek 4() Emekli
5() Çalışmıyor (İşsiz, ev hanımı, öğrenci vb.) 6() Diğer.....

5. Gelir durumunuz

1() 1.500 TL den az 2() 1.600-2.500 TL arası 3() 2.600- 3.500 TL arası
4() 3.600-4.500 5() 4.600- 5.500 TL arası 6() 5.600 TL ve üz

6. Kuyucak Köyüne gittiniz mi?

1() Evet 2() Hayır

7. Cevabınız evet ise gidiş amacınız neydi?

1() Lavanta tarlalarını görmek 2() Fotoğraf çekmek için 3() Geleneksel mimari ve yerleşimini görmek
4() Lavanta hasadına katılmak 5() Yörük çadırında köy kahvaltısı yapmak
6() Lavantalı yiyecekleri yerinde tatmak için (Lavantalı kahve, lavantalı dondurma vb.)
7() Boş zamanımı değerlendirmek 8() Kamp yapmak 9() Diğer.....

8. Hangi coğrafi bölgeden geldiniz?

1() Akdeniz
2() Doğu Anadolu
3() Ege
4() Güneydoğu Anadolu
5() İç Anadolu
6() Karadeniz
7() Marmara

9. Kuyucak'a hangi ulaşım yoluyla gittiniz ?

1() Şahsi araç 2() Toplu taşıma aracı 3() Taksi 4() Diğer.....

10. Buraya kaç kez gittiniz?

1() ilk kez
2() İki kez
3() 2-4 kez
4() 5 veya daha fazla

11. Kuyucak ziyaretiniz ne kadar sürdü?

- 1() 3-5 saat 2() Bir gün konaklamasız 3() Bir gün konaklamalı 4() 2-3 günlük tur

12. Kuyucak'a kimlerle gittiniz?

- 1() Yalnız 2() Arkadaşlar grubu 3() Aile ile 4() Özel tur ile 5() Diğer.....
ile

13. Kuyucak ve lavanta tarlalarını ilk olarak nereden duydunuz?

- 1() Sosyal medya
2() Televizyon, gazete, radyo
3() Arkadaş/akraba/komşu
4() Tanıtım kitap, broşür
5() Diğer.....

14. Konaklamalı bir gezi ise nerede kaldınız?

- 1() Pansiyon 2() Kamp 3() Akraba/Arkadaş 4() Diğer.....

15. Hangi lavanta ürününü tercih ediyorsunuz?

- 1() Lavanta çayı 2() Lavanta yağı 3() Lavanta kolonyası 4() Lavanta sabunu
5() Lavanta kurusu 6() Lavanta yastığı 7() Lavanta sütü 8() Lavanta dondurması
9() Lavanta kahvesi 10() Lavanta tacı 11() Lavanta magneti

16. Kuyucak Köyünü tekrar ziyaret etmeyi düşünüyor musunuz? (Cevabınız "hayır" ise nedenini yazınız)

- 1() Evet
2() Hayır.....

17. Arkadaş ve aile çevrenize burayı görmelerini tavsiye eder misiniz? (Cevabınız "hayır" ise nedenini yazınız)

- 1() Evet
2() Hayır.....

18. Anketin bu kısmında, aşağıdaki ifadelerle ne derecede katıldığınızı değerlendiriniz. 1=Kesinlikle Katılmıyorum 2=Katılmıyorum 3=Kararsızım 4=Katılıyorum 5=Kesinlikle katılıyorum					
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Kuyucak, gelen ziyaretçilerin beklentilerini karşılayacak koşullara sahiptir.					
2. Kuyucak, alternatif turizm çeşitleri bakımından yeterli potansiyele sahiptir.					
3. Kuyucak'ta bir günü geçirecek turistik aktiviteler mevcuttur.					
4. Kuyucak'ta ekoturizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmelidir.					
5. Kuyucak Köyüne ve çevresine ulaşım imkânları uygun ve yeterlidir.					
6. Kuyucak' a gelmeden önce yeterli tanıtım ve bilgilendirme yapılmaktadır.					
7. Lavanta tarlaları görülmeye değerdir.					
8. Kuyucak Köyünde altyapı olanakları yetersizdir (ATM, İletişim, Aydınlatma vb.).					

9.Kuyucak'ta yiyecek/ içecek hizmeti yeterli düzeydedir.					
10. Konaklama tesisleri yeterli sayıdadır.					
11. Konaklama tesislerinde hizmet ve bakım yeterli düzeydedir.					
12. Bu bölgede, yerel halk turistlere karşı olumlu tutum içerisindedir.					
13. Hatıra/hediyelik eşyalar uygun fiyatla satılmaktadır.					
14. Yöresel yemekler ve el sanatları yeterince sergilenmektedir.					
15. Rehberler, yörenin doğal ve kültürel özellikleri hakkında yeterince bilgiye ve donanıma sahiptirler.					

EK-3: Köy muhtarı anket formu.

Bu anket çalışması Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ ve Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÇELİK' in, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Yeliz TARHAN'ın “*Kırsal Kalkınma Kapsamında Lavanta Tarımı-Ekoturizm İlişkisi: Isparta İli Kuyucak Köyü Örneği*” konulu Bilimsel Araştırma Projesi ve yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılmaktadır. Bu çalışma köy muhtarına yönelik olarak yapılmaktadır. Bu mülakatın amacı, Kuyucak Köyü'ne ilişkin sosyal verilerin analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

KUYUCAK KÖYÜ GENEL BİLGİ FORMU

İLİ :.....
İLÇESİ :.....
KÖY :.....

Tarih:/...../2018

1. Köyünüzün tarihini kısaca anlatır mısınız? (İlk kuruluş yılı, kurucuların nereden geldiği, geliş nedenleri, köyün şimdiki ahalisinin ne zaman ve nereden geldiği vb.)

.....
.....
.....

2. Köyünüzün yerleşim yapılanması nasıldır?

Tek mahalleli Çok mahalleli.....

4. Aşağıdaki tabloyu köyde bulunan konut sayılarına göre doldurunuz.

KULLANIMA GÖRE KONUTLAR	SAYI
Sürekli kullanılan konut	
Sadece yazın kullanılan konut	
Kullanılmayan konut	
TOPLAM	

6. Köyde tarihi yapı/eser var mı? Varsa neler olduğunu belirtiniz.

Var.....
Yok

7. Aşağıdaki alt yapı tesislerinden hangileri köyde mevcuttur? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

İçme suyu Sulama suyu Kanalizasyon Elektrik
 Posta-telefon Diğer.....

8. Köyde aşağıdaki kamu ve hizmet kuruluşlarından hangileri bulunmaktadır? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

İlköğretim okulu Lise Sağlık Ocağı Postahane
 Cami Köy odası Diğer.....

9. Köyde aşağıdaki hizmet ve üretim yerlerinden hangileri bulunmaktadır? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

Bakkal Değirmen Marangoz Demirci
 Kahvehane Berber Diğer.....

10. Köy yollarının kapandığı durumlar olur mu? Olursa genellikle hangi dönemlerde ne kadar süre ile kapanır?..... 11.

Köyde şu anda öğrenim gören öğrenci sayısı kaçtır?

12. Köyde okul var mı? Varsa ne durumdadır?.....

Köyünüzde okul yoksa, öğrenciler hangi okula gitmektedir?.....

Ulaşım nasıl sağlanmaktadır?

13. Köyde kurs ya da benzeri bir eğitici faaliyet var mı / yapıldı mı? Varsa hangi alanda ve kimlere yöneliktir?.....

14. Köy hane halkının yaklaşık olarak aylık ortalama geliri ne kadardır?

500 TL ve altı 501-1000 TL 1001-2000 TL 001-3000 TL 3001 TL ve üstü

15. Köyde emekli maaşıyla geçinen kişi sayısı kaçtır ve emekli olduğu kurum-kurumlar hangileridir?.....

16. Köyün başlıca gelir kaynakları nelerdir? (Öncelik sırası vererek 3 seçenek işaretleyiniz)

- Bitkisel üretim Hayvansal üretim Ormancılık faaliyetleri
 Arıcılık El sanatları Ahşap oymacılığı
 Turizm Kira Taşımacılık Yurtiçi ve ya yurtdışı gelir transferi Emekli/dul/yetim aylığı

Diğer.....

17. Köyde kooperatif var mı? Varsa hangisi olduğunu belirtiniz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- Yok Tarım Kredi Kooperatifi
 Tarım Satış Kooperatifi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
 Köy Kalkınma Kooperatifi Üretim Kooperatifi
 Sulama Kooperatifi Orman Kooperatifi
 Diğer.....

18. Köyde işsizlik sorunu var mı?

- Var Yok

19. Köyde oturup köy dışında çalışanların sayısını aşağıdaki tabloda belirtiniz.

İŞ TÜRÜ	KİŞİ SAYISI
Memur	
İşçi	
Esnaf	
Diğer.....	
Diğer.....	

20. Köyünüzde kaç hanehalkı vardır? (tarımsal faaliyette bulunsun ya da bulunmasın)

21. Köyünüzde tarımsal faaliyette bulunmayan kaç hane halkı vardır?

22. 2017 üretim yılında köy (muhtarlık) arazisinin kullanılış biçimini belirtiniz.

	Arazinin Kullanılış Biçimi	Sulanan arazi (Dekar)	Sulanmayan arazi (Dekar)	Toplam (Dekar)
1	Lavanta Ekilen tarla arazisi			
2	Nadas (bir yıl sonra ekilmek üzere sürülüp hazırlanan veya sürülmeden bırakılan ve üzerinden ürün alınmayan arazidir)			
3	Gül Ekilen tarla arazisi			
4	Tarıma elverişli olduğu halde kullanılmayan arazi			
5	Daimi çayır			
6	Otlak (mera) arazisi			
7	Koruluk ve orman arazisi (fundalık ve makilik dâhil.)			
8	Tarıma elverişsiz arazi (taşlık, bataklık, çorak arazi vb.			
9	Köy yerleşim yeri arazisi (mezarlık, harman yeri vb. dâhil)			
10	T O P L A M			

23. Köyde yetiştirilen tarımsal ürünler ne şekilde değerlendirilmektedir? (Birden fazla işaretleme yapılabilir)

ÜRÜNLER	Kooperatiflere	Tüccarlara	Doğrudan Satış	Öz Tüketim
BİTKİSEL				
HAYVANSAL				

24. Köyde yetiştirilen ürünlerin pazarlama sorunu var mı?

- Var Yok

25. Köylü, tarımsal faaliyetlerde zararlılar için kimyasal ilaç kullanır mı? Türü nedir ve kullanım miktarı ne kadardır (kg/dönüm)?

.....
.....
.....

26. Köylü, tarımsal faaliyetlerde kimyasal gübre/NPK kullanır mı? Türü nedir ve kullanım miktarı ne kadardır (kg/dönüm)? Hangi ürünler için kullanılmaktadır?

.....
.....
.....

27. Gübreleme ve zirai ilaç kullanımı konusunda bilgilendirme ya da kontrol yapılıyor mu?

- Evet..... Hayır

28. Köylünün kullandığı sulama teknikleri nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- Kanallar vasıtasıyla Yağmurlama Arklar oluşturarak
 Damlama sulama Diğer.....

29. Sulama suyunu nereden sağlıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- Dereden DSİ sulama kanallarından Kuyulardan
 Membaalardan Diğer.....

30. Köyünüzde bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinde herhangi bir kurumdan kredi ya da destek alınıyor mu?

- Evet Hayır

Cevabınız **EVET** ise hangi kurumlardan alınıyor? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- Türkiye Kalkınma Vakfı Tarım ve Kredi Kooperatifleri
 T.C. Ziraat Bankası ORKÖY
 Diğer.....

31. Köyünüzde bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinde “İl ya da İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü’nden” yardım ya da destek alınıyor mu?

- Evet Hayır

Cevabınız **EVET** ise ne tür destek alındığını belirtiniz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- Kredi Hibe Teknik destek Bilgi desteği
 Diğer.....

32. Köyünüz ve yakın çevresinde bulunan tesisler nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- Küçük sanayi Süt Fabrikası Orman ürünleri (parke vb.)
 Küçük atölye Konaklama tesisleri Yol kenarı dinlenme tesisleri
 Hediyelik eşya Tarımsal ürünlerin satıldığı dükkanlar
 Diğer.....

33. Aşağıdaki tabloyu tüm köyün sahip olduğu hayvan sayısına göre doldurunuz.

TÜRÜ	ADEDİ
Koyun	
Keçi	
Sığır	
Kümes hayvanları (Eğer tavukçuluk yapılıyorsa)	
At, eşek vb. binek hayvanları	
Arıcılık	Kovan Sayısı:.....

34. Köyünüzün hayvan varlığınızda 10-15 yıl öncesine göre bir değişim var mı? Arttı mı, azaldı mı?

- Evet azaldı. Nedenleri.....
 Hayır azalmadı.

35. Bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinde en çok karşılaştığımız sorunlar nelerdir?.....
36. Köyde bitkisel ve hayvansal üretim dışında gelir elde edilen faaliyetler var mı? Varsa nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)
- Hayır Orman işleri El sanatları Ahşap oymacılığı
 Balıkçılık Arıcılık Ticaret Turizm
 Taşımacılık Emekli/dul/yetim maaşı Kira geliri
 Yurtiçi ve ya yurtdışı gelir transferi
 Diğer.....
37. Köyde el sanatları üretimi var mı? Bu üretimin satışı yapılıyor mu?
 Evet (Açıklayınız)..... Hayır
38. Köyünüze dışarıdan mevsimlik işçi gelir mi? Genellikle nerelerden gelirler?.....
 Ne kadar süre için? Hangi mevsimde gelirler?.....
 Ne tür işler için gelirler?.....
39. Köyünüzden dışarıya mevsimlik işçi gider mi? Genellikle nereye giderler?.....
 Hangi mevsimde? Ne kadar süre için giderler?
 Ne tür işler için giderler?
40. Ekoturizm denince ne anlıyorsunuz? (Tek seçenek işaretleyiniz)
 Köyün/bölgenin tanıtımı İş imkanı Çevrenin korunması
 Çevrenin bozulması Yöresel kimliğin kaybı Diğer.....
41. Buraya gelen turistlerin katıldıkları doğaya dayalı/kültürel amaçlı aktiviteler var mı? Varsa nelerdir?
 Yok Rehberli doğa yürüyüşleri yapmak
 Kamp kurmak Doğadaki hayvan ve bitkileri gözlemlemek
 Yerel yemekleri tatmak Tarihi yerleri ziyaret etmek
 Doğada spor aktiviteleri yapmak Dağcılık Diğer.....
42. Köyde dışarıdan gelen ziyaretçilerin konaklayacağı bir tesis var mı?
 Yok Otel
 Ev pansiyon Pansiyon
 Çadır Kampı Karavan Kampı
 Diğer.....
43. Köyde dışarıdan gelen ziyaretçiler için yeme-içme tesisi var mı?
 Var..... Yok
44. Köyde rehberli doğa yürüyüşleri yapmak için rehber var mı?
 Var (Varsa kaç kişi ve kaç Kokartlı Rehberdir)..... Yok
45. Rehberlik kursu verilirse köyünüzden katılanlar olur mu?
 Olur Olmaz
46. Köyde geleneksel olarak düzenlenen faaliyetler var mı (şenlik, festival, spor etkinlikleri, dayanışma günleri vb.)? Varsa nelerdir? Hangi zamanlarda düzenlenmektedir ve katılım düzeyi nasıldır?.....

47. Düğün, cenaze, mevlit gibi özel günlerde kullanılacak ortak alanlar var mı?

48. Köyünüze özgü gelenek ve görenekleriniz nelerdir? Bu gelenek ve göreneklerinizden unutulmuş ya da unutulmaya yüz tutmuş olanlar var mıdır? Açıklayınız

49. Köyünüze özgü yerel yemekler varsa nelerdir?.....

50. Köyünüze özgü yerel kıyafetler var mıdır? Günümüzde kullanılmakta mıdır? Bilgi veriniz.....

51. Köyünüzde ve yakın çevresinde aşağıda belirtilen doğal/kültürel yapılar ve/veya rekreasyonel aktivitelerden hangileri bulunmaktadır?

	Bulunduğu/Yapıldığı Mevki	Yöresel Adı
Mağaralar		
Şelaleler		
Kanyonlar		
Yaylalar		
Piknik ve mesire yerleri		
Önemli doğa olayları		
Arkeolojik alanlar		
Tarihsel değerler		
Organik tarım alanları		
Yerel yemekler		
Trekking parkurları		
Festivaller		
Diğer		

52. Sizce ekoturizm köy halkı için alternatif bir geçim kaynağı olabilir mi?
 Evet Hayır
53. Sizce köy halkı ekoturizmden gelir elde etmek amacıyla aşağıdaki faaliyetlerin hangilerini yapmak ister? (Öncelik sırası vererek 3 seçenek işaretleyiniz)
 Hiçbiri Ev pansiyonculuğu ve ya benzeri konaklama hizmetleri
 Rehberlik hizmetleri Geleneksel yemeklerin hazırlanması ve satışı
 Ekoturistlere yönelik organik ürün yetiştirme ve/ve ya satış hizmetleri
 Hobi bahçeciliği
 Diğer.....
54. Sizce köyünüzün en temel problemleri nelerdir? (Öncelik sırası vererek 3 seçenek işaretleyiniz)
 İşsizlik Göç
 Okul olmaması/yetersizliği Sağlık ocağı olmaması/yetersizliği
 İletişim problemleri Ulaşım problemleri
 Altyapı problemleri Atıklardan kaynaklanan çevre kirliliği
 Yangın Kuraklık
 Diğer.....
55. Evsel atıklarınızı nasıl bertaraf ediyorsunuz?.....
56. Köyünüzde sel, deprem, toprak kayması vb. doğal olaylar yaşandı mı? Yaşandıysa hangi yıl ya da dönemlerde yaşanmıştır?
57. Köyünüzde yeraltı suyu ya da maden kaynakları var mıdır? Durumları hakkında bilgi veriniz.....
58. Sizce köyünüze özgü en önemli değer/değerler nedir?
.....
59. Köyünüzde ve civarında yaşadığınızı bildiğiniz yaban hayvanları var mı? Varsa hangi türler olduğunu belirtiniz.....
60. Sizce köyünüz nasıl kalkınır? (Öncelik sırası vererek 3 seçenek işaretleyiniz)
 İş olanaklarının artırılmasıyla
 Bitkisel üretimle/organik tarım faaliyetleriyle
 Hayvansal üretimle
 Ormancılık faaliyetleriyle
 Ekoturizm faaliyetleri ile
 Altyapı ve ulaşım problemlerinin çözülmesiyle
 Sağlık ve eğitim ile ilgili olanaksızlıkların giderilmesiyle
 Diğer.....
61. Kalkınma konusunda yerel ve merkezi yönetimlerden ne beklersiniz?
62. Siz neler yapabilirsiniz?

63. Köyünüzde kadınların tarım dışında yaptıkları işler var mı? (Halı, kilim tezgahı, el sanatlar vb.)
Belirtiniz.....
64. Köyünüzde şimdiye kadar kadınlara yönelik bir eğitim / kurs çalışması yapıldı mı? Kurs hangi kişi ya da kurum tarafından düzenlendi? Ne zaman düzenlendi?.....
Hangi konularda? Kaç kişi katıldı?.....
65. Kadınlara yönelik kursların yararlı olduğuna inanıyor musunuz?
 Evet Hayır
66. Sizce, sizin köyünüzde kadınlar tarım dışında ne tür işler yapabilirler?.....
67. Köy içi sorunlar var mı? Varsa genellikle hangi nedenlerden çıkar?
68. Bu köyde, köyün genel menfaati için birlikte, ortaklaşa yapılan işler var mı?
.....
69. İmece var mı? Nasıl işler?
.....
70. Köyünüzün çevre köylerle arasında herhangi bir anlaşmazlık var mı? Varsa, nedenini belirtiniz.....
71. Köyünüzde son 44 yılda (1975-2018) arazi kullanımında değişiklikler oldu mu?
 Hayır Evet

72. Köyünüzde son 44 yılda (1975-2018) arazi kullanımındaki değişiklikleri belirtiniz
(Bu tabloyu satır başlıklarına göre doldurunuz.)

Kod	Arazi Kullanımı (Dekar)	Tarım Arazisi	Koruluk ve Orman Arazisi	Yapılaşma Alanı ve Turizm Alanı	Tarım elverişli olup kullanılmayan arazi	Tarım elverişsiz taşlık arazi	Tarım elverişsiz çorak arazi
1	Tarım arazisi						
2	Koruluk ve orman arazisi						
3	Yapılaşma alanı ve turizm alanı						
4	Tarım elverişli olup kullanılmayan arazi						
5	Tarım elverişsiz taşlık arazi						
6	Tarım elverişsiz çorak arazi						

73. Köyünüzden son on yılda ayrılan hane halkı var mı? Varsa sayısını belirtiniz.

74. Köyünüzden ayrılan hane halklarının arazileri işleniyor mu?

Evet Hayır

75. Köyünüzden ayrılan hane halklarının arazilerinin işlenme durumunu belirtiniz.

Tamamı işleniyor Kısmen işleniyor

76. Son on yılda köyünüzden ayrılp daha sonra dönen hane halkı var mı? Varsa sayısını belirtiniz.

77. Son on yılda köyünüze dışardan gelip yerleşen hane halkı var mı? Varsa sayısını belirtiniz.

ÖZGEÇMİŞ